AMATUS
LUSITANUS

CENTURIÆ II IV
1556

AMATI LVSI-
TANI MED. PHYSICI
PRAESTANTIS-
SIMI,

Curationum medicinalium Centuriæ duę tertia & quarta hac (quam vides) enchiridij forma nunc primùm editæ, Addito Indice copiosissimo.

LVGDVNI,
Apud Ioannem Franciſcum
de Gabiano,
1556.

Ad Lectorem.

HABES, candide lector, Amati illius Lusitani Centurias tertiam & quartam Lugdunensium bibliopolarum cura nunc primum uelut in enchiridium redactas, ac in manipulum coactas: breui quoq; eadem enchiridij figura quintam accepturus, & (si aspirarint superi) etiam sextam: quippe quum author noster Amatus amari dignissimus ea qua potest diligentia Curationum suarū omnium nihil omittere laboret & satagat, hominum posteritati prodesse cupidus. Vale.

CVRATIONES SECVNDVM ORDINEM CONTENTAE IN TERTIA CENTVRIA.

De feb

 De

CVRATIONES SEcundum ordinem contentæ in quarta & ultima Centuria.

De feb

Pleur

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM, QVAE IN HOC LIBEL-LO CONTINEN-TVR.

Cuius numerus folium indicat, a verò primam paginam, & b alte-ram denotat.

A

H

Hæm

Lac

L

Liuor

Milium

FINIS.

AMATI LVSITANI

Medici Physici præstantissimi curationum medicinalium Centuria tertia,

Nunc primùm in lucem edita.

De hectica, simulq́; de marcore, siue tabe,

CVRATIO PRIMA.

OMANVS iuuenis, temperatura biliosus, post elapsam hyemem, in qua à febribus grauiter correptus fuerat, & iam liber videbatur: malè habere cœpit: nam de capitis dolore querebatur, malè ad oblata se habebat, tumultuosè dormiebat, nec se febricitare dicebat. Huius igitur malas affectiones inquirens, eũ hectica febre laborare deprehẽdi. Primò is in dies gracilior cum corporis totius non solita ariditate euadebat. Secundò, eius calor primo quidẽ tactu mitis, processu verò acer, mordax, siccus, cum qua-

dam ſcabritie percipiebatur. Tertiò, pòſt aſſumptũ cibũ, vna vel altera interpoſita hora, calor (vt ipſe referebat) ad horã illi intendebatur: & pulſus ita eſſe atteſtabãtur: quia magnitudine & velocitate allato cibo augebantur: indicium omnibus hecticis febribus proprium & inſeparabile, vt ſæpe repetit Galenus libro primo De diff. febrium, capite nono: & libro De marcore ſiue tabe conſcripto, & decimo Methodi med. quanquam id omnibus febribus commune eſſe, prædicto De diffe. febr. dicat, de qua re in ſcholio plura & lectu digna dicentur. Quartò, continuè febricitabat, tametſi febricitare non ſe ſentiebat, quia febris hectica quũ vniformis ſit, & æqualiter calore quodam miti ab initio ad finẽ vſq; ſemp affligat, & nullas habeat excreſcentias, aut inſultus, acceſſionéſve, ab ægroto non percipitur, imò illi quia connaturalis facta habitualis dicitur: ſunt tamen huic febri pulſus varij, prout primã, vel ſecundam, tertiámve ſpeciem attingit, ſed cum hoc hecticis nunquam adeſt nec magnus nec vehemẽs pulſus, vt tradit Galenus libro tertio De præcognitione ex pulſu: noſtro tamen ægroto pulſus aderant non admodum debiles, cum quadam tamẽ percepta duritie. Nam

debil

debilitas vehementem sequitur febris intemperātiam, durities autem ariditatem. Vt tunc igitur venabamur, & coniectura assequebamur, iuuenis hic primum gradum, (vel si magis appellare placet, primā speciem) hecticæ, & initium secundæ ingressus erat, esus, egestiones & vrinæ, pinguedinem quandam præ se ferebant, de quibus in scholio varia habentur. Morbo igitur percepto, ac temporis constitutione considerata (properabat enim veris initium) sic curationem orsi sumus, vnum Galenianum ante oculos proponentes, ex libro decimo Methodi medendi depromptum, quod febris hectica vt optimè curetur nullum vel minimum erratum admittit. Quo fit, vt medicus in eius curatione solicitus admodum esse debeat, aliter dubio procul cūcta quæ fecerit, pessum ibūt. Quum vniuersa curandarum hecticarum ratio, Galeno authore, in refrigerando, & humectando, non solùm per ea quæ intus sumuntur, sed etiam per ea quæ foris admouentur, consistat: operæ precium erit, hîc narrare ordinem, quem pro hoc restituendo iuuene seruauimus: primò igitur eum in aëre frigido & humido decumbere fecimus, admonendo vt eius cubile cōmodam haberet latitudinem, & culcitra

mollis esset, lana & non penna plena : ob cuius inaduertentiam nonnulli æstate in grauissimos incidunt morbos, ardentissimas febres, & fixam siue hecticam, vt filię Trauli sacerdotis euenit, quæ quia canicula vigente supra culcitram penna consitam dormiebat, in corporis totius maciē, & febrim hecticam lapsa est: quæ vel nullo labore, cū morbi causam deprehendissemus, libera euasit, stragula quoq; albissima sint decet, & minimè sordida, quæ sæpè immutari debent, quanquam id Teutones hodie Barbanti dicti detestentur, non solùm in hoc, sed quouis alio morbo, quos nos sua barbarie hac præsertim in re detentos reiicimus, aliâs autem homines sunt politici & ciuiles. Et vt autem de iis paucis dicimus, ita in cæteris, apparatus decens sit suadeo, pro ægrotantis diuitiis vel paupertate. Cibus huic oblatus eisdem qualitatibus prēditus erat, quibus aër, sed succi optimi: quem singulis quatuor horis sumebat, semel verò hectica laborantes magnam ciborum ingerere copiam malum est : nam iis omne nimium pessimum est, præcipuè quod vires resoluere potest: vt immodicus cibus, frequens motus, magnum exercitium, & similia. Erant igitur cibaria huic concessa, contusum

ſum ex carnibus caponum,pullorum gallinaceorum,hœdi,& nonnunquam iuuen culæ bouis lactantis, non niſi frigidis ſeminibus apparatum:cui ſepè cremoris pti ſanæ tertiam partem miſceri mandabamus:iis faciunt volucres mõtanæ,phaſiani,perdices,francolini& ſimiles,quanquã domeſticarum carnes in hoc caſu lubentius admitto,ſed iurulentæ carnes prædictæ non niſi lactuca,aut malua, aut intybo parabantur. Nam cucurbita magnam in hoc caſu prærogatiuam habet, quibus iurulentis carnibus oui luteum & album pauco omphacio concuſſa miſceri faciebamus, veluti aromatum vice coriandrum viride, aut ſiccum pauculo croco piſtum, cætera verò aromatum genera,vt venenũ fugiebat:piſces porrò petroſi,tam marini quàm dulci aqua natantes,à nobis lubentiſsimè & liberaliter illi concedebantur. Sed fructus ex horariis hoc tempore non comperiuntur:cõcedi tamen poſſent vua, ficus, melopepones, malapunica, ceraſa, pruna, & ſimiles. Ex ſole autem ſiccatis elargiebantur pruna, ceraſa, amygdalæ, piſtatia,& pinea præcipuè ſaccharo parata:martij panes,ſemen melonis ſaccharo incruſtatum,amygdalæ ſaccharo coopertæ, & huius generis ſaccharo cõfecta bel-

laria,& tragemata. Potus, aqua hordei erat, aliquando verò vinum, & illud quidē pauciferum prædicta dilutum aqua. Cætera verò quæ ad res non naturales faciunt, quia consulto prætermittimus, ad medicamēta descendamus. Coincidunt febres hecticæ cum ephemeris in consultatione: quòd vtræq; alterātibus potius quàm soluentibus medicinis propulsantur, quo factum est, ægrotum hunc nostrum præter à cassia,& māna, ipsum omnino abstinuerimus: quum enim aluus adstricta est, & ipsam fluidam & obedientem reddere cupimus, mollibus clysteribus id complemus, hieram & medicamenta ex aloë, vereluti cætera exsiccantia medicamenta fugientes: morbus hic, quum potissimum à corde originem trahat, dein à iecore, aliquando verò ab stomacho, factum est, vt quum huius stomachum & iecur cōtrectaremus, circa venarum mesereaicarum regionem nonnullam præsentirem tensionem, ad quā intendere iustum quoq; erat, tametsi hectica febris simplex erat, putridæ nō mixta, nec cōplicata. Primò igitur vt æger in aurora biberet, sic paratū fuit.

Reci. Pimpinellæ, endiuiæ, cicoreæ, lactucæ. an. m̄. j. hordei lib. mediam, florum boraginis, buglossi, violarum, rosarum nymph

nymphex.an. drachmã vnam. prunorum Damascenorum numero x.Mixariorum, id est, sebesten, numero xv. In libris sex aquæ fiat decoctio, quousque maneant libræ quatuor, & per manicam traiiciãtur.

℞. Predictæ decoctionis vncias quatuor, syrupi de cicorea simplici, nenupharini, an.vnc.j.misce,fiat syrupus,& quater iteretur,elapsis verò tribus horis, post syrupi potum, duo oua ex aqua rosacea tremula illi edenda modico sacchraro respersa concedebamus. Sequentibus verò aliis duabus horis, ad balneum ipsum traheba mus,dulci aqua compositum,qua incoctæ hæ erant herbæ:malua,folia nymphex,lactucæ,violarum,endiuiæ,cicoreæ, & simi lium:in quo temperatè calido balneo per semihorã morabatur,caput semper ab irri gatione cauendo.At quum à cortina,tina vulgò dicta, primò egressus fuit, eum totum frigida aqua comspergi feci : suadet autem Galenus,decimo Metho.medendi libro , quòd hectica febricitantes, qui ad balneum accedunt , nisi in frigidam sint dimissi, nihil iuuantur : cæterùm , quum hic ægrè aquæ frigiditatem ferret,sequentibus diebus ex cortina eductum , calido sindone leniter ab assistentibus abstergi commendabam,& hoc vnguento illini.

℞. Oleorum nenupharini, violacei, de cucurbita. an. ℥. j. butyri recentis salis experti ℥. j. & s. cum cera alba quãtum sufficit, ad ignem fiat molle vnguẽtum, quo vniuersa eius membra inungãtur. Huius porrò vnguenti vice solet apponi vnguentum violaceum, rosaceum, nenupharinum, de lacte & medullis compositum, adiectis mucaginibus tragacãthæ, psilij, & seminum cydoniorum. Sed linitiones hæ solis oleis quoque fieri solent: At cùm vniuersum corpus prædicto vnguento illini dico, huius iecur ex santalino, veluti cor ex nenupharino foueri intelligatis velim. Nam os ventriculi cydoniorum oleo roborabatur, fieri autem solent pro corde & iecore alterando epithemata, quæ medici arbitrio parari possunt, nos tamen vnguentis prædictis opus compleuimus. Si quando tamen epithemata parari debeant, sic parentur suaderẽ. Pro corde epithema refrigerans, & humectans.
℞. Aquarum nenupharis, lactucæ, violarum, rosarum. añ. ℥. iiij. aceti optimi. ℥. ij. camphoræ. ℈. ij. croci gr. iij. santalorum rubeorum. drach. j. & s. specierum diamargaritonis frigidi. drach. j. Misce, fiat epithema, & frigidum cordi ex panno rubro, vel zendalo, admoueatur, & sæpe innouetur.

tur. Pro iecore epithema, ℞. Aquarum cicoreæ, endiuiæ, rosarum. an. ℥. iiij. aceti rosati. ℥. j. & s. specierum diarhodonis abbatis. ʒ. j. omnium santalorum. an. drach. s. rasuræ eboris. ℈. ij. Misce, fiat epithema, quod iecori sæpe admoueatur. Cæterùm, ægrotus noster quum post balneum inunctus lecto decũbebat, nostris monitis pro tunc non dormiebat, quia à balneo somnus maximè exiccat, vt meminit Galenus lib. decimoquarto Methodi med. ca. xv. & lib. sexto De tuẽda valetudine, imò potius quum parum requieuit, illi cibum obtulimus, ac primò ex capi pulpamẽtis, cõtusum saccharo, amygdalis, & frigidis seminibus paratum ebibit, post quod eiusdem capi iurulentarum carnium nõnihil degustauit, & vltimo pino saccharato prãdium clausit, & ex hordeo aquam ebibit, quandoque iulepo violaceo admixtam. Sequentibus verò singulis quatuor horis cibum repetebat, quia quæ corpora sicca & extenuata sunt, cibariis & lõgo somno humectentur, & reficiãtur, decet. Sic enim noster hic æger per quatuor priores gubernatus dies, quinto sequenti hoc ebibit pharmacum. ℞. Mannæ electæ, vncias tres, in iure pulli gallinacei, lactuca alterati, q. suff. Misce, quod per horam ante

prandium hausit, & eo aluus optimè respondit. Sequentibus verò diebus, ita à nobis gubernatus, intra mẽsem sanitati fuit restitutus. Singulis igitur auroris primò ptisanam optimè coctam, & saccharo benè concinnatam illi propinabamus: cuius vice quandoq; amygdalatum colatum, nonnunquam verò integrum, hoc est, non colatum, veniebat, veluti capi aut gallinę iusculum, lácve. Sic enim cibum immutãdum pro ægrotãtis appetentia suadet Galenus lib. vij. Metho. medendi, à cuius potu, duabus interpositis horis, ad balneum eum trahebamus: quale superius descripseramus, quanquam & capite veruecis, vel intestinis, aut pedibus optimè discoctis parari quandoq; illud faciebamus, in quo per mediã horã morabatur: & illico quum ab eo exibat, non aqua frigida perfundi & irrigari permittebã, sed tingi potius vniuersum eius corpus pãno aqua frigida immerso, ac postea pannis calidis leniter abstergi, & prędicto vnguẽto vngi mandabamus. De corde porrò, iecore, ac stomacho, soliciti admodũ semper eram⁹, prædictis cum vnguentis, tum epithematis, ad solitam temperiem ea reducendo: à balneo verò quum parum requieuerat, lac asinæ vnius libræ pondere, recens emul-
ctum

ctum, cum vncia vna vel altera facchari fini permixtum elargiebamur: erat autem asina ex qua lac sumebatur, boni habitus, crassa, florentis ætatis, nigri coloris, quanquam color ad rem parum vel nihil faciat, sed hæc nigra erat, cuius curam, Galenus libro septimo Metho. medendi, maximè optatam describit, & prosequitur: commendatq́; optimis, sed præcipue frigidis & humidis nutrimentis asina hæc alatur, & ab ea pullus quem lactat deponatur, cui lacti Galenus mel miscendum suadet. Sed nos illius vice, ne in ventriculo in caseum densetur, saccharum inspergimus: Cupit autem Galenus, illico post balneum vt lac ægrotanti detur, quum maius inde iuuamen sequatur. Quatuor verò elapsis horis à lactis potu, carnium contusum modo à nobis citato, paratum dabamus, nonnunquam pisces petrosos dulcis aquæ optimè paratos: veluti iarulentas carnes, non nisi optimi nutrimenti & succi, cum quibus sæpe testudinum nemoralium & cancrorum fluuiatilium pulpamenta coquebantur, nam à testaceis marinis omnino abstinebat. Super quæ nutrimenta vinosaccharatum, vel Martij panes, vel diacitoniten sacharo, & absque specieb⁹ paratū comedebat.

At ſex interpoſitis horis iterum eum ad balneum trahebamus, quia eo maximè oblectabatur, à quo extracto &, vt dixi, gubernato, iterum illi ſubitò lac aſininũ dabamus:cui antea & poſtea quoque confectiones,reſtaurãtes dictas offerebamus quas liquidiori forma apparatas magis hoc in caſu laudamus, quia citius concoquuntur,digeruntur,apponuntur,vniuntur,& aſſimilantur, quàm quæ ſolidiori forma parari ſolent. Pluribus igitur diebus ſic tractatus,ſola hordeacea pauco cũ iulepo violaceo mixta aqua,in potu contentus bene ſe habuit,cuius vice poſtea vinum pauciferum, olygophoron dictum conceſſimus, ac intra menſem ex gracili & hectico,craſſus & rubicundus eſt redditus.

SCHOLIA.

DICVNTVR febres hecticæ,ſiue habituales,vt refert Galenus libro primo De differentijs febrium,capite ſeptimo,quia firmæ atq; fixæ perinde ac habitus ſunt,vel quoniam corporis habitum comprehenderunt,ſic enim partes ſolidas vocitant medici.Cæterùm,febres hæ hecticæ rariſsimæ à principio oriũtur,vt meminit Galenus libro tertio De præcognitione ex pulſu,& eò magis in pituitoſa & humidiori temperatura,adeò vt teſtetur ipſe libro primo De differen. febr

febr.cap.nono, quòd nullus eorum qui habitu corporis sunt humidiori, statim ab initio huiuscemodi febre correptus fuerit, vtcũq; tamen se res habeat, al. vbi seriò, & ex proposito de hecticarũ gignendarum loquitur modis, eas aliquando à principio nullo præcedente altero morbo introduci tradit, pro quo scire licet, quòd febres hecticæ magna ex parte ardentibus febribus solent superuenire, vsqueadeo productis, vt humorem in corpore cordis contẽtum absumpserint. Quãquã fieri etiam possunt manente adhuc humido, cordis corpus occupantes, & hinc includuntur, quẽadmodum lucernarum flamma ex funiculo, superstite adhuc in lucernis oleo. hic autem vnus est modus febriũ hecticarũ gignẽdarum: ad quẽ hecticæ febres, quæ ex varijs alijs affectionibus oriri solent, reduci debẽt, vt ex phthisi, empiemate, diuturnis nobilium partium inflammationibus, diarrhœa, lyenteria, colo, & similibus: quia ex harum oborta putredine caliditas præternaturalis cordis corpus quoque occupat, vnde febris hectica hæc oritur, citra enim corporis cordis apprehensionem hecticam febrem gigni est impossibile, qua de causa febres pestilentes non paucæ ab initio hecticæ sunt: quia vtrisque communis sedes, cordis corpus est, vt meminit Galenus lib. tertio De præcognitione ex pulsu, & hæc fortè præcipua est causa, ô viri prudentissimi, ob quã pestilẽs febris à putrida differt: qa putridæ sub-

iectum humores sunt: pestilentis verò cordis corpus: cuius rei Gal. libris De dif. feb. nullam penitus mentionē fecit: cæterùm febres hecticæ, a totius corporis vnaquaq; parte ortum trahere possunt, potissimùm tamē à corde initium habēt, secundariò à iecore, tertiò verò ab stomacho nam à pulmonibus rarissimè eas pullulare percipim⁹: quia continua flabellatione, vt meminit Galen. libro de Marasmo refrigerātur. Secundus modus gignendarum febrium hecticarū est, quādo à principio, nullo præcedente altero morbo: febres hæ hecticæ corpora inuadunt humana, & tunc similem cum ephemeris habent ortum: videlicet, aut ex ira, aut tristitia, aut lassitudine insigni, aut ardore solis, aut lōga cōtracta in balneo mora, aut huiusce modi aliis variis, quæ longū esset percurrere. Sed huius generis hectica natura sicciores homines potissimum inuadunt, ac præsertim si temperiem etiam calidiorē sortiantur, vitamq; degerint in laborib⁹, vigiliis, curis, tenuiq; victus ratione, ac magis in æstate, statuq; tēporis calido & sicco, & loco consimili. Caterū, tametsi febres hæ in initio perceptu & cognitione difficiles sint, curationis verò facilimæ, successu verò contrario modo: eas tamē inuestigare & dignoscere docuit idem Gal. citato De dif. feb. lib. quē hic paululum interpretari, vt tyrones addiscant, non ab re fuerit. Si quis igitur febri corripiatur, quam præcesserant, conspicuæ & procatarcticæ causæ

causæ, videlicet ira, vel tristitia, dolor ingens, vel immoderatus labor, aut ardor æstiualis, vel huius farinæ aliqua causa: tunc si febris ipsa ad sequentem extendatur diem, neq; integrè desinat, neq; exasperetur magis, ariditatem tamen maiorem in corpore repræsentet, talem hecticam futuram suspicaberis: quòd si & in tertio die sine cibo permanere voluerit æger, donec tertianæ accessionis præterierit horas suspectas, nihilq; effatu dignū priori accesserit febri, aut imminutum fuerit, sed tantūmodo quædā exiguæ reliquiæ primæ febris procedant, permaneantq; cū ariditate corporis & caliditate, quæ primo quidē tactu mitis sentiatur, pcessu verò acris, mordax & sicca: huiuscemodi febrē hecticā esse existimādum est: sed id indubitāter, si accepto cibo æger incalescere tradatur, quæ progressu tēporis citò ad tabidā cōuertetur, nisi rectè curetur. dignoscetur porrò primi huius gradus in secūdū lapsus, quū primū citatæ notæ potētiores fuerint redditæ: item quia pulsus debiliores, & duriores indies percipiūtur. quibus adde, quòd medio primi gradus, & initio secūdi, ea quæ per aluum & vrinā mittūtur, pinguia sunt à corpore colliquata, quæ temporis successu non amplius cernuntur: quia adeps & molles carnes iam defecerunt, & tunc præduræ & ægrè liquabiles carnes exsiccantur, à quibus ob ariditatem nihil vel notatu dignum defluit, & tunc marasmus præualet, certa ad obitū via à

Sed iam nunc illustrioris doctrinæ gratia inquiramus, an Galenus tres hecticarum in sua doctrina perscripserit species, vel duas tantùm, aut duntaxat vnam, per gradus tamen distinctam. I• primis qui vnam tantùm hecticarum speciẽ esse contendunt, huic innituntur rationi: quia vt variæ sint species, variis adhæreant corporibus, vel saltẽ distinctis subiectis opus est. At quũ febris hectica corporis solidas partes comprehensas habeat, vel potius cordis corpus, consequens est, eius vnicam tantùm esse speciem: si quæ tamen in ea comperiuntur differentiæ, eas maiori vel minori tribuunt exiccationi, numero tres. Verumenimuerò, qui duas tantùm admittunt species, huic innituntur rationi, quia quum febris hectica secundum in corpore vigentes humiditates fiat, & apud Galenum duæ tantùm secundæ humiditates circunscribantur, altera roralis, altera verò innominata, glutinosa meritò appellãda. quia vt nutrimentũ membris similetur, prius illis agglutinetur necesse est, fit inde vt duæ tantùm species ad eius mentem reponantur. Porrò qui hecticarum tres species, per tria corpora, siue subiecta, forma substantiali distincta, cum Galeno distributa admittunt, ij mea sententia cæteris cordatius loquuntur, vt ex ipsius dogmatibus in præsenti indicabimus. Quanquam Paulus Aegineta maximus Galeni imitator, nihil de hac re, præter eius cõsuetudinem, operi suo inserue-

seruerit, fortè Galenum dubium hac in re aduertens. Nos igitur rem, vt decet, monstraturi, Galenum ipsum in primis adducamus, ex libro decimo Methodi medendi, vbi hecticæ febris tres describit species, primam quãdo febris hæc propriã partium humiditatem ex qua nutriuntur depascit, secundam quãdo carnes consumit, tertiam verò, quando solidas populatur particulas: Sic enim pro coronide Galenus loquitur. Etenim primùm eiusmodi febris propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur depascit, hinc transit ad genus carnosũ: deinde solidas populatur particulas. Vocatur autẽ caro tãtũ ea quæ in musculo est: nã q̃ in visceribus conspiciũtur, nõ carnes, sed parenchymata nominãtur. porrò singularũ particularũ substãtia mollis ex tali maximè cõpleta est natura, quæ perire & regigni possit. At verò nec fibrosa, nec neruosa, membranosáve natura eandem generationem habere cernitur: nec fas est eiusmodi singularum partium fibras à febribus malignis liquari, perinde vt carnes, quando animal ipsum priusquam hæ prorsus sint exiccatæ interemerint. hucusq; Galenus, qui ita clarè & ob oculos tria genera febris hecticæ describit, vt nulla altera prorsus indigeat probatione. Nam primam speciem siue primũ genus in propria quadam partium humiditate membra nutriente ponit, quæ humiditas, ros, siue roralis humiditas membrorum porositatibus insita appel-

latur. Secundam ſpeciem, in mollibus carnibus & pinguedinibus, quæ facilè eliquantur & cõſumuntur collocat, in qua fortè gluten humiditatem ab eo innominatam colliquari intelligit, tertiam autem ſolidioribus, vtpote fibris, membranoſiſve, ac neruoſis particulis ineſſe tradit, quæ difficillimè eliquãtur, & tunc maraſmus morbus incurabilis conſequitur, pro quo curando ſi quis ingenium inuenerit, facilè ingeniũ pro euitanda morte inueniet, ita enim ſe habet prima ſpecies & ſecunda ad tertiam, ſicut porci domeſtici carnes ad apri, id eſt, ſylueſtris porci quoq; carnes. Nam ſi cicuris ſiue domeſtici porci carnes, quæ plerunque pingues ſunt, ad prunas admoueris, ex eis multum liquaminis & pinguedinis defluere percipies, id quod à feri ſuis carnibus etiã ſi ad æquales prunas exaſſentur, effluere non videbis. ſicciores autem ſylueſtris ſuis carnes ſunt, & pinguedinis expertes, hoc veriſimile eſſe, vel inuitis nobis, qui artem medicam exercemus, fateri habemus, quia prima & ſecunda hecticæ ſpecie vigente, multa pinguia & adipoſa in egeſtionibus & vrinis à carnibus colliquata, mixta percipimus: quæ omnia ſuccedente tẽpore delitẽſcũt, & quaſi ex toto cõſumpta nõ excernũtur, nec amplius apparẽt: vt ex Galeno quis depromere poterit, lib. decimo Meth. odi medẽdi prope finẽ, vbi differentiã facit inter febres colliquãtes, & maraſmodes, de quibus vt ſummatim dicam,

cam,ita habeto. Marasmodes febres ex earum sunt genere quæ colliquant, sed in eo differunt, quòd in iis quæ portio carnis colliquatur, ea sem per vaporis vice digeritur: in marasmodibꝰ verò defluit in ventrẽ. Cæterùm, vt superioribus ver- ba nectamus, quòd tres febris hecticæ apud Gal. describantur species, faciunt quæ ab eo lib. primo De differentiis febrium sunt conscripta, & ita habent: quum enim naturalis cordis tẽperies pri mũ euerti inceperit, nec natiua humiditas ꝓtinꝰ aboletur, neq; virtus plurimũ laborat, sed primò fit velut quædam efferuescẽtia humiditatis, quo in tempore facile est huiuscemodi febrem sanare: tanquã nihil adhuc virtute perpessa, tunc, supple tu, prima erit hecticæ febris species, & subdit te- xtus ab Augustino Ricco Lucensi, viro doctissi mo restitutus, deinceps & consumptio quædam efferuescẽtiam sequitur: per quæ verba, secũdam speciem Galenus intelligit, & paulò inferius in- quit, atq; hac in longum protracta, & ipsa simi- laria corpora quæ sunt cordis veluti elemẽta sic ciora, & minus nutriendo idonea redduntur, in quibus verbis Galenus tertiam speciẽ exponit. Et vt verò Galenus ipse rem clarã ac manifestam reddat, subdit, ac tantùm virtus laborat, quantũ siccitas ac caliditas in ipso corde inualuerit, qua rum altera exuperãs ex se virtutem imbecilliorẽ reddere potuit: huiusmodi febris iam quodammo do ad vtranque partem declinat, ac medium

obtinet locum inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atque illam de qua paulò antè diximus, quæ facillimè in principio curari potest. Sunt autem & in hac latitudines multæ, quoniam & dispositionis ipsius multæ in eo quòd magis ac minus diuersitates. Quæ igitur æqualiter distat ab vtraq; & ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, atque illa in qua nihil est adhuc tale, media quodammodo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento. Quæ autem tabidæ proximior existit, est etiam periculo vicinior, quum quæ alteri primæ magis adhæret, non paruam salutis spem possit afferre: ex iis autem Galeni verbis, luce meridiana clarius claret, ab eo hecticæ tres species signari, de ea verò hectica quæ inter primam facilis curationis, & tertiam curationem non admittentē, mediat. hucusq; Galenus loquutus est, in qua plures latitudines reperiri euidētioris doctrinæ gratia tradit, quæ si ab vtraq; æqualiter mediat, media quodammodo se habet ad curationem: si verò tertiæ tabidæ dictæ proximior existit, est etiam periculo vicinior, & difficulter curatur, si verò primæ magis adhæserit, non difficulter curabitur. Hæc enim in totum cum tribus superioribus ex Methodo medendi decerptis speciebus conueniunt, non est ergo quòd quis in hoc negotio anceps dubiúsve deinceps euadat, quādo in hanc eandem sententiā Aëtius Galeni quoq; maxime

maximus imitator eat, diuerso modo tamen, quũ pro prima specie secundam describat, & vice versa, pro secũda primam, vt facilè quis ex eius verbis deprehẽdere poterit, quæ Sermone quinto suæ medicinæ, capite nonagesimosecundo, ita habent: Hectica, hoc est, habitualis nominatur febris, quũ ad tantam immodestiam venerit caliditas præter naturam, vt in habitu sit ipsius solidæ essentiæ similaris corporis cordis, & propterea ægrè solubilem habet structuram, primùm igitur calor præternaturalis eliquat, & resiccat, ac consumit essentiam in partibus velut ex humore concretam, qualis est pinguedo & caro, deinde verò propriam humiditatem consumit, ex qua corpora nutriũtur, quæ sanè circumfusa est, ac instar roris dispersa circa omnes animalis partes, hinc autem transit ad carnosum genus, quod fibris & membranosis partibus solidorum corporum insitum est, quod sanè discindentes coqui tollunt, fibras verò abiiciunt. Exactum autem eius complementum in hoc est, si ipsa solida similariũ partium essentia siccior facta est, quando & tabida febris vocatur. Hæc Aëtius. Ex quibus liquidò constat, tres apud eum hecticæ febris species, variè tamen à Galeni mente descriptas, reperiri, sed id fortè in causa est, quia Galenus vt de hac re diffusè loquutus fuit, ita admodum cõfusè. Auicenna tamen in ea præ cæteris clarius & luculẽtius loquitur, quum Fen prima libri quarti sui

Canonis, tres huius febris specie differentes gradus egregiè describat, tres potißimùm ex secundis humiditatibus proponendo: quarũ prima (vt ab eo innominatã prætereamus) ros appellatur, & illius Galenus quoq; meminit, secunda cambium, tertia verò gluten, cũ quibus hanc quoque in hoc morbo adaptat similitudinẽ, vt ros in mẽbris ita se habeat, sicut oleũ in candela contentũ, & ita cãbium, & oleum funiculo imbibitum, & ita gluten, sicut funiculi extrema pars flamma exusta & torrida. Quum igitur ex tribus citatis humiditatibus, prior in corde, & consequens per vniuersa mẽbra, roralis sparsa inflammatur, ac consumitur, veluti oleũ candela contentum, tunc prima insurgit hecticæ species, quũ verò calor febrilis intimius depascitur, & cambium occupat, quod veluti funiculo hærẽs oleũ similatur, tunc secunda euadit species, quæ vt ex Galeno imbi Auicẽna adnotat, magnas habet latitudines, scilicet, principium, augmẽtum & statum. Et quũ verò augmentũ, sed verius statũ attingit, febris marasmoides, siue febris tabida dicitur. At verò vbi res eò discriminis iã peruenit, vt nihil ex tali humore supersit, & gluten humorẽ depopulatur, tũc marasmus siue tabes absolutè, morb⁹ vel idiotis & tonsoribus satis notus, cõflatus est, quia quum primùm pulsum & ægrotantis calorem perpendas, eius videbis oculos immodicè concauos, ac veluti in foueas quasdam reconditos exhausto

hausto iam vniuerso ipsorũ humore, ita vt ossiũ, quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cernãtur. Sordes præterea in ipsis siccæ ostẽduntur, & quædam veluti squallida dispositio, qualis maximè inest iis, qui toto die sub solis ardore per puluerẽ iter longum fecerunt, quinetiam in eis est coloris flos vitalis extinctus, frontisq; & faciei cutis rigida ex siccitate. & squalida, sed sic affecti, frequenter palpebras contrahunt dormitãtium instar, non tamen affectus eorũ est somnus, sed potius vigilandi impotentia præ macie: sunt etiam illis collapsa, & concaua tempora: nihilq; in eorũ corporibus cernitur præter cutim atque ossa, pulsus autem tenuis, durus, debilis, atque frequens apparet, caliditas verò quum primùm admouetur manus, languida est, paulatim autem acredinem atque erosionem ostendit, ac magis quum tangendo plus immoraberis, quæ omnia in tribus seruauimus ægrotis, altero vxore probi viri Ioãnis Pauli Corbetæ Mediolanensis, altero fratre illius, ad quẽ in Ancona veredarius cũ literis Roma directè diuertit, & in foro fontis habitat. Altero verò vxore Manuelis Pinti: sed hæc hoc in morbo ingẽti siti semper cruciabatur: ante obitum verò per mensem, eius vrina alba erat, in qua quędã furfuribus similima cõspiciebantur, non nisi à carnibus eliquata. Signa proculdubio lætalia & mortifera, & eo magis quando crura tument, & vngues recurui fiunt, & capilli

decidunt, & fluxus ventris adest. cæterùm morbus is marasmus calidus & siccus est, ac ob id ab hectica senectutis, siue senecta ex morbo dicta differens, quia senecta ex morbo non ob caliditatem fit, sed verius ob vehementem frigiditatem, ac immodicam siccitatem, quæ præcipuè iis qui secundum naturam ad extremam senectam citra febrem perueniunt, paulatim extincto in ipsis insito calore euenit. Sed nunc maioris elucidationis gratia scire decet, quod Galenus libro De tabe, siue Marasmo, capite sexto, tres marasmi species describit: alteram quam senectæ cõparauimus, & præter humectationem pro sui curatione calfactione indiget: alteram torridam, per hecticam intromissam, quæ præter quoq; humectationẽ refrigerari postulat, cuius suprà quoque meminimus: tertiam verò ex animi defectu proficiscẽtem, mixtam curationem postulantem, de quibus omnibus lectorem ad prædictum de tabe librum remittimus. Cæterùm ne à marasmo de febri, morbo calido & sicco, qui per hecticam sæpe intromittitur, imò eum hecticæ tertiã speciem nominamus, sic discedamus, scire decet, quòd tametsi marasmus incurabilis morbus ab omnibus dicatur, & nos quoq; cum eisdem ita suprà dixerimus, à Galeno tamen summo medico, eius cura describitur, imo ex hoc morbo affectos nonnullos curasse homines meminit. Vbaldus. Abi sis Amate, ne illud dixeris, putato &

nos Galenum legisse, & eum perlustrasse, apud quem hoc reperiri tantum abest credam, quàm quod ab eo nunquam perscriptum fuerit. Amatus. Ne excandescas Vbalde mi, & aures vt soles dignare mihi præstare benignas: nam & ego Iurisconsultorũ axiomate vti soleo, erubescimus quum sine lege loquimur. audi igitur, & Galenũ nobiscum sentientem percipies. Vbald. Putato rem gratam & mihi non auditam auribus instillare meis, si modò, vt ais, rem indicaueris. Ama. Galenus libro duodecimo Methodi medend., vbi de balneis, hecticis cõuenientibus agit, marasmo confectos curasse tradit, hac tamen cõditione, & successu, vt febrili calore deposito, ingens illa siccitas, qua ægri infestari solent, maneat, adeò vt ex marasmo morbo calido & sicco, marasmus frigidus & siccus resultet, quem nos medici ex morbo senium appellare solemus, & eo sic affecti ægri non solùm plures dies, sed plures menses & annos perdurare solent, vt ex iuuenis historia inibi ab eo enarrata, doctus euades. Vbaldus. Quomodo eos tractat & curat? Ama. Ad balnea eos, quia debiles sunt, in sindone per quatuor iuuenes deferri mandat, et inibi vt decet tractari, vt tu signato loco percurrere poteris. porrò quantum ad eorũ victum attinet, iubet Galenus eo tractentur modo, quo senes tractari solent, & cibis calidis & humidis vescantur, vt libris De sanitate tuẽda amplius docuit,

ad quos ipse lectorem remittit. Vbal. Sæpe Galeni locum illum perlegi, sed non ea animi attentione, vt ex eo hoc perciperem, sed vnum est hac in curatione mihi perdifficile. Ama. Quid nam? Vbal. Quòd vice caliditatis, pro morbo hoc propulsando, à Galeno frigiditas introducitur, quæ siccitati iuncta in totum vitæ contraria tor, ita vt magis prædictis qualitatibus calidis & siccis videatur ægrum perdurare posse, quàm de nouo introductis frigidis siccitati coniunctis.

Ama. Sapienter ô Vbalde & argutè ꝓponis, verumenimuero vt Galenum interpretemur, audi vt febrilis calor expellatur, per frigida medicamenta expellatur opus est, quia contrariorum contraria sunt remedia, non tamen ita intensa, vt post expulsam caliditatem, ibi frigiditas infixa maneat præcipuè remediorum. Nam frigiditas antea in corpore ob spirituum & calidi innati potentem resolutionem comperta inibi manet, vnde ægri ij tanquam senes cibentur suadet Galenus, minus autem morbi sic marasmo affecti patiuntur, quando febrilis calor ab eis depositus est, quàm quando caliditas febrilis siccitati coniuncta est, & hac de causa Galenus sapientissimè pro marasmoide febre curanda febrilem calorem summo studio deponere conatur, quo deposito, ad longius tempus ægri perdurant, quoad solidæ eorum partes reniti aduersus summam siccitatem valebunt. Vbald. Pergratum sanè

fecisti

fecisti Amate dulcissime hoc indicare, & quũ primum Fanum fortunæ mihi propriam patriam peruenero, Fanenses medicos de hac re adhortabor, & tuo nomine illis salutem dicam. Sed ne quid in hac tractatione desideretur, inquiramus, cur hectica laborantes calorem febrilem non persentiant, adeò vt sæpe loquentes eos absque dolore mori seruemus, nos more nostro, absque ambagibus & verborum circuitu respondemus, calorem febrilem hecticæ innati calidi lares subintrasse, imò eius fontem ita sopitum habere, & oppressum vt calor innatus uictus & superatus sit, cuius vices præternaturalis calor supplet, qui factus iam est, neque contrarietatem vllam habet, neque vllus de hac mirabitur re, quum viderit ipse, imbecillibus, & quibus pauculus inest innatus calor, æstiuanalem, & præternaturalem calorem multùm iuuare. huius etenim rei exẽplum est, quòd in æstate exangues & debiles melius habent quàm hyeme. Plura verò si quis de hac re cupit, legat sequentem curationem in qua de æquali intempérie agitur. Secundò, egregio quodam dubio inquiritur, Galenus inquit in hectica indubitatum signum esse post assumptum cibum ægrotum caloris incremẽtum sentire, ac alterationem ipsam tandiu perdurare, donec distributus cibus appositusq; humectauerit cordis ariditatem, & ita euenire sicut calci, & lapidibus calefactis aqua

respersis, sed dicet vir medicus studiosus, signum hoc non satisfaciendum, quia omnibus febricitã tibus post assumptum cibum, similem vel commu nem alterationem fieri Galenus testetur libris De diff. febr. difficilè igitur per hoc signum febris hectica à putrida distinguetur. Huic proposi to dubio, Galenus vir post Hippocratem admirã dus tacitè respondet, quòd medicus vt febrem di gnoscat hecticam, non simpliciter signo hoc contentus euadere debet, sed multis aliis duntaxat iunctis, à nobis suprà citatis. Porrò Gentilis de Fulgineo, vir mea sententia doctus, & cuius lectioni olim ipse assiduus eram, quum apud Salmaticenses agebam, huic, si rectè teneo, dubio sic respondet (nam eius opera cum nostra perampla & instructa bibliotheca, apud Antuerpienses re liquimus) quòd & si in putridis febribus post assumptum cibum calor febrilis intẽdatur, antea quoq; intendebatur, id quod hecticis euenire nul lus vnquam vidit, aut percepit febribus, nisi cum eis alterius febris fuerit complicatio, vt Catharinæ Gondulanæ nobili Racusinæ, prima harum curationum cẽturia, euenisse meminimus. Item quum inter notas pro dignoscenda febri hectica, quæ ab vrina desumitur, præcipua est, vt omnes fatentur medici, cur est quòd Galen. lib. iii. De præcognitione ex pulsibus dicat, hecticarũ febriũ notitiã ex vrina inuestigari non posse, quũ in iis vrina anceps sit colore, & sedimẽto naturali similis,

milis, vt in pestilentia diuturna sexcentis euenisse Galenus ipse obseruauit, vbi medicos indoctos quoq; carpit. Nos huic quoq; dubio respondemus, initio febrium hecticarum, earum præcipuè quæ subintrarunt ephemerarum modo, neq; vrinam nec pulsum, certi quicquam portendere, & hoc fortè eo citato loco Galenus intelligit, vt eius indicat phrasis, & dicendi modus, successu verò temporis vrina maximum est signum, quum in ea plerũq; sublimamenta, quæ aranearum latas telas referunt & pinguedines, ac liquamenta cõspiciantur, de qua dixit Hippocrates diuinus lib. secundo Prædictionum, textu trigesimoquinto, si pinguedo desuper natãs aranearũ speciem referat, damnandum est: indicat enim consumptionem, quanquam à renibus vel vesica id plerunq; decidat, suadet idem Hippocrates sequenti trigesimoseptimo textu. Nam & bona vigente valetudine, quandoq; in vrina pinguedines hæ apparent, quas medici indocti detestantur, & in malam reiiciunt partem, quum tamen caloris naturalis victoriam ostendant, vt huius rei testis est Galenus libro quarto De sanitate tuenda, dicẽs, At vbi sanguis concoctus est, hæc in vrina apparent, atq; etiam nubeculæ quædam desuper tenues superstant, veluti quod in summo lacte colligitur, & quod in summo refrigerati iusculi cõcreuit. In iis igitur vult Galenus quòd quum adeps & pinguedo ex sanguine bene cocto &

élaborato fiant, consequens sit, eius aliqua portio super vrinam innatet, referens quale pinguioribus iusculis refrigescentibus supernatat, vnde Galenus Commentario tertio in librum tertium De morbis vulgaribus, enarratione 72. tradit, se persæpe vrinam vidisse colore & substantia oleo similem, citra tamen vllum ægri detrimentum, imò verò interim planè contrario, cum ipsius morbi concoctione: aduertant ergo medicam artem exercentes, ne quum vrinam oleosam viderint, malum præsagiant.

De æquali intemperie, & inæquali intemperie, quæ potius appendix dicenda superiorum scholiorum est,

CVRATIO II.

T de hectica sermo cõpletus & absolutus sit, de æquali intemperie & inęquali intẽperie agamus decet, proinde absq; proœmio, Hippocratis & Mathematicorum more, sic accipito. Aequalis intemperies, siue vniformis intẽperies, solùm in hectica febre cõperitur quũ iam facta sit, & nihil in fieri habeat. dicitur autem æqualis, quia æqualiter & vniformiter affligit, vniformiter aũt affligit, quia nullã habet cõtrarietatẽ ex qua dolor, aut accessio eleuari poss

ri poſsit: vnde Galenus libro huic dicato negotio, De inæquali intẽperie, ita de hectica, ſiue æquali intemperie tradit, Quũ verò oẽs corporis ſolidæ particulæ excalfactæ ad abſolutionẽ iam ſunt, eiuſmodi febrem hecticam Græci uocant, ceu non amplius iam in humoribus & ſpiritibus, ſed in corporibus iis, quæ habitus rationem habent comprehenſam, hæc doloris eſt expers, putantq́ue qui ea febricitant, omnino ſe febre carere, neque enim ſentiunt eius laborem, omnibus ſcilicet eorum partibus æquè percalfactis, ſed & cõuenit de iis inter naturalis ſciẽtię profeſſores, in iis quæ de ſenſibus produnt, nec enim citra alterationem eſt ſenſus, neq; in iis quæ iam ad perfectionem ſunt alterata, dolor. Itaque etiam hecticæ febres omnes tum ſine dolore ſunt, tum nec ſenſu ab his qui ipſis laborant perceptæ. Nõ enim ex eorũ particulis hæc agit, hæc patitur, quũ oẽs inter ſe iam ſimiles ſint redditæ, ac vnicam habeant conſentientem temperiem. Hactenus Galenus, qui mea ſententia ita clarè rem ob oculos ponit, vt pluribus non opus fuerit verbis, modò dictis hæc adiiciamus paucula, ſi in hæctica febri tantum æqualem intemperiem reperiri diximus, nunc eam quoque in nõ

nullis pestilentibus inueniri dicamus, pestilentibus scilicet febribus, intelligatis uelim, quæ præcipuè cordis substantiam magis comprehendunt, & sæpè hecticæ sunt, vt refert Galenus, libro tertio de præcognitione ex pulsibus, capite tertio, & quarto, quę quum sic cordis substantiā occuparunt, plerunque interficere solent secus autem illæ quæ cordis contenta obsident, vt citato loco idem monuit Galenus: inæqualis verò intemperies ea dicitur, quæcunque in fieri aliquid habet, vnde quia contrarietatem habet, ex ea dolor oboriri potest, & accessio & paroxysmus, vt omnibus ferè morbis præter hecticam euenit, quemadmodum meminit Galen. libro De inæquali intemperie, & Marasmo. Cæterùm, Galenus libro De morborum temporibus, inæqualitatem inter sex paroxysmorum tempora descripta enumerat, quam inter principium & augmentum in paroxysmo collocat, non minus quoque temperiem inæqualem reperiri tradit, in iis præcipuè, quos frigus, aut rigor inuadit, nulla subsequēte febre, vt memoriæ commēdauit lib. De inæquali intemperie, quę inequalis intemperies siue frigus, in nonnullis mulieribus crudis & vitreis humoribus refertis, à nobis

seruat-

ſeruatum eſt,nulla ſecuta febre, vt demũ comprehenſum ſit, falſum eſſe id quod Hippocrates & antiqui in hac re ſcripſerunt,rigori febrem neceſſariò ſuperuenire,vt quoq; annotauit Galenus,& ſui congerrones affirmabant. Plura verò qui huius tractationis legere cupit,Gentilem de Fulgineo percurrat,altera ſuarum extrauagantiũ quæſtionum, ea precipuè(ſi rectè teneo) in qua de febribus agit. Cæterùm quum eius & ſimilium hodierni medici ſtomachis delicatiores reſpuant doctrinam, prædictis Galenianis contenti, nunc his ſuperſedeamus.

De capitis deſtillatione, cum ipſius capitis ingenti dolore,

CVRATIO III.

Euerẽdiſsimi Cardinalis Farneſij domus præfectus Titius, vir probus & doctus, quũ quadã capitis mala intemperie afflictaretur,quam ex Germania contraxerat eo tempore,quo prẹfatus Cardinalis ad Cæſarem inuiſendum contenderat,contigit quòd quum variis obrutus eſſet negotiis, & nunc calidus, nunc verò frigidus euaderet, humor ob malam inibi intemperiem congeſtus; intenſiſsimum dolorem

cum suffocationis periculo repentè efficeret. Nam ad fauces humor defluxerat, quibus febris non admodũ vehemens apparebat, grauiter tamen totã noctẽ trãsegit, & insomnis perdurauit, in aurora verò ad illũ vocatus omnia citata contemplor, ac ob intensissimũ dolorẽ, quẽ grauiter ferebat, de cephalica aperiẽda contendebamus. At ille timens venæ sectionẽ renuit solo contẽtus clystere: cibũ porrò tota illa die nullũ gustauit, sed in nocte tribus à cœna horis, quæ parua vel nulla fuit, bolũ hunc deglutiuit, & intra triduũ sanus est factus: habet autem bolus sic,

℞. Pulpæ cassiæ nouiter extractæ drachmas x. agarici nouiter parati, drachmã vnam, pulueris hieræ Galeni scrupulum vnum: saccharo excipiantur omnia, & fiat bolus, quem prædicta hora comedit, & eò multa egessit, & illico melius habere dixit, vt posteà paucis adhibitis remediis, exintegram sanitatem obtinuerit.

SCHOLIA.

De agarico in hoc bolo admittendo dissidiũ fuit. Nam ipse nequaquam iniiciendum contendebam. Franciscus verò Nursinus, famigeratissimus Romæ medicus audacter illũ adiiciendum refragatus est, de febris autem incendio timor apud me erat.

De vle

De ulceribus à morbo Gallico contractis, simulq; de symptomatis obortis ob uini potum, in unctione unguenti ex argento uiuo confecti,

CVRATIO IIII.

Euerendissimi Cardinalis Farnesij famul⁹ iuuenis robustus, & qui in horto transtyberino platanorũ ingẽtiũ & citrearũ arborũ curã tantùm habet, quũ vlceribus antiquis à morbo Gallico cõtractis scateret, & à multis tractatus incuratus maneret, illũ multis antea peractis euacuationibus, vnguẽto ex argẽto viuo cõfecto quinquies illiuim⁹: qui preter varia emissa sputa, sanguinẽ per os reiecit: cui symptomati bolo Armeno ebibito occurrimus, & bene habuit: at quũ vinũ, quo illi interdixeramus, clàm in magna biberet quantitate, denuo os illi inflatum est, & ipsius oris vlcera de nouo recrudescere cœperũt, imò ex pectore sanguis, vt antea, erupit, quem per os emittebat: tandem abstemius factus, & dictis innouatis, intra quadraginta dies bene sensit, sanitati tamen integrę colophonem addidit buxi decoctum per viginti dies ebibitum.

SCHOLIA.

VNguentum, quo is curatus fuit, prima Centuria harum curationum medicinalium comperies, præcipuè curatione 49. & 54. & 76. aduertendo tamen quòd vbi plus gummositatũ & tuberculorum reperitur, plus pinguedinum vnguento addimus, vbi verò plus pustularum & ulcerum, plus pulverum apponimus, vt in hoc actitatum est ægrotante. Cæterùm scire decet, lignum buxum Europæis frequens, & cerdonibus satis notum, lignum Guayacum esse, quòd superioribus annis ex Peru & insulis nouiter repertis asportari cœpit: quod tamen ex insulis ijs adfertur pinguius, & consequens calidius est, nostrum verò moderatiorem sortitur temperaturam, ac proinde ijs, qui calidiori sunt temperatura, & morbo calidiori affliguntur præcipuè in æstate, liberalius eius decoctum damus, Guayaci decocti vice: nec enim inter se arbores hæ differunt, quàm soli diuersi ratione: nostrum verò hoc lignum buxum unicè iecur plus iusto calidum emendat, & sudorem egregiè euocat, vt sæpè experientia compertum habuimus.

De podagra curata sola præuisione,

CVRATIO V.

Doctor Castillius, vir probus, podagra morbo familiari singulis annis per duos aut tres menses affligi solebat, at quũ

ante

ante ſtatutum tempus, in quo eum morbus inuadere ſolebat, per vomitum purgaremus, factum eſt, quòd quum per tres, vt diximus, menſes prædicto morbo torqueri ſoleret, leuiter per tres dies ab eo tantùm corriperetur: cæterùm hic grauibus & difficilimis in veſica obortis vlcerationibus, me abſente obijt, nõ ſine tamen multorum dolore, probus etenim vir hic erat, & doctus.

SCHOLIA.

Solebat olim Galenus huiuſcemodi rebelles morbos ſola præuiſiua curatione depellere, quandoque ſanguinis miſsione, quandoque purgante adhibito medicamento, quandoque verò euocato uomitu, & id plerunque ueris initio, aut eo tempore quo ſol libram ingreditur, vt libro de ſanguinis miſsione, & Methodi medendi ſæpè inculcat. Cæterùm quum varia ſint medicamenta quibus vomitus proritatur, nos tamen hoc ſequenti vtebamur, quo opus cõplebamus, & æger ipſe exactè abſque dolore vllo & anxietate aliqua manebat. Sic autem vomitorium medicamentum habet: Raphanum arundine crebris & multis foraminibus perforamus, quibus veratri albi & boni radices inſerebamus, quem ſic trãſfixum per noctem ſub cineribus calidis manere ſinebamus: in aurora verò veratri radiculis extractis ac proiectis, Raphanum ipſum minutim

concisum in oxymelitis lib. media, per quatuor horas macerari permittebamus. postea verò oxymelite à Raphano percolato, eius duabus vnciis aquã ex decoctione anethi superinfundebamus pondere unius libræ: quem potũ tepentem quandoque ieiuno stomacho, nonnunquã verò à prandio accipiebat, & multa euomebat: octo autem diebus ante morbi decretum tempus & eius aduentum solitum euomere incipiebat, quod non continuis sed alternis diebus faciebat, & vomitum repetebat, & optimè habebat: porrò vlcerationibus vesicæ superuenientibus, vt audio, sexagenarius obiit.

De medicamento quodã hæmorrhoidarum dolorem sedante,

CVRATIO VI.

Euerẽdissimus ille, qui ab hæmorrhoidum dolore grauiter cruciabatur, post multa & varia à medicis tentata pręsidia, hoc remedio à nobis pręsentato vsus fuit, & breui ab illo infestissimo dolore liber euasit. Habet autem remedium hoc topicum, siue locale dictum medicamentum, (quòd extrà admoueatur,) sic.

℞. Arantium pomũ, & id cultro excaua, in quo oleum rosaceum & pseudonardi, lauandulæ dictæ semina infunde, & ad cineres

neres calidos admoue, & calidum applica,& ſæpe innoua, eſt enim mirum.

De ingenti quodam capitis dolore, poſt oculum confoſſum ſuperueniēte.

CVRATIO VII.

Arius, vir natus quinque ſupra triginta annos,quum domi familiariter inter domeſticos & amicos ageret, à Romano iuuene de repente percuſſus,perampla quadam ſica in capite vulneratus fuit, ex quo vulnere illi oculus ſiniſter fuit confoſſus, à vulnere verò quinque interpoſitis diebus,de capitis grauiſsimo quodam dolore oculorum regionem comprehendente conqueſtus fuit,adeò vt in oculi fouea pugionem infixum eſſe, & alterũ foras ſaltare clamaret,ego verò præſens tãti ſymptomatis ſæuitiam videns, illico cephalicam venam confoſſum oculum reſpicientem ſecare iuſsi, ſanguinisq; vncias octo demere.At quũ æger hac ſanguinis miſſione melius, non tamen ex toto à dolore liber euaderet, ſecũda noctis hora poſt ventris cum balano reſpondentiam, totidem ſanguinis vncias per prædictum vulnus effluere permiſi,& cõfeſtim dolor ex toto euanuit. Topica verò medicamenta

parum iuuerunt: ſed primò, ne ſilentio præteream, neque lector ignoret, æger bolum ex caſsia deglutiuit, & victus ratio ſubtilis admodum fuit.

De caſu ab equo calcitrone,

CVRATIO VIII.

Iuus Alfonſus Alencaſtrenſis, ſupremus apud Luſitanos commendatarius, & apud Iulium tertiũ pontificem maximum Orator grauiſsimus, intra domum, quam trans Tiberim habitat, ex equo calcitrone cecidit, ex caſu in coſtis verſus ſpinam doluit, quem locum, etſi nullus in eo apparebat tumor aut liuiditas nigritiéſve, ex oleo myrtino adiectis pulueribus myrtillorum & roſarum inungi feci, ac faſcia optimè faſciari: ſequenti verò die, ſimili modo quum eundem locum doleret, internam eiuſdem lateris, vbi erat dolor, aperire feci venam, & ex ea ſanguinis vncias quinque fluere, à qua ſanguinis miſsione paulatim conualeſcere cœpit, donec integram cõſecutus eſt ſanitatem: porrò, vt arbitror, infelicia tunc aſtra domum illam reſpiciebant. Ioſephus, Cur ſic? Amatus. Quia poſt huius illuſtriſſimi viri lapſum interea cubiculo eramus occluſi

occlusi, vt locum affectum contemplarer, & illi remedia adaptarem, diuus Franciscus à Soto maiori, qui tunc post cœnã à nobis discesserat, ab eius patruele Francisco Syluio, prope ostium interfectus fuit. Ioseph. Papæ, quid audio? Ama. Ita res habet. Iose. Perceperásne frater mi, cur ipsum interfecerat? Ama. Maximè, lis antiqua inter eos erat de non contẽnendo sacerdotio, &, vt ipsi aiebant, gentilitio, quod vulgò de Iure patronatus dicitur, ob quod ambo ex Lusitania Romam venerant. Iose. Quomodo ipsum interfecit? Ama. Hæc missa faciamus. maiori otio vacare oporteret, si hæc ad vnguem enarrare vellemus: nouit ea accuratius Fernandus à Turribus, nobilis vir Hispanus, & Reuerendissimi Archiepiscopi Salernitani nepos, qui eodem equulo infelici cum iuuene mortuo simul equitabat, & ambo, tunc tũc, tertia hora noctis post cœnam à nobis discesserant. Iose. Quid tunc clarus, & regia stirpe ortus Diuus Alfonsus, quum hæc domi suæ facta videret, loquebatur? Ama. Ea, vt est vir prudens, æquo ferebat animo: sed eius filius magnæ spei iuuenis diuus Dionysius, cũ indignum hoc videret facinus, & misellũ corpusculum tribus confossum vulneri-

bus conſpiceret, à lacrymis oculos temperare non valuit, ſed præ cæteris ægrius tantum malum tulit doctiſsimus iuxtà ac ſapientiſsimus Balthesar à Faria, Orator quoque vigilantiſsimus: & qui tunc in Lusitaniam iter parabat. Ioſe. Nouitne hæc ſummus pontifex? Ama. Illico eadem nocte & ſequenti die publico præconio euulgatum fuit, quicunque traderet Franciſcũ Syluium, quingentis aureis ducatis donaretur. Ioſe. Fuitne captus? Amatus. Romæ non, ſed extra vrbem bis, & amicorũ auxilio liber euaſit, præcipuè Senis, vbi in carcerem coniectus fuit. Ioſe. Nouerísne Franciſcum Syluium? Ama. Noueram, & mihi charus ille erat amicus, adeò vt dum vixero, nunquam mihi è pectore decidat.

De pueri cuiuſdam caſu,

CVRATIO IX.

PVer natus annos circiter octo ex feneſtra cecidit alta, ex quo lapſu per duos tanquam emortuus iacuit dies: ad quem accedens ipſe protinus quũ totum conſpexiſſem, & nullibi vulnus aut fracturam luxationémve habere deprehendiſſem, ipſum in ſindone vino ſtyptico & bene calido

immerſa

immerſa, ac paululum manibus expreſſa obuolui, & in lecto optimè cooperiri feci, quo remedio copioſiſsimè ſudauit, & ſanus factus fuit. Eſt autem huius generis remedium apud Hiſpanos in omni lapſu admodum frequens, & vſitatum ab ſcribētibus de caſu & offenſione prætermiſſum, quum tamen potiſsimum ſit: ſi tamē æger ebibere pro tunc aliquid poteſt inter tam multa ab authoribus ſcripta, & ab Argelata in ſua chirurgia citata, ad pulueres Meſuæ capite de Rhabarbaro conſcriptos confugimus, quos in potu tribuimus, & ita habent. ℞. Rhabarbari boni acerbi, drachmam vnam: mumiæ grana duo, rubeæ tinctorum, vel, vt alijs placet, granæ tinctorum, granum vnum & mediū: omnia pulverizentur, & vino ſtyptico excipiantur, & bibat: porrò vinum ſtypticum, in quo ſindon imbuta fuit, ſic conficitur. ℞. Vini rubri, vel fului boni, libras decem, cui ſuperadde roſarū rubearum ſiccarum, roris marini, ſummitatum myrti, añ. manipulos duos, in cacabo vel caldario, ad ignem fiat decoctio. In quod vinum ſindon vel ſtragula immergatur, & parum manibus exprimatur, & eo calido optimè æger inuoluatur.

SCHOLIA.

QVomodo ſtypticum hoc vinum ſudorē euocet percōtabitur optimus medicus, quū ſua adſtrictione id corpus conſtringere potius, quàm dilatare ratio dictet. Nos huic dubio reſpondentes, dicimus ita huic vino euenire, veluti oleo roſis cōcinnato, & inde roſaceo dicto, quod ob contractam à roſis ſtypticitatem penetrantius fit, quàm per ſe oleum: ſic & acetum ob partes cō ſtringentes, eius ſubtiliores impellantur, & magis penetrat. Vinum igitur hoc per expiramenta ingreſſum commotos ex lapſu humores ſubtiliat & extenuat, quos ſic extenuatos, & in vapores redditos, per expiramenta ſiue exiguos omnes corporeæ molis meatus (πόρους Græci uocant) natura eijcit, qui poſtea in cute frigiditate condenſati, in aquam vertuntur, & ſudor reſultat. Vel, ſi magis placet, dicas naturam vini ſtypticitate roboratam, ad cutem eos humores, qui membrū obſedere aliquod erant diſpoſiti, tranſmittere, ex quibus ſudor conſurgit.

De caſu,

CVRATIO X.

Orena Hiſpana meretrix Romæ famoſiſsima, quum domū inſtaurare faceret, quam paucis antea diebus mille & quingentis aureis ducatis emerat, contigit ex

quadam

quadã eius parte caderet, à quo casu vniuersum eius corpus contusum fuit: imò varijs in locis signa quædam apparuerunt, quæ Græcis hypopiasmata, Romanis sugillata, & liuores ex ictu prouenietes, aut vibices appellantur. Ad hanc igitur accitus ipse, illico pedis venam, saphenam dictam, secare feci, sanguinisq; vncias quinque fluere, à qua sanguinis missione pulueres prædicta curatione descriptos, ebibendos quoque illi dedimus, & stragula vino rebus stypticis confecto immersa, ac manibus expressa, eam obuolui fecimus; & cubili optimè cooperiri, quibus optimè sudauit, & intra quinque dies sana euasit: porrò à vino ijs diebus semper abstinuit, & pro victu panatellam, vel panem lotũ saccharo coopertum, aut huius generis similem cibum accipiebat. Cæterùm vibices ex tapsia ceræ mixta remedio, si Plinio credimus, Neroni satis familiari, breui ex toto euanuerunt. Nam & cerusa raphani succo excepta ad eadem multùm valet, vt albumen oui per se, aut constringẽtibus pulueribus mixtum, vt cætera alia varia prætercam remedia, secundum varia tempora morbi adhibenda.

SCHOLIA.

HVius morbi curationem prosequitur Galenus

lenus libro quinto De comp. medicamentorum per loca, capite primo: ex quo paucula hic subijciam verba, vt neoterici noscant quanto errore detineantur in ijs curandis uibicibus, quũ illico morbi initio balaustijs, corticibus granatorum, myrto & alijs constringentibus remedijs & potentioribus utantur, quod quàm à Galeno alienum sit, & à vera curandi methodo, hæc ipsa Galeni verba ex loco citato testantur, & ita habent. Dictum etiam antea à me est, quòd ex discussorijs medicamentis in principio præstantiora sunt, quæ modicam astringendi vim complectũtur: qualia sunt rosæ, & melilotum, & crocus: nõ tamen ex eiusmodi pharmacorum numero est myrtus, vtpote vehementer astringens, quapropter ego nunquã ipsa uti auderem, præsertim si iam liuidus sit color sugillationum. Hactenus Galeni verba, per quæ satis percipitur, myrtum à Galeno pro ijs curandis vibicibus vituperari.

De quodam præceptis medicis non obediente.

CVRATIO XI.

Illustrissimus Dominus Camillus Columna, grauissimis & sæuissimis morbis torquebatur, præcipuè capitis destillatione, nephritide, diuturna podagra, & chiragra, cuius curam suscipiens ipse omnia, vt dec

vt decet,cum debito victus ordine describo. At ille omnibus astare,vel facto iuramento promittit,Deus bone, vix sextum ebiberat syrupum ea intentione vt per catapotia purgaretur, quando frixa oua, & ostracorum nescio quod genus pro arbitrio in cœna comedit, sed non sine culpæ pœna. Nam ea nocte ita colico & renum dolore afflictus fuit, vt eum mori domestici crederent: in aurora verò ad eum accedens, vix ex mula descenderam, quando eius plures clientuli omnia examussim mihi referunt. Sed eorum vnus cubicularius,& qui victum porrigit, rem ex toto aperuit. Decet autem medicum priusquã ad ægrotum veniat, domesticos interrogare, & de eius statu ac dispositione percontari, quo facto raro vel nunquã aberrabit, hac enim via incedens Gal. multa præterita ægrotantibus obijciebat, quæ tanquam miracula ab eis habebantur, ac postea maiori cum animo sese illi concredebant, vt ex libro De præcognitione facilè quis iudicare poterit. Quum igitur eum conuenirem,ac ipse de symptomatis nocte antea habitis conquereretur, ego tanquam rei inscius simulo,alioqui quæritans vnde hæc euenire poterant. ille verò omnino ignorare respõdebat,ego verò

in victu

in victu ipsum peccasse contestabar, & quum rem ex toto tenerem, quid nam in cœna nocte præterita accepisset, inquiro. Ille nihil noxij aut mali succi respondet. Tunc hominem rogo, quid illud sit, singulatim recenseat. Ille primo capi carnes, à quibus omnino abhorreo, gustare cœpi ait: dein frixa oua mihi apposita sunt, quæ tantillum gustaui: demum ex ostracodermis vnum vel aliud genus lubentissimè comedi, asserit. Tunc ego submissa voce, hæc promissis respondere aio? ac venia demandata recessi, non rediturus ad illũ tametsi vnum vel alterum ex suis castris mihi dono daret. Nouit hæc summus põtifex, nouereq; plures reuerendissimi cardinales, ac alij principes Romani.

SCHOLIA.

Languens medico obedire debet, vt mandat Hippocrates primo Aphor. & libro primo De morbis vulgaribus, vnde iis qui medicorum præceptis non obsequuntur, medicinale consilium dandum non est, vt suadet Galenus libro de sanguinis mißione, & sexto De tuenda valetudine, & primo De diebus decretorijs: nec enim apud me pecuniæ, quas illustrißimus vir hic mihi liberaliter elargiebatur, tantùm vnquam valuere, vt eas artis medicæ nobilitati & excellentiæ anteponerem, sciens vtique, quòd sapientia propter

seipsam

seipsam expetenda est, non verò propter lucrum, vt suadet Galenus libro illo, cui titulus est, Quòd optimus medicus sit & philosophus. & secundo Methodi medendi, veluti sexcentis alijs locis.

De colico affectu, simulque de lupino stercore,

CVRATIO XII.

NObilis Romanus, qui prope capitoliũ non procul ab Ara cœli cœnobio lignipedũ Franciscanorum habitat, colica affectione grauissimè torquebatur, ad quem plus minus quinque vel sex medici inuisendũ venimus: cõtra quem dolorẽ quum multis & selectis medicamentis vsi essemus, præcipuè per clysmos iniectis, nullũ præstantius, aut diuinius remedium pro eo propulsando inuenimus, quàm lupi intestinum: in pollinem etenim redactum, & vino generoso exceptum, ac calidum epotum, breui opus suũ confecit, & ipse æger sanus euasit. Curent igitur medici intestinum hoc apud pharmacopolas semper vt habeatur.

SCHOLIA.

LVpinum stercus cãdidum, quale vbi ossa ederint, lupi excernere solent, præcipuè super vepres, spinas, frutices, & proceriores herbas in-

uentum. Galenus decimo libro De facult. simpl. med. nō solum cum vino ebibitum, sed ilibus appensum uinculo confecto ex lana ouis à lupo laniatæ, aut ex ceruina pelle, summoperè colicis affectis prodesse tradit. Auicenna verò Fen sextadecima, libri tertij canonis, capite 14. quarti tractatus, lupi intestinum exiccatum magis quàm eius stercus laudat, id quod hodie & sæpe experientia ita esse à nobis comprobatum est. sic enim Auicēna citato loco tradit: & dictum est, quòd corpus intestini Adib quum exiccatur & teritur, est magis vltimum iuuamētum quàm stercus eius, & illud quidem non est longinquum, hactenus Auicenna. Super cuius verba animaduertendum duximus, quòd Adib apud Auicennam in vniuerso suo canone pro lupo accipitur, vt conferenti ea quæ à Galeno de lupo & eius membris, ac iuuamētis inscribuntur, cum ijs quæ ab Auicenna de Adib tradūtur, notum euadet, quum tamen reuera Adib apud Arabas longè aliud animal sit à lupo, vtpote gregale, apud Africam frequens, quod effigie & magnitudine inter lupum & vulpem cernitur, animal in totum iners, adeò vt victum sibi captare nesciat, sed præda à leonibus derelicta plerunque vescatur, qua de causa leones semper comitatur, de quo latius à nobis super Dioscoridem proditum est.

De

De nonnullis, qui ex Lusitania Romam uenerunt, & ægrotarunt.

CVRATIO XIII.

DIui Alfonsi Alencastrẽsis famuli & serui, qui ex Lusitania per nauim Romam venerunt, ferè omnes ægrotarunt, & febribus varijs sunt vexati, sed debitis adhibitis remedijs omnes per nos adeò sanitati sunt restituti.

SCHOLIA.

AEgrotarunt ij, sed non aëris varietate, quippe Vlyßipponensis aër, à quo ij soluerant, non multùm à Romani aëris qualit.tibus distat: quinto autem in climate Roma vrbs antiqua situatur, adeò vt per eam parallelus denominationem accipiat, & διαιρομένη appelletur. Vlyßippon quoque eidem climati subiacet, imò vtraque easdem ferè polares eleuationes habet, quæ polares eleuationes veræ distantiæ sunt ab æquatore, quum quanta est eleuatio poli ab hemisphærio nostrò, tãta est Zenid capitis nostri ad æquatorẽ æqua distantia: habet autẽ Vlyßippon polaris eleuationis gradus ferè quadraginta, Roma verò quadraginta vnũ; quibus adde eá quæ medicus præcipuè pro regionũ, & ciuitatũ, aut locorũ venanda temperatura seruare debet, scilicet quòd Vlyßippon vrbs est occidentalis, o-

mnium Hispanorum consensu totius occidentalis plagæ clarißima, quæ in plano sedet, & eius plateus Oceanum mare præterlabitur, in quod aurifer Tagus paucis antea stadiis ingreditur, & nullis niuosis montibus afflatur, neque vllis fœdis syluis, aut paludibus horridis inquinatur, non stagnis, non lacubus, non specubus, aut cauernis, à quibus halitus pestilentes oriri solent, & eisdem ciuitates plerunque infici, ut variis Italiæ & Græciæ ciuitatibus contingit: imò potius in circuitu campos fertiles habet, amœnißimos hortos, lympidißimos fontes, clarißimos fluuios, iucundißima vineta, fertilißima pomaria, à quibus omnibus saluberrimus aër consurgit, summam temperiem in quatuor anni tẽporibus seruans, quum media vigente æstate, æstus non ita furit, vt homines torqueat, neque frigus hyeme ita riget, vt ad ignem homines confugere compellat, vix enim Vlyßippo glaciem aut niuem vidit, qua de causa simplicißimis vestibus vel media hyeme, nullis fulcitis pellibus vestiũtur: perflatur autem ciuitas hæc maiori ex parte suauißima inspirata aura ab Oceano, omnium rerum, vt Hesiodo & Homero placet, parente. Roma quoque omnia fere Vlyßipponi tributa habet, sed Orientalis est, quæ austrum quàm septẽtrionem magis respicit, & ea de causa temperiẽ caliditate & humiditate superat, & ideo destillationibus, vt Galenus tradit, obnoxia: quã Tyberis

beris fluuius, olim Albula dictus, interſecat, & non procul in mare ſe exonerat, vt meritò eandem cum Vlyßippone ſortiatur temperaturã: quo factum eſt, vt homines Romani cum Vlyßipponenſibus & Luſitanis cæteris facie perſimiles videantur, imò vitæ longitudine æquales ferè ſint, vt paulo inferius docebimus. Cæterùm Auerrois Cordubenſis libro ſecundo ſui collectorij, hominũ facies, & capillorum colorem conſiderans, quintum hoc clima cæteris temperatius dixit, quod verum eſſe, quicunque ſeptem climata, vel eorũ maiorem partem perluſtrauit, fatebitur, modò collationem climatis ad clima faciat, non verò vnius ciuitatis ad vnum clima: ſcimus autẽ nos in vnoquoque climate loca temperata & diſtẽperata reperiri, nam Caſtellum album mihi propria patria, & cuius Ptolemæus meminit, æquè ab Vlyßippone, & Salmantica totius Europæ celeberrima Academia diſtans, tẽperata eſt. Guardia tamen ciuitas illi propinqua, frigiditate ita pollet, vt media æſtate homines in ea algeant: ſed id illi ob prominentem montem, hodie ab ſtella dictum, euenire certius eſt, quàm quod à me multis probari poßit, qui ex directo eam reſpicit, & ex niue qua ſemper albicat & ſcatet, eleuato flatu in eam inſpirat, collato igitur quinto hoc climate ad quartum, multo plura in eo temperata loca reperiri quã in quarto, certò ſcimus. Proinde Hippocrates (qui ob Coum ciuitatem patriam

ſibi chariſsimā, & temperie affectam, quartum clima cæteris temperatius dixit:) in præſenti pareat. Scimus autem nos quartum clima plura loca ita diſtemperata habere, vt vix habitari poſſint, quæ de quinto climate minimè dici poſſunt, vt ex Ptolemæo prima Aſiæ tabula, quiſq; coniectare poteſt: ſi modò ea propriis oculis, & corporis ſui iactura vnquam vidit. Hippocrati Galenus, vt ſolet, ſuffragatur, aphoriſ. lib. tertio, enarratione quartadecima, veluti libro ſecundo De ſanitate tuenda, Auicenna quoq; Fen prima primi lib. doctrinæ tertiæ, capite primo, in quo de cōplexionibus diſſeritur, poſt æquinoctialis habitationem, quam temperatā eſſe auguratus eſt, quia nulla in ea aëris mutatio reperiebatur, ſed aër potius ſimilis toto in anno ſemper erat, quartū clima cæteris tēperatius dixit, quem Albumazar ſecutus fuit, & plures alij viri doctrina, & eloquio grauiſsimi, quos omnes fouere videtur Ariſtoteles libro ſecundo Metheororum, quū Græciam laudet, quæ maiori ex parte ſub quarto climate ſita eſt: quia, vt tradit Auicenna, huius climatis habitatores non vruntur, vt qui in primo climate, neque valde caleſcunt, vt in ſecundo & tertio, neq; multùm frigeſcunt, vt illi qui ſunt in fine quinti, vel alij latitudine remotiores, quibus addunt harmonicam rationē, quæ docet, mediū quarti climatis, vtpote medium locum inter ſeptem tenens, ſummum habere temperamentum, ſed hæc

ſed hæc tametſi à clariſsimis viris prodita ſint, ea tamen falſa eſſe hodie experimur, videntes vtiq; Rhodum ciuitatem, per quam quartū clima nomen ſibi vendicat, & διὰ ῥόδε vocatur, calidiſsimā eſſe, veluti cæteras ciuitates & loca in eodem contenta climate, quæ dubio procul temperiem per caliditatē excedunt. Sed age, eſto quòd ſub hoc quarto climate habitatio ſit temperata, vt Hippocrates dixit, & à nobis citati viri clariſsimi credunt, inter quos Plinium quoq; libro ſecundo Naturalis ſuæ hiſtoriæ adnumerare eſt, vel quod ſub quinto climate tēperatius viuitur, vt Auerrois putat, & nos credimus, habita ex eiſdē experientia: vel, vt Auicēna ait, ſub æquatore tēperatior ſit habitatio, aut, vt neoterici aliqui volunt, nullibi tēperatius viuatur, quàm ſub ſexto climate: dignum inueſtigatione erit, an in iis temperatis locis homines longiori tempore viuant, quàm in diſtemperatis: nos quæſitum hoc expoſituri, ex Hippocrate primo ſcire facimus, quòd hominum temperaturæ regionum naturis, vbi naſcuntur, plerunque reſpondere ſolent, vt apud librū De aëre, aquis, & locis ſæpe inculcatur, quia vbi mutationes temporum contingunt frequentes, & plurimùm inter ſe diuerſæ, ibi formas hominū, & mores ac naturas plurimū differentes reperiri neceſſe eſt: vbi verò æqualitas & vniformitas eſt, ibi homines æquales & temperati ſunt, hoc autē argumento vſus Hippocrates

Asiaticos Europæis temperatiores prædicto in libro facit, Europæos verò Asiaticis magis distẽperatos, sed bellicosiores, tum etiã quia Europæi suo iure viuunt: Asiani autem regibus & dominis sunt subiecti, quæ duæ potißimæ sunt rationes, quibus Hippocrates per totũ eum librũ vtitur. Sed primam, vtpote nobis nunc deseruientẽ, percurramus: quæ indicat hominibus tales inesse temperaturas, quales regiones, in quibus vitam degunt, sortiũtur. Sic enim Hippocrates citato libro inquit, Dico quidẽ plurimùm differre Asiã ab Europa secundum naturas omnium ex terra nascentiũ, itemq; hominũ: longè enim pulchriora & maiora omnia nascuntur in Asia, estq; regio ipsa, hac nostra multo mansuetior, sunt etiã hominũ mores benigniores & cultiores: causa verò horum est temporũ anni temperata mistura, siquidẽ in medio solis exortu sita est ad aurorã, à frigiditate ac caliditate omni remotior, incremẽtum autem & benignitatẽ inde proficisci omnibus in confesso est, quum nihil sit præcellens & cogens violenter, sed per omnia æqualitas vigeat, & cætera quæ huic negotio multum faciunt, & consulto prætermittimus, in quibus clarè percipitur in regionibus temperatis homines temperatos gigni, in distemperatis verò distemperatos: quam sententiam Galenus, vt Hippocratis maximus ampliator, ita eam variis in locis suæ doctrinæ exponit & ampliat

ampliat, præcipuè libro ſecundo, De ſanitate tuenda, & ita pro compendio habet. Cæterùm, dum propoſui hominem eo corporis ſtatu, de quo queri non poſſet, obiter etiam regionem ipſius poteſtate nimirum definiui, quum neque optimo temperamẽto, neq; irreprehenſibili omnino membrorum modulo corpus vllum in his regionibus, quæ à temperamenti modo receſſerũt, gigni poſsit, quippe ſicci, graciles, & veluti torrefacti in æſtuoſis tractibus homines fiũt: rurſus frigidioris plagæ incolæ, inæquali temperamento viſuntur. vt in quibus externa frigeant, interna impensè caleant. Itaq; apud Gallos, Scythas, Aegyptios, Arabas, ne per ſomniũ quidẽ vſquã eſt vidiſſe id corpus, quod veluti Polycleti regula exiſtit, cui in noſtro ſitu nõ pauca ſimilia videas, ſiquidẽ noſtræ regionis, quæ in latitudinem nõ paruã extẽditur, id quod in medio habet, optimè ſanè temperamentũ eſt, cuiuſmodi patria eſt Hippocratis. Hactenus Galenus, qui corpus tẽperatum, ſiue optimè conſtitutũ, in regione tẽperata gigni poſſe, ſecus autẽ in diſtẽperatis fatetur. Cæterùm quũ corpus temperatũ longiori tẽpore viuat, quàm diſtẽperatum, conſequens eſt, quòd homines in regionibus temperatis geniti cæteris diutius viuant, quod an verũ ſit pauliſper regiones percurrendo, inueſtigabimus, & primo ab æquatore initiũ ſumentes, ſub quo, vt Auicennæ placet, habitatio tẽperatiſsima eſt, ſubiacet hodie

sancti Thomæ insula æquinoctiali, quã Lusitani nostri, vtpote regi nostro parentẽ, multùm frequẽtant: saccharũ inde in Lusitaniam trãsferentes, & inde in varias orbis regiones: quã Aethiopes homines nigri incolunt, magna ex parte incolumes, & sani viuentes: quia apud eos nullæ temporum vicißitudines aut mutationes fiunt, sed caliditas vniformis potius semper apud eos viget: vñde sexagesimum vix vitæ annum attingunt, quia eorũ radicale humidum pauculum & exustum est: quod attestatur, quia sicci, graciles, & veluti torrefacti sunt, vt in quibusuis æstuosis aliis tractibus homines fieri cõtingit, ad hæc imbelles, timidi, & effœminati. Sed ad quintum clima descendamus, quo cæterorum nullum, vt Auerroi placet, tẽperatius existit, & ex illo Romam & Vlyßipponem vt præcipuas & magis temperatas ciuitates cõtemplemur. Nam Roma de qua Plinius tot & tanta laudibus extollit, libro tertio Naturalis suæ historiæ, capite quinto, & Galenus libro primo De articulis, enarratione 24. ex Polemone eam totius terræ habitabilis compendium vocat, in quam ipse Galenus ætatis suæ trigesimosecundo anno peruenit, & in ea hæc hodie literis mandamus, ita suorum peßima nouerca existit, vt Romanorum ciuium perpaucos nunc ad senectutem venire nobis contingat videre, perpauci autem ex ciuibus genuinis & veris Romanis sexagesimum attingunt annum, non

non minus ac exteri ætate maiores ad eam confluentes, qui quoq; breui intercipiuntur, vt qui hæc contemplantur, norunt. Neq; minus hodie et sæpe Vlyßipponensibus euenire certò scimus, qui maiori ex parte iuuenes è vita decedunt. Quid verò de quarto climate dicemus: in quo plures homines temperatos reperiri Galenus est autor: quum tamen eodem autore, libro de Historia philosophica, ex Asclepiade, vt Aethiopes ex omnibus nationibus citius ad senectutem perueniunt, ita Angli præ cæteris diutius viuunt, & ad vigesimum supra centesimum annum solent vitam ipsam protrahere, quia eorum genuinus calor cum subiecto humido tandiu per frigus asseruatur? Est autem Anglia regio insularis frigida, olim Britannia dicta, septimo subiacens climati, cuius parallelus sextusdecimus est, diem lõgißimum habens, sexdecim horarum cum dimidia, & quæ inter septẽtrionem & Thraciã, siue Circium dictũ ventũ locatur: vel, vt Melæ viro graui placet, inter septentrionem occidentémque profecta, grandi angulo Rheni ostia prospicit, deinde obliqua retro latera abstrahit, altero Galliam, altero Germaniam spectans, tum rursus perpetuo margine directi littoris ab tergo abducta, iterum se in diuersos angulos cuneat triquetra, & Siciliæ maximè similis, & cætera. Si igitur ita est, quòd in hac insula homines in tam longum vitam contrahunt tempus, videtur tem

periem ad vitæ longitudinem nihil conferre, imò homines distemperatos longiori tempore vitam ducere quàm temperatos esse astruendũ, id quod nunc à nobis pro verò firmandum est, quum par quoque animalibus distemperatis euenire contemplemur, videlicet cornicibus, coruis, & ceruis. Quapropter Theophrastus, vir ingenio plusquã humano præditus, meritò humanum genus de vniuersali natura cõqueri posse meminit, quum animantibus iis tam longam elargita fuerit vitam, hominibus verò tam breuem & curtam, ac ipsam quidem miserrimam concesserit: nihil igitur aliud optata temperies in homine mollitur, quàm quòd omnes in eo virtutes & actiones simul exactæ sint & perfectæ, & respondentiam ac coalternationẽ vicißitudinariã inter se quãdam habeãt, quod est, vt earum nulla opus suum aggrediatur, antea quàm prior, cui vicaria succedit, suum obierit munus. Vt ergo Aethiopes calidam regionem incolentes breuis sunt vitæ, quia maximo calore exusti eorum innatum calidum cum subiecto humido citò exoluitur, ita Angli & Dani, ac apud Belgas Olandi, frigidam regionem habitantes, cæteris diutius viuunt, medij verò inter eos commorãtes, medio modo viuunt, vt Hispani & Galli, quibus addimus Italos, & Græciam habitantes Turcas. Sed vitæ longitudinem Anglis & Danis ac frigidam regionẽ incolentibus euenire: quia hominis temperatura ad

caliditatem declinet, quæ frigore contemperatur, in dubium verti posset. Simul quia calor innatus per frigus magis seruatur, nec ita exoluitur vt aliis in regionibus. At licet Galeni ex Asclepiade axioma verum esse certò sciamus, hodie tamē Venetos Anglis & Danis, ac quibusuis aliis nationibus longiori perfrui vita obseruamus, nusquam enim tot senes, tamq; venerandam canitiem spectabis, quot Venetiis, apud quos fructus succosi, & carnes incorruptæ diu asseruantur. Vt receptui igitur canamus, ij de quibus curatio nostra agit, non aëris, aut cœli, aquarūve varietate ægrotarunt, sed magis ob contractos à naui labores, in qua eos (vt fieri solet) miserè passi sunt: solent verò qui ex regione contraria proficiscūtur, & in alteram veniunt, sæpe non solùm ægrotare, sed mori, vt Aethiopibus sub æquatore, et sub primo quoque & secundo climate habitantibus, in Hispaniam aduectis euenire videmus, & eo magis, si in frigidiorem regionem trahantur, id quod Auicenna dixisse videtur, Fen prima, libri sui canonis, quū dicat, Aethiops enim si ad Germani temperaturam se transferre tentet, ægrotabit quidem, vel morietur. Hæc autem hucusque à nobis diserta de septem climatis à priscis constitutis, dicta esse intelligatis velim, quæ inter æquinoctialem, & septentrionem continentur: quanquam illis hodie duo & tria, quatuor, & plura alia addere possemus, si modo terræ portiones ha

bitabiles priscis ignotas quoque partiamur, ab eo puncto vbi Ptolemæus primum clima describere cœpit, ad æquinoctialem vsque dimensum facientes. neque minus terræ tractum, ab eo puncto vbi septimũ definiuit, versus septentrionem siue polum arcticum, sub quo hodie plurimæ & potentes gentes viuunt, vt sunt Dani, Gothi, Norduegíj, Suedi, Finlãdi, Pruthení, Rutheni, et ferè sub ipso polo Lapones: nam de quinq; aliis orbis sectionibus siue climatis à neotericis nuper inuentis, quæ ab æquinoctiali ad meridiem protrahuntur, sermo noster non est habitus, in quibus, vt à fide dignis accepimus, regiones temperatißimæ comperiuntur, & homines longa vita præditi. Cæterùm, vt candidus lector nobiscum in hanc condescendat sententiam, scilicet quòd homines distemperati in regionibus distemperatis, potißimùm frigidis, longiori viuant vita, legat Hippocratem libro de aêre, aquis, & locis, apud quem Coum, & Gnidum ciuitates temperatas esse, vt Galenus credit, non lego, imò ipsis Asianis aliis temperatiores ipsemet Hippocrates facit, vt ex ipsius à me citatis verbis suprà adnotaui. post Hippocratem Aristotelem percurrat libro Problematum, præcipuè sectione quartadecima, & libro De longitudine & breuitate vitæ: non minus Plinium libro secundo Naturalis suæ historiæ, capite septuagesimooctauo, & Galenũ libro cui titulus est, Quòd animi mores sequun

ſequuntur corporis temperaturã, & Auicennam Fen ſecunda libri primi, præcipuè vbi de locis habitabilibus calidis & frigidis agit, in quorũ capitum altero Aethiopes intra trigeſimum annum ſeneſcere inquit, in altero verò homines fortiores & audaces, ac longæuos reperiri aſſerit, quæ omnia ab Hippocrate et Galeno ſunt decerpta: iis annectere eſt Albertum Magnum libro De locorum natura, & ex recentioribus duos Ferrarienſes: alterũ Manardum citato loco, & Epiſtola prima libri 7. ad Iacobũ Ciglerium ſcripta, quòd ſub æquinoctiali eſt habitatio, alterũ Antonium Muſam Braſauolum, libro tertio Aphoriſmorum, enarratione apud Galenum quartadecima, neq; enim Poëtis fides vlla habenda eſt, præcipuè Ouidio, qui de Zona ſeptentrionali ſcribens libro De triſtibus tertio, ita inquit.

Siue locũ ſpectes, locus eſt inamabilis, & quo
Eſſe nihil toto triſtius orbe poteſt.
Siue homines, vix ſunt hoĩes hoc noĩe digni.
Quãq; lupi ſæuæ plus feritatis habẽt. Itẽ,
Omnia barbariæ loca ſunt, vocisq; ferinæ,
Omnia quæ poſſunt, plena timore ſonant.

Nec minus Vergilius primo Georgicorum errat, vbi Zonas deſcrit, & ita habet,

Quinq; tenẽt cœlũ Zonæ, quarũ vna corusco
Semper ſole rubens, & torrida ſemꝑ ab igni,
Quã circũ extremæ dextra læuaq; trahũtur.
Cærulea glacie concretæ, atq; imbribus atris:

Frequẽter tamẽ hodie Lusitani nostri sub æquinoctiali cõmercium exercent, & viuunt veluti sub polo Lapones, vt falsa esse quæ ab iis viris, alioqui doctis, sunt dicta, hodie deprehendantur.

De morsu uiperæ,

CVRATIO XIIII.

Eris sine properante iam æstate duo iuuenes Ancona Auximum ciuitatem proficiscebantur, quorum alter, quum ab itinere meiendi gratia diuertisset, viperam prope arboris cauernam offendit magno tamen applausu, sed infelici successu. Cõtendebat autem is altero cum socio, se viperam manu absque offensa aliqua capturum, gloriabatúrque nonnullis murmuratis verbis serpentes omnes tanquam stupore affectas illi obedire. Alter verò hunc deridebat, demum ad sponsiones res deuenit: sed vipera plus iusto audax truculenta, immota semper mansit: demum quum is manum porrexisset vt illam caperet, illa rabido & venenoso furore percita, eleuato collo ipsum in manus digito momordit, qui quum sic commorsus doleret, citissimè ori digitum admouit, fortè vt sanguinem dentibus compresso digito sugeret, non verò vt mortem sibi ascisceret, breui

breui autẽ infelix hic sua culpa mortuus fuit, neque medica auxilia illum quicquã iuuerunt: euasisset tamen, ni serpentis venenum ori admouisset. Roma autem tunc Anconam nos recipiebamus.

De uariolis, & morbillis, exanthematis dictis, de eorumq́; symptomatibus ante apparitionem uenientibus,

CVRATIO XV.

Puer natus annos sex, temperatura sanguineus, obesulus, vigente canicula cùm rectè valeret, repentè oris tortura cum corporis totius tremore correptus fuit: cõtra quas affectiones mulieres præsentes multa tentarunt remedia, & ad collum varia suspenderunt amuleta, sed frustra, quum perinde ac primò eædem manerẽt affectioness: ad quem accersiti nos secunda die, iussimus per crurum scarificationem sanguinis vncias quatuor extrahere, à qua sanguinis extractione puer sequenti die melius habuit, imò diuersiua hac euacuatione ab onere & pondere alleuiata natura, & alacrior reddita, ac supra residuum materierum potẽtior facta humorem morbum fouentem ad cutim transmisit, ex quo exanthemata variolæ dictæ,

effloruerunt. Cæterùm vt breui erumperent, & in totum exirent, aquam hordeaceam, in qua caricæ pingues ebullierant, ieiuno ſtomacho, ac interdiu in potu dabamus. Et breui ſanitatem obtinuit. Vagabatur autem hoc tempore exanthematũm omne genus, non ſolum pueros, ſed natu grandiores corripiens. Porrò paucæ, ſed craſſæ & rubentes variolæ hæ erant, quas ne puer ſcalperet manu, ſummoperè curabamus. Solent autem plerunque ex ſcalptis variolis fœdæ oriri cicatrices, quę difficulter poſtea emendantur: nec ſecus de membris, quæ variolis & morbillis plerunq; affici ſolent, ſoliciti fuimus, vt oculus, pulmo, inteſtina, guttur, & olfactus ſenſorium: de quibus Auicenna conſulendus venit Fen quarta libri primi, capite vndecimo tractatus quarti: vbi prudenter admodum hæc pertractat, ob quorum mẽbrorum incuriam pueri plerunq; ex iis variolis moriuntur, vel ſaltem luſcioſi, vel viſionis diminutæ, aut aſthmatici manẽt. Animaduertant igitur medici puerorum febricitantium curam habentes, qui quũ eos in variolas aut morbillos labi contemplantur, ſic ab eis, tanquam à morbo liberis illico diſcedunt. Calido autem in loco, vel ſaltem æſtatis tempore temperato

perato, minimeq; ventoſo, puer manere debet, & rubris pannis, vel cocco infectis coöperiendus, modò tamen ægrotantis nōn attingant carnes: vis enim conſtringendi huiuſcemodi pannis ineſt. Victus ratio iis pueris ſic affectis ſit, panatela ſimplex, vel iure pulli gallinacei apparata, aut amygdalatum, aut ptiſanæ cremor, quem colatam ptiſanam appellamus, Arabes ſanic hordei appellant, aut panis frigida lauatus, & ſaccharo coopertus, vel ſemina melonis ſaccharo incruſtata, vel ex cucurbita vnum vel alterum paratum iuſculum. Sed poſt exactam earum eruptionē, ſi febris mitis eſt, vt remitti plerunque ſolet, tunc ex pullo contuſum frigidis ſeminibus concinnatum liberaliter concedi poteſt, vel ipſius pulli, aut capi caro. Veruntamen quum primum ſymptomata apparere incipiunt, intra tres dies variolæ maiori ex parte erumpere ſolent, quæ vt facilè exeant, quum primùm apparere inceperint, ſic adiuuandus eſt æger ſequētibus decoctis, & apozematis.

Vt variolæ citò foras pellantur.

Aqua hordei ſaccharata, & tepida ebibita, variolas ad cutim facilè tranſmittit.

Ad idem, Aqua decoctionis hordei, adiectis caricis pinguibus idem præſtat,

qua nos nunc, & sæpè vtimur.

Ad idem, Caricas pingues numero duodecim, gummi tragacanthi drachmas duas, seminis fœniculi drachmam vnam, croci drachmam mediam, in libris duabus aquæ fiat decoctio ad consumptionē tertiæ partis, & coletur, propinetur decoctum hoc calidum manè, & serò.

Ad idem, Passularum Corinthiacarum, vnciam vnam, caricarum pinguium numero xij. dactylorum numero xv. in libris quinque aquæ fiat decoctio sufficiens, & coletur, ex quo apozemate ad lubitum bibat. Solent quoque plerunque ita sæua symptomata ægrum inuadere apparentibus iam variolis, vt omni data opera medicus de earum expulsione solicitus esse debeat, neque tantùm medicamentis ebibitis à nobis citatis, sed etiā per exteriora admotis, proinde lauacrum hoc porrigi solet. ℞. fœniculi, apij, verbenæ, añ. pug.j. seminis apij Macedonici, fœniculi, petroselini, añ. vnciam mediam. In libris tribus aquæ fiat decoctio sufficiens, quo in decocto calido pannus lineus intingatur, & eo totum corpus inuoluatur, hoc verò remedio variolarum & morbillorum materia ad exteriora promouebitur. Cæterùm, quum primùm

mùm variolæ apparere incipiunt, vt dixi, medicus de nonnullis membris curam habere debet, de quorum præseruatione sic habeto, & primò.

Ad oculorum præseruationem.

℞. Aquæ plantaginis, euphragiæ, rosarum, añ. drachmam vnam, camphoræ, scriptulum vnum, croci grana duo: misce, fiat collyrium, & penna leni oculi sæpè inungantur. Ad idem,

℞. Pulueris sumacchiorum drachmas duas, aquarũ plãtaginis, rosarum, añ. vncias duas, misce, & ad ignem parum calfiat & coletur, colaturæ adde camphoræ scriptulum vnum, croci grana tria, misce, fiat collyrium. Ad idem,

℞. Succi verbenacæ vncias duas, oui albi, numero duo, optimè simul concutiantur, & oculis instilletur. prima tamen remedia in vsu apud me sunt.

Ad gutturis & faucium preseruationem.

℞. Rob mororum vnciam vnam, aquæ capitum rosarum, plantaginis, añ. vncias quatuor, vini granatorum acetosorum, vnciam vnam, misce, fiat gargarismus.

Ad odoratus sensorium.

℞. Aceti rosati optimi parum, & naribus admoueto, & odoret.

Ad pulmonum præseruationem.

℞. Farinæ fabarum vncias duas, seminis papaueris albi drachmam vnam, gummi tragacanthi drachmam mediam, amyli vnciam mediam, cum syrupo myrtino, q. suff. misce, fiat eclegma, clambetiuum dictum, & supinè vt cætera arteriaca medicamenta lambendo capiat.

Ad intestinorum præseruationem.

Vt verò intestina præseruentur, nec in fluxum labantur, vt sæpè hoc in morbo fieri contingit, iis potissimum medicamentis vtemur, quibus ad fluxus præseruationem vti medici solent, de quibus astringentibus Centuria secunda exactè dicimus.

SCHOLIA.

Tradit Abinzoar gloriosus, & Auerrois firmat, nullum hominem variolas aut morbillos euadere posse, & meritò sanè: quia infans, interim dum in vtero continetur materno, sanguine menstruo, quo enutritur, infici necesse est, vnde postea ebullitione in sanguine facta, natura vigorata ad cutem, tanquam per crisim quandam, infectum transmittit humorem, ex quo variolæ & morbilli oriuntur, sed vario modo: si materia crassa est, uariolæ fiunt. si verò subtilis, qualitate magis quàm quantitate peccans, morbilli oriuntur. Cæterum quòd fœtus in vtero materno

sang

sanguine menstruo aliquando gignatur, pabuletúrve, testatur Galenus, libro primo De symptomatum causis inquiens, Primis duobus mensibus fœtus paucum ad se sanguinem trahit, eò quòd parum adhuc auctus sit, adeò vt ne fœtus quidem nominari tum debeat, sed κύημα potius, id est conceptus: vbi verò iam increuit, tum plurimo indiget alimento, atque tum non id, qđ optimum est, è venis, vt antea dicebam, allicit, verùm etiam, quia maiorem alimenti copiam requirit, aliqđ uitiosi simul attrahit: ita fit, vt vniuersum maternum corpus & plethoricum, id est plenum, esse desinat, & minori humorum vitio crucietur. At fœtus ipse excremēta quæ ab attracto redundant alimento, ad duas reducit membranas, quò fit, vt ipse quoque & maiori humorum vitio, & maiori intemperie infestetur, quādoquidem à vitioso sanguine alimentum sumit, nisi grauida mulier residuo, quo vterum gerit, tempore optimis vtatur cibis. Hæc Galenus, Quibus ita ob oculos rem ponit, vt eius alios locos pro hac roboranda assertione inquirere non sit opus. Causa igitur variolarum, sanguinis mēstrui immundities est, quo fœtus enutritus fuit: cui adde quòd vel infans mēstruorum tempore conceptus fuit. hanc uerò, vel illam causam tantum celebres quidam medici considerantes, hominem semel tantum in toto vitæ suæ curriculo in hunc labi morbum contestati sunt, alij uerò ad alias

respicientes causas, non semel hominem in hunc prolabi morbum, sed bis & pluries, asseuerarunt: id quod verum esse experientia rerum magistra testatur. Sunt quippe causæ uariolarum, præter signatas, & ob quas variolæ ipsæ sæpè recrudescere solent, sanguinis ebullitio putrefactióve quæ tum à causis exterioribus, procatarticis dictis, tũ etiam interioribus prouenire possunt: vnde à natura ad cutim fit expulsio, & variolæ nascũtur. Nam pueris ob lactis corrupti assumptionem sanguinis sæpè fit infectio, ad quam in cute variolæ, & morbilli consequuntur. His accedit causis aëris infectio, siue ea à causa particulari procedat, siue ab vniuersali & cœlesti originẽ trahat, vt hoc anno millesimo, quingẽtesimo quinquagesimo primo Anconæ cõtigit: in qua ciuitate pueri & grãdes natu aliqui, qui olim iã variolas omnes, & morbillos passi sunt, in eas rursus incurrerũt, præsagiũ sanè (quod Deus optimus max. auertat) futuræ pestis. Cæterũ variolarũ quædã sanguineæ sunt, quæ aliquãtulum latæ, quodam rubore apparent: aliæ biliosæ, quæ minoris quum sint quantitatis, acutæ tamen conspiciuntur, quodam cum colore ad citrinum declinante: aliæ pituitosæ sunt, in totũ albæ & latæ: aliæ verò atrabiliosæ, omnino nigræ, cæteris peiores. Nam sanguineæ magis sunt salubres, & eò magis quò rariores & pauciores sunt: cætera verò huic negotio facientia, sequentibus legito curationibus.

De symp

De ſymptomate quodam ante uariolarum eruptionem apparente,

CVRATIO. XVI.

PVer natus annos quinque grauiter febriebat, ſed capite non dolebat, nec ſymptoma aliquod ex iis, quæ febrem huius generis comitari ſolent, ſentiebat: ad eum vocatus, quum quærerem an doleret, reſpondet, nullibi dolorem perſentire: ſed ecce, quum paululum apud eum immorarer, inquit ſupra oculum ad ſuperciliũ ſiniſtrũ pungi, & paulo pòſt, ad nucham dolorem tranſiiſſe refert, imò variis in locis, acutum dolorem pati inculcat. Protinus igitur accerſito vulnerario internam dextri brachij venam, baſilicam dictam, ſecari iubeo, ſanguiniſq; vncias quatuor demere: ita enim ſanguis eiaculabatur, & bene fluebat, vt non opus fuerit vulneri hirudinem admouere: protinus igitur validior facta natura materiam peccantem ad cutim tranſmiſit, vnde variolæ effloruerunt, & dolores ceſſarunt, & breui tandem ſanus euaſit.

SCHOLIA.

NOn ſolùm acutus is dolor, potiſſimum eo tempore, quo variolæ & morbilli publicè

grassantur, signum variolarum sunt, sed plura alia symptomata, quæ breuiter ita habent: capitis dolor non sine febre, tumor faciei cum quodã non solito robore, oculorum turbulentia cum lacrymarum fluxu quodam, totius corporis fractio, nausea, vomitus, sternutatio, oscitantia, tremores, non solùm manuum, sed etiam totius corporis, ad hæc syncopis, pectoris grauedo, timor in somno, & vocis raucedo, quæ omnia sunt signa futurarum variolarum, & eò magis, vt dixi, quando publicè grassantur, & eisdem pueri corripi solent. Cæterùm signa hæc quãdo apparent, tunc medicus pueri virtutis robore considerato, & humore peccante, euacuationem præponere debet, caßia fistulari, aut tamarindis, vel syrupo rosato solutiuo, vel syrupo violato solutiuo, aut decocto senæ per se, vel dictis admixto, sed potißimùm euacuatio fieri debet hoc in morbo per sanguinis mißionem secta vena, vel per surarum in cruribus scarificationem, aut per cucurbitas secta cute, quia in hoc morbo purgatoria medicamenta suspecta sunt, & timor est ne in ventris fluxum ægrum ducant, qui peculiaris admodum huic morbo est. Porrò quũ euacuatio omnis ante variolarũ apparitionẽ potißimùm medicamentis purgantibus fieri, & meritò debeat, quum à circunferentia ad centrum trahãt, ita post earũ eruptionem vno vel altero elapso die, sanguinis euacuatio siue per venæ sectionem, siue per su-

rar

rarum ſcarificationem fieri permittitur. Sed id potiſſimum moliri debet, quãdo plethora adeſt, quam medicus ex ægrotantis pueri habitu, & anteacto victu, ac ſymptomatis ægrũ ipſum occupantibus, exactè venari poterit, vt alibi quoque dixi.

De puero continuò febriente, & in uariolas poſtea incidente,

CVRATIO XVII.

PVer natus mẽſes ſexdecim, quũ continuò febriret, & illi cruriũ ſcarificatio facta eſſet, in variolas incidit, ac intra paucos dies ſanus eſt factus. Erat autem puer hic, filius illius, qui ex inſulis Luſitaniæ naues duas iſatide oneratas in Angliam vexit.

SCHOLIA.

PEruenerunt hac æſtate ad manus noſtras, plus minus cẽtum quinquaginta pueri, variolis & morbillis affecti, ex quibus omnes euacuati euaſerunt, alij verò, quibus parentum culpa euacuatio facta non fuit, vitam cum morte commutarunt, numero tres: alij verò quatuor in vlcera difficillima & malè morigerata peruenerunt, quæ cum aphthis cõmunionem habent, & facilè in gangrenam abeunt, iis ſimilis ſuperſtes hodie eſt, puer Anapi dictus, vlcus cauernoſum & malignum, cubitum dextri brachij occu

pan

pans, non nisi multis foraminibus perforatum habens. Animaduertant igitur medici Itali, quos in hoc morbo curando plus iusto segniores noto.

De uariolis serpentibus, cutem tantùm erodentibus, simulq; de earum nominibus,

CVRATIO XVIII.

Ver Altarasij variolis corripi cœpit, ex quibus nonnullæ percurrebant, vt miserum corpusculũ intra duos dies ferè totum excoriatum reliquerint, serpebant quippe, ac cutem tantùm exanthemata hæc excoriabant, quæ quoque aliis euenisse puerulis obseruaui. Contra quæ sic orsus sum, primò quum materia hæc plus iusto subtilis esset, eam obtũdere conati sumus, nec tantùm eam, verumetiam iocinoris & membrorum internorum malã qualitatẽ infringendo, vt ne de nouo altera gigneretur. Sed id refrigerantibus complebamus medicamentis, vt syrupo rosato, de cicorea simplici, de endiuia, de violis, adiectis similibus aquis, exterius verò iecur ex santalino vnguento illinebatur, sed victus ad id multùm faciebat, qui ad frigidum cum humiditate declinabat, quibus omnibus materia crassior est reddita, &

variolæ craſſæ & amplæ apparere cœpe-runt, prædictæ tamen excoriationes, quas nõnulli practici rubeas infectiones appellarunt, ſic à nobis tractatæ ſunt. Primò à propinato ſyrupo violaceo ſolutiuo, lactucę aqua permixto, quo optimè egeſsit, ſequẽti lauacro ea lauari fecimus, ac poſtea panno lineo abſtergi, & puluere infra dicendo aſpergi: habet autem lauacrũ ſic,

℞. roſarũ rubearum ſiccarũ, myrtillorum, foliorũ lentiſci, ſummitatũ quercus, tamariſci, añ. ma. j. In qua fiat decoctio ſufficiens, quo decocto excoriatæ partes lauẽtur, &, vt dixi, lineo pãno abſterſæ, ſequẽti puluere inſpergãtur, habet aũt puluis ſic.

℞. Thuris, maſtichis, roſarũ rubearũ, ſarcocollæ, añ. partes æquales, fiat puluis ſubtilis. At vbi vnguẽto vti neceſſum fuit, albo cãphorato, aliquando verò plumbeo vſi ſumus. Porrò Guliermus Placentinus, vir me hercle ſua ætate doctus, capite de Aſahari, cõtra has rubras infectiones hoc vtitur experimẽto, ſulphur cum aqua roſacea miſce, & eo prædictas illine infectiones, nos verò prædictis tantùm vſi ſumus, & pueri ſani & potentes ſunt facti.

SCHOLIA.

Morbilli & variolæ, communi voce apud Galenum exanthemata appellantur, vt ex lib

ex libro quinto Methodi medendi elici potest. Hippocrates verò libro tertio De morbis populariter vagãtibus, textu quinquagesimo primo, ea ἐκθύματα vocat, quæ interpretes Plinium sequentes, papulas, vel pituitæ eruptiones, rectè sanè verterunt: ita enim Galenus, locum citatum enarrans tradit. Apertum est, ab ἐκθύειν, quod est erumpere, deriuatum esse ἐκθύμαχοι, id est papulis, nomen in his quæ sponte extuberãt in cute: hæc constant superfluis scilicet humoribus, atque qualitatem etiam nõ iniuria subsequuntur, quũ tenues humores exulceratione potius quàm tumores creent, at crassi in tumorem pellem attollant, liquet autem & cætera. hæc Galenus. Per quæ non solùm prædictarum pustularum deprehenditur nomen, sed aliud maius elicitur, scilicet, quòd variolæ à crassiori (vt iã diximus) fiant materia, morbilli verò à subtiliori, qui morbilli inibi quoque ab Hippocrate ἕρπητες vocitantur. Nam Hippocrates, quum morbos in ea pestilenti constitutione euenientes percurrat, subdit, serpentia vlcera multis magna, vel ἕρπητες multis magni, dicuntur autem magni, vt ibi Galenus notat, aut quòd multum occupent loci, aut quòd adiunctam malam habeant exulcerationem: quorum vtrunque vitio humorum oritur, & à medicis sæpè notatur. In puero tamen hoc, de quo curatio nostra agit, morbilli exedebant, & multum eius corpusculi occupabant, vnde

iure

iure herpetes, hoc est serpentes, siue exedentes, appellari merentur. Cæterum, non licet ab hoc loco discedere, priusquam omnes hucusque practicas scribentes taxem, in lentium præcipuè, & earũ decocti exhibitione: & primò, quantum lentes noxiæ sint, & melancholicæ, ac insomniorum & phantasmatum generatrices, hoc in loco à nobis exponendum erat, ni ea in commentariis nostris super Dioscoridem editis, abundè enarrata dimiserimus: ad eum igitur librum lectorem, si modo hæc nosse voluerit, diligentiusq; excutere, delegamus. Solent igitur omnes ferè practicarum autores, duplici intentione lentes, vel earum decoctum variolis affectis porrigere: altera, quando variolas, vel earum materiam ab internis partibus ad exteriores extrudere solicitantur, quod opus, quando variolæ erumpere incipiunt, confici debet: & tunc nonnulli lentium excorticatarũ primum vel secundum decoctum ægrotis bibendum tradunt, non sine ingenti tamen errore, quũ lentium excorticatarum quodcunque sit, decoctum, maximè constringit, vt omnes fatentur medici: malè igitur & contra rationem id propinant, ea præcipuè intentione, vt materiam ab interioribus ad exteriora pellat, quum id officium sit medicamentorum non adstringentium, sed aperientium, & materiam dissoluentium, ac ad cutem eam pellentium, vt per exteriora adplicita in sudoris euocatione, in morbo Gallico

sæpè

ſæpè percipitur, quorum aliqua fortia & præpotentia ſunt, vt ex vnguentum adornantibus, quo ſudor in morbo Gallico euocatur, percipimus: quibus addamus decoctum ligni Guayaci, decoctũ radicis cynararum, decoctum rubi viticoſi, decoctum pyrethri, caricarũ, ſmirnij, anchuſæ, aqua hordei ſaccharata, decoctum ſeminis fœniculi, apij, & ſimilium ſudorem euocantium, quorum nullum conſtringens eſt, vt iure dicendum ſit, decoctum lentium excorticatarũ tantum abeſſe vt ſudorem proliciat, vt id potius in totum compeſcat, ac conſtringat: caueant igitur medicam artem exercentes, ne deinceps pro variolis aut morbillis accelerandis, excorticatarum lentium decocto vtantur. Alij verò pro hac complenda operatione, hoc eſt, pro euocandis variolis & morbillis ad cutem non excorticatarum lentium decocto vtuntur, ſed ipſarum potius integrarum, ac leuiter coctarum primo decocto, quorũ conatui refragari facilè quiſque poſſet, & eò magis, ſi cũ Marcello Vergilio apud Dioſcoridẽ legerimus, lens aluum cum ſuo cortice in cibo ſumpta compeſcit. At quum Hippocratem, hoc non excorticatarum lentium leui decocto, pro vomitu proritando vti ſæpè notemus, quod & aluum ciere Galenus teſtatur, non omnino extra rationem erit, eo pro hac complenda operatione vti, quanquam aliis remediis eius vice operari conſultius eſſet, quorum nonnulla à nobis cur

bis cur

bis curatione decimaquinta scripta sunt, præter quæ, alia ex radicibus communioribus & seminibus vtpote apij, fœniculi, cari, petroselini vulgaris, smirnij, caricis & similibus cõfici possunt, saccharum tamen decocto semper miscẽdo, & croci pauxillum. Altera intentione prædicti practicas scribentes, & omnes ferè hodie artem medicam exercẽtes, lentibus vtuntur excorticatis, aut earum decocto secundo, vel tertio, pro variolarum & morbillorum condensanda ac constipanda in initio materia, &, si diis placet, lentibus ipsis prius exassatis, aut combustis. Sed quonam errore, norunt ij, qui curandi verã & germanam methodum, & viam habeant, & eò magis si lentium exactam teneant naturam, mutuo enim nexu simplicium natura cum methodo curatoria cõnectitur, sed quòd ij multis & varijs modis in hac lentium, & earũ cocti propinatione errent, indicemus: & primò si verum est, quod Auicenna inquit, & post cũ cæteri medici testati sunt, quòd variolarum & morbillorum ad cutem eruptio, quædam à natura non solùm constituta, sed destinata crisis sit: consequens erit cum Hippocrate & Galeno asseuerare, quòd quando natura eam conficere tentat, tunc medicus materiam fluere dispositam condensare, aut à via sua cohibere non debet, sed magis ipsam disponere, vt per eam viam incedat, per quam natura conatur expellere, iuxta illud Hipp. Quò natura ma-

ximè vergit, per loca conferentia, eò ducere. nec enim obstat, quòd tergiuersator instare contra nós poterit, dicẽdo materiam esse multam, à qua meatus obstrui possunt, ad quam obstructionẽ exitus materiæ non dabitur, sed ipsa potius intercipietur, quo factum est, vt lẽtes excorticatas, aut earum secundum, vel tertium iusculum concedere iustum sit, quum nos pro hac humorũ deponenda quantitate, euacuationes proponimus, tum medicamẽtis purgatorijs, vt manna, caßia fistulari, syrupo rosato solutiuo, syrupo violato solutiuo, tamarindis, rhabarbaro, agarici infuso, decocto senæ, et similibus: tum etiã per sanguinis mißionẽ, siue per venæ sectionẽ, siue per tibiarũ scarificationẽ, siue p cucurbitulas secta primò cute, siue p hirudinũ venis hæmorrhoidalibus admotionẽ: post quas euacuationes, quasi onere deposito, natura potentior supra residuum fit materierũ, quas suo modo regulat & disponit. Si tamẽ materia subtilis fuerit, ad cuius exitum timetur alicuius mẽbri læsio, vt sæpè euenit, aut vlceris alicuius serpentis, & maligni euentus, pro qua incrassanda lentes sic excorticatæ conuenire videntur. Nos materiam sic subtilem refrigerantibus syrupis & edulijs craßiorem reddemus, quibus simul membrorum malam intemperiem emendabimus, vt in hoc puero, de quo agimus factum à nobis esse animaduertistis, quod opus nunquã lentibus conficiemus, quum præter quàm quòd sanguin

ſanguinem ſpiſſent, malam quãdam illi addunt intemperiem, quæ atram bilem ſapit: quia quũ melancholicæ ipſæ ſint, intemperiem à menſtruo fermentum trahenti materiæ ſuperaddunt, vnde membra magis afficiũtur, & humor malignior euadit. Craſsiorem igitur reddemus humorem, et membrorum malam intemperiem corrigemus ſyrupis, præcipuè de acetoſitate citri, de ſucco limonis acetoſo, de ſucco acetoſæ, roſato ſimplici, violaceo, de endiuia, de cicorea ſimplici, iuiubino, iulepis refrigerãdi vim habentibus, et alijs varijs, vt ptiſana, panatella adiecto amylo, aut iuſculis pulli gallinacei adiecta lactuca, ſcariola, cicorea, portulaca, endiuia, cucurbita, iuiubis, prunis, mixariis, acrib⁹ ceraſis, hordeo, oriza, & ſimilibus, non verò lentibus, hucuſq; à practicis in vſum habitis: neq; enim Auicennæ fides vlla in hac re habenda eſt, ſi modo excorticatis lentibus pro hac cõficienda operatione vtatur, quia Arabes & Iudæi Orientales, lentes in victus vſu frequentiſsimè habent, quia fortè regionem incolũt calidam. Nam Auicenna apud Bocoram oppidum, nimium Oromuſio Perſiæ inſulæ propinquum, omnia ſua opera literis mãdauit, mediat autem Bocora inter Halepum, inclytam ciuitatẽ, & Oromuſium inſulam dictam, in qua Luſitani noſtri merces frequentiſsimè exercent. Norũt hæc qui ex Tripoli Syriæ, vel Damaſco nobili et antiquiſsima ciuitate in Indiam veniunt, quæ

terræ omnes plus iusto calidæ sunt,& earũ incolæ lentibus in victu frequentißimè vtuntur, veluti olim Alexandræi solebant, vt testatur Galenus, quum de elephantiasi loquutur, libro artis curatiuæ ad Glauconem. Non est igitur quòd medici Europæi lentibus pro variolarum & morbillorum curatione vtantur, quando ipsæ melancholicæ sint, sæuos morbos inducentes, vt libro à nobis conscripto, superius citato vberius exposuimus.

De puero ob uariolas oculos clausos per triduum habente,

CVRATIO XIX.

Filiolus Caretini Florẽtini quũ variolis torqueretur, & oculos clausos haberet, ita vt eos aperire non esset posibile, ad eum fui accersitus, cui malo, vtpote oculorum, occurrens, hoc fomentum parare feci, quo sæpè oculi perfusi, aperti sunt, & ex tenebris in lucem puer ipse reuocatus: habet autem fomentum sic, ℞. fœnugræci, seminis lini, seminis cydoniorum, añ. partem vnam, maluarũ partes duas. In aqua fiat decoctio sufficiens, ex qua oculi lauẽtur. Sequenti verò die oculi adaperti sunt, in quibus nonnihil nebulæ conspeximus, quę sacchNaro albißimo, & in pollinẽ redacta,

cto,ter & quater in die immiſſo, ex toto ablata fuit,& oculi intra paucos dies immunes & liberi ac abſterſi facti ſunt. Aliquando tamen pro hac complenda operatione lacerti ſtercore vſi ſumus, vel eius loco mucerda, veluti aliis potentioribus medicinis.

De uerme uentriculum lancinante, & in lipothymiam ægrum trahente,

CVRATIO XX.

Rgũas iunior,nat⁹annos quinque ſupra viginti, natura bilioſus,vigente canicula de capitis dolore & membrorum laſsitudine,cum quadam febricula cõqueri cœpit, qui ſic conqueſtus per octo inceſsit dies, quouſq; tandem in lecto decubuit, ad quem accedens medicus quidam illico illi pharmacum purgatorium quoddam leue conceſsit,quo multa bilioſa eiecit, à purgatione verò ſequenti die circa os ventriculi dolores pungentes interpellatim perſentiebat,à quibus grauiter torquebatur & anguſtiabatur,adeò vt in lipothymiam plerunq; incideret,cum quibus omnibus & egerendi & euomendi ſimul cupiditatem ferè continuam habebat, ſed parum egerebat, & ructus per ſuperiora tantùm emittebat.Contra quas affectio-

nes medicus aſsiſtens, venam in brachij curuatura tundere fecit,& ſanguinem ad vncias quinq; fluere, poſt quam ſanguinis miſsionem æger grauius tulit,& ſymptomata omnia grauiora ſunt facta. Ad quem tandem vocatus ipſe, conſiderans hunc de ventriculo conqueri,& in ſyncocopim plerunq; incidere,ac ſubuerſiones, & egerēdi cupiditatem pati,iudico huic aliquod noxium in eius ventriculo præcipuè infixū eſſe,quod natura quum expellere conabatur irritata expultrice,nec va leret ſibi noxium propulſare, motio illos concitabat.Suadet autem Galenus, quòd quando ventriculi tunicis quid infixum eſt,tunc inanis fit euacuatio, & ructus tātùm ſequantur,vt apud ipſum libroDe locis affectis,quis legere poterit,vbi præcipuè de ventriculi affectionibus loquitur. Hæc igitur quum perpenderem, nihil tūc accommodatius remedium parari poſſe excogito,quàm vomitorium aliquod remedium, & eò magis,quia plures aderāt homines,de nobis aliquod magnum expectantes:præſens igitur quū adeſſet pharmacopola,illi iubeo ſequens paret vomitorium. ℞. ſeminis anethi,ceparū, rapę, añ.vnciam mediā.In libris duabus aquæ fiat decoctio ſufficiens, facta decoctione

& col

& colatura, adde oxymelitis simplicis, vncias duas, agarici in pollinē redacti, scri ptulum vnum. Misce, ex quo tepido librā integrā & amplius bibat, quū verò primò ebibit, nihil euomuit, cæterùm quū potū repeteret, ita in vomitum copiosissimū deuenit, vt cum eo lumbricum iustæ magnitudinis, album, crassum, præuiuū eiecerit, à quo postea non sine artis medicæ honore bene habuit, nec amplius in stomachi rosiones & lancinationes, quibus in lipothymiam & syncopim sæpè incidebat, deuenit: duobus porrò sequētibus diebus ieiuno stomacho syrupum hunc ebibit.

℞. Syrupi de succo acetosæ, de succo ribes, de absinthio, añ. vnciā mediam, aquarum absinthij, graminis, añ. vnciam vnam & mediam. Misce, & bis vel ter iteretur, iis enim ita valuit, vt nec rhabarbaro, nec agarico, nec hiera picra, aut theriaca, aut iis potētioribus medicamētis opus habuerit. Porrò cibus huic oblatus, primò panatella semine coriādri apparata fuit, postea verò pullus cucurbita & agresta conditus, coriandri semine & pauculo croco simul pistis respersus, potus verò, primò aqua ex decoctione seminis coriandri erat, post vermis verò eiectionem vinum.

De puero variolas virentes & magnas patiente,

CVRATIO XXI.

PVer obesulus liuidis & magnis scatebat variolis, quæ quum ad exsiccationem difficulter venirent, eas acicula argenti perforare iussi, & saniem inde extrahere, quas postea ablui ex aqua decoctionis rerũ stypticantium & exsiccãtium fecimus, & breui optimè habuit. Cæterùm ex myricæ coma suffumigium paratũ mirificè prædictas sanat variolas, vt autor est Auicenna. Vnguentum quoque ex cerusa confectum, non minus idem opus conficit, vt varia alia, quæ silentio prætermitto.

SCOLIA.

SOlebat Galenus papulas has, & iis similes pustulas acuta acu perforare, & ab eis contentum humorem exprimendo deponere: & id non tantùm semel sed bis, & pluries, quum opus erat, iterando, vt commentario tertio in librum Hippocratis De fracturis, enarratione quadragesimaquarta, meminit. Sed nunc pro compendio, ea quæ à nobis sunt dicta, & ad variolarum & morbillorum curationem faciunt, referre non grauabor. In primis igitur scire decet, quòd variolar

riolar

violarum initio, ante earum eruptionem, quando symptomata infestant, & signa instant, tunc medicus ebullientem humorem omni ingenio euacuare debet. Si tamen euacuatio non sufficit, sed symptomata omnino ægrum infestant, tunc humoris efferuescentiam medicamentis & cibariis citatis obtundere conabitur. Sed id opus lentibus nunquam conficiet. Cæterùm quum primũ variolæ erumpere incipiunt, & extrà emitti, protinus medicus vt ex toto exeant solicitus esse debet, potißimùm medicamentis à nobis citatis, nõ verò lentium excorticatarum decocto per se, vel aliis aperientibus mixto. At si variolæ diu absq; exsiccatione perseuerent aliqua, tũc acicula, vel acu subtiliter perforari debent, vt in hoc puero factitatum animaduertitis. Porrò si variolæ plures ita fuerint, vt crustam genuerint, quòd sæpè euenire cernimus, eam emolliente decocto deponere tentabimus, apparato ex lini semine, fœnugræco, maluis, maluauisci radicibus, caricis pinguibus, adiecto (si placuerit) oleo violaceo, vel amygdalarum dulcium, qua crusta deposita, si opus fuerit exiccatione, pulueribus exiccantibus à nobis citatis, vel decocto exiccandi vim habente, complebimus, aut puluere orizæ, vel radicis cannæ: si verò stigmata adfuerint, tunc ad vnguentum geminis dictum concurrendum est, & alia eo potentiora, quæ tractatu de decoratione à practicis inscripto, reperiuntur. Cæterùm vario-

las & morbillos patientibus melle & piſcibus ſalitis interdici debere,cõtra idiotas teſtatur Zoar libro Theiſir.

De apoplexia ob ictum bombardæ exauditum ſuperueniente,

CVRATIO XXII.

Nfans Benepeſantis ab ictu bõbardæ exaudito , totus contremuit,& turbatus fuit,ſequenti nocte lac non ſuxit, flebat , & irrequietus permanſit:ſequenti die à prãdio apoplexia correptus fuit. Nam vniuerſum eius corpuſculum tremebat,labia torquebantur,& oculi ita eleuabantur,vt foras exire viderentur. Cæterùm pulſus huic frequens,celer ac languidus erat,prę cipuè dextri lateris. Nam vniuerſum ſiniſtrum latus illico paralyſi correptũ fuit, & arteriæ ſuis motibus deſtitutæ.Porrò à pręſagio facto,ꝙ puer hic intra paucas horas moriturus eſſet, poſt rutã ad eius nares admotã,& oleum vulpinũ nuchæ adplicitum, & ſanguinem per tibiarũ ſcarificationem extractũ , & cauteriũ prope nuchã applicitũ,tertia hora noctis obiit.

SCHOLIA.

NOn eſt mirari ,ſi ab ictu bombardæ morbus dictus,ex quo mors ſubſecuta fuit,or-

tum traxerit, quum perterrita natura ſpiritus animales ad cerebrum tanquam ad arcem defendēdam retraxit, cum quibus ſanguinem plurimum ſecum quoque duxit, ad quem meatuum coarctatio ſecuta eſt, & conſequēter apoplexia, & paralyſis, morbi pernicioſi ſunt orti: conſequēter eſt hic adducere ea quæ à Galeno libro De theriaca ad Piſonem traduntur, Mulier vtero gerens, ſolo tonitruo exaudito, & horribili quodam ſpectaculo viſo, infantem abortiuit.

De febre ſanguinea, cum pulicari morbo eueniente.

CVRATIO XXIII.

MAter Cidicarij, tēperatura ſanguinea, & annos nata circiter quinquaginta, febri ſynocha, affligi cœpit. Nam genæ, oculi, & vniuerſa eius facies rubore quodam afficiebantur, quin & in eis venæ tumebant, & rubricabant, continuò febriebat, pulſu quippe craſſo, pleno, & veloce, quibus parum vel nihil aquæ appetebat, ſed difficulter reſpirabat, quam quum ſic affligi contemplarer, eius internam brachij venam ſecare iuſsi, ſanguiníſq; librā vnā extrahere. Cæterùm quūvulnerarius nullam venarum tundere potuerit, eam ſic imphlebotomatam dereliquit. Sequenti

verò die pulicaris morbus per vniuersam eius cutem efflorescere cœpit, exãthematis quidem rubris, liuẽtibúsq; nonnullis, quibus animaduersis, illico diligentiori accersito chirurgo, mediá dextri brachij venam secare iussi, sanguinisq́; librã integrã effluere, à quo detracto melius habere cœpit, tertio verò die rigore mulier hæc oppressa fuit, quem febris secuta est, ad sequentem diem ordine quartum semper affligens, in quo sudor copiosè eius vniuersum irrigans corpus superuenit, post quem libera & sana euasit. Instabat autem æstas.

SCHOLIA.

IN hoc morbo, pulicare symptoma superueniens, considerandum uenit, quòd quum letale signum sit, morbi malignitatem & seuitiam protendens, morborum tamẽ initio plus periculi minatur. Sanguine tamen extracto, à cuius flore & subtiliori parte exanthemata hæc oriuntur, Natura validior facta, materiæ peccantis residuum per sudorem expulit, vnde ægrotans sana euasit: nec enim ueritus sum symptomate hoc apparente venam secare, & sanguinem demere, quum ingens ingruebat plectora. Cæterùm tractandi sunt huiuscemodi febribus laborantes, sicut malignis & pestilentibus affecti.

De hom

De homine pituitosa febre laborante, & quindecim uermes per os emittente,

CVRATIO XXIIII.

LVcas è Castello Bononiensi, vir obesus, & natura pituitosus, quum febri pituitosa vigente canicula corriperetur, quindecim vermes intra nouem dies per os non nisi viuos emisit. Qui bono victus ordine gubernatus, ac oxymelite in potu syrupi vice, sępe ebibito, hoc pharmaco liber eua sit, ita enim pharmacum habet. ℞. diaphiniconis, drachmas tres, hierę picræ Galeni drachmam vnam & mediam, electuarij de psilio, drachmas duas, agarici drachmam vnam, cinnamomi scriptulum vnũ, in decoctione graminis & pituitam respiciẽtium, fiat potus: detur in aurora, & desuper per horam dormiat, hoc enim pharmaco & multa excreuit pituitosi, & sanꝰ illico euasit, sequẽtibus tamen nonnullis diebus oxymel quoque sæpè in potu accipiebat, & in cibo ex coriandro pręparata.

De febre synocha in biliosam postea degenerante,

CVRATIO XXV.

Oãnes Politianus, vir nobilis, & præfectus arcis Anconitanę, Rebeliniæ dictæ, annos natus circa triginta quinq;, robustus & fortis, quum ex bello inter Carolum Imperatorem, & Iulium tertium pontificem maximum, contra regem Galliarum ob Parmam ciuitatem contracto, Anconam vigente canicula, iussu excellentissimi Domini Vincẽtij de Nobilibus reuerteretur, in morbum incidit. Is enim flagrante bello, septingenta vel octingenta milliaria equis dispositis confecerat, vnde ob bellicos labores & iter tantum confectum, in febrim lapsus est, & illam quidẽ sanguineam: est nanq; hic natura musculosus, fortis, rufus, temperatura sanguineus. vnde mirari non est si in sanguineã inciderit febrem, & eam quidem cæteris minus periculosam, iuxta Hippocratis aphorismum. In morbis minus periclitantur, quorum naturę aut ętati, aut habitui, aut tẽpori magis congruit morbus, quàm quibus secundum nihil istorum congruit. Cæterùm hic cõtinuò febriebat, caput dolebat, & in scapulis, & cruribus põdus sentiebat, bilem primo die vomuit, secundo bolũ ex cassia fistulari comedit, quo optimè

mè egeſsit, & nonnihil quoque vomuit, tertio verò die ſanguis ex baſilica brachij dextri ad libræ vnius pondus extractus fuit, & ille quidem corruptus, ac infectus admodum. Poſt quam ſanguinis miſsionem illicò ſudauit, & melius habuit, quinto verò die frixit paululũ, ſed poſt frigus febris grauis admodum cũ ſtomachi dolore quodam ſubſecuta eſt, qui ventriculi dolor nõ ob bilioſi alicuius humoris influxum, ſed potius ob pituitoſum & flatulentum in eo contentum ortum trahebat vt ex eius portiũcula per vomitum emiſſa venati ſumus. Cæterùm ex ſanguinea febre hæc in billioſam degenerauit, vnde duplex continua facta eſt tertiana: ſeptimo verò die ab arce in palatium ductus breui ſanus fuit factus, primò tamen inciſuris eius vniuerſa labia vlcerata fuere, interpoſitis porrò nonnullis diebus hic intentam febrim cum capitis & barbæ pilorum decidentia incidit. Vigebat autẽ Gallicanæ ſcabiei humor, pro quibus affectionibus deponẽdis ad Guayacũ lignum confugimus, & ex toto ſanus euaſit.

De muliere utero gerente, & continuè febricitante.

CVRATIO XXVI.

IVuenis vtero gerens annos nata ſeptemdecim, temperatura ſanguinea & bonę habitudinis, vigente canicula febri cõtinua corripiebatur, caput dolebat, & circa coſtas & lumbos pondus ſentiebat, quin & in cruribus dolorem patiebatur, & tuſsi quadam ſicca premebatur, quã quum ſic vexari viderem, illico dextri brachij communem venam ſcindere feci, ſanguinisq; vncias quatuor fluere, à qua ſanguinis miſsione hæc in ſudorem copioſiſsimum deuenit, & melius habuit. Porrò ſyrupi vice hordeaceam cum pauco violaceo iulepo ieiuno ſtomacho veluti poſtea, ad lubitum ſuum capiebat. At cibus huic oblatus panatella primis diebus erat, poſt ſanguinis verò extractionẽ pulli gallinacei carnes cucurbita & agreſta conditæ, ſed potus hordeacea iulepo mixta erat, quãquã gelidam magis appetebat, quam illi quoque lubentiſsimè elargiebamur: itẽ vt interdiu reficeretur, cucurbitam & lactucã ſaccharo conditam illi offerebamus, veluti pira ſaccharo incruſtata: quarto verò die eius extremæ partes aliquantulum frixerunt, ſed poſtea febris prædictis ſymptomatibus ſimilibus creuit, lotium ſubnigrum erat, pulſus craſſus, plenus, ſanguinis

guinis exuberantiam atteſtantis. quinto die lotium melius apparuit, ſed vnum eſt quod medicos torquet in prægnantium vrina, quòd quum in ea pendens, aut ſubſiſtens nebula apparet, iudicium quod ab hypoſtaſi redecidente ab humore peccante fallax plerunq; eſt, & eò magis, ſi priorum menſium mulieres prægnantes ſint, quum in ipſis bene quoq; valentibus vrina pendente nebula ſemper cernitur. Cæterùm quum primam ſanguinis miſsionẽ iuuenis hæc anxiè ferret, & de iliũ dolore quereretur, ne in abortũ laberetur ſecundam ſanguinis miſsionem differebamus, at quum morbus eam omnino poſtularet, ad eam exercendam condeſcendimus, quam optimè ſanè tulit, & melius ſe habere dixit. Sana porrò facta ſexto imprægnationis menſe ex ſe abortiuit: an verò ob cõtractam à morbo debilitatem, & ſanguinem bis extractum dubito: certò tamen ſcimus, Cornelium Celſum diuinè prorſus in hac re locutum eſſe, quũ libro ſuæ medicinæ ſcriptum dimiſerit, quòd quum prægnans ægrotat, non tam eius virium robur pro morbo præſente deponendo à medico attendendum eſt, quantum ad futuram eius parturitionem.

De febre sanguinea, quarto die terminata,

CVRATIO XXVII.

Igéte Canicula vxor aurificis, natura gracilis & exilis, annos nata octo supra viginti, & quæ puellã lactabat, sanguinea febri correpta fuit, quæ facta illi venæ sectione in brachij curuatura, & sanguinis vnciis quinque extractis melius sensit, eo tamen tempore quo sanguis fluebat, in lipothymiam incidit, qua de causa laxato ligamine, & digito vulneri admoto, & sanguine retento, ac naribus aceto rosaceo applicito, pauculáque gelida deglutita, ad se rediuit, & sanguinem postea in totum iuxta prædictam quantitatem fluere dimisimus, ab extracto verò sanguine syrupum hunc ebibit. ℞. Sy. rosati simplicis, vnciam vnam, violacei, vnciam mediam, aquarum violarum, endiuiæ, añ. vncias duas. misce, fiat syrupus. Ebibitis verò quatuor syrupis, & optimo victus ordine constituto, quarto die in sudorem copiosissimũ lapsa est, & à febri libera euasit, neque purgante pharmaco opus habuit: grassabantur autem ea æstate mitissimæ hæ febres. Cæterùm elapsis octo

diebus

diebus hæc in morbum recidit, & acuta febri corripiebatur, contra quam vniuersi conatus nostri eò diligebantur, vt in fixã febrem, hecticam Græci dicunt, non deueniret, & hac de causa ad balneum, præcedente leui per pharmacum euacuatione confugimus, quod habet, ℞. Maluæ, violariæ, rosarum, fœnugræci, foliorum lactucæ, añ. mani. j. In libris viginti aquæ fiat decoctio sufficiens, cui postea percolato adde olei violacei libram vnã, misce, & eo lauetur, quòd si balneo delectetur, vesperi quoque in eo vt natet cõcedatur. Porrò à balneo hoc inungatur linimento, quod ex lacte muliebri cum agrestæ succo simul mixtis constat: vel hoc vnguento. ℞. butyri recentis vncias tres, olei violacei vncias duas, succi agrestæ vncias tres, camphoræ scriptulum vnum: misce, fiat linimentum: plura verò alia à nobis in hac curatione peracta silentio prætermittimus, quibus & citatis, sanitatem obtinuit.

SCHOLIA.

SYnochus febris, etsi corpora robusta, sanguinea, & florida plerunq; amet, & infestet, vt docet Galenus libris Methodi medendi, & alibi, gracilia tamen plethora affecta inuadere quoque solet, vt in hac percipitur muliere.

De Angina,

CVRATIO XXVIII.

LVcas Bonæuenturæ, Camoratensis, vir triginta annos natus, fortis & robustus, vigente canicula angina perdifficili oppressus fuit, quæ tracheiam arteriam magis quàm gulam occupabat, vt ex iis deprehendebamus signis: stertebat, & difficulter respirabat, cum quibus liquida illi oblata optimè deglutiebat, tumor in collo sub mēto, vbi asperæ arterię caput multis sæpè apparere solet, aliquãtulum prominebat. Continuò febricitabat, & vires illi succumbebãt, opprimebántve. Sed & eius lotium crassum iumentorum modo erat, quibus omnibus animaduersis, quũ morbus hic acutissimus sit & periculosissimus, mortem suffocatione trahendo, omni diligentia cõtra eum inuadere opus erat: tradere enim in iis morti habenas, est dare. Protinus igitur alui excrementis per acrem iniectum clysterem depositis, cephalicam dextri brachij venã incidere iussi, & ex ea sanguinis vncias octo fluere, non minus quoque gargarismum quo gargarizaret descripsi: & ita habet,

℞. syr

℞. ſyrupi de ribes, rob mororum, añ. vnciam vnam, aquarum plantaginis, ſtipitum roſarum. añ. vncias octo, Miſce, fiat gargariſmus, quo ſæpè gargarizet. At foris vbi tumor in collo apparebat, locus oleo chamomellino ſuperaddita ſuccida lana fotus fuit: veſperi verò ex ſiniſtra ſaphena ſanguinis quoque media libra fuit extracta, ſequenti verò die cucurbitulæ ad primam vertebram & ſcapulas ſunt applicitæ, veluti frictiones & retractiones, quæ quoque manuũ & pedum extremitates in aqua calida mittendo, fieri ſolẽt. Cæterùm quum febris maximè vigeret, ab hac diuerſione nos diſtraximus. Olei tamen vice, quod foris admouebatur, emplaſtrũ hoc apponi iuſsimus, quod habet,

℞. radicum altheæ, foliorum maluarum, añ. manip. j. radicum lilij albi, nu. ij. ficuum pinguiũ, nu. x. in aqua fiat decoctio donec molleſcant: dein in mortario optimè piſtentur, & per ſetatium tranſmittãtur, quibus poſtea adde farinæ hordei, ſeminis lini, fœnugræci, añ. pugill. j. cineris hirundinum, vncias duas, ſtercoris canini, præcipuè aridi & albi, vncias totidem, farinæ chamomillæ, pugill. vnum & medium, decocto prædicto omnia excipiantur, & fiat emplaſtrum, cui adde olei

chamomillini, roſacei, añ. vnciã vnam & mediam. Miſce, & ad ignem parum tractetur, & collo affecto applicetur. Porrò huius emplaſtri vice, ſtercus caninum aridum piſtum, & melle exceptum, & dolẽti loco admotum præſtantiſsimum eſt remedium: item cinis hirundinum crematarum efficax quoque remedium eſt, ſi modò cum melle quoque admoueatur. Tertio verò die quum morbus eo dicto modo perſeueraret, ad venas, quæ ſub lingua ſunt, incidendas deuenimus, ex quibus ſanguis copioſè admodum extractus fuit, à qua ſanguinis miſsione tunc inflãmatio minui cœpit, & hoc altero gargariſmo vteretur ſuaſimus, qui habet,

℞. Oxymelitis ſimp. vncias duas, aquarũ hyſſopi, farfaræ, añ. vncias octo, Miſce, & ſæpè vtatur, nã & oxymelite cum hordeacea ſæpè in potu vtebatur, quo multa viſcida emittebat ſputa, adeò vt intra ſeptem dies baſilicè habuerit. Huic victus primis diebus iulep violaceum cum hordeacea erat: poſtea verò ex capone aqua per cãpanam deſtillatitia. Cæterùm quũ bene valere cœpiſſet, ex vtriuſque brachij dolore cõqueri cœpit, adeò vt poſtea ambo ad inflammationem peruenerint, & conſequenter ad ſuppurationem. Sed

phleb

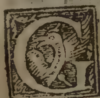
phlebotomo adaperta, & ſanie vt decet extracta, & turundis immiſsis, intra paucos dies ſanitati vtrunque brachium reſtitutum fuit.

SCHOLIA.

NOn enim ob neruum, aut arteriam punctam, cephalicæ venæ ſubiacentem, apoſtemata hæc ortum traxiſſe dicendum eſt: quum cephalica vena vtriſque, hoc eſt, neruo & arteria careat, & ideo cæteris duabus venis, quæ in brachij curuatura præcidi ſolent, ſecurius tunditur, vt ſuadet ſæpè Galenus, & Auicenna, ac cæteri ſcribentes medici firmant, quibus omnibus fauet corporis diſſectio, quæ ita eſſe teſtificatur. Ob humoris igitur copioſioris & maligni cõcurſum ad brachia, eo tempore quo venæ tundebantur, apoſtemata hæc originem traxiſſe, cõſultius aſſerere videtur, vt Lubelo quoq; eueniſſe obſeruauimus, de quo plura dicturi ſumus.

De angina, quæ ſola cerea candela tractata, diſrupta fuit, & eam patiens breui ſanitatem obtinuit,

CVRATIO XXIX.

Ræcus qui angina affligebatur, & ad portum habitabat, poſt multa illi adhibita remedia ad eum perueni, quem quũ ſic laborantem conſpicerem, & ceream

candelam illi per os tentandi gratia immitterem, repentè pus per eius os effluere cœpit, & ipse à tam sæuo morbo liberari: deploratum autem medici ipsum reliquerant, & vt strangulatum, deiectum habebant.

SCHOLIA.

Bona fortuna inflammatio disrupta est per cercam candelam immissam, & ipse tandē ab orci faucibus liber. Cæterùm quum hæc sic successerant, in mentem venit Zoar libro primo sui Theisir, capite tertiodecimo & quartodecimo, in quibus de angina & tracheæ arteriæ inflāmationibus agit, quas ibidē ferro incidere docet, vt in capra primo fecisse memorat. Sed diligentius opus hoc ex Antyllo docet Paulus Aegineta, libro sexto suæ medicinæ, capite trigesimotertio. Hunc porrò ægrotantem nostrum à somno arcebamus, vt in omnibus internis inflammationibus suadetur, nō minus quoq; post inflāmationē disruptam & apertam aqua mellis sæpe gargarizaret suasimus: veluti elapsis nonnullis diebus gargarismo constringente, & vlcus consolidāte: Zoar verò pro hac complenda operatione, nucū cupreßi subtilißimo puluere resperso vtebatur, vt citato tradit loco.

De colico dolore infestißimo choleræ morbo complicato,

CVR

CVRATIO XXX.

Xor Xabibij, iuuenis potens, facie alba, oculis paruis, annos nata septem supra decem, puellam lactabat, quæ vigente canicula assiduo fructuum horariorum esu in colicam passionem choleræ morbo cõplicatã lapsa est. Nam sæuissimo, & pernecante dolore prope vmbilicum cruciabatur, cum quo multa infra supraq; biliosa & pituitosa excrementa emittebat, ad quam accersiti nos illico Philonis medicamenti, drachmas duas pauco generoso vino excepti, illi in potu dedimus, quo tametsi nonnulla quoque euomuit, breui tamen sopore victa quieuit, & ab hoc truculento & pernecante dolore libera euasit, foris porrò locus dolore affectus vnguẽto populeone, opij vno vel altero grano admixto illitus fuit.

SCHOLIA.

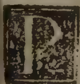
ADeò dolor iuuenem hanc cruciabat, vt ad se vniuersam euocauerit curationẽ, qua de re ad somnifera medicamenta, quæ Græci anodyna, vel vt Galenus libris simpl. vocat impropriè anodyna, confugere opus fuerit. Cæterùm ægrotantis huius vires lababant, non adeò tamen postremè, vt resistere non possent: quippe quando vires vehementer resolutæ & debiles

sunt, non modò symptoma sedare, sed etiam vires ipsas edulijs, & citò reficientibus cibarijs firmare properamus, vt vberrimus, & perennis ille fons Galenus, à quo omnes cãtaros suos impleat, Medendi methodi libro duodecimo docet. Cæterũ quum inter cætera anodyna hæc medicamenta, quod Philoni medico Tharsensi inscribitur, primatum, (etiam Galeno testante) habebat, eo vsi sumus, quòd verò drachmas duas boni ponderis dederimus, id in causa fuit, quòd antidoti vires languebant, & ob eius vetustatem parum illi fidebamus: decem autem ætatis suæ annos superabat, vt enim Philonium, vel quodcunque aliud opiatum medicamẽtum, ante sex à compositione menses, vel securius, vt Galenus, ante annum, libro 12. Methodi medendi, capite primo tradit, vtendum non est, ita post decennium à compositione sua vires suas amittit, optimi autem, & bene cõpositi, ac potẽtis Philonij, dosis talis à priscis describitur. pueris datur ciceris quantitas, debilibus fabæ paruæ, grãdioribus & robustis, auellanæ, vel, vt Mesuæ placet, scriptulorum pondere quatuor, regulariter porrò quũ operamur Philonium, aut quodcunque aliud opiatum, non nisi peractis totius corporis prius idoneis euacuationibus propinandum est, neque id quidem nisi quinque horis ante cibum, stomacho vacuo sumendum. Describitur autem antidotus Philonis hæc, vel antidotum Philonis hoc à Galeno libro

libro nono De comp. medi. sec. locos, cap. quarto, quas Mesue in suo antidotario citat, & vice euphorbij, castorium miscet: capite tamen de sputo sanguinis, idem Mesue aliud describit Philonium, quod Persicum, fortè quòd in Perside inuentum appellat, sanguinis eruptionibus, & catarrhis apprimè conueniens. Nicolaus verò in suo antidotario Philonium ab eo descriptum, Romanum appellitat: ex Auicenna fortè libro suo quinto, quia Romæ in frequēti vsu erat. Rationi verò redditæ quòd duas Philonij drachmas huic dederimus iuueni, addas, quòd cum generoso & mero vino dissolutum propinauimus: secundò iuueni robustæ & calidæ: tertiò, quòd materia peccans calida erat: quartò, vigente maximo æstu: quintò, quia ægrotans multùm vomebat, quod vnum maximè attendendum erat, quia antidoti maximam partem vomitu remittebat. Cætera verò & lectu digna huic rei faciētia legito apud nos curatione nonagesimaquarta, quartæ Centuriæ.

De febre putrida continuò affligente, deq; magna sanguinis missione,

CVRATIO XXXI.

Ræfectus Bergantini nauigij ab Arbi, Venetorum imperio subiacente oppido, vir omnium quos vidi robustissimus,

fortis, pectus perlatum habens, hirsutum: putrida quadam continua corripi cœpit febri, caput & thoracem cum scapulis, & vniuersi corporis ambitu dolebat, impetuosè in lecto mouebatur, nõ quiescebat, & dolorosè gemebat: huic pulsus robustus admodum erat, & vrina crassa & rubra, quibus omnibus animaduersis illico chirurgo accersito venam iecorariam dextrã aperire feci, & ex ea sanguinis libras quatuor simul fluere, & nisi enim in lipothymiã incidisset, plus emittere decreueramus. Mulier verò Illyrica assistens huius curam habens, quum sic eum examinatum videret, sua lingua me hominem interfecisse clamabat. Ego verò tum temporis medicorũ recordatus, quibus similia euenerant, subrisi, bono esset animo subiungens, quum ea sanguinis cõpiosi extractione morbum in totum extirpaueramus, & ægrotum à morbo liberaueramus, vt sequenti die ipsa visura erat: curaret tamen illi ptisanæ optimæ cõcinnatæ, vna vel altera interposita hora, scutelam in victu dare suasi, demum sequenti die ad eum de more accedens, ipsum sanum, & à febre liberum, ac si nunquã ea laborasset, inueni, hominem sanè gratum & bonũ. Nam inter cæteros pisces, quos mihi

mihi postea attulit, notatu dignus Merula fuit, colore niger, ſed figura tincarum. cui Galenus libro tertio De facultate alimentorum, capite vigeſimooctauo, inter ſaxatiles ſecundas præbet.

SCHOLIA.

OBiecerunt per iocum Galeno nonnulli aſsiſtentes, quãdo iuueni palæſtræ perito, ad animi defectionem ſanguinem mittere febris cauſa mandauit, quòd febrem iugularet, videntes vtiq; poſt ſanguinis copioſiſsimam extractionem, quòd alui fluxus & bilis vomitus, illi ſuperuenerint, & conſequenter ſudores & madores, vnde poſtea omnes riſerunt, libro nono Methodi medendi, capite quarto. At poſtea miniſtri quum ægrotũ dormientem à ſudore abſtergerent, & ipſum nõ expergiſci viderent, altum & profundum ſomnum illum eſſe, Galenum fortè pungentes, quòd hominem interfeciſſet tanta ſanguinis extractione, dixerunt: in quem ſenſum Raſis & cæteri plures medici hiſtoriã narrantes deflexerunt, quanquam Galenus hoc non dicat, ſed ſimulando miniſtris reſpondeat, abſtergite madores, tametſi non ſentiat pergite, ita facite, quia homo à febri iam liber eſt. Cæterùm, inquiret doctus medicus, quantum ſanguinis ab iſto iuuene Galenus demere iuſsit. Cui nos reſpõdemus, quòd etſi hoc in loco ſiluerit, ad animi defectionem euacuationem factam, tantum memorãdo, libro

tamen De curandi ratione per sanguinis missionem, apertè exposuit, quum dicat, capite decimo quarto, memini enim, quibusdam ad sex vsque libr.is sanginem detractum fuisse, ita vt febris protinus extingueretur, nec vlla sequeratur virium afflictio, vt ex iis verbis liquido constet, ex prædicto iuuene sex extractæ fuere sanguinis libræ, & illæ quidem vna vice simul. Solebat autē Galenus iis magnis sanguinis extractionibus, vbi opus erat, vti. Nam in suburbiis Romanæ vrbis, diuitis œconomo, prima protinus detractione tres sanguinis libras exhausit, quum oculorum malam affectionem pateretur, & postea integram, vt confestim sanus euaserit, et res incantationi similis visa fuerit, nos verò ab hoc nostro ægroto quatuor sanguinis libras extraxim⁹, post quam sanguinis missionem, bilem plurimā vomuit, & protinus sudauit, & sanus euasit. Cæterùm hanc sanguinis copiosam extractionem ad animi deliquium, quam Græci lipothymiam dicūt, Auerrois Cordubensis libro septimo sui collectorū, capite octauo detestatur, & eam Galenum admittentem reprehendit, imò in eum tres adducit rationes, quas vt nullius momenti prætermittimus, quum copiosa hæc euacuatio, vbi conuenit, proficua sit, & ex ea multa oriuntur iuuamenta. Primùm totius corporis fit refrigeratio, illiusq; transitus in habitudinē contrariam. Secundùm alui respondentia, & bilis vomitus.

Tertiùm

Tertium sudor vniuersum irrigans corpus. At Auerrois ignarus vocum pro lipothymia, syncopim intelligit, iubet autē Galenus copiosam sanguinis detractionem ad lipothymiam moliri, nō verò ad syncopim, quia lipothymia animi est deliquium cum pulsus perseuerātia, syncopis verò præceps virium lapsus cum destructione ferè virtutis motiuæ & sensitiuæ, vt à Galeno desumitur libro duodecimo Methodi medendi, & ab Auicenna Fen vndecima libri tertij, tract. secū. capite sexto. Grauior igitur syncopis est affectio, quàm lipothymia, & consequenter vt in syncopim ægrum trahere est periculosum, ita in lipothymiam non admodum graue, dexter tamē & exercitatus apprimè sit medicus decet, qui hanc sic copiosam sanguinis mißionem moliri iubet, quum multi ob medicorum imperitiam, quibus sanguis multus extractus fuit, mortem obierunt, vt tribus euenisse meminit Galenus, libro De venæ sectione, capite duodecimo. Alij verò si non mortui fuerunt, in graues tamen morbos inciderunt, vt idem libro nono Methodi medendi refert. Sciant tamen qui hæc legerint, si quis modò legerit, Galenum in suis sanguinis mißionibus ferè semper ad minus libram vnā sanguinis extrahi iubere, vt ex libro De venæ sectione capite tertiodecimo præcipitur, præcipuè quum de puero loquitur: quanquam inibi aliquando minus cotyla, vel libra, exhausisse se dicat.

De cancro in mamilla,

CVRATIO XXXII.

Onacha diui Bartholomæi, & neptis Balduini Florentini episcopi Anconitani, annos nata triginta, hæc quum multùm sudaret, & cordis palpitationẽ persentiret, quam non tantum faciebat, quantum sudoris per vniuersum corpus superabũdantiam, quem difficulter ferebat, medicum ad se conuocauit, quem suppliciter obsecrat, vt remedium contra affectiones prędictas machinetur. Nam à tãto sudore viuere se non posse ait. At medicus considerans sudorem hunc triplici de causa euenire posse, vt docet Galenus libro tertio De symptomatum causis, aut ob corporis raritatem, aut excrementorũ tenuitatem, aut ipsorum abũdantiam, demùm ob tertiam sudorem in hac muliere oriri nonnullis mediis auguratus est, quem vt interciperet medicamentũ purgatorium, quo excedentes humores deponeret, illi bibendum obtulit, an verò leuius quàm decebat, dubito: euacuatione verò qualicunq; peracta, medicamẽta humores condensantia & adstringẽtia illi propinauit, & balneo vires obstruendi habente eam

lauari

lauari persuadebat: ex toto verò sudore intercepto, elapso vno vel altero mense ecce mulier hæc in papilla dextri vberis pruritum quendam sentire cœpit, cũ quo punctiones & lancinationes quasdam velut acu factas, non sine graui gemitu interdum patiebatur: Nam & papilla ipsa crassiuscula apparebat, cũ quibus aliquando febricitabat, sed nõ propter hæc à functionibus suis destituebatur. Omnia etenim cœnobio pernecessaria, vt ceteræ monachæ, ipsa quoq; exercebat. Ad hanc igitur accedens omnia, vt decet, considero, & paucis morbum grauissimũ, ac perniciosissimum esse, ex quo mors certa subsecutura esset, ni Chironis, aut Aesculapij manu curaretur expono. Cõtra morbum igitur atrocem impetentes nos, qui proculdubio cancer est, primo recordati Hippocratis oraculi, libro sexto Aphorismorum, cancros occultos omnes melius est nõ curare. Curati enim citò pereunt, non curati verò longius tempus perdurant, quod de operatione manuali, vel topicorum remediorum supra eos applicatione intelligi debet: secus autem de humorum melancholicorum & atrabiliosorum, ipsos præcipuè fouẽtium, multitudine deponenda, vniuersum corpus per medicamenta me-

lancholiam respicientia purgauimus, per syrupos & apozemata, eadem primo disposita, quæ inferius describemus: nec minus per sanguinis missionem euacuatio quoque facta fuit, quibus omnibus peractis ac victus ordine, vt decebat, constituto ad topica medicamenta condescendimus, & primo sic, ℞. Succi plantaginis, solani, semperuiui, añ. vncias duas s. pulueris plumbi vsti & sæpè aqua rosacea lauati, vnciam vnã, thuris, vnciam mediam. in mortario plumbeo, cum pistillo quoq; plumbeo, sæpè omnia tractentur, & ad solis radios quousque optimè incorporentur, exponantur, in quo lini pannus imbutus papillæ applicabatur, & sæpè innouabatur. quo remedio melius habere dixit, & meritò sanè, quia medicamentum hoc humoris infringit acutiem, & eius hebetat sæuitiem: in quem vsum multa alia remedia excogitari possunt, quæ Auicenna Fen tertia libri quarti, capite octauodecimo, secundi tractatus, prosecutus est, & neoterici id frequentissimè in vsum trahunt, vniuersus tamen noster conatus eò dirigebatur, vt cancer hic remoraretur, in altúmve amplius non cresceret, qua de re prædicti medicaminis vice laminam plumbi mamillæ figurę concinnè

adap

adaptatam imponeret, neq; alia remedia supra locum lęsum permitteret, consului. Noui autem ipse nonnullas mulieres cancros in mammis habentes: solo bono vitæ ordine, absque vllo medicamentorum topicorum irritamento, per longum viuere tempus ita incolumiter, prosperè, & sanè, ac si nullum paterētur morbū: ex iis verò vna superstes est Venetiis, nobilis vxor probi viri Alphonsi à Caualleria, quæ abhinc triginta & amplius annos cācrum in mamilla habet, absque vlla tamen offensa, cui tamen ipsa nūquam remedia admoueri concessit, sterilis nanque mulier hæc est in primam ingressa senectutem. Cæterùm ægrotans nostra prædictis non contēta remediis, tametsi rectè valeret, alios tamen conuocat medicos: & plures inuitat chirurgos, vt medicamētis & remediis morbum omnino depellant: nam ferro eum auelli semper recusarat. Ego verò elapsis duobus annis quum ad eam reuerterer, (Deus bone) ipsam parui tuberculi loco exulceratum cancrū magnæ molis, multis cauernis cuniculosum, aspectu tetrum, labra crassissima, ac monticulorū instar habentem pati comperio. Sed & radices ita complantatas cācer hic habet, vt corporis pénitiora loca occupare credēdū.

ſit. Voco autem cancri radices, Galeni more, libro Aphoriſmorum ſexto, enarratione trigeſima octaua, venas atro & melancholico ſanguine plenas, & quæ vſque ad loca circunſtantia diſtenduntur, quanquã & proprias ſibi quoque vendicet radices cancer. Confirmatus igitur cancer hic eſt, nullam præter blandientem curam permittens: cuius curãdi modi Galenus prædicta enarratione meminit, quum dicat, alterum autem curare eſt, eam adhibere prouidentiam, quæ paſsioni congruat, hoc eſt, ipſam mollire, ac mitiorem facere, & tum præcipuè, quum adeſt exulceratio, tunc enim eſt neceſſarium vt ſi non aliud agamus, ſaltem ſaniem abluamus, humido aliquo vtentes, non quocunque, ſed vel per experientiam, vel per indicationẽ inuento, quod neque putrefacere, neque irritare partem patiẽtem ſit natura aptũ. Hunc porrò quem Galenus curandi modum mitigatorium, vel demulcẽtem, aut blandientem appellat, rudioris medicinæ autores, paleatiuum vocare ſolent: & quẽ nunc chirurgici in hac noſtra ægrotante tantùm exercent. Cæterùm cancroſus tumor hic ſui initio, quo meritò ſcirrhus appellari poterat, ex integro opera manuali eradicari debuerat, vt Auicenna præ cæ-

teris

teris clarius commendat, à nobis citato loco, & Galenus ante eum non siluit libro quartodecimo Methodi medendi, vidimus autem nos carcinomata (interim parua erant, quæ, vt dixi, scirrhi tunc dici merentur) mammis, & aliis insita membris, nouacula dextrè extrahi, à quibus extractis sanguis ex subsistente loco multus fluebat: ac postea candente ferramento, si quæ vndique in loco manebant reliquiæ, cancríve semina, optimè exurebantur: & prosperè semper subsequebatur, quod perinde nonnullis exulceratis corporis superficiem occupantibus fieri obseruauimus: imò ex integro mulieri cuidam Venetæ ob cancrum dextra mamilla incisa & extracta fuit, & optimè postea vixit, id quod ante nos quoque plures viderunt medici, & literis mandarũt: quod mirum videri non debet, quum Amazonibus puellis matres dextram mammam auferant, & æreo quodam instrumento in hunc vsum parato, ignéque candefacto eam exurunt, ne iterum succrescere contingat, atque vt omnis vis ac robur in dextrum humerum, & brachiũ deferatur, vt narrat Hippocrates aureo illo libro, De aëre, aquis, & locis. Hæc verò mulier, quia incisionẽ semper renuit,

& varia localia medicamenta admoueri permisit, in obitum post paucos dies, vt antea prædixeramus, deuenit, vt vxori Sebastiani Pinti contigit, de qua prima centuria facta à nobis mentio est.

SCHOLIA.

Carcinosi tumores in omnibus consueuerunt fieri corporis partibus, sed præcipuè in mamillis mulierum, quando potissimùm naturali sua purgatione priuantur: vt testatur Galenus libro Artis curatiuæ ad Glauconem secundo, capite decimo, & libro quartodecimo Methodi medendi, quorum originem ac dignoscendi rationem, ante eum diuinus Hippocrates prosequitur, libro secundo De morbis muliebribus, Zoar verò in cruribus potissimùm cancros nasci, libro secundo sui Theisir, capite vigesimoseptimo, contendit. At nos hucusque vnum tantùm in crure cancrum patientem vidimus, plures verò qui in mamillis, mento, & locis adenosis, vt collo, axellis, & inguinibus. In corporis verò partibus penitioribus cancri sæpe nascuntur, palato, sede, & vtero muliebri, vt ex Galeno desumitur libro sexto Aphorismorum enarratione citata, quo in loco idem Galenus cancros occultos appellat, non solùm eos qui absconditi sunt, & non apparent: sed eos qui apparent, & sine exulceratione sunt. Ceterùm cancer ab humore melancholico fit, ex quo & elephantiasis, & varices, veluti affe-

ction

ctiones aliæ variæ ortũ trahunt. Nam elephãtiasis, vniuersalis cancer est. At cancer latẽs, & citra vlcus, vt ab humore melancholico miti oritur, ita exulceratus ab acriori & cõtumacio ri fit vt docuit Galen. libro de atra bile, & variis aliis locis: Porrò carbũculus ab humore quoq; fit melã cholico, feruido tamen, & supra modum calido, vt eodem loco testatur Galenus, & libro quarto decimo Methodi medendi, velut libro De tumoribus præternaturalibus. Quantũ verò ad cancri curationẽ attinet, tradit Galenus libro secundo Artis curatiuæ ad Glauconem, capite decimo quòd in mamillis sæpe tumorem figura animali cancro persimilem vidit, quem morbum ille per sui initia medicamentis atrã bilem educentibus sanauit. At vbi in molem insignem prædictus tumor attollitur, curari sine chirurgia nõ potest. Ego verò paruos & magnos cãcros, aut omnino topicis medicamentis non esse irritandos, aut ex integro ferro ertirpandos suaderem, modò tamen locum occupent idoneum, circa quem manuale opus exerceri debitè possit, & ab arteriarum & vasculorum aliorum multitudine primùm, cum iis tamen consulimus, vt æger cancro laborans optimo, sed continuo vitæ ordine semper perseueret: item quòd eum medicus sæpè ab humore expurget melancholico, tum sanguinis missione per venæ sectionem, aut mariscarum apertionem, tum etiam medicamentis ipsum humorem

respicientibus. Nam tunc si ex se cancri delituerint, quod haud credo, bene erit: sin autē ad incisionē & opus manuale deueniēdū est, nec enim tūc, quòd alter denuo superueniat, timere est, cū melācholici humoris, qui in corpore uigebāt, semina cum assiduo sed optimo uitæ ordine, tum sæpe repetita euacuatione, exintegro ferè extirpata sunt: neque uereri est tempore quo fit incisio, morbus ad alteram deriuetur particulam, vt illi contigit mulieri, de qua ab Auicenna facta est mētio, cui altera mamilla cancro affecta, & radicitus extirpata, altera cancrosa confestim euasit, quum melancholici humoris vice optimum sanguinem in corpore repositum esse, ex optimis acceptis eduliis, & assidua repetita euacuatione, præsupponimus: cæterùm medicamenta melancholiam mitigantia, & eam euacuantia referre ad præsens minime grauarer, ni Centuria prima, id confectum haberem, ea præcipuè curatione trigesima prima, in qua de cācroso tumore sermonem fecimus.

De causone infestissimè affligente,

CVRATIO XXXIII.

IVuenis de Castello Auite, natus annos circiter triginta, natura biliosus, ad vstionem inclinans, vigente canicula cum puella coiuit sed ita laboriosè, vt genitale se

le ſemen coitus tempore non emiſerit:ab hoc igitur contracto labore,& humorum agitatione,ac membrorum laſſitudine in cauſonem ſiue ardentem febrem hic lapſus eſt:caput dolebat,continuò febricitabat, ſiti intenſiſſima cruciabatur, & oris amaricatũ ingens patiebatur. Primò igitur ad hunc accedens,conſiderans eũ multum bilis extrâve natæ in ſtomacho, & aliis locis habere,hoc minorans pharmacum illi propino,quod habet. ℞. Sirupi violati ſolutiui vncias tres,dia catholiconis,drachmas tres,diaphiniconis,drachmam vnam, aquæ lactucæ ex infuſione Tamarindorum, vncias quinque, miſce, fiat potus vnus,& detur in aurora ieiuno ſtomacho:quo aluus optimè reſpondit,& bilioſa plurima excreta ſunt. Secundo verò die lotium craſsiuſculum erat, & bene rubrũ, proinde iecorariam dextrã ſecare fecimus, & ſanguinis vncias octo fluere. Sequenti die totidem ſanguinis vnciæ ex baſilica ſiniſtra ſunt extractæ, ſexto ad hunc alter ingreſſus medicus,eũ debilem eſſe,& viribus proſtratũ dicit,qua de cauſa illi panem vino intinctum concedit, ex quo parum abfuit,quin æger tunc ex vita diſceſſerit,ita ſæua illi ſuborta ſunt ſymptomata,nam & delirauit,quod antea illi

nunquam contigerat. Tunc ſeptimo nos illi aquam, in qua pſiiij ſemẽ maceratum fuerat, in bona dedimus quantitate, à cuius potu membra totius corporis refrigerari cœperunt, & ipſe melius ſe habere. Porrò hucuſque ſyrupos huic refrigerantes cum debito victus ordine, & aliis pernecessariis tribueramus, qui ita habent. ℞. Radicum endiuiæ, cicoreæ, buglosſi, nympheæ, añ. man. j. hordei mũdi, pugill. vnum, prunorum damaſcenorum, nu. xij. tamarindorum, vnciam vnam, foliorum lactucæ, portulacæ, nympheæ, añ. man. j. florum violarum, roſarum, nympheæ, boraginis, añ. man. mediũ, ſeminis lactucæ, acetoſæ, portulacæ, endiuiæ, añ. drachmam vnam, In libris ſeptem aquæ fiat decoctio, quouſque maneant libræ quinq;, & coletur, cuius decocti vncias viij. & aliquãdo decem, vna vel altera iulepi roſati vel violacei addita vnciola, ad extinguendam ſitim interdiu vno hauſtu ebibat. Sed in aurora ſic parabatur, ℞. Prædicti decocti vncias quinque, ſyrupi de nymphea, roſati ſimplicis, añ. vnciam vnam, de ſucco acetoſæ vnciam mediam. Miſce, & albo oui clarificet, & ſcriptulo vno ſpecierum diamargaritonis frigidi aromatizetur, & frigidum bibat. Octauo verò die

pharmacum ex manna & rhabarbaro illi dedimus, quo optimè multa biliosa aliis mixta excrementis egessit, & febris mitior facta est. Sed tunc ex pectore multa viscida & subnigra expuere cœpit, pro qua cõplenda operatione oxymelite sæpè vtebatur, aliquando per se solo, nonnũquam verò lambetiuo de althea mixto, aut de farfara bechio dicta: iis enim hic intra viginti dies ex integro sanitatem obtinuit, & pancraticè habuit præter omnium opinionem, quem sexto die post panem vino affusum comestum, eum moriturum omnes putabant & dicebant.

De raucedine, cum febre & tußi complicata,

CVRATIO XXXIIII.

E Benaser, vir natus annos duos supra triginta, declinante æstate in raucedinem incidit, vt vix, quum loquebatur, ab aliis intelligeretur: cum qua & febriebat, & sæpe tussi quadam sicca angustiabatur. Ad eum igitur veniens, raucedinem hanc considero, quæ Græcis βράγχος dicitur, defluxus scilicet ad fauces, de quo Galenus libro septimo De composit. medica. secundum locos ita disserit: Vbi instru-

menta vocis ab humiditate vehementius atque tenacius impacta fuerint imbuta, vox intercipitur, quum verò moderatius humecta ſunt, oboritur raucedo. Organa vocis cum dico, intellige arteriam, laryngem, & pharyngem, ſiue epiglottida. Cæterũ raucedo tametſi variis de cauſis oboriri poteſt, vt refert Galenus citato loco, & Auicenna Fen decima libri tertij tract. ſecundo, capite primo, ſecundo & tertio: in hoc tamen viro ab humiditate deſcendente à capite ortum traxit, pro cũ ius expulſione quum multa & varia propoſita eſſent, propoſitũ fuit, num ſanguinis extractio per venæ ſectionem huic conueniret: contendebat autem quidam medicus eam proficuam eſſe: in quam ſen tentiam & ipſe æger quoque ibat, qui om nino eam efflagitabat, & inſtanter petebat. At ipſe noſcens venæ ſectionem in hoc morbo periculoſiſſimam eſſe, pro poſ ſe conteſtati ſumus, quia raucedine hac af fecti, qui minuuntur, & ſanguis illis per venæ ſectionem extrahitur, rarò vel nun quam ad ſanitatem perueniunt: frigeſit enim caput magis, & ad fauces defluxus ſæpius decũbit, & conſequens ægri peius habent. Præualui autem ipſe iis & variis aliis rationibus, ob quas ęger ſanguinis

ren

renuit extractionem: & paucis postea diebus ad sanitatem restitutus fuit. Abstineant igitur medici omnino suaderem in raucedine à venæ sectione, huic præcipuè simili: quum, vt expertus sum, ab ea grauia gignantur symptomata, & morbo primario grauiora.

De brachio tumente post venæ sectionem, unde postea mors subsecuta est,

CVRATIO XXXV.

Lubellus, iuuenis fortis & robustus, & qui iã olim apud Ferrarienses vires suas, quũ duodecim loricati iuuenes eum adorirentur, indicauerat. Nam eorum vnum comitis Galeatij Iaxonis interfecit, & reliquorum plures vulneribus confossos à se reiecit: nunc demum quum febri corriperetur & medicus illi in brachij dextri curuatura medi am venam incidi ad sanguinem detrahendum iuberet, bene habuit. Nam sanguis rubricãs optimè fluxit. Sed interiectis duobus diebus quũ brachium plus iusto exerceret, circa eandem brachij curuaturam dolere cœpit, & brachiũ ipsum per vniuersum tumefieri, cum quibus riguit, & postea febricitauit: quę omnia ad-

uertens medicus, bis ſanguinem ex altero brachio, non niſi liuidum & nigrum admodum extraxit. Sed nõ ob hæc detumefieri cœperat brachiũ, aut ab eo dolore leuabatur, imo indies hæc augebãtur, & æger ipſe peius ſe habebat: quia fortiter febricitabat, & non dormiebat, qui magis quum dormire volebat, circa cor maximè dolebat, & anguſtiabatur: quæ verò topica medicamenta brachio admota fuere, non ſatis percepi: demum quum hunc inuiſerem, primo occurſu eius faciem longè à naturali conſidero: ſecundo, eius virium robur deiectum & proſtratum, per pulſationes arteriarum cum difficili reſpiratione noto: tertiò, brachium huic peramplum cum manu ad furculam vſq; tumens erat, cum quibus prædictas cordis lancinationes patiebatur. Cæterum quũ brachium hoc peramplè vt ſaccus tumeret, circa quod color ſubalbidus erat, & in eo quum digitus comprimebatur, cauitas perdurans fiebat, propoſitum fuit, an intra brachium hoc pus latitaret, an non: demum quum ſic male afficeretur, & ferè ſyderatum brachium eſſet, ad apertionem confugimus: quia inde commodum abſq; noxa vlla ſequi augurabamur. Protinus igitur accerſito chirurgo candente ferra-

mento, eo loco à nobis ſignato, brachiũ a
periri fecimus, ex quo puris aut ſaniei vi-
ce aqua quædã alba fluxit, ſuperpoſito ve
rò maturãte emplaſtro, facto emiſſario,
intra ſex horas ex eo materia q̃dã ſubru-
bra, pauca, male morigerata effluxit, quã
in totum contempſimus, alioqui ſoliciti
de noua altero in loco apertura, à qua fa-
cta candente quoq; ferramẽto nihil præ-
ter aquã illam albam exire conſpeximus.
At vires imbecilles quum eſſent, nullum
alterũ ferẽtes remediũ, eũ deploratum di-
miſimus: qui ſequẽti die, hoc eſt decimo
ſexto Auguſti, M.D.L I. diem ſuum obiit.

SCHOLIA.

Qvum poſt ſectionẽ venæ, hoc eſt à cephalica & iecoraria in brachij curuatura exortæ nonnullis intermediis diebus, brachio inflamma tio hæc cum ingenti tumore & dolore orta eſſet, proponitur an ex nerui punctura, qui venæ com muni vel mediæ dictæ ſubiacet, originem traxe- rit, aut potius ex confluxu materierũ maligna- rum, intus in corpore latitantiũ pullulauerit. Cõ- tendebant autẽ nonnulli inflammationem hanc ex punctura nerui qui (vt dixi) communi venæ, vt arteria iecorariæ ſubiacet, originem trahere, quum morbus ſui initio leuis erat, nullam ſæui- tiẽ, aut malignitatẽ protendens. At vulnerarius acriter iis renitebatur, & medicus illi fauens vt

eum à calumnia liberaret, rationes plures adducit, non nisi ex Galeno, Paulo, & Aetio desumptas, quia quæ puncto neruo debentur, huic inflammationi deerant. Nam Paulus, vt Galenũ taceã, à quo ipse omnia sua desumpsit, libro quarto suæ medicinæ, capite quinquagesimo quarto, in quo de neruis conuulneratis agit, ita inquit, Neruis vulneratis aut punctis, ex sentiendi quod obtinet acumine inflammatio & dolor immodicus accidit, quare & febres & conuulsiones his oboriuntur, quibusdam & delirium ob neruos cerebro continuos: interim verò in aliis quoque particulæ affectæ locis inflammationes, & abscessus super ipsum neruum conuulneratum, quod cohæreat, solent accidere: hæc Aegineta. Quæ quum ex toto huius brachio iuuenis non respondeant, quia nunquam vlla in eo comparuit conuulsio, sequitur quòd non ob neruum punctum, sed potius ob vitiosos in corpore contentos humores, raptum ad brachiũ habentes, inflammatio & dolor cum febre ortum traxere. Hæc enim erat eorum contentio. At nos, vtcunque res se habeat, sanguinis mißionem, vt satis in hoc casu laudauimus, ita ex aduerso brachio factam, multùm vituperauimus, quum ex pede ea potius emolienda erat, vt suadet Aëtius sermone decimoquarto, capite vigesimoseptimo, quo ex Galeni mente de neruis punctis & sauciatis agit, & ita tradit. At verò si vires validæ fuerint, & nihil

& nihil impedierit, vniuersum corpus per venæ sectionẽ euacuetur. Seruandaq́; est in euacuando locorum affinitas, vt dextra manu sauciata dexter malleolus siue talus, sinistra sinister incidatur, & vice versa, dextro crure vulnerato subalaris vena dextræ manus, sinistro sinistræ rectitudine seruata secetur: & cætera quæ proculdubio non nisi magno cum iudicio & longa experientia obseruata sunt dicta. Vidi autẽ ipse non solum hunc, sed plures alios, quibus simili in casu ex contrario brachio vena secta fuit, è vita discedere: huius verò causa esse videtur, quod sauciatis iis neruis malignitas quædam veneno persimilis oboritur. Cæterùm mirum in modum taxandi quoque medici ij sunt: quòd non primo illico die locum sectum & agglutinatum iam, amplum & inagglutinatum reddiderint, vt saltem per eam apertionem saniosi humores effluerent: quod vnum summopere Galenus cõmendat libro tertio De comp. medicamentorum secundum genus: simulq́;, vt medicamentorũ vires ad ægrotantem neruum permeent, vt inibi quoque legitur, & libro sexto Methodi medendi, quibus in locis Galenus punctis neruis qualia medicamẽta desiderẽtur, docet inquiẽs, Vulnerati nerui curatio medicamenta postulat, quæ & tepidũ calorem excitẽt, & valenter siccent: tũ quæ ex substãtiæ suæ natura & attrahendi vim habeant, & tenuium sint partium. Cæterũ ad-

uertant medici, quòd quando cutis super punctū neruum interposita est, quia fortè iam agglutinata, tunc neruus euphorbij vim, & aliorum fortium medicamentorum ferre potest: in quē vsum Gale. & cæteri post eum medici ex euphorbio & potentibus alijs medicamētis, cerata, emplastra, vnguēta, linimēta, pulueres, & similia parāt. Si tamen neruus pūctus cute diuisa & aperta ostēdatur, vel neruus ipse non est punctus, sed per directum cæsus sit, & nudus conspiciatur, tūc medicamentorum præpotentium vires non fert: hoc enim medicus instructus documento facilè curationem adimplebit, ea quęcunque putrefaciūt abnegando, velut tepētem aquam. Auicennam porrò si legere placuerit, qui me hercle nihil præter à Galeno dicta tradit, legito Fen quarta libri quarti tractatu quarto capite primo, secundo & tertio.

De hemicrania per consensum facta, & per ligni buxi decocti ebibitionem curata,

CVRATIO XXXVI.

Onoculus mercator, qui apud porticum agit, tēperatura melancholicus, eam partem capitis quæ oculum confossum respicit, à multis mensibus dolere cœpit, ex quo dolore ante cibi assumptionē multo

grauius

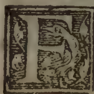
grauius quàm pòst torquebatur: vnde argumentum in promptu est, dolorem hũc per ventriculi consensum ortum trahere potius, quàm per ipsius capitis primogeniam affectionem aliquam. Multis igitur peractis remediis ad decoctum ligni buxi confugimus, quo multum sudabat, & ita valuit, vt intra viginti dies ab eius potu æger optimè habuerit, nec amplius in eundem morbum reciderit.

SCHOLIA.

Buxus Europæis, nouis insularibus lignum Guayacum dicitur, vt sæpe quoque dixi. paratur autem buxus eo modo quo Guayacum lignum, cuius decoctum pari victus ordine quoque ebibitur.

De dolore genu, cum tumore per tres uel quatuor menses perdurante, buxi ligni decocti potu postea curato,

CVRATIO XXXVII.

FRancisca ab Italis Secula dicta, iuuenis me hercle pulchra si quæ altera in vniuersa Italia, annos nata viginti, hæc quum in genu tumorem cum dolore abhinc quatuor menses pateretur, & multa

illi à medicis ſed fruſtra tentata eſſent remedia, nos poſtea ad eam venientes, poſt peractas euacuationes vniuerſales cum pilulis fœtidis, tum de nitro, decocto buxi in ramentum redacti, intra viginti dies ex toto eam ſanitati reduximus: huic victus ratio in prãdio columbus aſſus erat, veſperi verò vua paſſa Corinthiaca, cum dealbatis amygdalis, aliquando verò columbi vice perdix, aut faſianus, turtúrve, aut auiculæ veniebant, velut vuæ paſſæ loco pinea ſaccharo incruſtata, & huiuſce modi alia.

De humore turgente, ſiue prurien- te, dolores abſque febre ingerente,

CVRATIO XXXVIII.

IOſephus Falconius bis & ter ſingulis annis, ſtatis fere temporibus corripi ſequenti morbo ſolet. Nam repentè corporis totius dolore corripitur, dèin verò illico eodem die variè dolorem perſentit, vt nunc brachium dolere dicat, & interea hoc dicit, ad pedem vel crus aut aliã corporis particulam dolorem eundem transferri clamet. Eſt enim humor furens dolores hos creans, quem membra tãquam

ignit

ignitam prunam, hinc inde ex ſe pellere conantur: vnde dolor variè oritur, & æger ipſe eodem loco perdurare nequit: imo tanquam inſanus ac furibundus incedit: non febricitat, ſed per vniuerſum corpus calores quoſdam perſentit non naturales. Illico verò purgatus homo hic melius habet, ad ſex tamen & octo dies quandoq; ſed raro ſic malè affectus peruenit, ab octima verò dicta purgatione peracta, quali turgenti humori conuenit, ad clyſteres confugimus, & membrorum frictiones, veluti etiam ad bolum Armeniæ puriſsimum, quem ſyrupo de nymphæa ſcriptuli pondere mixtum propinamus, vt pulueres quoque cordiales, non ſolum ſyrupis mixtos, ſed ferculis & iuribus reſperſos. Qui ita habent, ℞. Margaritarum præparatarum drachmam vnam, corallorum præparatorum drachmam vnã & mediam, foliorum auri fini & puri nu. quinque. Miſce: fiat puluis ſubtiliſsimus, cuius pondus pro vice ſemidrachmæ ſit, nunc verò præſeruatiua cura quum vtitur, in eundem non labitur morbum.

SCHOLIA.

HAbet probus vir hic ſupra vniuerſum eius corpus neſcio quid albicantis membranula quam (vt ait) ab ortu ſuo contraxit, & ea (vt

ipse reor) expiratam, ēta dicta poros obstruit, à quā obstructione fuliginosus humor detentus ac impactus veneni naturam adipiscitur, vnde eum postea membra ac ignitā prunam à se reiiciūt, non minus ac pueri pila ludentes. Cæterùm quū iam Scholio huic finem imponerē, ecce Pyrrhus noster vir omnium votis dectissimus occurrit, dubiū in hac curatione proponens, Pyrrhus, Quū humor hic pruriens & turgens sit, morbum furentem exactè peracutum gignens, quomodo ô Amate ægrum hūc à febre liberum dixeris, admiratus sum. Amatus. Cur sic Pirrhe mi? Pyrrhus. Non ab re sanè, quia etsi medicū non agā, Galenum tamen sua lingua conscriptum, hoc est Græca, perlegi, apud quem si modo reminiscor, libro Aphorismorum legi, imo meo in codice linea quadam notaui, non dari morbum acutum absq; febri continua. Amatus. Rectè sanè ô Pyrrhe dubium proposuisti hoc, quod mehercle tuum indicat felicissimum ingenium, & tuam attestatur tenacissimam memoriam, vt tamen Galenū exactè hac in re teneas, paulisper audire ne pigeat. Acuti morbi non semper cum febre repeaiuntur. quia aliqui sunt morbi acuti absque febre affligentes & interficientes, vt morbus comitialis, morbus attonitus, quem Græci apoplexiā vocant. conuulsio atque distensio: ij etenim morbi acuti sunt omnes breui interficientes, & tamē absque febre plerunque comperiuntur & interficiunt.

ciunt. Intelligendus igitur ô Pyrrhe Galenus ita venit, enarratione precipuè nonadecima libri secundi Aphoris. vbi (vt aiebas) inquit, In acutis morbis sunt febres continuæ, id est in acutis morbis si quæ febres comperiuntur, illæ omnino continuæ sunt, & non interpellatæ siue intermittẽtes: nunquam enim morbus acutus intermittẽtes febres comitatur, sed eas potius quando habet inseparabiles continuas dictas habet, vt ipsemet Galenus seipsum exponit libro quinto prædicti voluminis enarratione trigesima. Pyrrhus. Placent sanè hæc, & eo magis quia ad Galeni mentem dicta. Morbis tamen acutis absque febre citatis addas vellem colicum morbum: qui quum acutus sit, absque febri tamen sæpe inuadit, & interficit.

De febre, solo minorante pharmaco expulsa,

CVRATIO. XXXIX.

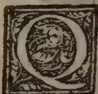
Huius prædicti filius, iuuenis robustus, natus annos octodecim, quum febri grauiter corriperetur, & de capitis dolore quereretur, epoto medicamento purgatorio sequenti, illico sanus factus est. Habet autẽ purgatorium medicamentum sic,

℞. syrupi rosati solutiui vncias tres, diacatholiconis vnciam mediam, diaphi-

niconis drachmã vnam, cum aqua endiuiæ, q. suff. Misce: fiat puluis, detur in aurora ieiuno stomacho. Vt verò postea febrilis calor membris hærens infringeretur, hordeaceam aquam pauco iulepo rosaceo mixtam tribus sequentibus diebus ieiuno stomacho bibebat. At victus huic panatella vel cocta lactuca oxeleo mica salis addita fuit, potus verò charmelitarum gelida.

Docetur hîc quomodo musculi moueantur suo motu uoluntario, simulq́; quomodo deperditur motus membri manente sensu, & contrario,

CVRATIO XL.

Vum Hamisius chirurgus, iuuenis, me hercle cum quouis in hac arte conferendus, mecũ sæpe ægrotos inuisum accedat: contigit, quòd quum ad Abarbanelio rum iuuenem ex diuturna capitis destillatione laborantem accederemus, quem iandiu docti medici Ferrarienses tractauerant, eiusq́; curam habuerant, à me quæreret, quomodo musculi volũtario motu moueantur, non minus quomodo fieri potest læso vno membro eius quãdoque deperd

perdatur motus, sensu incolumi manẽte: & contrario, sentiẽdi facultate deperdita facultas motrix illæsa maneat: cui tunc breui, prout tempus ferebat, dato respon-so eum ad Galenum, vt ad syncerioris me dicinæ vberrimum fontẽ remisimus. Sed quum Galeni campus latè pateat, pro pri mo absoluendo dubio, eius duos libros de motu musculorum signauimus: pro secũdo verò libros de locis affectis. At ne probus iuuenis sua omnino defraudetur petitione, hîc paucula subiungere placuit, & eo magis quia scitu pulcherrima sunt, & ex officina Gal. decerpta. Primo igitur scire decet, vt venę à iecore, & arterię à corde, ita nerui à cerebro & spinali medulla originem suam trahunt. Oriuntur quippe ex cerebro neruorum septem paria, ex spinali medulla verò tanquam riuo à cerebro fonte scaturiente & manante sexaginta nerui, qui singuli per singulorum spondylorum foramina immittuntur, de quibus nunc altius repetere opportunũ erit. Et primò tradit Galenus libro primo De motu musculorum, non procul à principio vbi de neruo agit. Nuncupatur autẽ ab ipsis operationibus vnum instrumentum duobus nominibus, νεῦρον: id est neruus, & τόνος: eò quòd νεύρειν, hoc est

mutare, seu flectere, & τείνειν, id est tendere natum est. substantia verò corporis eorum ea est, ac si intelligas, stipatũ & densatum, & veluti duriusculum factum cerebrum: sic enim Galenus hoc in loco intelligendus est, aliter vix à doctis literarius sensus ille percipi potest, quum particula illa veluti superaddenda est, vt lectori penitius hæc consideranti notũ euadet, imò ratio ita textum hunc legendum esse postulat. Quia spinæ medullæ corpus simile cerebro condensato & duriusculo facto est, imò cerebri posterior pars anteriori durior est: & quicunque neruorum molliores sunt, hi nihil à spinali medulla consideranti differre videbuntur, vt inibi legitur. Vnde libro octauo De vsu partiũ apud eundem Galenum legimus, nerui omnes consistentia cerebro sunt duriores opticis tantum exceptis, qui cerebro densiores quum sint, duriores eo non apparent, ceu soli ex cerebri substantia veluti concreta, non tamen exiccata conflati. Cæterùm nerui molles ex mollibus cerebri partibus oriuntur, duri autẽ ex duris. Sunt verò, vt dixi, anteriores cerebri partes molliores, posteriores autem duriores: qua ratione nerui molles à partibus cerebri anterioribus gignuntur, duri verò à

rò à posterioribus. Sunt molles nerui sensorij, duri verò ad motũ apriores, vt eodẽ citato De vsu partium libro, & alibi sæpe idem Galenus repetit. Sunt verò naturæ propositi scopi circa neruorum distributionem tres, quorum primus est, vt sensoriis instrumentis sensum impertiret: secundus, vt motoriis motum: tertius, vt omnibus aliis facultatẽ daret, qua sibi infesta dignoscerẽt. Porrò sensus causa linguæ, oculis, auribus maximi sunt nerui tributi, nec non partibus manuũ internis, atque adeò ipsius orficio ventriculi: sunt enim quodãmodo & hæc sensoria, siquidẽ per manus ex tactu est dignotio certissima: orificium autẽ ventriculi sensum habet alimẽti deficiẽtis ipsi animali, quæ fames nũcupatur. Secundo autẽ loco in musculis motus volũtarij instrumentis reperire est neruos maximos. Ad discernenda verò quę dolorẽ adferunt (& tertio in scopo existunt) nutritoriis organis, aliis quidẽ liberalius, aliis aũt parcius, pro cuiusq; nimirũ cõstitutione neruos largita est natura, vt refert Gal. lib. v. De vsu partiũ, & sexto eiusdem voluminis libro, quum dicat, Neruus nullus videtur in cor distribui, neq; in hepar, renes, lienemq;. Quæ verba intellige de neruo notatu digno,
secus

ſecus autem de paruo. Sed nunc ad neruorum ſeptẽ coniugationes ſiue paria dicta, quæ in cerebro mollia oriri diximus, præter duas maximas cerebri productiones, quæ ad nares odoratus gratia fiunt, accedamus. Et primò, vt ex Galeno legimus libro nono De vſu partium, prima copula mollium neruorum, viſorij ſunt, Græcis ὀπτικοὶ dicti, quia oculis viſus ſenſum impartiuntur, ab anterioribus vẽtriculis procedentes, &, vt Galeno placet, caui, quanq̃ hodie mihi & diligentiſsimis hominibus & iis qui huius rei cura multùm ſolicitantur, nunquam caui aut perforati viſi ſint, etiam in animante recens mactato, & ad ſolis radios conſpecti, quorum figura X literæ eſt ſimillima: vt eos fortè quis putauerit ſeſe mutuò conſcendere, ſed non ita eſt. Ipſi enim intra craneum inuicem in vnum coëunt, vt meatus ſuos cõiungant, & rurſus antequam oculos ingrediantur, ſeparãtur, idq́; duabus vtilitatibus, prima ne quod extrà intuemur duplex appareat: ſecunda, vt clauſo altero oculo, totus ſpiritus per communionem neruum ad alterum feratur, & eo modo viſoria facultate duplicata viſus acutior reddatur. Secunda neruorum coniugatio non procul à dictis naſcitur, & ſunt nerui qui oculis

mot

motum præbent, qui licet molliores ſint quàm motoriis conueniat, eorum tamen mollities magnitudine penſatur. Tertia illic oritur, vbi pars cerebri anterior cum poſteriori connectit, & ſunt nerui linguæ ſenſum guſtus dãtes, & qui in omnes propemodum faciei partes diſtribuuntur. Quarta neruorum coniugatio paulò poſterius his eſt locata, magis quidem quàm priores à baſi emergens, propagines autẽ eius omnes ſunt ſibiipſis propinquæ, ac commiſcentur quidem ſtatim neruis tertiæ coniugationis, cum quibus fertur longiſsimè, poſtea tamen ſeiungitur, totique palati tunicæ inſeritur, exigui porrò admodum ſunt hi nerui, neruisq́; tertiæ coniugationis paulò duriores, quia tunica quę os veſtit durior eſt non lingua modò, ſed etiam aliis propemodum omnibus faciei partibus, ob id etiam producuntur ex paulò duriori regione cerebri, quàm nerui tertiæ coniugationis: quanto enim magis retro progrediuntur: tãto ſe ipſo durius effectum cerebrum cernimus, atque etiam partes, quæ ad baſim ipſius pertinent, aliis duriores exiſtunt. Quinta mollium neruorũ cõiugatio, productiones eas cõtinet, quę à lateribus capitis verſus oſſa lapidea extendũtur. Earum autẽ vtraq; diuiditur

in ipso per ossa transitu, in duas partes: quarum maior quidem in meatum auditorium inseritur: minor verò extra craniũ in cæcum nuncupatum foramen, quod tamen cæcum non est, licet existimetur tale ob suam flexuosam obliquitatem. Sexta à basi cerebri producitur, nondum etiã dura, omnibus tamen prædictis tãto durior, quanto iam spinali medullę propinquior. Hi nerui in omnia ferè intestina, ac viscera solius sensus gratia distribuuntur, qui neruos etiam recurrentes producunt, de quibus Centuria prima multa & clara ad Galeni mentem dixi. Septimæ coniugationis nerui illinc oriuntur, vbi & cerebrum desinit, & spinali medullæ est initium, progreßi quadantenus vnà cum neruis sextæ coniugationis, pòst autem ab ipsis seiuncti parte quadam sui, eademq; minima, rectos laryngis contexũt musculos: maiori verò in totam linguam disseminantur, in vniuersum autem ex neruis hi sunt primi qui exquisitè sunt duri. Nã prædictorum omnium neruorum nullus similiter durus est, ac hi nerui: cæteros verò neruos consulto pretermittimus. Gale. tamen lib. De oßibus ad tyrones, vltimis verbis cap. primi, quod olim Cẽturia prima in tabulam redegimus, ita de neruis

memi-

meminit, Tria neruorũ genera censentur, quæ nihil impedit vel species, vel differentias appellare: ex neruis qui ex cerebro dorsiq; medulla oriuntur voluntarij, qui ex ossibus ligamentales, qui tertio loco ab iis differunt, atq; ex musculis originẽ ducunt, tendones vocantur. Ne verò æqui voca nomina obscuritatis aliquid afferãt, qui ex cerebro itémq; dorsi medulla ortũ ducunt, voluntarij nerui, qui ex musculis tendones: qui ex ossibus ligamenta à nobis appellentur. hęc enim paucula Galeni in pręsenti citare placuit, quia multum ad rem de qua agimus faciũt. Est autem musculus Galeno teste libro primo De motu musculorum, & duodecimo De vsu partium, μῦς Græcis dictus, à muris forsitan similitudine, organum motus voluntarij, constans ex fibris neruorum & ligamentorum, carne simplici his circũdata, vena, arteria & tunica. Cæterùm musculi eodẽ Galeno teste vbi antea, tres sunt partes. Principium quod caput musculi vocant, & est magis neruosum. Mediũ carnosius, ventrẽ vocãt: finis multò neruosior capite, vnde tendo nascitur, alio noĩe chorda dicta. In hos igit̃ musculos nerui riuorũ instar à cerebro, ceu à quodã fonte, suas deducũt facultates: quorũ musculorũ corpꝰ

tanquam planta multis riuis irrigua est: altero neruo prædicto, altero verò arteria corde deducta sanguinis calidi & tenuis, & vaporosi plena: tertio verò, vena à iecore principium trahente, sanguinem frigidiorem & crassiorem continente. Etenim vt motus qui ex arteria & vena procedũt, sunt naturales, & voluntatis expertes, ita qui ex musculis fiunt, animales & voluntarij existunt. Est autem, vt dixi, musculus instrumentum non sensus sed motus, etiã si vtriusque sit particeps: quia nullus motus voluntarius potest sine musculis fieri. At sensus vniuersis inest particulis, quæcunq; nerui participes sunt: vnde ligamẽtum ab osse ortum nihil cum neruo commercij habens, insensile omnino est. Tendo verò chorda dicta, mediam inter neruum sensu omnino præditum, & ligamentum sensus expertem naturã habet. Quatenus igitur tendo ligamenti naturę est particeps, eatenus hebetatur in eo acrimonia sensus: non enim tẽdo neruus absolutè est, sed ex neruo & ligamento conflatus, quo fit tendo ipse multis in locis sexcupla, multis etiam decupla crassitudine neruum superet. Et meritò sanè tantus & talis est factus, vt qui & nerui & ligamenti vsum exhibiturus erat: alligat
enim

enim musculum subiectis ossibus, in quorum capite munita cartilagine inseritur, & hac quidem ratione nihil differt à ligamento. Sentit autem atq; mouetur (vt dixi) qua ratione nerui est particeps. At neruus ipse via quædam existens facultatis motricis à cerebro descendentis, vt eam communem faciat, extensus est, atq; ligamento cõmixtus. Tẽdo itaq; sic ex vtrisq; conflatur. Omnis igitur tendo in os omnino inseritur, non tamen omnis musculus desinit in tendonẽ, in nullo enim musculorum mouentium linguam (cõstat enim ex variis musculis) tẽdo nascitur: nullum siquidem os erat lingua motura, sed editura vocem articulatam, & sapores diiudicatura, & masticationi atq; deglutioni adiumento futura, vt latius Galen. prędicto libro primo De motu musculorum tradit. Porrò vt primò dixi, & Galenus initio libri duodecimi De vsu partium repetit, neruus & ligamentum in villos seu fibras tenues, quas Græci *ἶνας* vocant, diuiduntur: quæ fibræ inter se ad musculi constitutionem connectũtur, vt quem ex ambobus mixtum esse oportebat. Ex iis ferò fibris co-unt-b-is inter se ac commixtis tendo quidẽ conflatur, ex omnibus autem musculus, qui vnius tantum generis fibras

obtinet, aut enim rectas habet solùm secũdum suam longitudinem, quibus attractio perficitur: aut obliquas, quibus retentio conuenientis fit: aut tantùm transuersas, quibus alieni expulsio cõpletur: simul autem omnes nullus possidet musculus, vt autor est Galenus libro sexto De vsu partium. Proposito igitur nostro respondentes, quod est, quomodo musculi suo motu voluntario moueantur, dicamus quòd in hoc motu tria concurrunt: voluntas scilicet, neruus & musculus: voluntas equiti similatur, neruus habenis, musculus verò equo, vnde Galenus prope finem libri De causis respirationis, hanc describens similitudinẽ inquit, Voluntas equidem similis est equiti, qui habenarum motu equos impellit. Habenis autem similes sunt nerui, quemadmodum equis musculi. Nam & vtilitas extremum est respirationis, siue operis voluntarij votum, perinde ac victoria artis aurigãdi. Hac enim perpulchra sed breui similitudine Galenus musculorum motum complexus est, cuius alteram ex lib. primo De motu musculorum, ex duobus ossibus, altero stante, altero verò mobili, quẽadmodum sunt ostiorũ cardines, cũ dupliti catena, consultò prætermittimus, hac à nobis adducta

con

contenti, quã lectori nec ingratã, nec iniucundam fore credimus. Cætera verò, quæ pro motus musculorũ cõplemento desideratur, perlegat optimus lector in libellis De musculis, per Ioannem Baptistã Cananum Ferrariensem, virum me hercle doctissimum cõpositis: in quibus musculorum icones & figuras magno constitas artificio inueniet. Secũdæ verò parti propositi dubij respondet Galenus lib. primo De locis affectis, capite sexto, & quarto eiusdem voluminis libro, eiusdem numeri capite, inquiens, Deperditur quandoq; motus mẽbri, eius sensu manẽte, quia mouere est agere, sentire verò pati: & quum multo plures spiritus, vel, si magis placet, maiores vires requiruntur ad motum peragẽdum, quàm ad sensum percipiendum, fieri potest, quòd adeò pauci reperiantur spiritus, vel quòd virium impotentia tanta sit, vt ad sensum percipiendum, & non ad motum conficiendum sufficiant, & sic aliquando amittitur mouendi vis sensu manente. Sed quòd quandoque deperdatur sensus manente motu, Galenus (multis sui æui medicis cõtradicẽtibus) vidit, cui medicus alter quoq; fauit, rem ita stare affirmando, & eius causam reddit: quia quum musculorum corpora dissseminatos

neruos ad voluntarios motus peragendos habeant, fit quòd musculi ipsi aliquando quidē ad partes mouēdas immediatè perueniunt, aliquando verò per medios tendones, quales sunt illi, qui mouēt digitos. Si igitur affici musculorum neruos cōtingat, digitorum motus peribit: si verò eos qui ad cutim pertingunt, tangendi sensus corrumpitur, mouendi facultate illæsa manente. At vbi tota resoluuntur mēbra, quum videlicet commune principium est læsum, simul & motus & sensus pereunt. In summa, sensus tactus in membri parte superficiali fit, & quia in ipsis neruis superficialibus obstructio fieri potest, illęsis interioribus motum peragentibus, fit inde quòd sensus amittatur, saluo eiusdem mēbri motu, id quod nos, & qui artem medicam exercent, sæpe percipimus. Proinde Vesalius virulētam linguam suam satius fecisset hac in re submittere, quàm contra Galenum Auerrhois ficulneis rationibus imbutam exercere.

De puero qui ex fenestra cecidit, & tertio die obiit.

CVRATIO LXI.

Filius

Ilius Galli infelix, natus annos nouem, postquam cœnatus est, & multa comedit, de fenestra non admodum alta cecidit, & crus dextrum in femore fregit, & in capite ita sæuè percussus fuit, vt craneum per plures (cute integra manente) fissum fuerit partes. Ad quem quũ accederemus, chirurgo pręsente caput duobus in locis permplè, vbi ratio postulabat, aperire fecimus, à quorũ vno sanguis multus cõtentus recens exiuit, ex altero verò cum sanguine album rotundum cerebri substantiam referens semi auellanæ magnitudine prorupit. Secundo verò die curatus, craneum illi diruptum varie visum est, demũ tertio die obiit, Septembris mensis die secundo Anni M. D. L I.

SCHOLIA.

Qvum albũ illud cerebri sustbantiã referens exiret, quæsitũ fuit inter medicos & chirurgos præsentes, quidnã illud esset, aderãt autẽ viri lõga experiẽtia prediti, & qui iã olim simile substantiam ex aliis capitis vulneribus, felici (vt aiebãt) exire viderãt successũ, quorũ aliĩ albã illã substantiam non cerebri, sed caruncularũ quarũdam portionem esse dictitabant, quos nos oĩno parui fecimus, quũ locũ vbi carunculæ siue glandulæ cõtinerẽtur illi assignare nescirẽt: aliĩ

verò cerebri superfluitatē, excremētúmve ipsi cū colore, tum substantia simili contendebant. Fulciebant autem ij, ac suas tuebantur partes, quia si cerebri medullaris esset substantia, æger in cōuulsionem vel paralysim illico, vel saltem intra paucas horas incideret. Nos verò eam veram cerebri substantiam, ac portiunculam diximus, & ea de causa puerum intra paucos dies, ne dixerim horas, moriturum prædiximus: quòd verò cerebri excrementum alba illa substantia non erat Galenus munitus doctrina cō testabar, qui libro nono De vsu partium, cerebri duplicia tātùm excremēta aßignat: alia vaporosa ac fumosa, seu fuliginosa leuia, quæ per suturas in loco editißimo sitas euacuari tradit: alia velut aquosa, ac limosa, pituitosa, crassa, grauia, quæ ob id per meatus decliues euacuari oportuit. Cæterùm ad cerebri extractum portiunculam ægri semper ferè moriuntur: si tamen aliquis euadere contingat, is mutus, surdaster, aut tortura affectus euadit, prout alij vel alij nerui affici cōtingunt. Cæterùm meminit Gal. lib. viij. De vsu partium, à se in Ionia visum adolescentem quēdam vulnere in alterū anteriorum cerebri ventriculorū accepto fuisse superstitē, id quod nos simile & alij plures medici obseruauimus, fortè quia quū gemini vētriculi sint, vnus alterius læsioni subseruit: quo factū est, vt si vulnus vtrisq; ventriculis illatum esset, adolescens nullo modo euade

euaderet, sed pro certo è vita discederet, tanta enim est geminorum instrumentorum vtilitas.

De uulnere capitis, & quòd percussa altera capitis parte, altera affici potest,

CVRATIO XLII.

PErcussus fuit puer annos natus xij. in capite versus tempus dextrum, quod vulnus paruum & contemnendum videbatur. At tertio die symptomata grauissima illi superuenerũt, qua de causa ad cerebrũ vsque rosario scalpro craneũ rasimus. Sed quum symptomata vt primo euenirẽt, & versus alteram partem ęger dolere diceret, illico supra dolentem locum aperire fecimus ad cerebrum vsq;, vbi pus iam confectũ inuenim⁹, & magno applausu ægrũ curauim⁹, & ipsum intra triginta quinque dies ab orci faucibus liberauimus.

SCHOLIA.

PRoponunt chirurgici, an capitis altera parte percussa, altera ex aduerso rumpi, vel lædi contingat: cui quæsito multi chirurgicorum respondent, quòd sic: & quod ita craneo percusso euenit, quemadmodum testæ, aut ollæ, quæ sæpè quum illiditur, non eo loco rumpitur quo percutit, sed altero ex aduerso iis: Galenus cõtrarius est, qui lib. xj. De vsu partium, cap. decimo

nono inquit, Ea de causa craneum à natura non continuum & ex vno tantum esse conflatū, sed potius ex multis & variis partionibus diuisum fuisse: ne si quãdo vna pars affici contingat, totū craneū patiatur: quo fit, inquit Gal. si cranei altera pars afficitur, altera ob diuisionē intermediā affici nequaquā potest. Nos huic dubio, vt medicis & chirurgicis satisfaciamus, breui respondēmus, quòd si caluariæ aliqua pars percussa fuerit, altera ex opposito frãgi nō potest, quia suturæ impedimēto sunt, nō permittentes ad alterā partem transitū. Fieri tamē potest altera caluariæ parte offensa, altera longè distans malè afficiatur; nō quòd os fissū sit, sed quòd sub eo cerebri meningarū venula vna vel altera rupta sit, ex qua sanguis effluit, & inde sanies fit, & medullaris cerebri substãtia putrefit, ex qua mors certa sequitur. Vt superioribus diebus euenit famulo cuidā illustrissimi D. Vincētij de Nobil. Anconæ: qui quū ab altero eius socio baculo in capite contemnendo vulnere vulneratus esset, interpositis tamē paucis diebus ingens febris cū delirio superuenit, & tandē obiit: fuit porrò vulnus ampliatū, & terebello craneum ad meninges vsque perforatum: super quas sanies nulla apparuit. credere igitur est, altera in parte læsionem fuisse, hoc est venæ alicuius rupturam, ex qua sanguis effluxit, vnde mors orta est, velut olim Aloisio fabroferrario Ferrariensi contigit, de quo Manardus Ferrariensis,

epistola prima libri sexti suarum epistolarum, memoriam fecit: Quanquam inibi non ob hoc mortuum fuisse testetur, sed (vt ego credo) non ob aliud mors illi ascita est. Caterum hac à nobis in hac Scholia exarata, pro veris & indubitatis habenda confirmat Paulus Aegineta libro sexto suæ medicinæ capite nonagesimo, in quo capitis fracturarum differentias prosequitur, & ita inquit sunt qui his differentiis Apechema, quasi dicas, ab Echo responsionem addiderint, ea est, à cõtraria ictus parte facta caluariæ fractura. At falluntur ij, quoniam non fit in hominis calua quemadmodum in vitreis vasculis fieri illi docẽt, illa siquidem vacua sunt, ideoq; id patiuntur. Calua autem hominis vndique plena & alioquin solida est, fitq; in hoc ictu, quod in capite aliis ex causis fieri videtur, in quo integra cutis continuitate, factus abscessus quũ sectus fuerit, offensam illic hominis caluariam fuisse innuit: sic etiam & in hoc malo factus contraria in parte abscessus, illic fidisse os credi postulat, hactenus Paulus qui nihil præter quàm à nobis dicta intelligit, et per ea Cornelius Celsus, cæteriq; qui de hac re locuti sunt, præstantes viri, intellecti euadunt, Caterùm quum de capitis vulneribus, hîc agimus, in mentem venit Curtius, superioribus annis in Italia medicus famigeratissimus, commentariis suis super Mundini Anatomiã æditis, vbi inquit, Apud Galenum cranei laminas duas nun-

quam se legisse, imò quòd Galenus earum nunquam fecerit mentionem, quod nunc tanti viri pacè dixerim, errat, quum Galenus in quo ille abunde versatus videtur, libro sexto Methodi medendi, eiusdem numeri capite, earum meminerit, quarum non tantum duarum sed etiam trium facere mentionem videtur: quum dicat ergo de fracturis caluariæ quædam vsque ad secūdam laminam, quam Græcè διπλόην vocant, perueniunt, quædam vsque ad internam oßium faciem, & cætera. In quibus verbis trium laminarum Galenum meminisse, visum est, quia post primam, secundam collocat diploen dictam, spongiosam, sanguinolentam: quasi inter duas locatam laminas, videlicet inter primã & tertiam colore & figura fere similes, tertiam autem laminam admittere Galenus videtur, quum dicat, ad internam oßium faciem, sed in hoc magna vis non est, siue enim per διπλόην secundam laminam intelligit, cum interna inferioris oßis facie, siue absolutè laminam tantùm spōgiosam, sanguinolentam, cauernosam multis venulis plenam, inter os supremum & infimum locatam; vt eius verba innuere videntur, liquido constat eum duarum laminarum cranei meminisse, & meritò sanè, quum ab Hippocrate in hoc Galenus primo doctus euasit, libro De capitis fracturis, nō lōgè à principio, vbi Hippocratē ita legimus, Est autē duplicata lamina cauißima ac mollißi-

ma

ma, & maximè antrosa. Est autem & totum os capitis excepta valde modica suprema, ac infima parte spongiæ simile, & habet os in seipso caruncuIas similes multas humidas, & si quis ipsas digitis conterat, sanguis vtiq; ex ipsis prodierit. Sũt etiã in osse venulæ tenuiores ac caviores, sanguine plenæ. Hæc Hippocrates. Nollem tamen ab hoc loco discedere priusquã hodiernos chirurgos moneam, in terebelli præcipuè vsu in capitis fractu ris, quũ periculosa admodũ eius sit operatio, adeò vt Deum tester me perpaucos quibus terebello administratio hæc peracta fuit superstites vidisse, quin potius maiori ex parte mortuos, aut prope obitum adductos, quia fortè cerebrũ magna illa concussione afficitur, aut vehemẽti illo motu, venula vna vel altera meningũ rumpi contingit, aut quia meninges ipsas nõ rarò violat, & cerebri ipsius substantiã quoq;: vnde mors certa cõsequitur. quo fit nõ immeritò vt huius instrumẽti vsũ Gale. & post eũ Græcitã opere vituperarũt: vt apud ipsum Galenum legitur lib. vj. Metho. medendi, eiusdem numeri capite, ad hunc modũ. Ac quæ per terebellum quidem ratio fungitur, parum tuta est, propterea quòd dum audacius eam tractant, duram membranam, quæ ossi sub sternitur, non rarò violant: quibus verbis Paulus Aegineta, vt solet, adstipulatur libro sexto suæ medicinæ, vbi de Caluariæ fractæ curatione agit, quum dicat, At quæ administratio senis

& modiolo, quem chænicion, siue chenicida Græci vocant, peragitur recentioribus, ceu noxia improbata est, sed administrationem quam in rhogme exposuimus, probant. Porrò quod hodiernũ terebellum, & cuius frequens vsus apud huius æui chirurgos extat, idem sit cum terebello priscorum, in dubium verti posset. Ego verò longè differre inter se crederem, imò hodiernum hoc terebellum periculosius est eo quo vtebantur antiqui: quia antiquorum terebellum dentatæ rotæ vice, clauum rotundum habet, crebris foraminibus, vt in lima cernitur ornatum: de cuius vsu ac operandi modo Hippocrates prædicto libro, De capitis vulnerib. multa docet. Tutius igitur est, si hodierni chirurgici in capitis fracturis, vice terebelli, rasorio scalpro ad cerebrum vsq; radant, & eo quidem multiplici, à Galeno summopere laudato, vt rectè quoque Paulus annotat, primo latiori, dein minus lato, postea verò stricto. Cætera verò huic rei, ac de extrahẽdis ossibus doctrinæ facietia, cõsulto prætermittimus, lectores ad prædictos Galeni, & Pauli libros citatos remittentes.

De cordis palpitatione, ægritudine, quam cordis tremorem medici uocant.

CVRATIO XLIII.

REligiosa Maria, nobilis Florentina omnium mihi charissima iuuenis & morum sanctitate & pulchritudine insignis: quũ ætatis suæ annum vigesimum ingrederetur, de cordis palpitatione, tremore quoque dicto morbo, corripi cœpit, & eo quidem, vt paucis percipiebamus, ab humore qui in pericardio continetur plus iusto aucto, origině trahěte, quum ipsa magnam cordis eleuationem depressionémve persentiebat: adeò vt cor palpitare ac tremere sæpè inculcaret, & ita esse hæc testabantur, quia emaciari indies magis videbatur, & sæpe cum ingenti capitis dolore in syncopim incidebat: quæ tametsi rarò febricitabat, pulsum tamen languidum & mollem habebat, cum quibus omnibus iuueni huic assueti menses nunquam defluere, sed semper suo assueto more effluxère copiosi admodum & rubicundi. Huius igitur præclaræ & optimæ indolis puellæ cõsulturus saluti, Hippocratis & Galeni doctrina instructus, à sanguinis missione per iecorariæ sectionẽ auspicatus sum, ex eoque fluere permittens ad libram mediã, post quã sanguinis missionẽ syrupum hunc ebiberet mandauimus: qui habet, ℞. Syrupi de melissophyllo, id est melissæ

ſucco ſaccharo parati vnciam vnã, ſyrupi de pomis ſaporis, de menta, añ. drachmas ſex, decocti ſenæ, cum additione pomorũ camuſiorũ optimè redolentiũ, vt Salmanticæ, & Alcobatiæ, & Antuerpiæ cõperiũtur, vel eorum vice, apianorũ in Italia repertorum vncias quinq;, cũ albumine oui clarificetur, & ſcriptulo vno agallochi, id eſt ligni aloës optimi aromatizetur, & veſperi ante cœnam duas horas iteretur, & per aliquot dies continuetur. Victus ratio in vniuerſum exiccatoria & attenuatoria erat, ſed optimi ſucci. At potus, vinũ meratius eſt, pauca tamen in quantitate: cætera verò quæ ſpiritũ vitalem perturbant & reſoluunt, abnegabantur: vt ira, timor, mœror, fames, vigilia, frigus, æſtus, & cibi mali ſucci: aër tamen ad calidum & ſiccũ declinabat. Præparata igitur ad exitũ intra octo dies communiori totius corporis materia, per pharmacũ ex rhabarbaro & agarico concinnatũ, eã euacuauimus ſemper ante & poſt ſoliciti de alui reſpondentia, clyſteri vel balano, quando præcipuè natura cõſueta nõ remittebat, à qua purgatione vno vel altero interpoſito die ad cordis regionem cucurbitulam vnam magnam & multa flamma ignitam affigi fecimus, nõ tamẽ, vt decet, prius cute per parua vul

na vulnuſcula inciſa, quo opere optimè valere dixit: quum poſt ſanguinē per ea vulnuſcula extractum, humor multus per eadem ſale reſperſa, ad aliquot dies exudauit. Sed poſtea epithematis cordialibus ſępè admotis, & conſeruis ventriculum & cor roborantibus comeſtis, ac iterata purgatione dicta, & cucurbitula iam applicita, intra menſem ex toto ſanata eſt: habet autem epithemata ſic, ℞. Aquarum floris arantij, meliſſæ, añ. librā mediam, ſpecierum diamoſchi, diambræ, añ. ſcrup. ij. croci optimi, gran. iij. vini maluatici vncias duas, galliæ moſchatæ Meſuæ ſcru. j. garyophyllorum, corticum citri, añ. drachmam mediam, florum arantiorū, pſeudodiptami, añ. drachmam vnam. Omnia in olla noua, vt decet, tractentur, & ad ignem admota, in iiſdem pannus ruber cocco, vel charmuſino infectus immergatur, & paululum expreſſus ſic calidus cordi admoueat, & ſæpè innouetur. Huic verò epithemati, varia alia parari poſſunt ſimilia, modo medici ſimplicium & adornantium exactam cognitionem habeant, aliter non ſecus ac artifices cæci habebuntur, qui nihil præter à libris emendicata, miſeris ægrotantibus non ſine ingenti periculo deſcribunt. Sed quali-

iudicio, docti norunt, ex multis tamē simplicibus pauca hæc ad institutū nostrū faciūt, crocus, ambar, mosch⁹, styrax, agallochō, garyophyll⁹, macer, est macis, melissa, buglossus, zedoaria, zurumbet, bœn albū & rubrū, zibetū, santalus citrin⁹, flos arātiorū, flos citri & limonū, flos rorismarini, qui à pharmacopolis anthos particulariter dicit, flos pseudodiptami, flos myrti, vinū Cretēse, poma odorifera, os de corde cerui, modo verū sit, & varia alia quæ cōsulto subticemus: ex cōpositis verò sūt, diambra, diamoschus, diāthos, pliris arcoticon, citra condita, electuarium aromaticum moschatum à Mesue descriptum, electuarium rosatum Gabrielis: quanquam eo efficacius sit aromaticum rosatum à Mesue descriptum, raro in vsu habitum, electuarium lætificās Cōsiliatoris, ex differentia centesima nonagesima sexta decerptum, vel lætificans Rasis ex libro nono ad Almansorem & quinto continentis & varia alia quæ consulto prætermittimus. Sed temporis processu sacculum hūc cordi admotum semper deferebat, qui habet, ℞. Specierum diamoschi dulcis drachmas duas, diambræ drachmam vnam, florum arantij, melissæ, buglossi, ana manipulum vnum, xyloaloes agallochi

chi diᴐti drachmam mediam, cinnamomi optimi & veri, garyophillorum, croci, an. vncias iiij. corticum citri, vncias duas, omnia in puluerem redigantur, & fiat sacculus interceptu serico, & supra cor, vt dixi, applicitum deferat.

SCHOLIA.

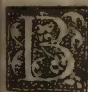
Tradit Galenus libro quinto De locis affectis capite secundo. Est & alius affectus, palpitatio videlicet cordis, aut per se eueniens, aut cum suspicione quadam, quod in humore cor ipsum moueatur. Neque enim mirum videri debet tantam humoris multitudinem cumulari aliquando in tunica cor ambiente, vt ipsum ne attollatur impedire posit: quippe in animalibus dissectis vidimus plerunque plurimum humoris vrinae speciem referentis, in eo qui ipsum inuoluit panniculo contineri. Etenim simia quadam quũ emaciari in dies videretur, eam tamen necessariis nostris negotiis impediti secare in tempore non potuimus, post mortem vero reliquis corporis partibus omnibus illaesis, inuentus est in ambiente cor tunica tumor praeter naturam humorem in se continens, qualem pustulae, quas Graeci hydatidas vocant, emittere solent. Atq; in gallo quoque vidimus cordis tunicam huiusmodi tumore & quidem duro affectã, perinde ac si plures crassae membranae inuolutae altera alteri fuissent. Verum in eo nihil humoris continebatur.

vnde verisimilis cōiectura elicitur, homines etiā similibus posse affectibus infestari, hactenus Galeni verba, quæ sic ad amussim citare placuit, vt Zoaris errorem libri sui Theisir in præsenti patefaciā: qui prædicti libri parte prima cap. quarto tractatu duodec. audeat dicere Galenū huius morbi nullam penitus fecisse mentionem, sed quo errore, norint omnes à nobis citata Galeni verba legentes, quæ Auicenna, vt solet, non siluit Fen vndecima libri tertij, tractatu secundo, quo de cordis tremore agit, & Aetius sermone octauo suæ medicinæ, capite quinquagesimo octauo, & post hunc Paulus libro suo tertio capite trigesimoquarto. Cæterùm ex dictis satis liquet Curtium in Mūdini Anatomia hallucinatum, quū de humore in pericardio contento agat folio ducentesimo nonagesimo quarto: vbi Zoarem fortè secutus aquam illam in panniculo cor ambiente non reperiri contendit: quòd si reperitur eam in corpore ægrotante vel mortuo reperiri, minimè verò sano contendit: cuius rationes vtpote ficulneas prætermitto, quum aqua hæc etiam in corpore inculpatè sano reperiatur, vt ex Galeni citatis verbis facilè quis percipiet. Vnde verò aqua hæc oriatur, & ad quem finē orta sit, vt Curtio, & alijs Curtium sequentibus, satisfaciamus, Hippocratis verbis respondemus, qui aquā hanc, in eo qui cor inuoluit panniculo contineri, corpore optima fungente valetudine tradit, vt apud

eum legimus initio libri de corde ad hunc modũ, Cor figura velut pyramis est, colore autẽ abundè puniceo, & tunicam leuem circundatam habet, & est in ipsa humor modicus velut vrina, vt putare poßis in vesica cor diuersari, facta est autẽ ea gratia, vt sanum in custodia florescat: habet autem humiditatẽ tantã, quanta satis est æstuãti in medelam. Caterùm hunc humorẽ cor emingit, bibendo ipsum assumens ac consumens, pulmonis nimirum potum lambens, & cætera, quæ Galenus sæpe in eius doctrina inculcat, dicens potus aliquid semper in asperam arteriam errare, qui humor à corde attractus, postea ad ambientem tunicam remittitur: plura verò, quæ huic rei facere possunt, consultò prætermittimus, quando hæc iam nunc sufficiant, & eo magis si noueritis cardiacum morbum oris ventriculi affectionem esse, non verò cordis, porrò cucurbitulã cordis regioni admotam, vt summum remedium in hoc morbo habeto.

De dysenteria, simulq; de pulsu intermittente,

CVRATIO XLIIII.

Arbosius vir medicus doctus, & longa experientia præditus, temperaturam biliosam satis exustam habẽs, & ita exustam, vt à quauis vel facili causa in morbos &

affectiones incidat, nunc in dysenteriam lapsus est adeò periculosam, vt intra noctem & diem hominem centies egerere coëgerit: erat autem humor egestus coloris in vniuersum cineritij multus, pauculo admixtus sanguini, cum quibus parum febriebat, sed circa iecoris regionem dolebat, velut intestina crassiora ipsa. Ad quem sequenti die vocatus, hominem timidum & viribus imbecillem comperio, cui pulsus imbecillis & contractus erat, quo factum est, vt scopus noster eò dirigeretur, vt vires repararemus, & fluxum cohiberemus: quorum primum optimis eduliis compleuimus, secũdum verò clysteribus, primo lenientibus, postea verò ex sepo hircino & similibus confectis, de quibus secunda Centuria Venetiis excusa multa diximus: quibus & nonnullis iecori necessariis admotis, quæ refrigerãdi & roborandi facultatem obtinent, breui vel intra diem dysenteria cohibita est, & ex toto æger intra triduum sanatus. Cæterùm quum probus hic vir extra domum exiret, & proprium suum pulsum obtrectans, ipsum intermittẽtem comperisset, ad me vt de eo sententiam ferrem peruenit, non sine mortis tamen timore: quanquam simile pati iam olim quum iunior

grauiori morbo apud Lusitanos corriperetur inculcabat; quinquagenarius autẽ vir hic est. Ego verò amici arteriarũ pulsus optimè considerans, comperio singulis decem pulsationibus æqualiter respondentibus, ita arteriarum motum deficere, vt eo interuallo pulsationes duæ cum dimidia compleri possent. Stabat autem ac interquiescebat singulis decem pulsationibus pulsus vt dixi, ita vt ea temporis intercapedine, qua occultabatur; pulsationes duæ cum dimidia eleuari poterant: quod quum perciperẽ, eum bono animo esse iussi, quum etsi vitalis facultatis imbecillitatem indicabat, nihil tamen periculi iam tunc minari, præsertim in homine quinquagenario nulla febri correpto, dixi: ille vero vt rei medicæ experientissimus, sic in me obiicit. Barbosius. Non me latet Amate amice, tametsi cultiorem Galeni doctrinam non teneam, intermittentem pulsum omnium pessimum esse, quum vt mors actionis vitalis omnimoda destitutio sit, ita pulsus intermittẽs vitalis facultatis impotentiam maximam arguit, quia ab opera sua destitit, & morti in hoc similis euadit: sed quũ apud Indos (vt nosti) permultos egerim annos, apud quos cultiores literæ non habentur,

nec Galeni præclara doctrina exercetur, rogo te huius intermissionis causam ex Galeno adferre ne graueris: quia, vt nosti, Auicennna in hac de pulsibus tractatione segniter & pigrè in suo se gessit canone, hanc verò nouisse causam non parum voluptatis mihi adferre putarem: mortales sumus, & summis philosophis similes eua demus, quando præcipuè de morte & eius causis inter nos contemplatio fuerit, quũ (vt scis) mortis contemplatio & de ea elocutio summa est philosophia. Homines nanque Deum timere allicit, & eos ipsos erga mortales beneuolos esse conuocat. Amatus. Rectè ô Barbosi hæc à te sunt dicta, & magno cum iudicio prodita: vellẽt dij omnes hodierni medici tibi similes forent, ac tunc artem medicam non tam temerè sed magna cum prudẽtia & discursu insigni, ab eis exercitam iri non dubitarim. Sapiunt autem tua hæc Galeni præclaram doctrinam, & solidiores ac meliores redolent literas, imò sophistarum gyros ac cautiunculas longè fugere videntur: non immeritò apud eos, qui in ea, qua tandiu egisti prouincia, imperio præerãt primus medicorum habebaris, te tanto viro non solùm pro morbis propulsandis vtentes, sed rebus in difficilimis & dubiis

obeun

obeundis tui consilium petentes, vnde nõ contemnenda bona fortunæ tibi contraxisti, vt vitam hanc tranquillè & modestè, vt nunc transigis, percurrere possis: faxint dij te nobis diu sanum & incolumem seruent. Nunc verò, vt tui voti compos fias, audi: altius enim ordiar, & eo magis quia dicẽdi latos campos habemus, & eos quidem Galeni Asiaticos, à quibus postea omnes hortos suos exornarunt: ditissimus etenim hic medicinæ Oceanus est, à quo omnia medica flumina, riui, fluuij, & fontes, originem suam trahunt: & eidẽ postea, si modo recto cum iudicio considerentur, accepta referre debent. Hunc igitur insequi & mordicus tenere, ac optime intelligere, summum medicum est opus. Is igitur libro secũdo De præsagatione, siue præcoghitione ex pulsibus, ne sermonem amplius prorogemus, inquit, Intermittẽs pulsus necessario est inæqualis: nũc enim in trinis, nũc in quaternis, ac nonnunquã in quinis ictibus, vel etiam in pluribus intermittere inuenitur. Barb. Meus autẽ pulsus singulis decẽ ictibus, vt rectè percepisti, stabat: & tempus quo duos ictus & alterius medium arteria percutere poterat, remorabatur. Ama. Ita res habet. Lacuna, Si superuixisset Galenus de hoc

pulsu non satis admirari desineret, & eo magis quia similem pulsum quum ægrotantis euasione nunquam vidisse, citato testetur libro. Ama. Ita Galenum velle videtur ô Lacuna, sed eius per te citata sententia mica salis (vt dici fertur) condienda est, & sano iudicio intelligenda.

Barb. Rogo vos viri prudentissimi, vt alij medici ex hac nostra ægrotatione docti euadant, imò ne quum in similes pulsus habentes peruenerint, ægrotantes ipsi mirentur, Galeni de hac re verba in medium afferre ne dedignemini. Amatus. Id facilius Lacuna præstitisset, si modo vellet, quum Galenum apud se arctiorem habeat. Barb. Rem sanè gratam & albo lapillo signandam mihi perdoctus faciet Lacuna, si modo quum Galenum in Epitomẽ redactum adduxerit, eius exintegro expresserit animum. Ama. Complebit sanè, & tuis respondebit votis ita clarè & appositè, vt nihil quod desideres, amplius habeas. Galenum nanq; non raro percurrentem ita dilucidè & clarè perstringit, vt pro Galeno intelligendo nullo altero enarratore opus iam habeant medici, quã vno Lacuna, annuere vel inuite debeas. Barbo. Felix ætas quæ talem nacta est virum: nouisti tu ô Amate quum superioribus

ribus diebus ambo nos apud officinam librariam quandã conuenissemus, eo animo vt recentes quosdam libros Venetiis excusos emeremus, ibi quidam (vt fieri solet) interuenere medici, Lacunam apprimè vellicantes, quia Galenum authorem, cuius ne apex quidem non legendus est, lacerasset, & eum truncum & mutilum reddidisset, non minori piaculo quàm si Phidiacum Iouem, aut Gnydiam Venerẽ detruncasset. Ama: Memini quidem, sed eos suis cum magistris sordidis & barbariem adhuc redolentibus reiecimus: tu verò Lacunã ad nos redire cura, & eum audire ne pigeat. Barb. Hominem per puerum hunc accersiri curarem, ni ad nos se illico rediturum promisisset. Ama. Apud nos nunc vir humanus & bonus agebat, sed eũ à nobis lupus ille subniger, vafer, linguax, & male morigeratus, legum imperitissimus, retraxit. Barb. Noui lupũ illum linguacem, qui olim Romæ apud diui Antonij fanum habitabat, ob quem & sibi similes Pythagoras primus philosophus in suis symbolis dicere solebat, hirundinem, id est loquacem domi ne recipias. Ama. Apage apage Barbosi, nã Lacuna apud nos est: quem, si placet, rogita, suum breuiloquium Galenum in hac, de

qua agimus, re in medium afferat. Barb. Id diligēter curabo, sed tu Lacuna quum spectatus ad nos redeas, adeò vt propter te absentem propositam à nobis quæstionem hucusque subticuerimus, & eam sermonem ad alia diuertendo, indiscussam reliquerimus, dignare Galeni tui in Epitomen redacti, verba quæ ad rem facere videntur citare. Lacuna. Lubenter faciā, & æquo animo prouinciam suscipiam, & eo magis vt pulsus tui intermittentis exactam notitiam habeas: audi igitur. Galenus citato per vos libro capite quarto, ita in mea legitur Epitome, Si arteria duorū pulsuum tempus, aut paulo amplius, intermittente arteriarum motu: sæpenumero conspeximus hominem liberari, præsertim quum ætatem senilem ageret, etenim facultates languidæ, à paruis sæpè occasionibus offenduntur: firmæ autem tantum deiiciuntur à maximis. proinde qui habitu sunt valentes, diuq; à morbis immunes fuerūt, periclitantur, si eis prehendantur. At imbecilli quíque asiduè obiecti ad omnes suas causas facillimè restituuntur: quòd scilicet horum nemo, quum à qualibet lædatur vel minima, magnam causam expectet. Itaque intermittentes pulsus minus perniciosos posidēt

senes

ſenes quàm iuuenes: mox pueri ab illis, quod concoquãt digerantq́; per halitum humorum copiam & craſsitudinem, quæ intemperies inæquales produxit, quum nimirum concoctrice facultate ſint validiſsima, corporéque mollisſimo ac facilè perſpirabili. Iá verò naturalis arteriæ motus ſanitatẽ refert, vitioſus morbũ, omnino intermiſſus mortẽ. Et quemadmodum ſoluere apoplexiam ingẽtem quidem eſt impoſsibile, leuem autem non facilè: ſic intermiſsio diuturna pulſuum vt tollatur, fieri non poteſt, breuis autem poteſt: haud tamen citra negotium. Cæterùm diuturnam voco, quæ excedit duorũ pulſuum curriculum: breuem, quæ intra duorum pulſuum tempus manet. Iam mors à pulſibus intermittentibus repentina corripit, non aliter ac ab apoplexia: vtrobiq; enim cordis calor extinguitur deſtitutus reſpiratione. hactenus Galenus in mea dicta Epitome. Amatus. Optimè ſanè ô Lacuna à te hæc pro coronide ſunt dicta, quæ vt Barboſius noſter quoque & aſsiſtentes facilius intelligant, ad præſens ipſe reſumere non grauabor, quando quæ bona ſunt, (Galeno ex Platone ſæpe inculcãte) bis ac ter repetenda ſunt. Bar. Rerũ ſimilium nulla eſt ſatietas: perge,

perge Amate, quum hæc ex genere sint rerum, quibus ea ineſt vis, vt quo ſæpius ac preſsius audiãtur, hoc magis ac magis placeant: non enim hæc vulgaria ſunt, quæ initio arrident nouitate ipſa, ſed mox repetita ſordeſcunt & abhorrent. Amatus. Spõte currenti (vt Plinij iunioris adagione vtar) calcaria addis. Galenus ergo, vt multa paucis comprehendam, ita inquit, Pulſus omnino intermiſſus mortẽ refert, & qui magis ad intermiſsionem accedit, eo magis ad mortem accedit. Secundo, intermittentes pulſus minus pernicioſos ſenes obtinent, dein pueri, omnium maximè iuuenes: quia à maxima cauſa ſimiles pulſus illis euenire credendum eſt. Tertio in dubium vertit Galenus, an viuere quiſpiam poſsit, quum duorum pulſuum motus intermiſsione, imò fieri non poſſe affirmare videtur. Barboſ. Proh dij immortales, ſi ita vt Galenus ſentit res habet, quomodo ſuperſtes ipſe ſum, quia arteria metacarpij mei, duorum pulſuum tempus & amplius morabatur, & ſtabat? Ama. Verùm ô Barboſi Galenus tradit, quia de iis qui continuis & malignis febribus corripiuntur, locutus eſt, quibus ſi ſimilis cõtingat pulſus, euadãt impoſsibile eſt, ſecus autẽ de iis qui quũ affectionibus

bus vexantur, absq; tamen febre reperiun tur, vt tibi euenisse obseruasti. Lacuna. Placent sanè hæc, ô Amate, quia Galeni exactum animum prehendant. Caueas tamen intermittens hic pulsus Barbosio naturalis sit, non vero ascititius & præternaturalis. Amatus. Huius rei satis sum cōscius, & eo magis: quia quum bene valeat Barbosius, pulsum bene pacatū & rhythmum, hoc est proportionem temporis ad tempus, habentem posideat. Bar. Compertúsne fuit quispiam secunda & prospera fungens valetudine cum simili intermittente pulsu? Amatus. Maximè, & eius Galenus mentionem fecit aureo illo libello De præcognitione, capite vltimo, in quo de œconomo morbo laborante agit, cuius pulsum per naturam intermittere cōtra omnium aliorum medicorum iudicium nouit, & nos quoque superioribus diebus Illyricum quendam monachum ordinis prædicatorij febre maligna affectum curauimus: cui intermittens erat pulsus, &, vt postea deprehendimus, illi naturalis. Barbo. Quum igitur intermittens pulsus mihi naturalis nō sit, vnde intermissionem illam traxerit meus eo tempore dicatis rogo. Amatus. Pulsus intermissionis causas referens Galenus

libro secundo De causis pulsuum, capite tertio, ita breuiter inquit, Non solùm facultatis infirmitas inducit intermittentem pulsum, sed & instrumentorum valida oppilatio, aut compreßio & cõstrictio vbi nihil prorsus arteriæ allicere valeant. Lacuna. Horum verborũ, si rectè teneo, Galenus meminit, libro secundo De præsagatione ex pulsibus, capite quarto: vbi rem hanc diffusius tractat, & in Epitome mea ita habet, Inæqualium pulsuum quidam in vno ictu inæqualitatẽ sortiuntur, alij verò in plurium aceruo, quã collectiuam inæqualitatem appellant: omnes autem in vniuersum, aut ex obstructionibus, aut ex compreßionibus instrumentorum, aut abundantia humorum ad facultatem collato, aut cordis inæquali intemperie constant, estq; inæqualitas incõmodior, quæ circa vnum pulsum, quàm quæ circa aceruum versatur. Iam verò intermißio motus arteriæ, siue in vno pulsu, siue contingat in pluribus, periculosior est aliis inæqualitatibus omnibus: vt igitur à collectiua (quę apertior est) auspicemur, facultas ipsa gignit intermittẽtes pulsus, vel grauata, vel impedita ob craßitudinẽ aut copiam humorum obstruentium, aut opprimẽtium arterias, aut etiam occupan-
tium

tium ſpatia, in quibus illæ diſtēdi ſolent. Eſt quum inflammatio vel ſcirrhus corpora incumbentia arteriis infeſtans earum diſtentionem coërceat. Si verò ipſarū arteriarum tunicas tale quid occupauerit, maius periculum imminet: ſicuti extremum malū, ſi cordis corpus inuaſerit. nā ij ſubitò ſyncope corripiuntur. At intēperies cordis nō eſt perinde exitialis, ſed eſt longè mitior inflāmatione: & cætera, quę tu tuo arbitratu percurrere poteris. Bar. A mala igitur qualitate varia, calida, aut potiſsimū frigida, vel humorum obſtruētium multitudine intermittentes exoriri pulſus ex Galeno (vt percipio) aſſeueratis. Lacuna. Ita res habet. Barb. Meus ergo à qua harum cauſarum ortum trahebat? Amatus. Vt ipſe reor ab humoris cuiuſdam ſuperexcedentis mala qualitate, qui cordis ſinibus continebatur, & inæqualitatem efficiebat prædictam: quia in te, vt ſæpe ſum expertus, vitioſi humores qualitate potius quàm eorum colluuie, aut quantitate magna peccant. Item quòd cor eo tempore maximè dolebas, quæ omnia prædictā atteſtantur cauſam, quam nos illico à propinatis non exuſtā bilem reſpicientibus ſyrupis & decoctis, leuiori quodam pharmaco depoſuimus,

& pulsus suos rhythmos denuo adepti sunt, & tu pristinæ sanitati restitutus fuisti. Barb. Apud eos, quos ipse perlegi, autores, si tenacioris memoriæ beneficio teneo: memini me intermittentẽ pulsum propter humorem cordi molestum, & ad eum guttatim fluentem euenire legisse. Lacuna. Fieri posse intermittẽtes pulsus ex ea causa non nego, sed tu ô Amate, vt colophonem curationi huic imponamus, dicas rogo Barbosij intermittens pulsus, quas alias pulsuum inæqualitates & differentias comitabatur? Amatus. Dicerẽ lubenter, ni omne saxum (vt fertur) mouere necesse esset, hoc est vniuersam de pulsibus doctrinam in medium afferre: nunc tamen satis supérque mihi dixisse visum est, si cum Galeno dixero pulsus raros intermittentibus finitimos esse: quia arteriæ intermisio per pulsus raritatem introducitur, & per eandem ad pristinam mediocritatem reuertitur; vt in hoc Barbosij pulsu percipiebamus. Lacuna. Nõ carent igitur rari pulsus periculo, si intermittentibus sunt propinqui. Amatus. Verè, sed intermittentes raris sunt periculosiores, & morti ꝓximiores. Sed vnũ preterire non licet, quod raro pulsui aduersatur creber, sicuti intermittenti intercurrens,

rens,& quòd ab iiſdem ferè cauſis intercurrens euenit pulſus, à quibus intermittens originem trahit. Differunt tamen, ꝙ in intercurrente facultas cum noxiis cauſis decertat,& pugnat, vnde ſæpe intercurrentes ij pulſus criſim ſæpe ſecum attulerunt: in intermittente verò facultas ſuccũbit,& non valet contra noxias depugnare cauſas, vt Galenus prædicto ſecundo lib. De præſagatione ex pulſibus, capite quinto dixit: iis enim finẽ impono, modò ſciatis pulſum naturæ optimæ temperatiſſimum aliorum omnium regulam & menſuram exiſtere. Barbo. In eo igitur qui ægrotat, pulſuum magnitudines & varietates referri debent ſemper ad temperatũ pulſum,& non ad ipſius pulſus, eo tempore quo ſanus erat,& rectè valebat. Amatus. Ita eſt:& Galenus lib. ſecundo De dignoſcendis pulſib. idem aſſentitur. Bar. Hoc Galenus innuere videtur: quia quum ægrotãtium infinitæ ſint pulſuum varietates, neceſſe eſt pro illis exactè venãdis,& vt de eis verum iudicium habeamus, ad vnum pulſum temperatum, tanquam normam & regulam, ac Polycleti exactiſsimam ſtatuam, omnes pulſus referamus: tunc enim habita cognitione pulſus temperati, medicus facilè diiudicabit cæ-

terorũ pulſuum varietates, etſi multùm vel parum ab eo diſtant: item ſi eum excellunt, vel non aſſequũtur, aut omnibus numeris illi ſunt æquales. Cęterùm quum hæc vera ſint, crederem quoque ipſe Galenum nunquam negaſſe ægrotantium pulſus, quorum in ſanitate notitiam habuimus, non ad temperatum pulſum eſſe referendos, ſed magis ad ſuos ſanos. Amatus. Arrident hæc ô Barboſi, quia ad Galeni mentem dicta, at quia paucorum hominum pulſuum cognitionem in ſua ſanitate exiſtentium habemus, ad quos quũ ægrotant referri poſſent, ea de cauſa Galenus ſapientiſsimè ad temperatum pulſum collatio vt fiat, ſuadet.

Docetur hic quòd Hippocrates pulſuum cognitionem habuerit,

CVRATIO XLV.

T de pulſu intermittẽte quum agebamus, illico à docto quodam quæſitũ illud vulgare, ſed ſcita dignũ, propoſitũ fuit, An Hippocrates pulſus cognitionẽ habuerit, cui nos breui, ne lectorũ animos remoremur, reſpõdemus, Hipp. nõ tãtũ à reſpiratione, quantũ ab ipſarũ arteriarũ pulſatione ſignũ deſumpſiſſe pro morbis dignoſcẽ

dis,

dis, id quod nūc paucis ex eius diuinis monumentis indicabimus, & primo Hippocrates ipse genuino suo libro, vt Galenus credit, de humoribus, quum multa & varia à medico consideranda proponit, pulsus absolutè inter ea meminit, volens fortè in capite tēporum arteriarum pulsus, quorū sæpe meminit, nō tā à medicis esse explorādos, quantū ij qui circa metacarpium deprehēduntur. Hippocratis autem verba citati libri non longè à principio legere quis poterit. Sed quòd alibi sæpe pulsus memoriam fecerit, Hippocratis extat sententia lib. septimo De morbis popularibus, in Pythodori historia, cui pulsum, quum cætera grauia erant, non defecisse tradit: quo in libro pulsuum sæpe mentionem fecit, (vt paulò inferius cōmōstrabimus) & alibi sæpe, arterias ipsas venas vocando: vt lib. De locis in homine, nō procul à principio legitur, & libro De alimētis prope finem, vbi à doctis & iis qui Hippocratis animum in hac re ex integro tenere cupiunt, verba perpendi debent, & ita habent, Venarum pulsationes, & respiratio spiritus, iuxta ætatem & consonantia, & dissonantia sunt, & morbi & sanitatis signa, & sanitatis magis quā morbi, & morbi magis quàm sanitatis.

Cæterùm quòd arterias Hippocrates venas pulsatiles vocauerit, testis est Galen. libro sexto De placitis Hippocratis & Platonis dicens, Vocatur autem à vetustissimis medicis philosophisq; hoc vasorũ genus alteri similiter vena, ab aliis verò arteria, id quod pulsat, quod pulsus expers est vena: & subdit, Itaque Hippocrates appellans venam arteriam hanc, ita scribit in secundo Epidemiorum libro, Cui vena in cubito pulsat, is furiosus & iracundus erit, cui autem lentè, torpidus: quæ verba ipse repetit libro illo, cui titul. est, Quòd animi mores sequuntur corporis temperaturam, inquiens, Quorum vena in cubito pulsatu mouetur, hi furẽtes sunt, & iracundi: quibus verò quiescit, hi torpentes sunt, ac stupidi. Horum autem verborum hæc vis est, quibus hominibus cubiti arteria vehementissimum edit motum, isti furentes sunt: venas enim & ipsas arterias veteres appellabat, & cætera: plures verò Galeni de hac re locos cõsulto prætereo: quos quisque hodie vel pinguioris Mineruæ medicus quęrere poterit, Brasauoli præsertim ex Galeno collectum indicem si ante oculos habuerit: quem, dij vellent, in lucem vir doctissimus nunquã misisset, ac non iam hodie vel veterinarij & mul

muliones, de medicina garrire cœpissent. Cæterùm quum Hippocratem pulsuum cognitionem habuisse expresserimus, ne quis pertinax dicere audeat, pulsus tantùm arteriarum, quæ circa tempora obrepunt, ipsum dignouisse, non verò earum quæ in manus carpio sunt, ipsius Hippocratis vnam vel alteram authoritatem placuit adducere, vt hinc satisfactus euadat, noscatq; Hippocratem harum quoque arteriarum pulsus circa manū cognouisse, id quod clarè libro septimo Epidemiorū percipitur, vbi potissimum Theodori vxoris ægritudinē prosequitur, & ita inquit, Erat autem ad manum frigidius corpus arteriarum, quæ verò in temporibus sunt etiam magis saliebāt, & spiritus densior, & cætera: ex quibus verbis liquido constat Hippocratem exvtrisq; arteriis signū desumpsisse, quod Galenus noscens libro quodam suo De pulsibus inquit, Mortem etiam inter loquendum ex pulsu Hippocrates imminētem cognouit. At quia pulsuum differentia exactè non tenebat, velut nec post eum longè Erasistratus, ea de causa multis suspectū erat Hippocratem pulsuum notitiam non habuisse: quod Galenus non prætermittens libro tertio de Crisibus, ita tradit, Sed signa ex pulsibus

ſumpta Hippocrates vel quia non nouerat, vel quia non magni momenti existimauit, idcirco non eſt exequutus.

De ſtomachi cuiuſdam eroſionibus, ad quas poſtea ſupra mamillam ſiniſtram ſequuti ſunt carbones ſiue carbunculi tres,

CVRATIO XLVI.

Ntonius Chius homo vinoſus, ætatis ſuæ anno quinquageſimoquinto, properante hyeme circa ventriculum eroſiones, & morſus quoſdã patiebatur, ſentiebãtve; & ita infeſtantes, vt viſcera illi dilacerari exclamaret. Præſens igitur ipſe, & eius ventriculum infra cartilaginem enſiformem (ſeu malum punicum, aut malũ granatum dictam) quæ diſertiſſimis anatomicis in medio perforata cernitur, vt ipſe ſæpe vidi, tangens ſubduriuſculũ inueni. Protinus igitur cõtra morbũ agentes nos, exterius fomẽtũ emolliẽs & dolores leniẽs, cũ ſpõgia ſæpe admouimus, & interius oximel cõpoſitũ illi dedimus, ac poſtea interiectis paucis diebus, catapotia illi propinauimus ex hiera cũ agarico, quibus optime egeſsit, & ſequẽti die ſtomachi dolore leuatus fuit. Sed circa papillã

ſiniſt

finistram carbũculi tres apparuere: tunc verò febriebat, & mori desiderabat, sed carbunculi ab emplastro ex scabiosa & aliis variis medicinis confecto admoto, breui extirpati fuerũt,& æger ipse ab orci faucib⁹ liberatus. Cæterùm quũ bene haberet, vinũ meratius in quãtitate magna ebibebat: ex quo iecur exassatũ ĩnatũ calidũ amisit, & cõsequẽter eius vniuersũ corpus tumuit,& intra sex mẽses obiit.

De duplici tertiana,

CVRATIO XLVII.

Dionysius Ricius de mõte sancto victo, iuuenis robustus & fortis,quũ carcere clauderetur in duplicẽ tertianã continuam lapsus est. Nam quum continuò febriret, singulis diebus horrore corripiebatur: huic bis brachij iecoraria secta fuit vena, & sanguinis libræ duæ extractæ. At quũ siti intẽsissima vexaretur,illi gelidã ad satietatẽ dedi,qua multa vomuit:& tãdẽ septimo die crisim per sudorem vniuersum corpus irrigantem habuit, & sanus euasit. Cæterũ ĩ reliquis,vt decebat tractatus fuit,nec pharmaco purgãte opus habuit.

De scirrho in iecinore,

CVRATIO XLVIII

Arci librarij Veneti sororius, in iecinore tumorem scirrhosum diuturnum patiebatur: nunc demum febri cum ingenti circa ipsum iecur dolore corripitur. Occupat autem scirrhus hic iecinoris gibbas partes, vt ex iis deprehendebamus signis, primo & sisimarum partium inflammationes per alia potius accidentia, quam per tactum inuestigare oportet, vt suadet Galenus libro quinto De locis affectis capite septimo, gibbarum tamē partium scirrhi tactu facilè deprehenduntur. Erat igitur iecinoris durities, & dextræ præcordiorum partis ingens grauitas, & pectoris cum iugulo retractio, cum quibus tussis exigua sed sicca quædam erat, omnia me hercle cū vrina gibbas iecinoris affectas partes indicantia, Nam concauis iecinoris partibus affectis, magis stomachus & intestina affici consuescunt, vt ex Galeno citato, & variis aliis, docti euadimus. Morbo igitur perspecto & hominis viribus cōsideratis, cuius anteactū victū, vt pote malū succū giguentē ipse expēdens illico à minorante pharmaco orsus sum, & ita habet, ℞. Syrupi rosati solut. vnc. iij. syrupi de cico. cū rhabar. vnc. j. diacatholiconis, diaphiniconis, añ. ʒ. iij. aquæ,

cicoreæ vnc.iij, misce, fiat potus, det in au rora, & desuper per horam dormiat: cum quo aluus optimè respōdit: sequēti verò die ab iniecto lauante clystere hoc vnguē to illitum iecur fuit. ℞. Emplastri de meliloto vncias duas, vnguenti santali ni vnciam vnam, pulueris rosarum, camo millæ, absinthij, añ. vnciam mediam, olei rosati, absinthini, ceræ, añ. quantū ad linimentū sufficit, misce, & ad ignem vt decet paretur, quo bis in die iecur inungatur: tertio vero die post alui respondentiam basilica dextri lateris incisa fuit, & ex ea sanguinis vnciæ sex effluxere: cum iis autem febris vigebat, & dolor iecoris instabat, ob quæ singulis diebus, singulos ebibebat syrupos, non nisi in aurora ieiuno stomacho, quos vesperi ante cœnam horā vnā vel alterā iterabat, habet autem syrupus sic, ℞. Syrupi de cicorea cū rhabarbaro vnciā vnā, acetosi cōpositi vnciā mediā, aquarū endiuiæ, lupulorū, fœniculi, añ. vnciam vnā, misce: fiat syrupus, ex iis verò nōnullis ebibitis syrupis, & concoctione in lotio apparēte, sequens illi propinauimus pharmacum: ℞. Syrupi rosati solutiui vncias tres, diacatholiconis vnciā mediam, rhabarbari optimi scriptulos quatuor, agarici albi recens parati scri-

ptulos duos, cinnamomi ſcriptulum medium, in decoctione florum & fructuum fiat hauſtus vnus, detur in aurora, & deſuper per horā dormiat: hoc verò ita bene habuit, vt à febre & dolore ferè liber euaſerit. Sequenti tamen emplaſtro ad aliquot dies vſus fuit, iecori id admouendo, quod habet, ℞. Farinæ hordei, lupinorum, camomillæ, añ. vncias tres, omnium ſantalorum, añ. vnciam vnā, pulueris roſarum, abſinthij, ſpicæ nardi, añ. vnciam vnam & mediam, ſchœnu anthos, croci, aſari, ſeminum petroſelini vulgaris, dauci, aniſi, apij, añ. vnciam mediam, omnia decocto aſari & capillorum veneris excipiantur, & fiat emplaſtrum: cui adde aceti roſati vncias duas, olei nardini, camomillini, añ. vncias duas, & ad ignem, vt decet, paretur emplaſtrum, & iecori imponatur: iis enim æger hic bene habuit, non tamen vt ex hoc ſcirrhoſo tumore omnino ſanus euaderet, quando Galenus libro ſecundo ad Glauconem, capite quinto dicat, Scirrhum diuturnum nec ipſe vnquam ſanaui, nec alium vidi qui poſſet: qua de cauſa ad balneas, quibus vniuerſa ornatur Italia, iret conſului.

Sunt

SCHOLIA.

SVnt duo hæc viſcera iecur & lien, opportuniſsima ad ſcirrhum, vt meminit Galenus Methodi mededi libro decimotertio, capite quintodecimo, & ſextodecimo, in quibus Attalum Theſſalium medicum & Sorani diſcipulum reprehendit, quũ præſertim Theagenem Cynicum philoſophum interficeret: ita enim inibi Galenus ait, Opportuniſsima nanque ad ſcirrhum ſunt hæc duo viſcera, iecur & lien, ſi quis parum habita de his ratione glutinoſo cibo vtatur: & inferius, Quippe iocinoris ſubſtantia, ſcirrhis maximè opportuna eſt, vtpote quæ naturaliter lutoſum quippiam continet: veluti medicus quidam noſtri temporis, per iocum dixit, lienis verò rarior ſubſtantia quàm iocinoris eſt, Cæterùm crebrius ſcirrhoſis vitiis affligitur propter nutrimenti, quo vtitur, ſpeciem. Monſtratum nanque eſt, quòd craſſo nutritur ſanguine, qui veluti limus purioris eſt, faciliméque nigra bilis efficitur: ideoque etiam ipſum melancholicum ſiue atrum apellamus excrementum: atq; hæc duo viſcera ſcirrhoſis tumoribus tentari vel experiẽtia ipſa clarè indicat. Hæc Galen. in quibus tradit lienem craſſo nutriri ſanguine, imo eodẽ inquit libro, ipſum lienem craſsiori vti alimento quàm hepar, & quòd tãto valentiora & potẽtiora lien poſtulat medicamẽta, quanto craſsiore quàm hepar vtitur alimẽto, quibus verbis alia ipſius Gal.

ex libro quarto De vsu partium decerpta cõtraria videntur, quum dicant, lienem subtiliori quã hepar nutriri sanguine, quibus fauent alia eiusdem libri Galeni verba sic asseuerantia, Est autem splenis corpus rarum admodum atque laxũ, spongiæ instar sic, vt crassos & melancholicos succos faciiè trahat, excipiatq;. Cæterùm splenis caro tametsi laxa sit, à pulmonis tamen carne magno spatio relinquitur: laxissima siquidem ea est & leuissima, parumque abest quin alba, vtpote ex spuma quadam veluti coagulata: nutritur enim ex purissimo sanguine, flauo, subtili, & spirituoso tanquam delato à corde: splenis autem corpus, quum tanto rarius hepate sit, quanto est crassius pulmone, meritò ex tenuiori sanguinis parte nutritur. Consentiẽs quippe est, ex arteriis quidẽ tenuius, ex venis autẽ crassius nutrimentũ transumi, quũ tunica arteriarũ quã venarũ sit dẽsior, & sanguis subtilior & vaporosior: atq; ex tali pstitit laxã carnẽ nutriri, veluti ex crassiori dẽsam, in quibus verbis p epitome citatis satis clarè percipitur, Galenũ dicere splenẽ subtiliori sanguine nutriri eo, quo hepar nutriri solet. Nos p hac diluẽda dubitatiõe nõ aliis quã ipsius Galeni vtemur verbis prædicto loco habitis, quorũ summa hæc est, Hepar ex rubicũdo et crasso, splẽ ex subtili sed nigro, pulmo ex elaborato ad vnguẽ flauo, subtili, spiritali, ac puro alimẽtũ capit. Nã qui attrahitur ad splenẽ sanguis, crassior est eo qui est

in hepate: quia tamē elaboratus ab arteriis quæ illic sunt, atq; adeò venis, multo densiorē tunicā habētibus quàm quæ sunt in hepate, nō affatim neq; crassus carnis lienis, sed subtilis & paulatim mittitur: ob id caro quidē huius visceris rarior & leuior est quàm hepatis, non tamen rubicundior, aut flauior. Nam melancholicus erat is, quē purgauit humor, à quo elaborato nutrita est. Cæterū hepar, vt dixi, benigno, rubicundo, & crasso nutritur, in summa & breuius, qui attrahitur ad splenē sanguis, crassus & melancholicus est, antea tamen quàm in ipsius splenis substantiam vertatur, ab arteriis & venis ipsius in subtilem & tenuē elaboratur. Porrò medicamēta iecinori conuenientia, quòd cū astrictiōe roborent, esse debeāt, docuit Galenus variis locis suæ doctrinæ.

De icteritia ante septimum eueniente,

CVRATIO XLIX.

Vir qui continua febri cum accessionibus laborabat, totus ante septimum palluit, & ictericus factus est, tandem paucis adhibitis remediis breui sanus est redditus.

SCHOLIA.

QVibus in febribus morbus regius ante septimum accidit, malum dixit Hippocrates libro quarto Aphoris. Aphor. sexagesimosecundo, cuius verba non sic superficietenus sunt intelli-

gēda.

genda, quando plures videmus ante septimum regio morbo affectos sanos & liberos euadere. Intellige igitur ante septimum, id est ante materierum in febribus concoctionẽ: tunc si febribus vigentibus aurigo superuenerit, malum, vt Hippocrates tradit, est. At quum ante septimum febres gignentes materias concoqui & à natura regulari contingat, fit inde, bilis ad cutem decretoriè transmitatur, ex qua regius morbus fit, & æger rectè se habeat. Hæc si nouisset Plinius, non tam facilè Hippocratem concerpsisset libro sextodecimo Naturalis suæ historiæ, capite duodecimo, imò Hippocrates ipse libro quarto De ratione victus in morbis acutis inquit, In biliosa febre morbus regius cum rigore ante septimum diem enatus morbum soluit, si verò absque rigore præter occasionem superuenerit, letale. Missum facio Auerroem libro quarto sui collectorij, capite quadragesimotertio, qui plures icteritia affectos ante septimum sanatos vidit.

De angina in puero,

CVRATIO L.

PVer Ebenafer orientalis annuus, properante hyeme, quæ omnino sicca & temperata fuit, tumorem in gutture passus est, qui extrà prominebat, & ad aurem vsq; comprehẽdebat, febricitabat, & non lactebat, sæpe plorabat, & vt asſistentes dicebant, prope

obit

obitum erat: ad quem accedens ipse lanam succidam oleo cammomillino imbutam admouere feci, & intus vt rob mororum digito inderetur suasi, semper tamen quo mater optimis vtatur eduliis persuadendo. At secundo die omnia vt primo erãt: proinde locum foris cinere hirundinum crematarũ melle excepto illini magno iuuamento feci: porrò puer quum nõ egerebat, eius aluus balanulo, ex caule vel beta aut raphano parato cum mica salis irritabatur: tunc verò tertio sequenti die melius puer habuit, & lac optimè suxit: quia tumor ab interiori parte ad exteriorem exiuit, qui breui eodem admoto ex hirundinibus cinere exoleuit, eius tamen venter oleo de semine lini fouebatur, & capitis syncipiti brassicæ folium parum calidum apponebatur, nec id exsiccare permitteret mater aut nutrix cõmendabam. Cæterùm quum puer octauo die bene haberet, sed nihil egerebat, & adhuc circa guttur tumoris aliquid apparebat, hoc illi interdum daretur, consului: ℞. Syrupi rosati solutini vnciam vnam, olei amygdalarum dulcium recentis, vnciam mediam, benzuini nigri & optimi, quod myrrham verã esse in nostro diximus Dioscoride, scriptul. vnũ:

misce, hoc verò aluus respondebat, & intra decẽ dies puer ex toto sanatus est: veluti alter duos natus annos sed vice cineris hirundinum crematarum, quo pharmacopola carebat, hoc admotum fuit emplastrum. ℞. Nidi hirundinum numero vnum: caricarum pinguium numero sex, radicis maluauisci vnciam vnam: in aqua fiat decoctio ad libram vnam, cui colaturæ adde farinæ seminis lini, fœnugræci, camomillæ añ. vncias duas, butyri recẽtis vnciã vnã & mediã, olei camomillini vncias ij. vitelli oui n. j. misce, fiat ẽplastrũ

De febre acuta maligna interficiente, in qua lotium optimum semper apparuit.

CVRATIO LI.

Puer pharmacopolæ Genuensis, annos natus vndecim, obesulus, sanguineus, in fine autũni horrida febre primò affligi cœpit, quæ postea in continuam malignã ex genere earum, quas in autumno euenire contingit, degenerauit. Sitiebat, caput dolebat, continuò febriebat, cum quibus ter & quater singulis diebus egerebat, excrementa quidem biliosa, liquida, fœtida, febris malignitatem, vt ex Hippocrate

erate Præſagiorum libro didicimus, atteſtantia: ad quem accedens medicus quidam ſyrupos ex acetoſitate citri, de ſucco acetoſæ, de boragine, bugloſſo, & ſimilibus, cùm appropriatis deſtillatitiis aquis, malignam qualitatem infringentibus & hebetantibus propinabat, & ſcapulis cucurbitulas cum ſcarificatione affigi mandauit, cum quibus puer peius ſemper habuit. Nam nono die etiam antecedẽte iam purgatione delirare cœpit, & ad decimum vſque in eodem perſeuerauit delirio: vndecimo ad eum accedens ipſe omnia contemplor, cum quibus vires non admodum conſtabant: ſed lotium, vt medicus & aſsiſtentes affirmabant, optimum cùm colore tum ſubſtantia, & contentis ſemper apparuit: quod ita eſſe lotium tum excretum atteſtabatur, quia colore & ſubſtantia optimum videbatur: & quod magis mirari eſt, in eo hypoſtaſis alba in medio pendens erat: tunc hirudines ano meo conſilio ſunt admotæ, & hoc ſequens decoctum paratũ, quod ſæpè ebibebat: & ita habet, ℞. Radicum endiuiæ, bugloſsi, boraginis, añ. man. medium, tamarindorum vnciam vnam, prunorum pinguium numero decem, hordei mundi vncias tres, florum bugloſsi, bora-

ginis,rosarum,añ.pugill.medium, seminis melonis,cucurbitæ,citruli,acetosę,añ. vnciam mediam, In libris quinque aquæ fiat decoctio ad libras tres; cui colaturæ adde syrupi rosati simplicis, de acetositate limonis, añ. vncias duas, & misce, de quo ad lubitum bibat, iis enim puer resipiscere cœpit,& omnes assistentes cognoscere:altero verò interposito die vt primũ morbus ingrauescere cœpit, & vt antea puer delirabat, demum quartidecimi initio obiit.Cæterùm hic medici ignorantia obiit, quum illico illi morbi initio, sanguinem per venæ sectionem non emiserit: sed medico huic commune refugium est, quod puer nõdum quartumdecimum annum attigerit; sed quali errore & quã pernicioso,prima harum curationum medicinalium Centuria dixi.

SCHOLIA.

IN febribus malignis & pestilẽtibus, & quæ maiore ex parte agrum ad perniciem trahũt, sæpè vrina bona apparet,vt paulo inferius huius rationem reddentes,latius commentabimur:nũc verò satis dixisse mihi videtur, quòd fieri potest humor coctus aliqua in parte corporis appareat, reliqua corporis parte crudo humore abundante, vt huius rei author est Galenus commentario secundo,in librum primum De morbis vulgaribus

enarr-

enarratione octogesimatertia, in qua Cratisto nata, & pictoris ancillæ mentio fit.

De febre acuta maligna,
CVRATIO LII.

Oc eodem tempore Nicolaus iuuenis robustus, annos natus vigintiquinque, acuta febri & maligna correptus fuit, & ex earũ genere quibus parotides, hoc est retro aures tubercula apparebant, à quibus omnes ferè moriebãtur, vt Frãcisco Ambrosio Florẽtino nobili mercatori, & aliis euenisse notauimus. Nostro igitur ægrotanti secundo die parotides apparere cœperunt, cui brachij curuaturę vena ter secta fuit, & sanguinis libræ quinq; effluxere. Nam quinto die, in quo vltima sanguinis missio facta fuit, ex toto parotides delituerunt. sed sanguis missus putridus, & magna affectione infectus semper apparuit: angustiabatur hic, & in animi deliquium quandoque veniebat, sed vires vtcunque semper constiterunt, tametsi parum cibi accipiebat. Sexto hoc pharmacum illi concessimus, ℞. Floris cassiæ recens extractæ vnciam mediam, diacatholiconis drachmas sex, syrupi rosati solutiui vncias duas, in decoctione florum

& fructuum, cum tamarindis para, fiat potus vnus, quo nihil egeſsit, ſed veſperi ab iniecto clyſtere aluus aliquantulum reſpondit. Septimi diei initio ingenti rigore ita apprehenſus fuit, vt ipſum mori aſsiſtentes non dubitaſſent, & eo magis quia quum in ea eſſet afflictione, multam contra omnium voluntatem ebiberit gelidam, poſt cuius potum ita multa euomuit viridia, pallida, & alia mixta, vt eo die liber à morbo euaſerit. Porrò ſeptem elapſis diebus in quibus cõualeſcebat, recidit: nam à cœna caleſcere cœpit, & vt primo febriebat, tertio die bolum purgatorium illi obtulimus, quem poſt duas horas euomuit, ſed poſtea bene egeſsit: at quum cœnaderet, horruit: poſt horrorem ſecuta fuit febris, quæ ad quartum vſque perdurauit: quinto bis horrore correptus fuit, vt maximam febrium complicationem ſtare ex hemitritæorum pręcipuè genere quis dixerit. Cæterùm quum ad aliquot dies ſic incederet, & aluus quater, & quinquies ſua ſponte in dies reſpõderet, nihil medicaminum illi dabamus, ſolo victus ordine optimè cõſtituto contenti: & eo magis quia omnia proſpera euentura præſagiebamus, quia inter ea ab aluo excreta viuúm vermem videramus, ſignum quo du

quo ducimur materiam intra corpus peccantem non admodum malignam esse prædicere, à qua prædictione frustrati nō sumus, quum breui sanitatem obtinuerit. Porrò post febrium extinctionem æger de auris dextræ dolore conqueri cœpit, quam nos oleo camomillino tepēte lana succida excepto, foueri per exterius iussimus, sed eo dolor non fuit remissus: tunc huius mater mulier sagax rutam in oleo communi ad ignem coxit, in quo postea equi ferream soleam ignitam ac candefactam immittebat, & olei vapores per infundibulum ad aurem intus venire curabat, post quod opus ex aure pus effluere cœpit, & dolor remitti: effluxit tamē pus ad triginta ferè dies, quod ex se nullo adhibito altero remedio cohibitum fuit: ꝙ verò morbus hic vnus tantum fuerit specie, vel potius plures, in dubiū verti posset, & pro eius indubitata habenda conclusione Galenus consulendus esset libro De morborum temporibus.

De febre acuta maligna cum parotidibus,

CVRATIO LIII.

Rædicto tempore Soleima simplici quoque febre correptus fuit. Nam primo horrorem in toto corpore sensit, ob quē plurima cooperimenta poscebat, ac sic per totam noctē cooperimentis se fouens trāsegit, in qua quater venter excreuit, quæ mediocriter consistebāt: tertio die parotides & colli retractiones apparuerūt, sed sanguine multo ex vena brachij curuaturæ extracto, parotides euanuerūt, & æger melius habere cœpit, postea verò à propinato purgatorio medicamento melius habuit, & septimo sanus est factus. Victus huic tenuis admodum semper fuit, potus verò hordeacea cum iulepo: erat autē vir hic triginta ferè habens annos.

De strumis, quæ Græcis χοιράδες dicuntur ἀπὸ τοῦ χοίρου, id est porco, quòd eo morbo maximè sues infestentur,

CVRATIO LIIII.

Vella, quæ iandiu strumis siue scrofulis dictis, in collo & alis torquebatur, curata melius habebat, imò à multis earū sana euaserat, nunc denuo illi duæ circa tem-

pora

pora natæ ſunt, quę ad mollitiem ita peruenerunt, vt apertione indigere viderentur. At quum medicus in earum inciſura ſegnior factus eſſet, ex ſe reſolutæ ſunt, nullum inibi relinquentes veſtigium: ab hoc verò vno vel altero interpoſito mẽſe in ſyncipite altera nata eſt, quæ vt reliquę mollis erat: medicus verò credens hanc vt cæteras ex ſe quoque reſolui & difflari, ad tempus aperturam diſtulit, & cò magis quia minor indies veniebat. At quum puella de loco quereretur, illico ſtrumam aperire fecimus eam in crucem ſecantes, à qua nullum pus aut ſanies exiuit, in ea tamen craſſa quædam membranula liquidò conſpiciebatur, & ea quidem carnoſa, cuius portiunculam tunc extrahere fecimus, ſed ſequenti die verſus eam partem frontis vbi pili à fronte ſeparantur, cranẽũ totum corroſum comparuit, quã cranei corroſionem cariémve, neoterici chirurgici talpariam appellant, & eã ſcalpo radendo ad duram vſque meningem extrahi fecimus. Poſtea verò humore ad expulſionem parato per ſyrupos de epithymo, de betonica & fumo terræ, cũ decocto ſenæ dilutos, per catapotia eum expulimus, ac poſteą puellam illini fecimus eo vnguento, quo ad morbum gallicum

Alyptæ vti sæpè consueuerunt, cuius nos crebram mentionem iis in Centuriis fecimus: porrò interea dum puella inungebatur, struma quædã in pectoris alta parte comparuit, cui emolliens emplastrum quod officinæ publicè parant, & alterius luminaris author Venetiis in maximo & frequenti vsu habitum refert, applicitum fuit, & struma breui ex toto resoluta fuit. Vt tamen puella hæc ex integro sana facta esset, nec amplius in morbum recideret, post syrupum de elleboro cum decocto senæ sæpè ebibitum, ac per catapotia de nitro Alexandri, & fœtida repurgatum corpus ligni Guayaci decoctũ epithymo, sena, cartamo, polypodio, & hermodactylis compositum, illi obtulimus ad quadraginta ferè dies, quo puella sanitatem adepta est, nec morbus grauis & sæuus amplius recruduit.

De quodam musico uarias imaginationes, & phantasmata diuersa habente,

CVRATIO LV.

Ichael musicus iuuenis annos natus viginti, temperatura sanguineus hoc prædicto à nobis tempore mente optimè constabat, sed illi imaginationes & varia

phant

phantaſmata repræſentabantur, ob quæ mirum in modum diſcruciabatur. Huic nos igitur opem ferentes poſt hirudinum venis hæmorrhoidalibus admotionẽ aſſiduo vſu ſyrupi de pomis cũ decocto ſenę etiam odoriferis pomis Appianis apparato, & ſæpè repurgato corpore prædicto decocto: adiecto ſyrupo de epithymo & roſaceo ſolutiuo intra menſem ſanus fuit factus. Cæterùm huic victus qualis atra bile affectis debetur concedebatur, non minus quòd inter amicos ſemper verſaretur, & ſolitudines fugeret eum monebamus.

De iuuene Hebræo, puellæ Hebreæ amore capto,

CVRATIO LVI.

IVuenis Teſſalonicenſis Hebræus puellæ Hebrææ amore captus, ita eam deperibat, vt breui in inſaniam deuenerit. Huius igitur nos curam ſuſcipientes optimo victus ordine prout atra bile affectis conuenit, conſtituto, illi ex elleboro ſyrupũ à nobis compoſitum ſæpè ad humoris præparationem dabamus. At quum nocte quadam ex lapide cyaneo ſtellato

dicto, catapotiis eum purgare decreueramus, hic puellæ domum peruenit, quam chordis dispositis per fenestram intrauit, vbi puellæ parentes inueniẽs, eos pugnis pessimè affecit. Sed illico conuocato princip satellitum in carcerem fuit ductus, vbi obstrusus per aliquot dies resipuit, & mente constans factus est.

SCHOLIA.

Eρως Romanis amor est, vnde morbus hic amoris dicitur. Practicarum verò authores morbum hereos hunc appellitare solent, & quod magis ridendum est, quòd ad Germanos deueniant pro huius nominis interpretatione, quia Germani Herren sua voce dominum vocant à Latino herus, & quia magnates & domini potissimum hoc morbo detineantur, ab ea voce morbum denominationem trahere contendunt. Sed eos quoque cum sua insania relinquere satius est. Hunc cæterum morbum Auicenna Fen prima libri tertij sui canonis tractatus quinti, capite vigesimoquarto, ischium appellat, quo in capite eius percurrit curationem: porrò Paulus Aegineta libro tertio suæ medicinæ capite septimodecimo, accuratißimè amantium affectiones, & depingit, & curat. Sed quomodo Erasistratus, vt Galenus refert libro De præcognitione, vel Hippocrates, vt alij dicunt, iuuenis amorem erga patris pellicem deprehẽderit, meminit

Galen

Galenus prædicto libro capite sexto, in quo quomodo quoq; ipse mulierem Pyladis amore captã esse coniecit, exactè exponit. Cæterùm memini me in agro Eborensi apud Lusitanos puellam iuuenem nobilem amantem deperiisse, & in insaniam deuenisse: non minus superioribus diebus filia Benaheni mercatoris, quum ab eius patre eam esse nuptam expositũ esset, ac postea eius loco soror locata esset in insaniam deuenit, quæ hodie quoque insana perseuerat: nata autem puella hæc est semibrachio dextro tãtùm, cætera omnia membra perfecta habens.

De monstro quodam,

CVRATIO LVII.

Mulier Anconitana monstrum quoddam peperit, nã tertio vel quarto mense imprægnationis informe quoddam carneũ corpusculum emisit, quod omnino hirsutum erat & pilosum, quatuor habens oculos, duas nares, quatuor aures, labra verò deformia, vt omnibus esset admirationi. Cæterùm quum hæc scribo Anconã venit puer Illyricus sex natus annos, boni sani habitus, exactè & perfectè omnia sua membra habens, monstrum tamen præ se ferens: quia ab eius vmbilico thoracem versus, alterum pueri corpusculum

deducebatur, absque tamē capite, sed duo habebat brachia, duo crura, sed vtraque immobilia, ano carebat, sed scroto absq; didymis, id est gemellis testiculis dictis ornabatur, nō secus ac pelle oblonga quadam glandis vice, per quā vrina fere semper destillabat. Sed puer quū mingebat, & per hanc quoque viam vrinam repentè mittebat: erat autem puer hic ita omnibus admirationi, vt eo parentes per vniuersam Italiam magnam corraserint pecuniam. Cæterùm hanc corporis deformitatē si Eucharius Francofordiēsis medicus diligens cognouisset, eā dubio procul in suo de partu hominis libello nunquam præterisset: fuit autem hoc monstrum Anconæ, Anno M D L I I.

De quodam phthiriasi, id est pediculari morbo infecto,

CVRATIO LVIII.

Enetus vir bonus Anconæ pediculis per vniuersum corpus scatens, ita ipsis lancinabatur fœdabatúrque, vt parum fuerit, ne ex hoc decederet morbo, cōtra quē morbum, vtpote à putidis & corruptis humoribus originem trahētem, primo eius causam venę sectione, tum medicamentis purg

purgatoriis depoſuimus:nõ ſolùm ſemel, ſed bis, & ter, ac poſtea topicis remediis adplicitis breui ab hac fœda lue liber factus fuit:habent autem topica medicamẽta ſic, ℞. Lupinorũ amarorum pugillos tres,ſeminis ſtaphiſagriæ officinis ſatis familiaris pugillos duos,in aceto acerrimo fiat decoctio ſufficiens,quo aceto vniuerſum corpus à capite ad pedes vſq; lauetur, ac poſtea linimẽto ſequẽti corpore bene terſo & exiccato illinatur, ℞. Seminis ſtaphidis, id eſt ſtaphiſagriæ,pedicularis dictæ herbæ partes duas,ſandarachæ Græcorum,partẽ vnam, nitri hodierni fini & purgati partẽ mediam, in aceto acerrimo cum oleo raphanino omnia acuratiſsimè piſta miſceãtur,& ex eis fiat inunctio, qui bus breui aſſecuti ſumus ſcopum, nec amplius in eandem fœdationẽ ęger deuenit. Cæterùm dixit Paulus lib.tertio ſuæ medicinæ,capitis tertij fine, Ego pediculariã ex aceto oleoq; tritam inunxi, ac ſemper quod volui ſum aſſecutus:miſſa facio,quę Aetius, Sermone vj. ſui operis medici dixit cap.ſexageſimoſeptimo,& ea quę Gulielmus de Saliceto cap.quadrageſimooctauo primi libri ſcripta reliquit, velut quæ Galenus cæterorũ ſcaturiens fons, primo dixit lib.De cõpoſitione med.ſecũ.loc.

SCHOLIA.

Dicitur morbus hic Græcis φθειρίασις ἀπὸ τῶν φθειρῶν, id est à pediculis, quem autores capiti, & mento, ac oculorũ ciliis familiarem describunt. Nemo tamen ex practicas scribentibus, morbũ hunc vniuersum corpus prehendentẽ ac fœdantẽ, describit aut curat. Caeterùm ex hac fœda lue multi mortui sunt, vt Sylla, Phærecides, Ennius, &, vt nonnullis placet, Plato quoq; iis adiungẽdus venit. Nouimus autem nos Vlyssippone hominem quendam non ignobilem, ex hoc morbo miserrimè obiisse: ita enim per vniuersum eius corpus pediculi scatebãt, abũdabántve, vt duo eius serui Aethiopes nihil aliud curæ haberent, quàm ex eius corpore pediculorum cophinos plenos ad mare, quod prædictam ciuitatem præterlabitur, portare. Erat autem homini huic cognomẽtum, si rectè teneo, Tabora. Porrò apud Hiberniam, & Islandiam, scimus nos homines semiferos subuculis croco infectis vestiri, vt pediculos fugent, quas per sex menses & amplius gestare solent.

Egregium quoddam remedium pro rubricandis capillis.

CVRATIO LIX.

VT fului reddãtur capilli, multi multa parãt malagmata, inunctiones, lixiuia, vnguẽta, destil-

latio

lationes, aquas, & quæ sunt huius generis alia, ex quibus Galenus nonnulla quoque quum Critonis quatuor libros De ornatu citet, primo libro De compos. med. secũd. locos prosequitur. Nos verò quũ hucusq; multa & varia in puellis experti simus (quibus vel inuitè obtemperare decet) & ex omnibus remediis hoc vnum cæterorũ præstantissimum, & tutissimum inuenimus, placuit illud hîc chartis mandare, & eo magis quia Maria Abaldouinis nobilis Florentina, multo omnium mihi charissima, non altero vnquam vsa est: habet autem remedium sic. Alkanam Arabum in puluerem redactam, vt à Græcia & Mauritania mercatores afferre solent, accipito, quam pauco vino tepente exceptam in pulmenti formam redigito, & ea postea capillos per ordinem vniuersos ad radices vsque illinito, quos sic illitos per viginti quatuor horas stupis coopertos & bene fasciatos sinito, postea verò tepente vino caput lauato, & eburneo pectine, vel altero dentes oblongos & plicabiles habente, prædictos pectinato capillos, breui enim eos vt aurum reddes: nec pluribus medicamentis vt scopũ consequaris opus habebis, tanta enim huic inest medicamento vis.

De omento, zirbo Arabibus dicto per uentris uulnus extra emisso,

CVRATIO LX.

REctè dictum est iuxta prouerbium, Fratrum discordiæ. Nã quum duo fratres, quorum natu maior decimumquartum agebat annum, cõmuni cultro in eadem mensa vterẽtur, euenit quòd eorum alter accepto cultro, eius mucrone alteri inter vmbilicum & stomachum vulnus infigeret, per quod illico omentũ exiuit, ad quẽ intra horam post illatum vulnus accedẽs chirurgus omenti partem digiti magnitudine, sed linea prius ligatam præcidit: & vulnus, vt opus erat, ipsius lineæ extremitatibus extra relictis suit, & oui albumine stupis excepto, & vulneri primo conflictu applicito, ac postea vt decebat tractatum, breui puer sanus fuit factus.

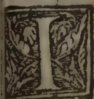
SCHOLIA.

Est omentum præpinguis pellis, quam vulgus rete vocat, & intestina præcipuè contegit, ab Arabibus Zirbus dicta, de qua dixit Hippocrates lib. sexto Aphorismorum, Apho. quinquagesimooctauo, Si omentum excidat, necessariò putrescit, id est si omentum extra corpus per vulnus exciderit, necesse est computrescat, qua ratione

tione chirurgici quũ primùm ad vulneratos accedunt, etiam de recenti si omentum extrà prominens vel nudatum, hoc eſt detectum vident, illico illud ligant, & eius apparentem partem reſecant, timentes ſi eam intromiſerint, ne putreſcat: quia breui ambiẽtis aẽris frigore inſitum illi calorem amittit multa manẽte humiditate, quæ poſtea nullo altero calore regulatur, & ſic omentum putreſcit, Caterùm ſi omentum paruo tempore extrà prodierit, & medicus diligenter ad ſuũ locum reduxerit, proculdubio non putreſcet: quia adhuc eius proprius ſeruatus eſt calor, vt teſtatur Galenus prædicti Aphoriſmi enarratione, & recentiores non negãt. Porrò ſcire decet quòd quibuſcunque omentum præciſum eſt, eorum cõcoctiones imminutæ & debiles ſunt redditæ, vt noſtro puero euenit, Vẽtriculi nanq; calorẽ omẽtum fouet & ſeruat, & inteſtina humectat, & lubrica facit magis vt per ea excremẽta ad anũ vſq; facilius percurrãt, vt ſuccus ante omẽtũ eſt.

De febri cõtinua, maligna gomorrhœa, ac aliis affectionibus complicata,

CVRATIO LXI.

IVuenis aurifex natus annos xx. cũ venuſta ſed Gallica ſcabie fœdata muliere coiuit, vnde in virga vlcera, & in inguine phlegmonen, (panum latiniores appellant)

contraxit. Cæterùm tumor, quem panum diximus appellari, nullo admoto remedio ex toto delituit, manente tamen gomorrhœa, post quæ breui febris ipsum corripuit cõtinua, maligna & sæua, quam comitabatur tussis frequens cum quadam spirandi difficultate, sed nihil dolebat, liquida tamen sua sponte egerebat multa fœtida, & putida, cum quibus omnibus virium robur vtcunque vigebat. Nam apud verum medicum solus casus virtutis signũ est malũm. Ad hunc igitur accersitus illico internam dextri brachij venam secare feci, sanguinisq; vncias sex fluere: qui sanè sanguis omnino corruptione affectus erat. At post sanguinis missionem syrupũ ebiberet sequentem commendaui: qui habet, ℞. Syrupi de acetositate citri vnciã vnam, de borragine vnciã mediam, aquæ lactucę, borraginis, añ. vncias duas. Misce, fiat syrupus. Cęterùm manè in aurora ad ipsum rediens, & omnia, vt decebat, considerans, ex eadem vena sex alteras sanguinis vncias fluere permisi, & conditum de acetositate citri interim gustasset suasi, velut cordialia nonnulla, tunc verò in victu panatellam seminis melopeponis, & amygdalarum paucarum lacte cõcinnatam accipiebat. Vesperi verò iterum sanguinis

guinis semilibram extrahere feci. Nam sanguis per nares, post duas sanguinis priores extractiones magno impetu fluebat, & multum sitiebat, & difficulter ex pectore sputum emittebat, pro qua complenda operatione, elambetiuum de althea accipiebat, sed ex naribus quoque excrementa quædam sicca quandoque remittebat, ob quam causam amygdalino oleo nares nō rarò inungebantur: veluti tracheæ arteriæ exterior regio. Tunc autem sextus agebatur dies, septimo verò malè se habere dixit, imò ea nocte eum delirasse assistentes mulieres & iuuenes testati sunt: octauo verò pharmacum purgatorium & alterans hoc illi dedimus, ℞. Tamarindorum vnciam vnam, prunorũ pinguium numero duodecim, florũ borraginis, violarum, buglossæ, rosarũ, añ. pugill. medium. foliorum lactucæ, cicoreæ, endiuiæ, ana. manip. medium. In aqua fiat decoctio, vt decet ad libram mediam, & fiat colatura: postea prædictæ colaturæ accipe vncias tres, syrupi rosati solutiui, syrupi violati solutiui añ. vncias duas, rhabarbari boni drachmam vnam, misce, fiat potus, detur in aurora, & desuper per horam dormiat: tunc verò pulli contusum pro

victu, cum vno vel altero ipsius pulli bolo accipiebat, & vinum pauciferũ ebibebat. post hæc verò vires potẽtiores sunt factæ, sed morbus quum grauis & potẽs erat, ad xxx. vsq; diem lentè processit, vt Guayaci decocto postea ꝓ eo extirpãdo opꝰ fuerit.

SCHOLIA.

Erat autem hæc morborum complicatio ineunte hyeme, qua sicca & calida fuit, adeò vt in ea homines focum non viderint: imò, vt seniores totius Italiæ testabantur, à quinquaginta annis antea huic similis hyems nunquam visa fuerat: huic hyemi subsecutum fuit ver pluuiosum, & maximè morbiferum, & in quo plures breui ex febribus malignis correpti mortui sunt: æstas verò sequens calida & sicca erat, sed breuis, nõ adeò tamen suis qualitatibus excellẽs, vt homines torserit: aut animalia (vt fieri solet) in rabiẽ traheret. Mites autẽ morbi hac æstate fuere, & salubres, ac magna ex parte sanguinei: quæ omnia dicta velim ob nõnullos medicos, qui quum hyemem siccã & impluuiã viderint, ver verò humidũ & procellosum, æstate futura homines grauissimis morbis corripi debere contestabantur, freti Hippocratis Aphorismo vndecimo libri tertij Aphorismorum, qui inquit, De temporibus, siquidẽ hyems sicca & aquilonia fuerit, ver verò pluuiosum et australe necesse est æstate febres acutas, & lippitudines, Græci ὀφθαλμίας vocant,

vocant, & intestinorum difficultates fieri, præcipuè verò mulieribus, & viris qui natura sunt humidiores. Hallucinabantur autem medici ij hæc præsagientes, quia parum aduerterāt aphorismi priora verba, quæ aiunt, Siquidem hyems sicca & aquilonia fuerit: præponit autem Hippocrates, vt vera aphorismi sequatur sententia, hyemem non tantùm siccam, sed etiam aquiloniam, quæ omnino frigida est, & humores intra corpus retētos ac carceratos habet. Nam hyms, de qua noster agit sermo, sicca cum quadam tepente caliditate est, quæ vltimis mensibus anni 1551. & prioribus sequentis 1552. erat, medicè enim loquimur.

De Pleuritide,

CVRATIO LXII.

Manuel Barbosius vir fortis & robustus, annos nat⁹ ferè quinquaginta, per vniuersum eius corpus diuturnum patiebatur pruritum siccámve scabiem. Is quum Venetiis per nauim Anconam venerat, fortè ex frigore contracto materia cutaneas partes occupans intus recepta est, quo factum est vt pruritus & scabies ex toto deliuerint, & ipse in pleuritim fuerit lapsus: prope Pisaurum verò veniens nauis naufragio disrupta est, & ipse cum cęteris

promiſcuis commilitonibus,aliis ſuperue nientibus cymbis & nauibus euaſit, quo labore ſuperaddito morbo Anconã defatigatus ſatisvenit. Nam coſtas ſuperiores multùm dolebat,dolore quidem pungẽte & acuto,cũ quo multùm tuſsiebat,& ſputum ſanguineum emittebat,cõtinuò verò febricitabat,&,vt paucis dicam,omnia patiebatur,quæ in graui comperiuntur pleuritide: ad hunc igitur vocatus ego, illico axillarem eiuſdem lateris venã,vbi dolor erat(nã, vt dixi,dolor ſuperiores occupabat coſtas)ſecare feci, ſanguinisq́; vncias octo extrahere:q proculdubio putrid[9], & omni corruptione affectus, ac ex phlegmone defluxerat: àqua ſanguinis miſsione dolor illico euanuit, adeò vt ſi tuſsiret, minimè vt antea dolorem perſentiret. Nam ante ſanguinis miſsionem ita dolore infeſtabatur, vt tuſsim pro poſſe maximè retineret: veſperi verò ex toto depoſito dolore febris vtcũq; vigebat, pro qua depellenda ac mala qualitate membris inſita extirpanda, iterum ex eadem vena totidẽ ſanguinis vncias fluere feci,quintus nanq; iam tunc agebatur dies à morbi initio. Sexto verò ſolo lambetiuo cõceſſo,quo ſemper vſus eſt,& thoracis illinitione ex vnguento pectorali

communi facta transegimus. Septimo autem in insomnia melancholica & terribilia deuenit, Sed octauo purgante medicamento eum euacuauimus, quo sanus euasit, & ita habet, ℞. Seminis maluæ, melonis, altheæ, passarũ è Coritho, añ. pugil. vnum. prunorum Damascenorum nume. decem, mixariorum, ziziphorum, añ. numero quindecim, florum violarum, borraginis, buglossæ, rosarum, añ. pugil. vnũ, foliculorum senæ vnciã vnam, liquiritiæ rasæ vnciam mediam, in aqua fiat decoctio, quousque maneant vnciæ octo facta decoctione & colatura. ℞. Prædictæ decoctionis vncias quinque, in qua per noctem infunde rhabarbari subtiliter incisi scriptulos duos, agarici optimi drachmã vnã, in aurora fiat colatura & expresſio, cui decocto adde mannæ electæ vncias duas, syrupi rosati solutiui, syrupi violati solutiui, añ. vnciam vnam & mediam. Misce, fiat potus, detur in aurora, & desuper dormiat per horam: quo multa egesſit, & postea paucis diebus sanus euasit, in quibus saccharum borraginatum in aurora comedebat.

De capitis antiquo dolore cephalæa dicto continua febre superueniente curato,

CVRATIO LXIII.

Agusinus puer annos natus quatuordecim, quum de capitis antiquo dolore, quem Græci cephalæam appellant, grauissimè torqueretur, contigit quòd illi febris continua putrida superuenit: ex qua quum timor esset ne dolor capitis magis ingrauesceret, tantũ abfuit vt ea febri dolor increbruerit, vt potius ea dolor in vniuersum abierit, & puer sanus à tam graui & diuturno dolore postea euaserit, vt tandẽ dici possit, Morborũ morbos esse medelam.

De carcinomate exulcerato,

CVRATIO LXIIII.

Vlier Græca nobilis Patrensis quum cancrum occultum, hoc est integrũ, in mamma iam diu pateretur, Venetias vt medicos consuleret pro sui salute petiuit. At medici doctè admodum, vt ab omni remediorum admotione abstineret, illi suaserunt. Illa verò Anconam veniens immemor doctorum hominũ cõsilij, monitionibus potius agyrtarum & nugiuendulorum, quibus multũ abundat Italia, persuasa varia topica medicamẽta supra malũ posuit, quibus breui cãcer exulceratus est, & ipsa nõ

diu

diu postea vixit, sed miserrimè è vita breui discessit.

De gurgulione plus iusto longo facto simulque de raucedine,

CVRATIO LXV.

Filius Salonis, qui propter Cibetæ catos, quos ex longinquis & valde distantibus regionibus in Italiam traxerat, Catarij nomē adeptus est, gurgulionem plus iusto oblōgum habebat, ob quem multa mala sentiebat. Nam ita raucè loquebatur, vt vix eius loquela perciperetur, & grauamē nō paruum circa eādem partem patiebatur, & quod peius erat, cibum difficulter deglutiebat: cum quibus aliquando febricitabat lenta & miti quadam febricula, & caput dolebat: morbosus nanque affectus is est, ægritudo in cōpositione: eius nempe carunculæ quæ à faucibus dependens vocis instrumētū gurgulio veteribus dicitur, in magnitudine à naturali habitu excedens, non quidem ad rotundam crassitiem, quam Paulus & Aetius vuam propriè dicunt, sed in tenuem longitudinem, quā columellā prædicti autores recepto vocabulo vocitāt, ac sic columellæ laxatio propriè hic morbus dicitur: cuius causa

corporea est, continua scilicet humoris aquei à cerebro calido & humido, in eo tamen humiditate superante, destillatio. Hunc igitur curare intendentes ægrotũ, eius temperaturã primo contemplamur, quæ omnino calida & humida est, cõpositione verò obesus is cernitur colore rubicundus, multo victui & potui assuetus, & Veneri summopere deditus adeò, vt hic quum ætatis suæ annum quadragesimũquintum ageret, ab infectione Gallicana eius morbi semina originem trahere suspicarer, qua de causa post varia celebrata remedia, ad Guayaci decoctũ deuenimus, quod per quindecim tantum dies ebibit, & meliusculè habuit. Sed quum Andrinopolim eius propriam patriã reuersus fuit, maiori cum ocio cynarum radicis decoctum per quinque supra viginti dies ebibit, & basilicè se sensit: referam tamẽ ipse (vt medicam artem exercẽtes noscant) ordinem à nobis primo habitum, & primo à victus ordine initium sumam, quo vel tantum similes morbi sanari cõsuescunt: profligantur autem destillationes hæ breui, si modo eas patientes cibaria fugiant pituitosa, qualia sunt pisces, suillæ carnes, lacticinia, legumina, immoderata iuscula, herbæ, & cætera. Vtebatur verò optimum

mum ſuccum gignentibus cibis, vnũ cordi præfixum habens, quòd prandium cœna maius ac liberalius ſemper accipiebat: imò quum prandium opiparum illi erat, à cœna noſtris monitis abſtinebat. Vinũ, quod Galenus libro quarto De tuenda valetudine tradit ſemicrudos humores quãtum aliud quoduis remediũ concoquere, in prandio tantum bibebat, & illud quidẽ paruum, caput nõ feriens. In cœna autẽ id omittebat, quoniam eius halitu caput repleri, & cerebrũ tentari aiebat, fortè Galeni authoritate monitus, qui prædicti voluminis libro primo hoc affirmat: vnde Arabes in deſtillationibus vinũ omnino abnegant, ſomnum quoque diurnũ vtpote caput replentem & noxas plures ſecum ferentem, vt poterat, fugiebat, veluti illico à cœna. Cæterùm quum caput. Hippocrate teſte epiſtola Demetrio regi cõſcripta, radix humanorum morborum ſit præcipuè, vt Galenus adnotat, deſtillationũ, operepræcium erit ipſum ante omnia minus obnoxium deſtillationibus reddere. At quum eodem Galeno præſente, quarto Methodi medendi libro, & alibi ſæpè, non ſolum medicorum decreto, ſed etiam philoſophorum teſtimonio partem ante totum ſanari non liceat, fit vnde vt

nisi dogmaticum ordinem inuertere velimus, à totius curatione, ac euacuatione ordiri debeamus. Porrò quum operatio hæc cùm medicamentis, tum etiam sanguinis missione compleri potest, nos à sanguinis missione, vtpote euacuatione vniuersaliori, initium fecimus: præsertim à communi lateris dextri vena, quæ à cephalica tum basilica interna dicta, æquè haurit vena, cuius vncias quinque fluere tantum permisimus, capitis frigiditatem timentes: etenim quantitas hæc sufficiens est multùm iuuare & non nocere. Timeāt quippe medici autores, apud luxatam columellam præcipuè à pituita & aquea humiditate ortam, sanguinis extractionem, quam summopere laudant ex cephalica vena, quando columella ipsa inflammata, phlegmonosa, affatimque rubens est. Proinde nos prædicta contenti sanguinis missione hirudinibus quoq; semel ani venis admotis, post syruporũ & decoctionũ materiam respicientium propinationem, vniuersum corpus per rhabarbarum & agaricum nouiter paratum purgauimus, adiectis electario catholico vel leniente: quanquam postea non semel opus hoc confecerimus catapotiis de agarico, cochiis & aggregatiuis, vel asaiarethi: post quas eua-

cuationes vniuersales ad particulares nos diuertimus, nempe apophlegmatismis, er rhinis medicamentis dictis nasipurgiis, quæ si bene & vt decet exercentur, miræ inde sequuntur operationes, vt in diuturnis capitis doloribus non rarò experti sumus: non minus sternutatoriis, & vniuersalibus reuulsionibus, vt frictionibus, nexibus, siccis cucurbitulis, & extremorum lotionibus, missum facio gargarismorum varium genus à Galeno compositũ, quod Aetius abundantissimè Sermone octauo suæ medicinæ, capite quadragesimo citauit, & eo nos sæpè vsi sumus, ex quo capite remedium vnum non prætereundum vsurpauimus, quo mulierculæ in hoc casu frequentissimè vtuntur: & ita habet, Philumeno relatum picem liquidam accipe, eaque extremum policis tui infice, alteraque manu syncipitis capillos distende, ac pice illine, recurret enim statim vua: hoc sanè remedium affectionibus magis quadrat, quàm si accatiæ succo (vt mandat Auicenna, & post eum Mesũe) caput liniretur, ille Fen nona libri tertij sui canonis capite decimo, hic verò vbi de ægritudinibus vuæ agit; quia frigidæ capitis intemperiei pix quàm acatia magis aptetur. Cæterùm hæc, & pulueres caput ro-

borantes, veluti ceratariа,capitis lotiones,electaria stillicidium absumentia,& sistentia,cum nullius profectus fuere,ad capitis vstionem,caustico medicamento, vel candente ferramento,deuenire propositum erat,Sed quum alterius medici monitis ad balneas ire proposuerat, vt harũ naturalium aquarum stillicidium super caput præmitteret,quas duccias Italia vocat,ea omnia renuit:verùm quum harum aquarum naturalium vsum vt noxium & illi contrarium propriis indiciis & veris rationibus indicauimus,consilium mutauit.Nam præter quod citra priscorũ medicorum morem neoterici nostri iis ducciis frequentissimè vtantur,mirum tamẽ in modum huius capitis temperaturæ,vtpote naturaliter calidę aduersantur,vt huius rei testis est Gal.libro sexto,de sanitate tuenda,qui calidas has aquas,sua natura scaturientes, vt sulphureas,bituminosas,& aluminosas,calido capiti inimicissimas esse tradit;quo fit eisdẽ huius caput exponere periculosissimũ admodum sit, quum forte,dum alterum morbum expellere curaremus,alterius & forte sæuioris essemus authores,vt sæpè ex iis ducciis euenisse notauimus, ipsorum ægrotorum, & medicorum longè frustrata spe non im

meri

merito, quum Saluſtius Burgeſsius, nobilis Senẽſis, & Anconæ militum præfectus digniſsimus ex aſthmate ob materierum à capite in pectus deſcenſum male afficeretur, & Senas peteret vt eius agri ducciis, quibus maximè abundat, vteretur: illi Senenſes medici doctiſsimè admodum conſuluerunt, ab eis omnino vt abſtineret. Timor autem erat, ne in pectus à capite materia irrueret, & hominem ſuffocaret: quibus ille prudenter paruit, & eorũ conſilio aliis præſidiis ſanitatẽ obtinuit, vt ægrotus noſter guayaci decocti vſu quindecim dierum tempore, quanquam poſtea ſanitati integræ ſigillum impoſuerit, potu decocti radicis cynarum, quod ex deſcriptione noſtra à Centuria ſecunda, per viginti quinq; dies Andrinopoli eius propria patria ebibit: & nunc, vt ad nos reſcripſit, tauricè valet. Huic curationi finẽ iam imponebam, ni in mentem veniſſet, optimum fore ſi ſelectiores gargariſmos, & tutiores, quibus in hoc morbo vſi ſumus, deſcriberemus. Habet igitur gargariſmus primus à Galeno libro ſexto De compoſit. medica. ſecund. locos ſcriptus, & ab Aëtio Sermone octauo, capite quadrageſimo relatus, ſic, ℞. Mellis libram vnam, aluminis liquidi libram

vnam, florum rosarum libram mediam, succi hypocysthidis vncias tres, alumen & mel simul coquito, dein reliqua tria adijcito, ac rursum paululum decoquito: quo eodem Galeno authore, tribus modis vti possumus: primo aqua calida disso luto: secundo, aqua mulsa ad gargarizandum: tertio pro illinitione: nam eius illitu cum digitis columella reprimi & eleuari potest: &, vt Aëtius ait, bonum hoc remedium esse adstruit Galenus, eoque vti iubet. Cæterùm quoniam prædicta inscriptione alumen liquidum legitur, quo nũc caremus, consonum est, eius vice huic medicamento scissile, quod alumen plumæ officinæ hodie vocant, inijciamus. quod, Galeno authore libro De sectis ad eos qui introducuntur, & sexto De comp. me. secundum locos aluminis cæteris generibus valentius est, & gurgulioni multum prodest: & mea sententia eius pondus ad bessem accedere, hoc est ad vncias octo, vt in Aëtio legitur, satis esset, quia si scissilis aluminis libra in hac admitteretur compositione, fortè violenter & quasi repentè columellam restringeremus. Secundũ locale remedium philosopho relatum est, vt Aëtius meminit libro octauo suæ medicinæ, & Galenus ante eũ libro sexto

De com

De compoſitione med.ſecundum locos ca pite tertio prope finem,quod ita habet,& temporis neceſsitate inſtante apparatur, quia inueteratum uires ſuas amittit. Nuces virides accipe & exiccato, & palmarum oſſa, atque de ipſis vbi velis ſufficienter exurito, & amborum æquales partes miſceto,ac ſiccis tritis vtitor: ſufficienter autem diſcuſſoria exiſtunt. Proinde nos remedio hoc poſt citatum & alia varia, quæ conſulto præterimus, vſi ſumus: morborum autem tempora maximè à medico contēplanda ſunt,qua de re dixit Hippocrates libro De ſterilibus, Conare vt phyſicus ſis, ad hominis habitum ac robur reſpiciens:ex ijs enim nullus eſt, qui non omnia ad amuſsim faciat: miſſum facio Galenum variis ſuis libris huic rei dicatis, quem tantum audire citato libro ſexto De compoſitione med.ſecundũ locos ſatis eſſet. Cæterùm quum hæc operaremur, in mentem venit iuuenis olim Louanienſis apud collegium trilingue, eo tempore quo illi Cōradus Coclenius, vir Græcè & Latinè doctiſsimus, & dicendi arte nobiliſsimus præfectus erat. Agitur autem annus decimuſquintus, ad quē iuuenem, quum Antuerpiæ ipſe agerem, Louanium venimus, vt eius valetudini

consuleremus. Habebat autem studiosus hic iuuenis gurgulionem lori modo oblongum, exanguem, pro quo reducendo, quum multa & varia à doctis medicis tentata essent, & nihil profuerint, ad eum rescindendum coacti fuimus. Nam continuo irritatu tusses, vigilias, quin & strangulationem interim minabatur: suadet autem Hippocrates, & Galenus assentitur libro tertio Prædictionum, textu vigesimoprimo, vbi gurgulio crassior in rotũditatem creuerit, & instar vuæ deorsum feratur, eiúsque superior pars tenuior euaserit, aut quando gracilis fuerit, & ad lori tenuitatem redactus, tunc chirurgia amputandus est: &, vt nos tunc opus confecimus, forpicibus eum præcidimus, & illico ex oleo vitrioleo tetigimus, & sanus ac liber à tam sæuis symptomatis iuuenis hic fuit, qui præter omnium spem ab hac affectione euasit, raucè tamen postea loquebatur: nec mirum quia gurgulio tanquam vocis plectrum ipsi ad magnitudinem atque elegantiam conferens, vno omnium medicorum consensu est homini à natura tributus, ex quo quoque tot sequuntur animanti iuuamenta & commoda, quot à Galeno vndécimo libro De vsu partium enarrantur: siquidem aër ingrediens

diens ab eo prius inciditur, eius ingressus violentia frangitur, frigiditas admodum compescitur, ita vt nonnulli quibus ille ab basim vsque fuerit amputatus, nõ modo longè deterius locuti sint, sed etiam frigidiorem adeò senserint inspirationẽ, vt plerique pulmone ac thorace affatim refrigerato perierint: ea de causa nos in eius incisione, Hippocratis & Galeni consilio modum & quantitatem particulæ seruauimus, vt de hac re Centuria prima diximus. Cæterùm vt oratio ex integro rationes suas habeat, puluis item, aut eiusdem generis substantia ne in laringem incidat gurgulione clypeo prohibetur. In summa, hæc iuuenis columella incisa ex earũ genere erat, quas medici prisci oblongas appellitabant, per summa graciles, muris caudæ modo remissas, non admodum sanguinolentas, sed albicantes magis, quas & ipsi chirurgia curare solent, tentatis tamen prius generosis medicamentis resiccantibus & extenuantibus, quia Galeno authore libro quarto Methodi medendi capite quarto, excidere res est promptissima, maius verò quippiam, atque artis egens medicamentis sanare. Caueant tamen medici, quòd quum columella pelliculis re-

ferta eam trahenti ob laxitatem cedat, prolixior ſanè inſpicientibus ſæpius apparet, vnde nõ pauci inexperti, aut errore aut ignorantia ducti, altius incidentes, eã funditus auferunt, maximiq; incommodi autores ægro exiſtunt.

De acri humore à capite ad os deſcendente, & aphtas inibi gignente, & poſtea dyſenteriam,

CVRATIO LXVI.

Onſtantinus natione Germanus, vir multarum linguarum peritiſsimus, temperatura bilioſus, ætatis ſuæ anno ſexageſimo, quum ab eius capite humor acris ad os deflueret, in eo vlcera, quæ aphtas Græci dicunt, paſſus eſt. Contra quæ quũ remediis vteretur, & ſyrupum roſatum ſimplicem cum de endiuia paratum biberet, prædictus acer humor ad inteſtina lapſus eſt, vnde dyſenteria orta fuit: multùm quippe egerebat maximo ſub vmbilicũ dolore: egeſtiones primo meræ erant, bilioſæ, poſtea virides ſanguinis mixtæ, parum vel nihil febriebat: ſed multùm ſitiebat, vires conſtabant, ſed pulſus intus retracti percipiebantur. Cõtra hunc morb

morbum incedentes igitur nos primo victus ordinem huic talem constituimus: vt panatellam ex farinæ flore, quem similaginem vocamus, concinnatam pauculo butyro adiecto comederet, vel similaginis loco orizæ puluerem poneret, aut ex iure pedum vituli, aut nefrendis, veruecísve, prædicta panatella pararetur, commendabamus, cui aromatum vice puluerem ex bolo Armeniæ, thure, mastiche, vtroque corallo & similibus insperge-bant, à vino porrò abstineret, suadebam: cuius vice aquam hordei excoriati ebibebat. Sed inter noctem & diem diacodium simplex ex saccharo & papaueris decocto paratum, rotulorum figura gustabat. Sed primis diebus clysteres ex hordei decocto cum ouo integro albo scilicet & rubro, adiecto oleo myrtino, vel rosaceo, cum pauco saccharo immittebantur, post quos clysteres constringentes iniiciebantur, quorum exemplum est. ℞. Decoctionis hordei excoriati, in qua extinctũ ferrum fuit, vncias quindecim, seui hircini vnciàm vnam & mediam, olei myrtini vncias duas, boli Armeniæ, sanguinis draconis ex insulis Cannariæ, fortunatis dictis, aduecti añ. drachmas duas, albuminis oui optimè concussi, numero duo, pilorũ

leporis drachmam vnam & mediã, misce, fiat clyster: & cum pro posse quantum potuerit retineat. Cæterùm quum primùm hæc parabantur, vniuersus noster conatus eò dirigebatur, vt humor à capite in intestina descendere paratus, ad nares & alias similes parteis diuerteretur, sed stomacho emplastrũ diaphœnicon, & sub vmbilico vnguentum ex corticibus castanearũ admouebatur, quibus omnibus sanitati intra sex dies restitutus fuit.

De pleuritide membranam costas succingentem exteriorem, & musculos intercostales exteriores occupante,

CVRATIO LXVII.

Vir ex Foroiulij, Venetorum antiqua patria Anconæ, pleuritide non exquisita, mendosa, vel spuria dicta, corripi cœpit: costas nanque succingentẽ externam membranam cum intercostalibus musculis exterioribus inflammatio infestabat, vt ex iis deprehendebamus signis: continuò febricitabat, & exteriorem thoracis partẽ dolebat, dolore quidem extensiuo & pulsatorio: nam tussis paucula, vel nulla erat, sed respiratio non admodum erat difficilis,

lis,

lis, quanquam in expiratione æger maius percipiebat nocumentum quàm in inspiratione: quin visu & tactu locus inflammatione affectus deprehēdebatur. Pulsus non admodum erat durus, sed supra idem affectum latus decubitus difficilis est: signum potens pro hac venāda affectione: quibus omnibus animaduersis, & perspecta bona viri habitudine, illico axillarem venam dolentem locum respicientem secare feci, & ex ea sanguinis vncias octo demere. Agebatur autem iam ægritudinis secundus dies, quapropter bona victus ratione instituta hoc fomentum supra locum affectum filtro admouendum descripsi, & ita habet. ℞. Rosarum, maluarum, parietariæ, camomillæ, anethi, seminis lini, fœnugræci, añ. pugill. vnum. In libris decem aquæ fiat decoctio sufficiens, cui postea adde olei rosati vncias tres, misce, fiat fomentū, applicito & sæpe innouato filtro, vel spogia recēti, ac postea hoc linimento illinatur. ℞. Axungiæ gallinę, butyri recentis, añ. vnciam vnam, pulueris camomillæ vnciā, mediam, olei rosati, amygdalarum dulcium, añ. vnciam mediam, ceræ albæ q. s. ad ignem misceto, & fiat vnguentum molle: iis enim & cucurbitulis loco affecto affixis, ex toto

intra octo dies inflãmatio resoluta fuit, nec pluribus aut variis aliis medicamentis pro hac conficienda operatione opus habuimus. Cæterùm solet inflammatio hæc ad cutem aliquando deuenire, adeò vt necessum sit tumorem aperire: vt refert Galenus libro quinto De locis affectis, vltimis ferè verbis capitis tertij, id quod nos hucusque semel tantum obseruatum habemus. Nam quum olim apud Antuerpienses essemus, ad quos regiæ Lusitanorum classes ex India redeuntes diuertere solent, contigit quòd nobilis quidam Lusitanus, nauis alterius præfectus, in hanc incidit spuriam pleuritim, si pleuritis dici meretur, ex qua ita afflictus fuit, vt nullis remediorum beneficiis humor ex toto resolueretur, imò post aliquot dies tumor extrà apparuit, quem scalpello incidi fecimus, & paucis postea diebus ægrum ex toto ad sanitatem redegimus. Porrò huic, si rectè teneo, tota lateris affecti manus ad motum impedita erat. Cæterùm refert gloriosus Zoar, à se huic simile conspectum opus, & per patrem suum in muliere quadam confectum, vt apud ipsum legere quis poterit, libro primo sui Theisir capite quarto, tractatus sextidecimi.

SCHO

SCHOLIA.

Pleuritis exquisita ea dicitur, quando cingens costas membrana primariò affecta laborat, vt meminit Gal. libro quinto De locis affectis, capite secundo. Quum primùm igitur in membrana ac costas succingente, ac musculis illi continuis inflammatio fit, pleuritis vera & exquisita fit: ad quam necessariò hæc sequũtur: Febris ardens, punctorius dolor, difficilis respiratio, tussis, & pulsus paruus, arteriam & duram & quodammodo tensam indicans: vt refert Galenus prædicto à nobis libro, & libro De constitutione artis medicæ, & secundo De difficultate respirationis: fit autem in hac exquisita pleuritide febris continua, quia inflammatio adest, & sedes affecta parum distat à corde, imò cũ panniculo ipsum inuoluente, ac septo transuerso cognationem habet: fit autem inflammatio hæc potissimum à sanguine vel bile, vt meminit Galenus libro sexto Aphor. aphor. trigesimotertio, quo fit, si inflammatio ab alio euenerit humore, exquisita fortè non erit pleuritis: reliquorum verò syptomatum causas legito apud Galenum libro secundo De crisibus, quo nemo clarius hæc exponit. Quando tamen succingens costas interna membrana solùm afficitur, tunc decubitus supra latus affectum facilis est, supra alterum verò difficis. Porrò si cum interna membrana externa, vt fieri solet, affici quoque contingat, vel

musculi ipsi intercostales exteriores, tunc ad vtrunque latus decubitus est difficilis, vt sapienter admodum nos docuit Galenus libro De constitutione artis medicæ, inquiens, Quum enim duplex sit ea membrana quæ costas velat, si ea pars, quæ exterius ossibus hæret, validè laboret, facilius in latere decumbunt opposito. Nam si in morbosum decumbunt, compressio molestiá affert: at si interior (quod etiam euenit frequẽtius) vehementius dolent, si in oppositum latus reclinent, quippe quum pensilis reddatur inflammata particula, in morbosum verò minus, quũ nec ab ossibus prematur, nec etiam quasi suspensa pendeat, sed potius sit ab vtroque incommodo immunis: quòd si vtrinque ea membrana afficiatur, par in vtroq; latere decubitus est. Hactenus Galenus, ex quo facilè elicitur, consequens esse huic nostro quo de agimus ægrotante decubitum supra affectum latus molestum ac difficilem esse: quia inflammatio externam succingentem costas membranam afficiebat, quam quum supra dolentem locum decumbebat, comprimebat. vnde dolor oriebatur. Porrò quando succingens costas membrana primùm afficitur, tunc pulsus intensus admodum est, quia interna membrana arterias tangit, comprimit, & tendit: si verò in musculis inflammatio fuerit, pulsus non adeò tensus est, quia non ita arteriæ tenduntur. Ceterùm euidentioris doctrinæ gratia

scire

ſcire decet viginti quatuor coſtis, duo & viginti interſtitia, ſiue inter coſtas media ſpatia ex vtraque parte ineſſe, quia ſingulis duodecim coſtis, vndena ſpatia inter coſtas media compeririuntur: quæ muſculi explent occupántve, ac ea de cauſa intercoſtales muſculi dicuntur ij. Qui an viginti duo ſint vel potius quadragintaquatuor, in dubium vertere quis poſſet, & eo magis quia Galenus hac de re ſubobſcurè locutus eſt. Galenus igitur, vt rem paucis abſoluamus, libro De cauſis reſpirationis, vbi ex propoſito de ijs muſculis agit, duos & viginti tantùm eſſe meminit, dicens, Sic etiam circa coſtas muſculi, quorũ in medijs ipſius regionibus duo & viginti numerantur: ad quem locũ Galenus ipſe, cùm de eadẽ re loquitur, lectorẽ remittit, vt apud ipſum quis legere poterit, libris quinto & octauo De anatomicis adminiſtrationibus, & ſeptimo De vſu partium, quaſi prædicta contẽtus ſententia, quòd intercoſtales muſculi viginti duo tantùm ſint. Cæterùm quòd intercoſtales ij muſculi non tantùm ſint viginti duo, ſed quadragintaquatuor, vel ex hoc ſatis probari poteſt: quia thorax quum reſpirationis autor ſit in quo duo cõtrarij motus reperiuntur, ſcilicet inſpiratio & expiratio, conſequens fuit natura quoque duo componeret inſtrumenta, vt eiſdem contrarias compleret operationes, quæ proculdubio muſculi ſunt intercoſtales dicti, interni & externi: interni inſpi-

rationi subseruientes: externi verò expirationi. Vnde consentaneũ est asserere tot esse musculos interiores, quot exteriores: quod Galenus lib. à nobis citato De causis respirationis, paucis interiectis lineis post ea verba, in quibus viginti duos musculos signauit, non negat: quin potius quadraginta quatuor admittere videtur, quum dicat musculos istos intercostales internos & externos esse, quorum fibræ mutuo nexu implicitæ, & ad figurã huius characteris X intersecãtur, & ab externis deorsum versus fibræ obliquæ declinant: ab internis contrario modo: qui fibrarũ incessus idem habetur in musculis qui ad costas notas habentur. Attende tamen fibrarum situm inter duas costas subinde quoque variari, quoniam plerunque aliter se habent inter costarum cartilagines, quàm inter ipsa ossa: atque ob id inter binas costas Arabes, & eorum sequaces, quatuor musculorum genera statuerũt. Sunt igitur, vt receptui canamus, musculi ij intercostales quatuor supra quadraginta, interni viginti duo, externi totidem. Interni inspirationi famulantur, externi verò expirationi, quãquã Vesalius Bruxelensis artificiosissimo illo suo libro De hominis fabrica, in hac re veluti pluribꝰ aliis Galeno aduersatur, sed an rectè alibi, modò Deus Optimus Maximus vota nostra secundet, exponemus. Accedant prædictis quatuor supra quadraginta musculis intercostalibus alij plures re-

ſpirationi ſeruientes: primo duo primarum coſtarum, qui ſuperiorem duntaxat thoracis partem attollunt: totidem extremorum, inferiorem ſolùm contrahentes: tres ex ceruice deſcendentes, qui ſublimes thoracis particulas retrahūt ſimul & eleuant, ſeptem dorſalibus coſtarum radicibus extenſi, qui cartilaginum extrema adſtringunt, octo abdominis, qui ad ſeptum pertingunt, & thoracis: contractui auxiliantur quibus alter haud viliſsimus adnumerandus venit muſculus, diaphragma dictus, quos omnes hucuſq; percurriſſe ſatis eſt, vt lectores noſcant ægrotum noſtrum expirationem difficiliorem pati, quia exteriores muſculos læſos et inflammatione affectos habebat. Nam vt obiter hoc dicam, ſolo ſepto tranſuerſo diaphragmate dicto, in paruis reſpirationibus quoduis animal vtitur, veluti quando muſculi alij validiſsima pleuritide oppreſsi ſunt, vt meminit Galenus lib. ſecundo De locis affec. capite ſecundo. Quum verò violētæ reſpirationis vſus quidam ipſi animali oboritur, aut exercitio, aut febri, aut vehementi aëris calore, aut alio quodam affectu, neceſsitas eſt ſeptifunctionibus intercoſtales ſubuenire: ſin autem adhuc maior vſus reſpirandi euenerit, etiam altioribus muſculis actionem obit. At hæc nunc ſufficiant, quum multo plura in hac re pro Ariſtotele & Auerroi confutandis dicenda eſſent, & inſtitutū noſtrum proſequamur.

De pleuritide quodam affecto, per lotium saniem emittente,

CVRATIO LXVIII.

Mercator Ariminensis, vir mehercle probus, quũ Racanatenses nundinas peteret, Anconæ sæua & crudeli pleuritide correptus fuit. Nam ad quintã superiorũ costarum dolebat, dolore quidem pungili, cõtinuò & intensissimè febriebat, difficulter respirabat, sed difficilius tussiebat, ob respondentem ex affecto loco dolorem: optimè supra affectũ latus decumbebat: supra oppositum verò nullo modo: si supra eum tamen decubitum tentabat, ex loco affecto rem pensilem persentire dolorem maximum inferentem dicebat: pulsus huic duriusculus erat, & senæ modo asper, quæ omnia primo die quum ad eum inuisendum venirem, pati comperio, & ea de causa vesperi, ea scilicet hora qua eum cõuenimus, illico internam eiusdem brachij venam affectum locum respicientis secare feci, & sanguinem ad vncias decem minuere: cœperat autem iam sanguis corruptione affici, sed eo die nihil quicquam expuit, sequenti verò die prope noctem sputum cruentum mittere cœpit:

ad-

admoueramus autem nos illico post se-
ctam venam, & sanguinem detractum,
fomentum filtro exceptum, quod habet,
℞. Rosarum siccarum, seminis lini, fœ-
nugræci, hordei, maluarum, ana. pugill.
vnum, parietariæ manip. vnum & me-
dium, in libris duodecim aquæ fiat deco-
ctio sufficiens, facta coctura, adde olei ro-
sati librā mediam, misce, in qua filtrum
immitte, & expressum optimè calidum lo
co admoue, & sæpe immuta. Huius cibus
ptisana colata erat: potus verò hordeacea
aqua iulepo violaceo, aut saccharo mix-
ta. Secundo verò die ex eodem facto vul-
nere totidem sanguinis vnciæ sunt extra-
ctæ: nec enim scalpello prædictum vulnus
pungere opus fuit, sed conche modo facta
manu supra illatum vulnus, fortiter per-
cutimus, & vt à cucurbitula fugiendi va-
cui gratia sanguis euocatur: ab hac verò
sanguinis missione syrupum hūc ebibit,
qui habet, ℞. Syrupi violacei simplicis,
de endiuia simpl. aā. vnciam vnam, aqua-
rum violarum, farfaræ, ana. vncias duas,
misce: fiat syrupus, quē singulis diebus in
aurora ebibebat: prope noctem verò diei
secundi, vt dixi, hic spuere cœpit sputum
quidem cruentum, quod sequentibus die
bus saniosum est redditum: tunc verò

delirare cœpit, & ſymptomata alia grauiſsima pati, contra quæ, vt opus erat, occurrebamus. At quinto die, quum lotium conſpexiſſem, id ſanie plenum in matula deprehendi: ita enim huius lotium ſanie infectum erat, vt lotium eius, qui gomorrhœam pati ſolet: in quo medici ſæpe decipi ſolent, credentes ſaniem illam, nebulam, aut humoris intra venas peccantis portiunculam à natura deuictam eſſe, pro qua re angi cœpimus, hinc inde cauſam vnde ſanies decidebat inquirentes: demũ ſexto die bolum ex flore caſsiæ fiſtularis, ad vnciam vnam cum dimidia, pauco ſaccharo exceptum, propinauimus, & deinceps melius habere cœpit: erant autem vires ita imbecilles, vt ſeptimo elapſo die nõ ſolùm panis puri micas cum iure pulli gallinacei, ſed etiam carnes ipſas concedere opus fuerit, & Deo tandem auſpice penitus eſt à pleuritide liberatus.

SCHOLIA.

EXquiſita pleuritis hæc eſt, quia inflãmatio ſuccingentem coſtas membranam occupabat, & in ea pũctilis dolor comperiebatur: quãquam (quod ſciam) nuſquam niſi in exquiſita pleuritide punctilis hic dolor reperiri poteſt. Cæterùm ſubit admirari ſaniei per lotium exitum, quem ægrotus hic meiebat: & quum hinc

inde animum voluerem, in mentẽ venit saniem thorace collectam per vrinam quandoq; excerni: quod Galenus ditißimus medicinæ Oceanus non siluit libro sexto De locis affectis: per velantem autem costas membranam materia phlegmoni impacta resudat, quæ pulmonibus collecta pectoris compreßione ascendit. Cæterùm quum ipsis pulmonibus arteria venalis hæreat, & alligata sit, consequẽs est fieri posse materiã per eam demandari, & ad cor peruenire: tandem inde per magnam arteriam Aortæ dictam, delegari, & ad emulgentes descendere, & consequens per vrinam mitti, veluti per secessum quoq; reiici cõtingit: ad cor autem, vt dixi, perueniens materia per venam putealem cauam dictã deferri potest, & inde ad iecur, et tandem ad venam portæ, & intestina: quãquam fieri posse tradit Gal. vt materia hæc per cauã venam ad venã portæ perueniat, & iecoris gibbas partes non attingat: quia à vena caua aliquando vena quædam deciditur, quæ venis portæ copulatur, per quam materia ad ipsas venas portæ peruenire poterit, absque quòd iecinoris partes gibbas contingat.

De pleuritide.

CVRATIO LXIX.

Puella nata annos septemdecim post optimam mensiũ suorum purgationem, pleuritide correpta fuit: sanguinẽ purum spue-

bat,& circa mammam læuam dolore affi ciebatur, qui ad clauiculam respondebat, continuò febricitabat,tussiebat:& quum tussiebat multùm,loco prædicto dolebat, cum quibus difficultatẽ anhelitus patiebatur.Huic occurrens ipse ab iniecto clystere,secta eodẽ die bis axillaris vena eiusdẽ lateris fuit,& sanguis ad vncias viginti extractus. Porrò locus dolore affectus fomento irrigabatur, fouebatúrve,quod habet, ℞. Maluæ,maluauisci,parietariæ, rosarum,seminis lini,fœnugræci,hordei, añ.pugill. vnum,in libris duodecim aquę fiat decoctio secundum artem , cui adde olei rosati, violati añ.vncias tres , misce, & in eo filtrum vel spongia noua imbuta, aut vesica eius plena loco affecto imponatur,& postea vnguẽto violaceo eum illinito , iis enim puella hæc melius habuit. Sed cibus huic ptisana cũ cremore, hoc est lacte seminis melonis & amygdalarum erat : potus verò hordeacea aqua, quam tepentem iulepo admixtam semper ebibebat,quibus omnibus intra quinque dies sanitati restituta fuit.

De exanthematibus, morbo dicto pulicari,absque febre in puero erumpente,

CVRATIO LXX.

Ver ad me delatus absque febre, totus maculis quibusdam pulicum puncturis similibus scatebat, & ipsis quidem nigerrimis, vt mirari satis sit talem morbum absque febre, vel animi anxietate, aut pueri ipsius detrimento ad cutem prorupisse. Sed cuum potenti virtuti nihil esse difficile sciamus, vt quæ per ossis medium transmittit materiam abscessum gignentem, vt refert Galen. lib. vij. Apho. enarratione. lv. ideo mirari destitimus. Ceterùm duobus interpositis diebus puer hic egestiones, sanguinem multum nigrum, fæculentum, malè olentem, egessit, & sanus ac liber euasit. Sed alterum puerum tunc febrientem vidimus, cui per crura exanthemata, siue efflorescentia signa dissemi nata erant: quæ quoque subitò apparuerunt: & breui sanus factus fuit: grassabantur autem tunc febres malignæ pestilentes, vt ex dicendis videbitur.

De febre cõtinua maligna interficiẽte, CVRATIO LXXI.

Anuel Pintus vir annos natus circiter lx. quũ iam diu mœrore afficeretur, in febrẽ incidit continuã, & malè morigeram:

fortiter sitiebat,capitis & oculorum magnam persentiebat grauitatem,intus vrebatur,extrà verò membra frigebant, lotium rubrũ & crassum emeiebat, in quo pars superior albicabat. Sed pulsus debiles omnino erant quadam cum intercidẽtia, vt singulis tribus pulsationibus vna deficeret:qua de re tertio ad eũ ingrediẽs sanguinis missionem per venæ sectionem moliri veritus sum, imò ad ea quæ roborant, & vires reficiunt, confugimus. Ea huic pro victu cõcedentes,vt vitellos ouorum rosacea alteratos,pulli cõtusum ptisanæ mixtum,capi ius in quo semina citri,acetosæ, bolus Armeniæ, margaritæ præparatæ, corallus præparatus, & iis similia in puluerem redacta mittebantur, non minus conditum ex acetositatę citri concedebatur,veluti eius syrupus,cum altero de nimphea mixtus, adiectis destillatitiis aquis.Vniuersus autem noster conatus eò dirigebatur, vt vires reficerentur, & febris acumen,ac malignitas infringerentur:pro qua complenda operatione cordi epithemata refrigerantia applicabamus:demum resumptis vtcunque viribus,quinto die cassiæ fistularis drachmas decẽ exaqua acetosa dissolutas ebibit:quibus multa egessit biliosa & mera.Cæterũ
pul

pulſus debilior eſt redditus prædictis cum intercidentiis: ſeptimo quinquies in nocte ſua ſponte egeſsit, in fine cuius hirudines duæ ano admotæ ſunt, & ſanguis per eas abundè extractus: octauo melius habere viſus eſt, nono ter quoque ſua ſponte egeſſit biliosiſſima & fœtida multa: nihil in victu accipiebat, lingua arida & ſciſſa facta eſt, mente ſemper conſtans fuit: decimo bis egeſſit, ſputa multa viſcida excreabat, ſed maxima cum difficultate, & tunc vires imbecilles multum erant: demum vndecimi initio obiit, vltimo ſcilicet die menſis Februarij 1552.

De febre continua peſtilente,

CVRATIO LXXII.

Aualerius Auloneſis mercator, vir ſexaginta annorum, fortis & robuſtus, hoc eodem tempore febri continua peſtilente & maligna corripi cœpit: nã primis diebus, vt medicus referebat, febriculã quandam lentam pati cœpit, quã ægrotus nihili faciebat, quia nihil dolebat, ſitiebat tamen multùm, & pulſus inordinatos habebat, & vrinã craſſam emittebat: quibus de cauſis per minorãs medicamẽtũ primis dieb⁹ æger ipſe purgat⁹ fuit, & per cucurbitulas

ſcapulis admotas ſecta cute illi ſanguis extractus: nam in brachiis venæ non apparuerant: ſextò verò die vrinæ bonæ cum nubecula copioſa erant: octauo peius habuit, & vrinæ ſubalbidæ cum ſublimamento albo ſunt factæ: nono brachij exterior vena ſecta fuit: decimo per totã noctẽ non dormiuit, ſed delirabat, & multa loquebatur, & manibus ex ſtragulis neſcio quid extrahebat: in aurora ſtridor dẽtium, linguæ nigredo, febris intenſa, pulſus paruus cũ intercidentiis, & ſomni maxima appetentia, pro quibus ſcapulis cucurbitulæ ſiccæ applicitæ ſunt: vndecimo omnia eadem habebantur, ſed vires cum corporis impotentia imbecilliores ſunt redditæ, & oculorum concaua nigra ſunt facta, facies verò ſubliuida, narium extremitas acuta cum quadam albedine: duodecimi initio tremore affectus fuit, ad quem ſudor copioſus calidus ſubſecutus fuit, vniuerſum irrigans corpus. Cæterùm crura etſi calebant, non tamen ſudabant: elapſis verò duabus horis huic os diſtortũ eſt, & ſudor ex toto exoleuit, pulſus diminuti erant, inter ſe loquebatur, neque ab aſsiſtentibus percipiebatur. Oremon inſtabat, & decimotertio die mortuus fuit, quinto ſcilicet die menſis Martij, 1552.

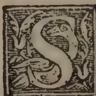
De

De febre maligna, in qua urina optima semper apparuit,

CVRATIO LXXIII.

HOc eodem tempore senex Partinopolitanus annos natus sexaginta, fortis, & potens, febri cõtinua & maligna corripi cœpit, cũ qua nullam corporis partẽ dolebat, sed maximè sitiebat, & linguam nigram & aridam habebat: huic cæterùm primis diebus ex casia fistulari aluus exonerata fuit, & sequentibus diebus vrina optima semper optimo cum sublimamento apparuit. At pulsus debilis cum intercidentiis erat, vt hîc mirari liceat optima cum vrina, & nullis symptomatis, pulsus pessim⁹ erat: testantur autem hæc vitalem facultatem morbo oppressam esse, cæteris adhuc non malè valentibus facultatibus: hic quũ multis diebus absque remediis perseueraret, ita in extremis egit, vt per quatuor dies solo muliebri lacte gubernatus fuerit, postea verò capi aquã destillatitiam, & oua sorbilia pitissabat, & tandem præter aliorum spem euasit.

De febre maligna interfficiente, CVRATIO LXXIIII.

Amuel Segnior hoc eodem tẽpore persimili febre correptus fuit. Cæterùm quum hic iuuenis robustus & fortis esset, & medicus segniter in sanguine extrahendo se gesserit, octauo obiit: sunt autem febres hæ pestilentes cordis substantiã pręcipuè occupantes, pro quibus exactè deprehendendis paucula hic subiiciam.

SCHOLIA.

TEstatur Galenus libro tertio De præsagatione ex pulsibus, capite quarto, febres pestilentes nonnunquam reperiri non grassante pestilente lue, eius enim inibi hæc sunt verba, Sciendum tamen nonnunquam incidere sine peste has ipsas febres, vt de illis prodiderunt omnes insigniores medici, vocantq; pestilẽtes: de quarũ tota natura disputaui latius libris De differ. febriũ. Ob hæc fortè Galeni verba Zoar gloriosus libro sui Theisir, omnem febrem putridam quoquomodo pestilentem esse dicere ausus est, vt Cõciliator libro suarum differẽtiarum exactè prosequitur. Cæterũ in iis pestilẽtibus febrib⁹, de quibus curationes nostræ habitæ sunt, sæpe pulsus & vrina ita naturalibus similes erant, vt omnibus admirationi essent, imò eisdem affecti ita pauculũ & remis

remis

remissum quandoque persentiebant febrilem calorem, vt non solum ipsi, sed priuati eos tangẽtes, non febrire dixerint, quæ omnia Auicenna aduertens ex Galeno, libro tertio De præsagatione ex pulsibus, vbi hæc scripta dimisit, Fen prima libri quarti, quum de ijs febribus pestilentibus agit, inquit, Sunt quippe ex ijs pestilentibus febribus nõnullæ, in quibus neq; æger, neq; ipsum tangens excellentem febrilem calorem persentiunt, imò ipsius ægri pulsus & vrina à naturalibus non multùm distant, & tamen febris ipsa velociter interficit, vnde in ore medicorum habetur, Vrina & pulsus optimi sunt, sed æger tendit ad obitum: qui sanè medici hæc dignoscentes, multa sunt laude digni, vtpote in arte medendi exercitatißimi. Carpit autem Galenus sui temporis medicos, qui diuturna quadam peste hæc discernere nescirent, imò eos nihilo plebe præstantiores, imò imperitiores dicit: subiungam autem Galeni verba, vt artem medicam exercentes, vnde Auicenna sua deprompsit, noscant: libro igitur & capite à nobis citatis Galenus ita ait, Sanè videtur quibusdã perplexa & incognita via, si quãdo in ijs pestilentibus febribus, neque differentia vlla pulsuum deficiet, & seipse ægrotus fel rem non dicat percipere: nec ex vrina quidem petere in eiusmodi affectibus firmam notitiam semper licet, sed est etiam febre anceps, colore & sedimento similis naturali: sexcentos tales in pestilentia

diuturna conspeximus, vbi medicos cerneres nihilo plebe præstantiores, imò verò imperitiores multo nonnullos experientie plebeio. Vulgus enim ferè si nihil aliud, at spirationem ægrotorum videas obseruare, quæ si fœteat, peiorem casum expectant. At illi quidem vsu tale signum in pestilentibus febribus inuenerunt, tu non vsu modo sed ratione æstima: iam os etiam attēdunt, quòd si illic aliquid caloris pestilentis cernant, eos peste confirmant laborare: equidem medico hæc puto clariora esse quàm vulgo: partim colorem habēt depascentibus herpetibus aßimilē, diffusum per plures partes scilicet quàm à primo, & si manū thoraci exercitatus medicus admoueat in explorando febrili calore, ne tum quidem prætereat eum affectus. Inspicienda porrò præ cæteris vrina est. Etenim conturbata quorundā eorum videtur esse & aquosior, ac nonnullorū multo quā pro natura tenuior, atq; hæc quidē certißima est: necnon quæ naturalibus vndequaque similis est colore & craßitudine, hæc etiam ad secundam spem certißima est: quæ si sublimamēto probo sit prædita, multo etiam est certior, si quidem sedimentum sit leue, candidum, & æquabile: præsertim sublimamentis animus est adhibendus. Nā quædam quæ subliuida quodammodo sunt, fugiunt: & item alia quæ aranearum latas telas referunt, in modum lanæ congestæ, At si quid tale animaduertas, vt nullū planè sublimamen-

tum innatare vrinis, in peiorem partem hæc interpretare: Si contraria videas, quæ retuli modo, non potest fieri, vt homo male affectus sit. Hæc autem Galeni verba ita nobis citare placuit, vt studiosi noscant, quæ in eis comprehendantur, simulq; vnde Auicenna ea quæ de febre pestilente dixit, mutuatus est: in qua aliquando pulsus boni apparent, vrina bona, & febrim ægrotus non percipit, & tamē ipse ad obitum tendit. Sed vnde hæc eueniant multi inuestigarunt, sed nemo, quod equidem legerim, hucusq; scopum attigit. Auicennæ porrò enarratores ferunt in febre pestilente hæc omnia bona apparere: quia pestilens febrilis calor ita crudeliter naturam hominis inuadit, vt in eū natura ipsa nō re agat. Sed liberè quò vellet, agat sinit, & eū vt tyrannū in domo aliena potentē dimittit, & ad suas functiones peragēdas se vertit, vnde vrina cū sublimamēto optima euadit, & pulsus ordinatus incedit. Hoc enim responso Cōciliator & Gētilis de Fulgineo, ac cæteri sui coætanei Auicennā sequētes, cōtenti euadūt, quod verū sit vel falsum discernēt ij, qui rei medullā & nō corticē tātū degustarūt: sed esto verū sit, nos tamen Galeni doctrinā sequentes, longè aliā rationē vtpote rei euētui magis facientē reddemus: pro qua percipienda scire decet, quòd pestilēs febrilis calor quādoq; humores in cordis sinibus contentos occupat, & ad eos magis deflectit, & tunc pestilens febris non adeò

letalis est: quandoque verò pestilens febrilis calor ad cordis corpus magis deflectit, imò ipsum primario affectu afficit, & lancinat: & tunc mortifera & letalis pestilens febris est: &, vt in vniuersum autem dixerimus, febris pestilens potissimùm aut cordis sinus, aut ipsius cordis corpus occupat, apprehendít ve. Et in hoc à putridis febribus pestilentes differunt, quia putridæ à venis, & longinquiori loco putridam fuliginem ad cor inficiendum quoque trãsmittunt: pestilentes verò in ipsis cordis sinibus, aut in ipso cordis corpore putredinem potissimum infixum habent. Id verò verum esse ex Galeni doctrina decerpimus, non quidem triuialibus De differentijs febrium libris, sed potius de Præsagatione ex pulsibus. Cæterum quando pestilens febris cordis corpus primũ afficit, & id quasi manu tenet, tunc, vt dixi, mortifera & letalis est: quæ suo initio cum hectica febri cõmercium & similitudinẽ habet, vt prima huius Centuriæ curatione dixi: vnde Galenus citato libro tertio De præsagatione ex pulsibus, prope calcem capitis quarti inquit, Etenim sunt, vt docuimus, pestilentes non paucæ febres inde ab initio vsq; hectica, distãtq; ab omnibus alijs febribus, quæ ex magna putredine oriũtur. Ex ijs igitur Galeni verbis, quisque sensatus medicus rationem reddere posset, proposito quæsito satisfaciens, quòd calor febrilis pestilens ab ægroto non percipitur, præcipuè quando cordis corpus

lanci

lancinat: quia tunc febris hectica est, in qua febrilis calor non sentitur: imò in ea pulsus & vrina non multùm à naturalibus distant, præcipuè in eius initio. Huic rationi alterã ex Galeno depromptam subiungam, & ita habet, In febre pestilente Galenus animaduertens pulsus & vrinam non multùm à naturalibus dißidentes, ad quandã temperamentorũ repugnantiã in corde confugit, ex qua pulsus non admodũ naturalibus dißimiles oriuntur. Sic enim ille tertio libro tam sæpè à nobis citato De præsagatione ex pulsib. capite tertio inquit, Nonnunquam percipitur in corde huiuscemodi pugnantia temperamentorum, nam modo frigidius visceris corpus æquo est, & in ventriculis cõtenta substãtia calidior: modo è diuerso substantia frigidior, cor autẽ calidius, vbi etiam pulsus fiunt moderatis similes. Nam medius quodam modo status hic efficitur, ex duobus contrarijs cõflatus: qui sanè affectus vel optimos medicos fallunt, quod nunc quoq; in maxima pestilentia accidit: quidam inde ab initio ad finem vsque, alij per totum morbum probum pulsum habebant, qui perparum deflexisset de natura, qui quidem præter cæteros perierunt. Hæc enim Galeni sententia de temperamentorũ in corde pugnantia, optimos pulsus in peste concilíat, nec minus optimã vrinã, & cõtẽnendũ calorem febrilẽ, quã si superiori coniunxeris rationi efficacius multo oĩa cõplectẽtur. Porrò inquiret

artem medicam exercens doctus, in quibusnam dignoscemus febrem pestilentem cordis corpus occupare, vel ipsius potius visceris ventriculos, cui quæsito quia Galenus oculatißimus rei medicæ autor respondet, nos eiusdem verbis satisfacti respondemus, quæ citato loco pro coronide ita habent: Vbi aër quem inspiramus infectus putredine sit, putredoq; ipsa ad cordis corpus peruenerit, febrem pestilentem ac letalē accendit: quæ quidē ex caloris acredine ipsoq; caloris genere agnoscitur: & ex pulsu etiā, qui parū à naturæ modo recedens, in eodē statu perpetuò manet. Quēadmodū in hecticis febribus, quarum sanè duo hæc propria sunt signa, si perpetuò sibi illæ videantur similes, nec inuasionem vllam acceßionis, neq; incrementum, neq; vigorem, neque remißionē habeant, neque febricitare se percipiat ægrotus. Hos pulsus nihil est necesse maiores iusto, atque interim nec crebriores quidē esse, at omnino celeres tamen, quum febriētium pulsibus vniuersis adsit perpetuò celeritas. Cæterùm quibus calor hic putridus ad humores, quos continent cordis sinus, vniuersus deflexit, non autē ad corpus ipsius visceris, multi horum fuerunt superstites: porrò deprehenduntur hac peste affecti in cordis sinibus contentos humores infestos habere, si febrem primùm percipiant, deinde si non æqualiter perpetuò febricitent, ad hæc si pulsum nō habeant præualidum: nam si corpus ipsius cordis primario pu

tredine

tredine pestilenti afficitur, pulsus imbecilles sunt omnes: &, vt dixi, illis qui hecticam patiuntur omnia fere similià habent ægri, & maiori ex parte moriuntur: quam enim excogites medicinam ad putredinem, quæ cordis corpus occupauit? At qui pestilenti febre infectus est, & ad ea quæ illi offeruntur bene se habet, plerunque euadit: vnde Auicenna capite quarto prædicti loci dixit, Et quando cadit appetitus eorum qui febres patiuntur pestilentiales, incitentur omnino ad comestionem: quoniã qui viriliter ad ea quæ sibi offeruntur se habent, & potenter comedunt, euadunt. Quæ verba Auicenna ex Galeno accepit, enarratione quinquagesima octaua cõmentarij tertij in librum tertiũ De morbis vulgaribus, vbi ita ait, Etiã hoc symptoma omnes cepit, qui in peste diuturna, quæ modò viguit, laborabant: quare factum est, vt multi morerẽtur: fortissimi ergo qui vim sibijpsi adferentes, cibum oblatum assumpserunt, omnes fere superstites fuerunt: plurimi verò mori, quàm comedere quicquam prius duxerunt. Hæc autem Galeni vera esse, hoc anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo in multis febribus pestilentibus affectis, Anconæ obseruauimus: quia qui febribus pestilentibus afflictabantur, & fastidiebant cibum, maiori ex parte moriebantur: vt nunc, quum hæc scribo, puellæ septemdecim annos natæ euenit, cibos à se reijciebat, dicens malle se mori,

quam eos gustare: ac sic per octo dies incibata manens, suum diẽ obijt. Sed plures alios obserua nimus prædicta febre detentos, qui vel inuiti cibaria quæ illis offerebantur assumebant, & superstites fuerunt, vt medicus Zaratensis, Ruiius mercator, & plures alij de quibus futurus sermo est. Caterùm ex bene vel male habente ventriculi appetente facultate, fastidium vel appetentia insurgit, quod Galenus non siluit commentarij prædicti enarratione tertiadecima, & quartadecima, & citata à nobis quinquagesimaoctaua, veluti alibi sæpe. Sed quũ iam curationi huic vltimam manum imponere statuissem, in mentem subit, quòd quum pestilentes hæ febres sua sæuitie & malignitate spiritus lancinent, & vires breui deijciant, & dissoluant, consequens est vt medicus pro illis curandis summam adhibeat diligentiam, & pro illis profligandis multis & varijs vtatur machinamentis, curatoriam indicationem potissimum desumens à morbi malignitate, & eius putredinis tyrãnide spiritus dissoluente, & virium robur destruente: quo fit, medicinis exiccãtibus & cõstringentibus, ac refrigerãtibus summa cura illico vti debet, vt ipsis putredo sæua obtũdatur, & spiritus dissolutioni parati resistãt, & dissoluta mẽbra cõstringãtur, & caloris acredo infringatur. Sunt autẽ medicinæ hæ, acetũ, & ex eo cõpositi syrupi, veluti quoq; syrupus de acetositate citri, qui inter syrupos ad hoc summã

habet

habet prærogatiuam, syrupus de acetoſitate limonis, syrupus de ſucco acetoſæ, oxyſacchara, conditum ex acetoſitate citri, conditum ſiue conſerua ex acetoſa herba, syrupus de ribis, tamarindi, malagranata acida, bolus Armeniæ, terra ſigillata communis, vterq; corallus præparatus, margaritæ præparatæ, oleum vitrioleum ex roſacea aqua vel acetoſa diſſolutum, & exhibitum, fragmenta lapillorum precioſorum, præcipuè ſmaragdus gemmarum nobiliſsimus lapillus, qui immeritò à nonnullis parum in arte medica exercitis, pro hac conficienda, aut ſaltem adiuuanda operatione exploditur, ad hæc faciũt lapis beZarticus, ex capræ Indicæ cuiuſdam ventre extractus, vel ille alter ad rubedinem vergens, admodum durus caſtaneæ figura lacryma cerui dictus, de quibus multa in noſtro diximus Dioſcoride ſuperioribus diebus Venetiis excuſſo: iis addere poſſemus plures alias medicinas, & varios cibos, in ſanguinem facilè vertibiles, nec minus varia & ſelecta compoſita, vt theriacam verã, mithridatum antidotum, & varia alia medicamenta, vt dictamnum Cretenſem, os de corde cerui, ramentum vnicornis, modò verum cornu habeatur. Scordion & cætera varia, neq; enim tunc in propinandis conſtringentibus medicinis citatis timor aliquis eſt meatuũ obſtructionum, quia maius ex ipſis conſequitur iuuamentum quàm nocumentum. Proinde qui in iis febribus

medicinas has vituperare contendit, tanquam parum in arte medica exercitus, explodĕdus est, quia curatiuas indicationes in totum ignorat. Caterùm febres hæ anno hoc millesimo quingentesimo quinquagesimosecundo ex morbis vulgaribus habendæ sunt, quia multos Anconæ inuaserunt, & nisi Deus Opt. Max. harum furorem auerteret, pestis morbus appellandus erat, quia breuieo multi periere, ita enim Galenus enarratione vigesima cõmentarij tertij in librum tertium De morbis vulgaribus tradit: Quicunque morbus vno in loco multos inuaserit, vulgaris hic vocatur: qui simul, si hoc habeat vt multos perimat, pestis fit. Porrò iis pestilentibus febribus Ancona nobilis & antiqua ciuitas, vario gẽtium genere ornata, admodum subiecta est, veluti præclara Venetiarum ciuitas, omnium ciuitatum hodie regina, & quæ inter mundi habita mirabilia meritò digna connumeretur. Nam Ferrariæ tertianæ nothæ dominiũ habent. Quòd verò has pestilentes febres patientibus leuia purgantia pharmaca sunt danda, non verò fortia & exoluentia, omnibus notum esse vellem: cuius rei inaduertentia medici non paucos ægrotantes neci tradunt, vt hoc anno experienti visum est, præcipuè in Bartholomæo Thomasio nobili Anconitano, consule olim Florentinorum: cui hoc morbo laboranti pharmacum ita potens à medicis nonnullis propinatum fuit, vt vix elephas id

ferre

ferre posset, qua de re breui, proh dolor, vitam cum morte commutauit.

De febri continua, cum pulsu intercidente naturali, largiter uino ebibito sublata.

CVRATIO LXXV.

Onachus Illyricus ordinis Prædicatorij senio confectus, quum febri continua corriperetur, & malè haberet, adeò vt pulsum intermittentem grauißimis cum symptomatis haberet, eum ferè deploratum reliquimus. At ille quum vinum mirum in modum appeteret, ab aßistentibus acriter efflagitabat vinum illi concederent, nam aliter viuere se non posse clamabat. Aßistentes igitur miserti hominis ægrotantis & senio cõfecti largiter illi vinum concedunt: Deus bone ita eius liberalis potus huic contulit, vt breui melius habuerit, & paucis interiectis diebus ex toto sanus euaserit. Cæterùm pulsus intercidentia huic, vt postea notaui, naturalis erat, vt quũ de pulsu Barbosij egi, iam dixi.

De recidiua in quinto die per ſudorem terminata,

CVRATIO LXXVI.

QVi chartas pro ludo Primeriæ componebat iuuenis ægrotauit: à morbo verò liber poſtea in eundem recidit, febricitabat, ſitiebat, & de capitis dolore querebatur: huic ſecta fuit vena, & illico poſt ſanguinis miſsionem aquam frigidam cum iulepo ebibit, & in tantum prorupit ſudorem, vt inde liber & ſanus factus fuerit. Breues admodum & acuti plerunque Anconæ morbi ſunt, terminatus autem fuit hic quinto die.

De febre continua, quinto die terminata,

CVRATIO LXXVII.

IVuenis nepos Arrij ouum febri continua corriperetur, de oris amarore cum ingēti ſiti maximè querebatur. At quia quādo ebibebat, fel bibere dicebat, ea de cauſa ab aqua in totum abhorrebat: ad quem ipſe accedens, & omnia prædicta conſiderans, primo pharmacum hoc illi dedi,

℞. Syrupi roſati ſolutiui, vncias tres,

diac

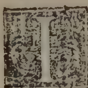
diacatholiconis vnciam mediam, aquarũ lactucæ, cicoreę, añ. vncias duas, miſce, fiat potus: quo multa euomuit biliosa & amara, & aliqua quoque excreuit: ſequenti verò die ſanguinis libram integram ex interna brachij extrahere fecimus vena, poſt quam ſanguinis miſsionẽ bene egeſſit, & aliquantulum ſudauit: ſequenti verò die omnia eodem modo habebantur, quo factum eſt, quia iuuenis boni habitus erat, tẽperatura ſanguineus, iterum ex cõmuni brachij vena ſanguinis alterã librã fluere permiſi, à qua in copioſiſsimum ſudorem deuenit, & ſanus eſt factus: quinto autem die criſis hæc facta fuit, in quo die maiori ex parte morbi terminabantur ij.

SCHOLIA.

Febricitantibus, quibus oris amaricatum ineſt, à minorante purgatorio medicamento ante ſanguinis miſsionem inchoandum eſſe prima Centuria harum curat. diximus, in quam ſententiam Zoar libro tertio ſui Theiſir, capite de febre ſanguinea vadit.

De febre peſtilente cordis, corpus potiſsimum infeſtante,

CVRATIO LXXVIII.

Osephus, aurifex Venetus febri cõtinua maligna, & ea quidem cordis corpus infestante corripi cœpit: testabantur verò signa ita esse, quia quum continuò febriret, febrilem calorem vix æger vel eius corpus tangentes exterius percipiebant. Pulsus huic continuus submissus, & debilis erat, vrina naturali similis, sed æger ipse ad obitum tendebat: valde angustiabatur, & ad cor grauamen & pondus persentire dicebat, quæ comedebat non retinebat, sed breui ea vomebat: parum sitiebat, ob vẽtriculi fortè offensam virtutem appetitricẽ: nam intus magnum calorem vigere nigredo linguæ testabatur: quæ omnia aduertẽs, in homine præsertim ætatis suæ triginta trium annorum, forti & valido, temperatura sanguineo, secundo die ægritudinis sanguinis vncias sex ex brachij vena extrahere feci, & illi syrupum ex acetositate citri illico obtuli: quin cordi epithema frigidum cordiale admotum fuit, & ori ventriculi ex cydoniis confectum oleum. Sed interdiu & noctu ex condito acetositatis citri gustabat, veluti conditum ex tribus santalorum generibus, & diamargariton frigidum: iis autem ventriculi fa-

cultas retentrix roborata, quæ comedebat retinebat, quæ erant pulli galinacei iuſculum omphacio alteratum: cui pulueres miſcebamus ex vtroq; corallo præparato, margaritis præparatis, & vulgari bolo Armeno oriētali, vera terra Lemnia olim dicta. Vini verò loco ſuccum acidorum granatorum bibebat, non niſi hordeacea aqua dilutū, ſed interim dum hæc parabantur, ſequens decoctum concinnari feci, quo ita egregiè valuit, vt poſtea exhibito purgatorio ex manna pharmaco ſeptimo die ex toto ſanus factus fuerit: habet autem apozema, ſiue decoctum ſic, ℞. Hordei mundi, roſarum rubearum, florum borraginis, bugloſsi, añ. pugillum vnum, dictāni Cretenſis pugill. medium, ſcordij, pimpinellæ, borraginis, radicū bugloſsi, añ. manipulum vnū, ſeminis acetoſæ, ſeminis citri, añ. vnciam mediam, tamarindorum vncias duas, in libris ſeptem aquæ fiat decoctio ad cōſumptionem tertiæ partis, & fiat colatura, cui ſuperadde ſacchari libram vnam, & ad ignem parum admoue, cuius vncias octo in aurora bibebat, & totidem veſperi: iis enim hunc defletum & in familia orci numeratum, luci auræque vitali reſtituimus.

De febre continua, intra septem dies terminata,

CVRATIO LXXIX.

DAn Orientalis mercator, iuuenis boni habitus vltimis diebus Martij febri continua captus est, capite dolebat, vrinā crudam & incoctam meiebat: sequēti die post alui per clysterem excretionem dolor ex toto euanuit, febri eo modo manēte, quæ natura sua in nocte grauius ægrū affligebat: huic secta vena est, & sanguis ex flexu brachij extractus, melius habuit, & vrinam optimā cum pendente nebula minxit: sexto verò die epoto purgatorio medicamento, multa excreuit, demū septimo sanus fuit factus. Ebiberat autem antea syrupos, vias & meatus obstrusos aperientes.

De febre continua maligna,

CVRATIO LXXX.

PRioribus Aprilis diebus Rutius mercator in nocte horrere cœpit, ad quem horrorem secutā fuit febris acuta, maligna: præsens in aurora igitur ipse, considerans homines eo tempore febribus acutis & malignis

lignis publicè vagantibus maiori ex parte corripi, omni data opera illico à principio contra morbum inuasimus. Est autẽ vir hic gracilis, natura biliosus, perãplas habens venas, annos natus tres vel quatuor supra triginta. Per balanum igitur irritata aluo, & fecibus depositis, internã brachij dextri venam secare feci, & ex ea libram sanguinis fluere, post quã sanguinis missionem syrupum hunc ebibit,

℞. Syrupi de succo acetosæ, de ribibus, rosati simplicis, añ. vnciã mediam, aquarũ endiuiæ, lactucæ, acetosæ, añ. vnciam vnã, misce, & sic frigidum bibat. Item epithema cordiale refrigerans cordi applicitum fuit, & ptisana pro victu concessa, & inter diem & noctem ex lactucæ cauliculis saccharo paratis reficiebatur: veluti radicibus buglossæ saccharo cõditis, super quas hordeaceam aquam pauco vino granatorum mixtam bibebat: tertio verò die quũ siti ingenti premeretur, hoc decoctũ, siue iulep longum dictum, parare feci, quo sæpè vtebatur: & ita habet, ℞. Foliorum endiuiæ, cicoreæ, acetosæ, borraginis, pimpinellæ, añ. manip. vnum, hordei mundi pugillum vnum, radicum buglossæ vncias duas, tamarindorum vnciam vnam & mediam, prunorum Damascenorum

numero duodecim. In libris octo aquæ fiat decoctio quousque maneant libræ quinque, facta colatura adde syrupi de succo acetosæ, de acetositate citri, de borragine, añ. vncias duas, misce, quo in aurora syrupi vice pondere octo vnciarum bibebat, & vesperi quoque pari pondere. Cæterùm vt aliquid in ore ad domandam sitim teneret, prunum vnum vel alterum gustabat; & eius putamẽn ore tractabat, vel psilij semen sæpè à nobis vt decet paratum, & aqua mersum: vel hoc aliud,

℞. Mucilaginis psilis, seminis cydoniorum ex aqua lactucæ paratæ, añ. vnciã mediam, syrupi de ribibus vnciam vnam & mediam, misce, & ex hoc os colluat. At quinto die pharmacum leue hoc ebibit,

℞. Mannæ electæ vncias duas, rhabarbari boni drachmam vnam, antidoti Mithridatis drachmam mediam, syrupi de acetositate limonis vnciã vnã, cum aqua lactucæ quantũ sufficit, misce, fiat potus, quo nonnulla excreuit. Sexto noctẽ grauẽ & insomnem habuit, & pulicare accidens per vniuersum corpus rubricãs apparuit, signum quod febrem pestilentem omnino attestatur: vt refert Galenus libris Methodi medendi, & variis aliis locis, sed præcipuè enarratione vigesimaoctaua cõ

ment

mentarij primi in librum sextũ De morbis vulgaribus, in quibus omnibus locis, Thucydidem testem adducit. Septimo die pustulare symptoma cum pauculo sudore euanuit, & vrina hypostasis alba apparere cœpit: octauo delirauit, & clausis oculis multa loquebatur, quæ ab assistentibus non intelligebantur: tunc ad anum hirudines duæ admotæ sunt, quæ multum sanguinis extraxerunt: nono ad cucurbitulas cum scarificatione secta cute cõfugimus, tunc minus delirabat, & vrina cum sublimamento rubra apparuit: decimo & proximis diebus, omnia eadem: decimotertio parum sudauit: decimoquinto per pharmacum purgatus fuit, tandem decimoseptimo copiosè sudauit, sudore quidẽ multo & calido, à quo liber euasit.

De febre putrida continua,

CVRATIO LXXX.

Vuenis magnus lusor, & qui totam pecuniam Primeriæ ludo amiserat, in febrem putridam cõtinuã lapsus fuit, caput dolebat, sitiebat, & delirabat: ad hunc igitur ingressus medicus quidã cucurbitulas scapulis admouere fecit. Nam sanguinis missionem per venæ sectionem eo tempore

(vt aiebat) timuit, quia luna ex diametro soli opponebatur: quarto verò die ad eum accedens ipse, videns omnia prędicta pati, illico ex flexu brachij basilicam venam secare feci, & ex ea sanguinis libram vnam extrahere. Miseri profectò reputandi sunt medici illi, qui ad lunæ coniunctiones & oppositiones ægris malè habentibus animaduertunt, sanguinis mißionem vel per pharmacum purgationem necessariam timentes. Delirabat autem hic, & multa effutiebat, quę ad ludum faciebant, quum aliquãdo magno applausu, primeriam habere eleuata voce loquebatur, quandoq; verò ad eam conficiendam, deesse carchesiorum folium vnum vel alterum, aut aureorũ, vel baculorum, aut ensium, anxio animo, & summissa voce dicebat, & interim contra vafrum, & cauillatorem, & eum qui artem componendi folia tenet, agere imaginabatur: vesperi tandem videns eum sic prędictis teneri ex cephalica vena brachij totidem sanguinis vncias extrahere feci, quo in die aluus responderet balano curauimus, & syrupum refrigerantem, & aperientem ebibebat: quinto verò die quum multũ sitiret, aquã multam ebibit, qua nõnulla euomuit, & paululum sudauit: sexto pharmacũ purgatorium

torium ebibit, quo multa egessit: octauo lotium crudum multũ & viride meiebat, qua de causa iulep longum nostro modo concinnatum sæpe ebibebat. Vndecimo illi labia torquebantur, retrahebantúrve, & in capite magnam persentiebat caliditatem: vesperi ano applicitæ sunt hirudines, vires parum constabant, sed lotium tunc vt primo subuiride, multum, sed cum nebula apparere cœpit, & lingua nõ adeò exusta vt antea erat: duodecimo sua sp͞õte duriuscula egessit, & multa, in quo die frictiones, & retractiones ab scapulis ad crura vsque sunt factæ: tertiodecimo vinum olfecit, cuius odore multum oblectabatur, sed post eius odorem caput doluit, & febris aucta fuit, & sitis intensior cum linguæ crassitie videbatur. Tunc verò quum in decocto bibendo perseueraret, symptomata omnia sunt remissa, & ipse ad sanitatem paulatim peruenit: timor autem apud me fuit, ne hic in quartanam, aut abscessum aliquem laberetur.

De pterygio, id est ungue in oculo,

CVRATIO LXXXII.

Filia Heben senioris vngulam in oculo patiebatur ita magnã vt pupillam ferè operiret: est

autem oculi vnguis, siue vngula Græcis πτερύγιον dicta, neruosa, circa tuniculam corneam exuberantia, vt plurimum à maiori angulo initium habēs, & ad oculi coronam procedens, vt pupillam quoq; quū multùm crescit, operiat. Oculi igitur vitium hoc curaturi primò vniuersalibus euacuationibus celebratis, ad medicamētorum admotionem in oculo ipso condescēdimus. Præcipuè ad hoc sequēs, quo vniuersa cura clausa est: & ita habet, Ouum accipe, cuius album per foramen extrahe vitello manente, & vice albi eiecti ouum per prædictum foramen ex sale nitro fino & puluerizato imple: postea verò totum ouum ex maza coopertum, armatúmve sub cinerib° calidis dimittito, quousque totum durum satis euadat. Depositis igitur crustis, ex vitello & sale nitro mixtam materiam in subtilem pollinem redige, cuius puluisculum melle exceptū oculi vngui admoue, & bis in die innoua, breui enim opus complebis. Cæterùm enim memini me huic similes oculorum vngues aqua forti argentariorum rosacea temperata curasse.

De febre maligna cum symptomatibus.

Cum

CVRATIO LXXXIII.

SOror Benfarasij musici insignis, quum ad Iacobum Codutum eius spõsum inuitè intrare proposuisset, consueti menses illi superuenere: qui quum ad septimũ diem plerunque fluere solerent, tunc ad tertium tantùm cursum habuerunt, adeò vt maiori ex parte suppressi fuerint: quã mensium suppressionẽ secuta fuit febris continua acuta ex malignarum genere, vt paucis iis deprehendetis. Nam febris cõtinuò affligebat, sed nocte grauius: quã ardor in ore vteri & ano comitabatur ita intensus, vt membra hæc exuri clamaret, sed circa fauces vlcera duo sordida comparuerunt ex aphtarum genere: vitium sanè familiare admodum febricitantibus omnibus, hoc anno 1552. cum quibus omnibus tussis sicca erat, linguæ nigredo, narium interna exulceratio, parum dormiebat, et si dormiebat variis cum insomniis loquebatur. Sed cum omnibus iis parùm sitiebat, non egerebat nisi per glandẽ vel clysterem aluo prius irritata: vrinam rarò videbamus, quia rarò mingebat. Est enim febris hæc (vt dixi) ꝓpter mensiũ suppressionem orta: quia sanguis ob varios fortè quos passa mulier hæc est animi & corpo-

labores, plus iusto crassus, & lentus factus est, vnde cotyledones, id est venarum in vterum desinentium oscula exire non valuit: quo factum est vt ibi obstrusus cõputruerit, ex qua sanguinis & materierum putredine cor malè affectum est, & consequenter febris orta, & cætera symptomata. Iuuenis autem est mulier hæc, annos nata sex supra viginti, temperaturã atrabilariam cum multo sanguine habens, quam quum sic malè affectam comperissem, Galeni doctrina instructus ad ea quę vltimo in via & methodo resolutiua comperiuntur, prima intentio curatiua dirigi debet. Quia, vt nostis, in febribus continuis quinq; sunt, à quibus indicationes curatoriæ colliguntur: febris nimirum putredo, perspiratio impedita, obstructio, humorũ obstruentium copia. Quũ igitur plethora esset, & cætera omnia consẽtirent, sanguinem mittere opus fuit ex saphena pedis vena præcipuè: quia sanguis (vt audistis) corporis inferiores partes obsepserat, & eius multum fluere fecimus, & eo magis quia feruidi sanguinis copia apparebat, cuius timor erat ne in principem aliquam partem decumberet. Cæterùm humorum copia euacuata ad ea quæ obstructiones deponunt veniendum erat,
ni

ni methodus curatoria in hoc morbo varianda fuiſſet, tametſi Galenus etiam turgente materia obſtructas vias aperire deſiderát: opus eſt enim primò febris malignæ acredinẽ domare, ac infringere, quæ ſpiritus lancinat, & vires diſſoluit: quam intenſionem complemus ſyrupis de aceto ſitate citri, de nenuphare, de ſucco acetoſæ, de ribibus, roſato ſimplici, & ſimilibus, cum ſuis deſtillatitiis aquis & decoctis ad id facientibus: quarto verò die ex manna, & rhabarbari diluto pharmacum ebibit, quo multa deiecit: quinto iulep lõgum hoc parare fecimus, multùm ad rem faciens: & ita habet, ℞. Hordei mundi libram mediã, foliorum endiuiæ. borraginis, pimpinellæ, acetoſæ, portulacæ, radicum bugloſſæ, añ. manipulum vnum, florum nenupharis, violarum, roſarum, ana: pugil. vnum, ſeminis melonis mundi, cucurbitæ, citrulli, anguriæ, acetoſæ, citri, limonis acidi, añ. vnciam mediam, prunorũ ſebeſten, añ. numero quindecim. In libris octo aquæ fiat decoctio quouſque tertia pars abſumatr, & fiat colatura, cuius decocti vncias quinq; adiecta altera iulep violacei, in aurora bibebat, & veſperi totidẽ: hoc autem decocto delectari aiebat. Sed tunc ardor circa pudenda maximus vige-

bat, contra quem fomentum ex herbis frigiditatem cum adstrictione inducentibus paratum est, neque minus contra aphtas in gutture habitas tunc instabamus, medicinis tam sæpe à nobis citatis pro illis abigendis: ita enim mulier hæc iis symptomatis infestabatur, vt venenum illi in potu datum esse clamaret: qua de causa breui ramentum cornu animantis vnicornis dicti, in aqua acetosæ illi propinatũ fuit, veluti lapis Bezoarticus ex ventræ capræ cuiusdam Indicæ extractus, quem Indiæ principes, & omnes Lusitani nostri pro summo antidoto cõtra venenum habent. Octauo verò die rigorem paruum hæc persensit, & ita paruum, vt asistẽtes cum ea in dubium traherent, an rigorem persentiret vel nõ: tunc lotium melius apparuit, & symptomata omnia imminui cœperũt & ægrota ipsa dormire cœpit: nono prædicta hora rigor quoque superuenit, sed paruus quoque, quem ego salutis indicium & nũtium dicebam: decimo & vndecimo omnia vt antea erant, sed rigor iam non erat, duodecimo pharmacũ purgatorium hoc ebibit, ℞. Tamarindorum vnciam vnam, rhabarbari optimè pisti drachmas duas, in vnciis quatuor aquæ cicoreæ per noctem macerentur, & in aurora fiat colatur

latura, & expreſsio: cui infuſo adde mãnæ electæ vncias duas, diaphiniconis drachmas tres, electarij de pſilio drachmã vnam cum dimidia, ſyrupi de acetoſitate citri vnciam vnã. Miſce, fiat potus vnus, detur ieiuno ſtomacho, & deſuper per horã dormiat: hoc enim ita purgata eſt, vt decimo quarto die ex toto libera & ſana facta fuerit, veluti plures alij ægrotantes, qui eo tẽpore ſimilibus febribus correpti erant.

De uillico cannas putidas mouente, & inde infecto,

CVRATIO LXXXIIII.

QVi cannas putidas euoluit villicus, totus tumuit. Cæterùm vt veneno affectus curat⁹ fuit; expirant autem ex ſe cannę putidæ vaporem quẽdam, prorſus venenum ſapientem.

De febre continua maligna, ſemper cum ſudore affligente,

CVRATIO LXXXV.

BAldus fori Sempronienſis vir triginta ſex annorum febrire cœpit, febri quidem continua, cum qua latus vniuerſum dolebat, & de capitis ingenti dolore querebatur. Cę-

terùm hic multùm ſemper ſudabat, ſed veſperi magis, non quòd eo ſudore febris ſolueretur, quum in nocte ea magis ſemper ingraueſcebat, adeò vt duplicem morbum hominẽ ſimul inuadere, potius quã duplicem continuam tertianam, crediderim. Erat autem vir hic ruffus, ſanguineꝰ, benignus, exercitio deditus, cui prioribus ægritudinis diebus vena bis in flexu brachij ſecta fuit, & ſanguis abundè extractus, nec minus hirudines ano admotæ ſunt, & cucurbitulæ ſcapulis cum ſcarificatione applicitæ: ſymptomata maiori ex parte leuia erant, vel ſaltem non grauia: dormiebat, optimè comedebat, vrina ad vndecimum vſque optima cum nubecula ſemper apparuit, cum quibus omnibus pulſus mediocres erant. Cæterùm poſt vndecimum diem vrina ſubiugalis & turbida apparuit, & vires imminui cœperunt, & ſymptomata varia ingraueſcere: demũ initio quartidecimi diei obiit. Noua autẽ materia venenoſa à membro ignobili ad nobile mota eſt, vnde mors originem traxit: neque enim hic aliter ſentiendum arbitrarer, imò ita dicendum docuit Galenus, lib. De conſtitutione artis medicę. Sic enim hoc modo, quum hęc ſcribimus, obiit vir robuſtus & fortis Picenus, qui

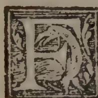
arcu

arcubusia ad ædes diui Augustini præparabat: ad decimum autem vsque diem vrinam optimam semper habuit, veluti & pulsus apprimè fortes & consonos, & tamen tertiidecimi initio obiit. Magis autem mihi in hoc casu ad humorem venenosum hunc confugere placet, qui ex ignobili membro ad nobile raptum habuit, quàm ad eam temperamentorum pugnantiam in corde repertã, ex qua pulsus optimos eleuari Galen. tradit: & nos hac in Cẽturia sæpe annotauimus, vel ad putredinem febrilem, cordis corpus occupantem, quæ tunc hæcticæ respondet, vnde & febrilis calor non multum ab ægrotante, vel eius cutem tangente, excessiuus percipitur: & pulsus cõtinui non multũ à naturalibus differũt, imò eo tempore lotium optimũ cum bono sublimamento videtur, vt ex Galeno lib. De præsagatione ex pulsibus, in hac Centuria sæpe inculcaui. Sũt etenim hæc digna varia repetitione, quum quę bona sunt, Galeno ex Platone sæpe repetẽte, multoties inculcanda sunt. Causam verò reddere quòd ij obierint ob raptum materiæ venenosę ab ignobili mẽbro ad nobile decasæ, vel ob ipsius materiæ peccantis heterogeneitatem, quæ ad id tempus sua malignitate

occultabatur,non verò ob prædicta,facilè erit,quum quis nouerit hæc successu,illa verò morborum initio maiori ex parte euenire.

De citta,id est pica morbo,quē μαλακίαν quoque,quasi mollitiē medici appellant,

CVRATIO LXXXVI.

Filia illius qui quum loquitur, pessimè animi conceptus suos exprimit, annos nata duodecim,facie pallida,positione gracilis,cittam morbū patiebatur. Nam indiscretè lapillos,terram, calculos, cretam, gossipium,lanā,& varia similia comedebat,& ita eisdē delectabatur,vt inter suendum eius puluinaris,super quo mulieres suere solent,gossipium suaui appetentia comederet,tametsi à matre & assistentibus increpabatur.nec enim prædicta tantum comedebat,sed absurdissimos alios cibos.Ob vitiatos autē humores ad ventriculi osculum defluentes,non solum in prægnantibus, sed puellis & viris vitium hoc fieri solet, vt refert Galenus libro quarto De symptomatum causis. Erant autem in puella hi vitiosi humores calidi,qui quoq; frigidi plerunque in aliis vitium hoc producere nati sunt. Curaturi igitur

igitur nos puellam hanc primè, quòd optimis & selectis vteretur cibis proposuimus: veluti carnibus phasianorum, perdicum, turdorum, merularũ, caponum, gallinarum, hœdi, veruecis, & similiũ, non minus vtebatur ouis recentibus, piscibus petrosis, & aliis optimi succi cibariis: ex tragematis & bellariis accipiebantur Martij panes, pinosaccharatum, vua passa exiccata, & similia: ex oleribus vero permittebamus spinachiam, aureũ olus, atriplicem dicimus, albam endiuiã, portulacam, mentham & anethũ. Cæterùm quantũ ad medicamenta attinet, quibus pro hoc propulsando vitio vsi sumus, primò vomitoriis non solùm ieiuno stomacho, sed à prãdio ebibitis cœpimus, quibus nonnulla euomuit, parui tamen momẽti: dein verò syrupum hunc ebibit, qui habet, ℞. Geleniabim de saccharo vnciam vnã & mediã, oxymelitis simpl. vnciam vnam, aquæ absinthij vncias duas, misce, & calidum bibat. Est autem geleniabim vox Arabum, vel rosaceum collatitium ex saccharo paratum significans, vel (vt ita dicam) est geneliabim ex saccharo syrupus rosatus simplex, saccharo primò aqua endiuiæ lauato. Porrò, quia syrupũ hunc pro ventriculi affectione damus, eũ parũ aquis dilui

mus,vt in eo longiorem trahat moram, nec ſic facilè ab eo permeet:hunc autem ſyrupum bis in die bibebat,quē per octo continuos dies ebibit:in fine quorum hie ram Galeni forma pilulari,pondere drachmæ vnius cum dimidia deglutiuit, & ea multa egeſsit.Sed interim,vice cretæ Aetij cõſilio amylum recens illi elargiebamur,& quandoq; oſsicula pullorũ exuſta roderet pro terra & carbonibus permittebamus. Forinſecus verò ſtomachus lana ſuccida oleo cydoneorum imbuta fouebatur:poſt habitam verò purgationem duos dies iterũ ad ſyrupi potũ rediit,oxymelitis tamen maiori addita portione,ac ſic iterum pilulas ex hiera picra deglutiuit,agarico quandoq; adiecto,& viciſsim ad quadraginta dies ſecuta fuit, in fine quorum rotulis iis vtebatur:qui habent,

℞. Specierũ diarhodonis Abbatis, diamargaritonis frigidi,añ. drachmam vnã, aromatici roſati ſcruptulum vnum cum vnciis quinq; ſacchari albi diſſoluti in aqua roſacea moſchata:ad ignem paretur conditum,& poſtea ex eo rotuli formentur pondere drachmæ vnius cũ dimidia, ex quibus ſingulos ſingulis diebus in aurora ieiuno ſtomacho comedebat,& deſuper vini abſinthites,noſtra induſtria muſti tem

sti tempore parati, vncias tres bibebat: sed tunc ceratum coccineo panno extensum stomacho applicitum habebat, & ,vt nosti, ad scuti formam redactum, & ex iis paratum: ladano, vtroq; corallo, œnāthe, rosis rubris, coriandro præparato, & similibus: iis enim ita bene habuit puella hęc, vt eam ad balnea mittere nō opus fuerit. Patauium autem eam mandare statueramus, quum thermarum potu multum iuuari credebamus, at quum prædicta suffecerint, supersedimus cætera omittentes.

SCHOLIA.

Familiare admodum vitium prægnantibus est, non solum extinctos carbones, cretam, cimoliam, lapillos, sed alios absurdos cibos comedere: vt huius rei primo Hippocrates meminit libro suo De superfœtatione, quum inquit, Si qua prægnans terram edere concupiscat, aut carbones, eaq; edit, in capite pueri, vbi natus fuerit, signum à talibus apparet: quale verò signū hoc ab Hippocrate repertum sit, audi. Est sanè, vt ipse sæpè vidi, & obstetrices quoque mecū sentiunt & seruant, super ipsum caput nescio quid luto simile, omnino & absurda quæ mater comedit referēs: cui simile quoque habent ij qui in lucem exeunt, & matres octauo mense coiuerunt, vt ex Hippocrate & Aristotele primo moniti sumus. Ceterū

tametsi prægnantibus familiaris hæc sit affectio, non prægnantibus tamen mulieribus, veluti puellis, & viris quoque euenit, vt huius rei Galenus autor est, libro quarto De symptomatũ causis, & Curatio nostra firmat. Dicitur autẽ morbus hic Græcis κίττα, Romanis verò pica: quia vt auis pica multas & varias pennas habet, ita qui affectionem hanc patitur, varia & absurda appetit cibaria. Vel potius pica dicitur, quòd eadem auicula prædicto morbo sæpè laborat, vt Galenus vult, & Paulus Aegineta confirmat, operis sui medici capite primo. Aetius verò, & si ea quæ capite decimo sermonis sextidecimi suæ Medicinæ continentur, Galeno referat, sic tamen ait, Circa secundũ mensem affectio quædã prægnantibus accidit, quæ à pica auicula nomẽ accepit: alij tamẽ ab hederæ similitudine, quæ κιττός, siue κισσός Græcis vocatur, hanc affectionem cittã Græcis appellatam esse sentiunt, nã sicut illa variis plantis, prout occurrunt, se implicare solet, ita mulieres ex pica laborãtes varia edulia appetũt; atque ea contraria, quæ tũ voluptatẽ tum insuauitatẽ gustãti exhibent, & cætera. quæ cũ iam dictis parui sunt momẽti, & fortè nõ vera. Est porò affectio hæc deprauata stomachi appetentia: quæ à vitiosis humoribus in ipso stomacho congestis oriri solet, vnde Galenus quarto libro citati voluminis De symptomatum causis capite septimo ita inquit, Deprauata autem appetentia partim
ad

ad immoderatam cibi potionisq; exhibitionem vertitur, partim ad alienæ qualitatis desideriũ: & multis interiectis subdit, Prauas autem qualitates appetunt ij, quibus ventriculi tunicæ prauo aliquo excremento sunt imbutæ, atque consueuit huiusmodi affectus mulieres vitiosis humoribus refertas infestare: idq;, quum vterum gestãt: vocatur pathos ipsum citta, id est pica, siue μαλακία. appetunt autem maximè per hunc affectum & acida & acerba, nonnunquam acria quoq;, interdum vel cimoliam terram, vel testas, vel extinctos carbones, aut alios huiusmodi cibos absurdos. Atque complures earum huiusmodi vitio laborant vsque ad secundum ac tertium mensem: in quarto verò quiescunt, partim quòd vomitione vitiati humores expurgantur, partim quòd concoquuntur, vtpote exiguum cibi tum sumente muliere ob fastidium, partim etiam quòd multitudo vacuatione sit imminuta. Quippe primis duobus mensibus fœtus paucum ad se sanguinem attrahit, eo quòd parum adhuc auctus sit, adeo vt ne fœtus quidem nominari tum debeat, sed κύημα potius, id est conceptus: vbi verò iam increuit, tum plurimo indiget alimento, atque tum, nõ id quod optimum est è venis, vt antea dicebam, allicit, verumetiam quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitiosi simul attrahit, ita fit, vt vniuersum corpus & plethoricon, id est plenum esse

definat,& minori horum vitio crucietur. At fœtus ipse excrementa, quæ ab attracto redundant alimento, ad duas reponit membranas: quo fit, vt ipse quoque & maiorum humorum vitio, & maiori imtemperie infestetur, quandoquidem à vitioso sanguine alimentũ sumit, nisi grauida mulier residuo, quo vterũ gerit tempore, optimis vtatur cibis, hæc Galenus. Quæ in totum nostro faciunt proposito, & ex quibus altera diluitur quæstio, an fœtus optimo, vel prauo nutriatur sanguine. Nunc institutum nostrum prosequamur, & Galenum viros quoque infestari pica morbo dicentem, audiamus: ita enim altera linea interiecta ab eo loco, quem paulo antea adduximus, inquit, At quia de prauarum qualitatum appetentia sermo incidit, factum est vt malaciæ quoque meminerimus, quæ viris etiã nonnunquã accidit, quando ipsis quoque vitiati humores ad ventriculi osculũ defluunt, vt nostræ cõtigit ægrotanti. Cæterũ vt à vitiatis excrementis deprauata fit cibariorũ appetẽtia, ita quoque pro vitiati humoris ratione deprauata eorũ, quæ bibuntur, appetẽtia, vt inibi quoque Galenus testatur. Sunt autẽ quæ deprauatam appetentiam potus faciunt, humores salsi aut biliosi, humiditatis natiuæ feruor, dipsas deuorata, aqua marina, vinũ vetus, febris ardens. Sed hæc ad quantitatem potius referẽda sunt, quàm ad qualitatem: quia potus quantitatem augent, neque qualitates immutant. Quod

verò

verò hierapicra tam sæpe pro hac propulsanda affectione vsi simus, Galenus in causa est, qui eã probatißimam ad vitiosos humores deponendos, qui in ventriculi tunicis continentur, ait. Porrò dicitur affectio hæc malacia, quasi mollities & defectio quedam eius, qui eam patitur: vnde & malacia quoque pro maris tranquillitate vsurpatur à doctis, quam vulgò bonaciam cõtra malum omen nautæ vocant.

De cœliaco morbo, & καχεξία, & ἀτροφία.

CVRATIO LXXXVII.

Vi lectioni & studio cõtinuus & asiduus erat, iuris peritissimus, excellẽs doctor Amianus, stoma chũ imbecillẽ cũ acidis ructibus habebat, & egestiones, diu est, liquidas & fluidas asiduò emittebat, cũ quibus renes dolebat, & in eis caliditatẽ excellẽtẽ, velu ti in hypochondriis persentiebat, fastidie bat, & toti⁹ corporis malũ habitũ, καχεξίαν Græci vocant, incurrere quadã cũ gracilitate incipiebat. Erat autẽ vir hic natus an nos circiter quadraginta, tẽperatura atrabiliarius. Nouisti tu autẽ lector optime, natura melancholicos ingeniosissimos esse, & in artibus omnibus excellentes, vt Aristoteles Peripateticæ sectæ princeps,

libro Problematum memoriæ commendauit, quanquam scioli cum Petro Ebano Conciliatore dicto, problema illud longè aliter torquent & interpretãtur, ignorantes humorem melancholicum diuinitatis cuiusdã esse participem: de qua re, quũ dabitur occasio, plura & meliora cum Angelo Politiano dicemus. Nunc autem huius excellentis & præclari viri affectiones per nos curatas percurramus, cuius per inferiora excreta asiduè (vt dixi) liquida, subalbida, malè cocta, humentia, sed non fœtida erant, vnde hunc cœliacam affectionem pati deprehendi: magis enim in cœliaca hac affectione cibaria alterantur, quàm in lyenteria, quæ ab stomachi intemperie euenit, vt in Scholio examusim hæc declarantur. Ortum autẽ cœliaca hęc affectio contrahit à ventriculi frigida intemperie, multa cum pituita eius cauitate abundante, vnde cæteræ affectiones dependentiam habent. Ob asiduum autem studiũ excellens vir hic ventriculi intemperiem quandam contraxit frigidam, vnde comesta non rectè cõcoquebat: sed magis pituitam multam in eius vẽtriculi cauitate coaceruabat, quæ indies intemperiem magis & magis fouebat: adeò vt ab hinc mensem vnum in cœliacam lapsus
fuerit

fuerit affectionem, quam & nunc patitur, & eam aliæ prædictæ comitantur. Curaturi igitur nos malas has affectiones, ad earum originem attendere, & eam primò depellere opus est: est autem ea, morbus dictus, intemperies frigida & humida ventriculi: quam cõsequitur cœliaca affectio, non omnino morbus dicenda, sed magis symptoma ex morbo consequens. Imbecilli autẽ reddito vẽtriculo alteratrix seu concoctrix dicta facultas, (pituita etiã fauente) ingesta rectè non concoquit: quæ etsi rectè cõcoquere valeret, ob imbecillitatem tamen virtutis continentis, quæ in ipso ventriculo est, breui per πύλωρον portonarium vulgò dictum, ea ad tenuiora intestina descẽdunt, & inde per crassiora citò foras extruduntur: à tenuibus porrò in testinis, ceu à promptuario quodam, meseraicæ venæ ad se chylum attrahunt, & ad iecur postea transmittunt: qui quũ hac in affectione exactus non sit, neque perfectè coctus, vt chyli nomen non mereatur, factum est vt ex eo meseraicæ venæ parum vel nihil attrahant, vnde iecur & cætera omnia mẽbra malè afficiuntur, adeo vt καχεξίας & ἀτροφίας, tabis species, inde pullulẽt, gignĩtúrve: sed qua via inferius exponemus: nunc verò ne Curatio nostra

longius percurrat, ad ea remedia, quibus vsi sumus, recensenda pro iis profligandis affectionibus accedamus. Quum ergo à ventriculi imbecillitate morbus hic pendeat, vniuersus noster conatus eò dirigi debet, vt ipsum roboremus, & in pristinã sanitatem reddamus. At quum pituita in ipsius cauitate fluitans impedimento sit medicamentis & remediis ipsi adhibendis, per vomitum & sputum continuum mittebat: quæ enim in ventriculi cauitate continentur (Galeno sæpè teste) per vomitum facilè euacuantur. Soliciti igitur fuimus per vomitum hunc ciere humorem, hac tamen lege, vt opus hoc leuioribus cõpleretur medicamentis, idq; per interuallum: aliter stomachus vellicaretur, & distenderetur, & consequenter in maiorem lapsum eum traheremus. Prouocabamus igitur vomitum alternis diebus, quãdoq; ieiuno stomacho, quandoque verò post ouorum vitellos ingestos, vuam passam, & nonnulla alia cibaria, iis sequentibus vomitoriis, ℞. Aquæ naphæ, id est floris arantiorũ, libram vnam, & tepidam bibat, & vomat: vel hoc, ℞. Seminis anethi, raphani, cumini, añ. vnciã mediam, in libris duabus aquæ fiat decoctio sufficiẽs, facta colatura, decocto adde oxymelitis

vncias

vncias duas, misce, & tepidum bibat, quo liberaliter vomebat: à vomitu verò in aurora completo, altera interposita hora hunc ebibebat syrupum, ℞. Mellis rosati colatitij vncias duas, oxymelitis vnciam mediam, cinnamomi optimi scriptulum vnum, aquæ absinthij vncias duas, misce, & calidum bibat: quem vesperi per horam ante cœnam iteret, & per quinque continuos dies prosequatur. Sexto verò die bolum hunc in paruas redactum portiunculas, nõ nisi leuibus placentulis, nebulis aut obliis, vel ostiis dictis, primo aqua madefactis, exceptum cocleari argenteo, cum pauco rhodomelite colatitio deglutiebat. Ita enim sacram amarã, veluti cætera medicamenta amara ægrotantes, ne eorum percipiant amarorem, deuorare debent: habet autem bolus sic,

℞. Specierum hieræ cum agarico drachmam vnam & mediam, electuarij de cinnamomo drachmam vnam, rhabarbari optimi drachmam vnam, cum saccharo & rhodomelite misce, fiat bolus, quem in aurora eo modo dicto capiat, quo optimè purgauit: interea tamẽ dũ hæc operabantur, exterius ventriculus oleis refocillabatur, vt nardino, mastichino, absinthino, & menthæ succida lana exceptis, veluti

ſiccis fomentis, ſtomachum roborantibus. Sed poſt habitam purgationem ſtomachale ſcutum ita parauimus, ℞. Ladani puri & bene olentis drachmam vnã & mediam, ligni aloës drachmam mediã, maſtichis, thuris, añ. drachmas duas, nucis moſchatæ, maſcis, piperis longi, garyophyllorum, calami aromatici, mẽthæ, añ. drachmam vnam, cum cera & reſina, añ. quantum ſufficit, ad ignem miſce, fiat ceratum ſtomachale, quod in panno cocco infecto rubro ad ſcuti figuram extendatur, adiecta ſemidrachma galliæ moſchatæ ex Meſuæ deſcriptione, & ventriculo admoueatur. Hoc enim ad ventriculi malam intemperiẽ propulſandam multùm conducit, veluti ad concoctricem & retentricem facultates ipſius ventriculi malè affectas roborãdas, & inſtaurandas: quod vnum nobis præcipuum in hac curatione propoſitum eſt, pro quibus recuperandis, quum multa à Galeno libro ſeptimo Methodi medendi, tum ſæpè alibi docentur, tum etiam ab Alexandro Tralliano libro quoque ſeptimo ſuæ Medicinæ, capite quinto: nos tamẽ iis vſi ſumus,

℞. Diacytonitis cum aromatibus libram vnam, theriaces optimæ vnciam vnam, diacinnamomi vncias duas, in mor

tario

tario marmoreo omnia rectè pistentur,& cum aromatica cydoneorum miua ad formam opiatam dictam, redigantur: & fiat conditum, de quo singulis diebus singulas vncias ieiuno stomacho comedebat,& desuper pro posse dormiebat, & ad quatuor sequẽtes horas cibum non capiebat: iis enim & optimo victu, cuius inferius sermonem faciemus, intra viginti dies melius de ventriculo habere cœpit. Cæterùm quum cachexia & atrophia morbi graues & sæui perseuerarent, in mentem subit rhaponticum verum ex Ponto ad nos delatum pro eis abigendis summum forè remedium, vt ex Dioscoride didiceramus: id quod postea vt præsagieramus ad votum respondit. Cœpi igitur rhaponticum hoc modo parare, ℞. Rhapontici Græcorum boni & recẽtis vncias duas, radicis apij vnciam mediam, crassiori modo rhaponticum pistetur,& in libris duodecim vini boni albi & odoriferi per noctem maceretur,& manè ad ignem lentũ fiat decoctio, quousque tertia pars absumatur, modo tamen in coctura ea seruetur diligentia quam in radice cynarum seruari desideramus. Facta igitur colatura prædicti vini vncias sex primò ieiuno stomacho ebibit, ac sic vicissim ad inte-

gram librã peruenit. Nam primis diebus ſemel tantùm in die ieiuno ſtomacho hoc bibebat vinum, poſtea verò veſperi eum quoque repetebat, proſpero & fauſto ita ſucceſſu, vt intra viginti dies eius vini potu ſanus & liber euaſerit: vnum tamen ſcire decet, quòd interea dum hoc ebibebat vinum, frictiones ſiccæ per vniuerſum corpus aſperioribus linteis illi fiebant: poſt quas & ſinapiſmis, & picationibus vſi ſumus remediis tam rarò à neotericis in vſu habitis, ſed nos Galenum libro decimoquarto Methodi medendi, vt eius alios varios locos ſubticeam, pro hoc complendo opere ſecuti ſumus, vt Alexãdrum Trallianum libro octauo ſuæ Medicinæ eiuſdem numeri capite, in quo de inueterato cœliaco affectu agit, & Aetiũ Sermone nono ſuæ medicinæ, capite trigeſimoſeptimo. Cæterùm ſilentio prætcrire non eſt, quòd iecinori ea quæ robur adferebãt extrinſecus admouebamus remedia. Nunc demum victum & eius ordinem, quem vir hic in hoc morbi ſucceſſu ſeruauerit, paucis dicamus: in primis quum ventriculus imbecillus eſt, & eius facultates retentrix & coctrix imbecilles ſunt, conſonum eſt, hic leuioribus & ſubtilioribus veſcatur eduliis, ventriculum

minim

minimè grauantibus, quare in ipsius curationis limine, capi, aut gallinæ, vel perdicis succum bibebat, quem sic extrahere mandabamus: alitem exanteratam accipe, & ipsam optima & pura mastiche cum cinnamomo selecto, quod facilè in officinis & tabernis habetur, & pauculo pane refarci, & ad ignem in veru coque, quam sic non exactè assam torculari exprimes, & succum multum inde (vt ab amygdalis oleum extrahitur) ægro potãdum dabis, non nisi puluisculo specierum diamoschi, & diambræ adiecto. Est sanè succus hic optimus, quia facilis concoctu, ventriculum minimè grauans, & paucas vel nullas gignens superfluitates, cum quibus mastichis & cinnamomi ratione ventriculi malas qualitates emendat, & eius facultates vitiatas, ac debiliores redditas, roborat & instaurat: in quo succo, aliquando panis assulas ad ignẽ primò exiccatas, vel, vt primò erant, mittebamus, & eis cum eo victitabat. Post hunc verò succum ebibitum, parum pulli, aut alterius alitis optimè & bene elixæ ac præparatæ comedebat, ac tandem parum vini rubri generosi adstringentis bibebat: multus etenim potus ventris fluxionibus infestissimus existit, vt omnes testãtur me-

dici. Proinde omnis liquor qui potui similibus datur, paucus & conueniens sit decet. Cœnam porrò prandio liberaliorē, & magis copiosam & opiparam illi permittebamus, vt in hoc morbo Aetius agē dum suadet: quanquam, vt verum fateamur, & cum Galeno, vt decet, loquamur, iis qui sic affecti sunt cibum partiri sæpè decet: id quod nos summa cura semper in hoc ægroto seruatum habuimus, vno pro maximo habito, quòd initio cibi hic semper parum diacytonitis prægustabat, vt ventriculum ad ea quæ postea comedere debebat, stabiliret. Cæterùm prædictis alitibus, quibus ægrotus hic vescebatur, addas velim pullum columbinum domesticum, ficedulas, fasianos, turtures, gallinas Indicas, Africanas dictas, quas Græcia meleagrides appellare solet: quarum carnes fasianis anteferuntur: ita enim delicatæ & friabiles hodie Romæ habentur, vt omnium auium carnes facilè superare dicantur: iis adde ex quadrupedibus hœdum, veruecem, lepores iuuenes, & cuniculos paruos: ex quorum carnibus succus eo modo à nobis paratus, concinnabatur veluti contusum, pistum dicunt, ex iure earundem apparatum, adiecto puluisculo alicuius electuarij stomachum roboran-

tis,

tis, aut cinnamomi, vel nucis moſchatæ, piperis longi, aut garyophyllorum, & ſimilium: aut aqua coquebantur, mentha, & cerepholio, herbula vniuerſæ Hiſpaniæ (vt puto) ignota, aut hyſſopo, vel petroſelino vulgari, vel ſimili adiecta, cum prædictis aromatis & croco. Legumina omnia prorſus reſpuimus in hac curatione, orizam tamen laudamus, veluti in curationis ſucceſſu, carduum, pineam ſcolimum & cynaram dictum, terra obrutum, & album redditum, & eius caput chychophyllum dictum, coctum tamen & pipere comeſum: ex fructibus autem oliuæ colymbades, & amygdalæ laudantur, & vua paſſa cum ſeminibus, ſed ex tragematis & bellariis pinoſaccharatũ multum laudatur, & Martij panes, veluti condita altera palmaris longitudinis, ſuauia, cinnamomi colorem referentia, quæ Venetiis à moſcho fortè quo ornantur, moſchacholia, vel moſtacholia vocantur, & eorum vice Luſitani, Hiſpani canellones ſuauiſſimos & cordiales admodum parant, vt varia alia condita ſaccharæa moſchata, & ambarata præteream.

SCHOLIA.

Dicitur morbus hic Cœliacus, ἀπὸ τῆς κοιλίας nomine, ventrem ſiue ſtomachum

significante, in quo potissimum sit: non me tamẽ latet τὴν κοιλίαν apud Hippocratem, quandoq; ventriculum, quandoque verò aluum significare, vnde nonnulli cœliacum morbum non tam ventriculi paßionem, quàm gracilium intestinorum esse contestabantur: sed falsò, quum cœliacus morbus stomachi paßio sit. Caterũ cœliaca hæc affectio apud Hippocratem & Galenũ, vt aliqui aiunt, sub lyenteria comprehenditur. Nam Galenus libro sexto De locis affectis capite secundo, in quo ventriculi & intestinorũ prosequitur affectiones, inquit, Sunt alia quoq; accidentia quæ quidem haud absurdè, & intestinis, & ventriculo simul affectis euenire creduntur, vt quas lyenterias, id est læuitates intestinorum, cœliacas, id est ventrales nominãt, quum videlicet materiæ nequaquam sunt mordaces. Nam vt mordaces ob mordendi vim omnia intestina ad excretionem excitãt, ita non mordaces intestinorum imbecillitatem sequi cõsueuerunt: quia retinere contenta, ne exiguo quidem tẽpore possunt. Siquidem illicò excernunt ea, perinde ac si graue aliquod onus deponerent, haud secus quã in destillatione vrinæ contingit, & cætera. Ex quibus citatis verbis satis claret Galenum per lyenteriam cœliacam affectionem intelligere: sed quomodo Galenus intelligendus veniat, & quibus cœliacus morbus à lyenteria differat, cordatißimè & candidißimè exposuit Aegineta libro

bro tertio suæ medicinæ capite quadragesimo dicens, Lævitas intestinorū, quæ Græcis λειεντερία dicitur, duplici cōtinetur discrimine: hæc ex summa intestinorū exulceratione contrahitur: quorum verò lyenteria ex cicatricibus quas excitauit dysenteria parte plurima, vel aliis oboritur fluxionibus. Altera verò ex infirmitate & languore virium alimenta in ventriculo continentium creatur: eademq; cum cœliaca dispositione confunditur, miscetur q;. Etenim in hac languente & imbecilla ventriculi facultate, nec coquuntur, nec digerūtur alimenta. Sed cruda, humentia imperfectaq; redduntur, aluo continenter fluida. Verum in vtroque lævitatis genere celerius quàm in cœliacis, quæ assumpta sunt egeruntur: tamq; intensa est cruditas, vt alimenti assumpti genus apertè cognoscatur, atque hac nota potissimum à cœliacis discernuntur. Hæc enim Aeginetæ ita appositè, eleganter & aptè sunt dicta, vt nullius alterius doctrina pro hac deprehendenda affectione opus sit: & eo magis, quum ex eis dignoscatur, cœliacam ventriculi passionem esse, quæ sæpè cum lyenteria à ventriculi imbecillitate exorta confunditur, sed dignoscitur quòd in cœliaca cibaria non ita cruda, vt in lyenteria emitti solent, egeruntur, sed liquida, fluida, & humentia. Dicitur cæterùm lyenteria non quidem propriè morbus, sed magis accidens, & passio morbum consequens, quæ à Galeno ita

definiri solet, Lyenteria, id est læuitas intestinorum, est velox & sine aliqua, vel parua trãsmutatione ciborum excretio, quæ multis de causis euenire contingit, quas ad præsens recensere longum esset. Quando igitur ea quæ comeduntur celeriter deiiciuntur, talia qualia deglutita sunt, hanc paßionem læuitatem intestinorum medici vocamus, quæ ex potentiæ cõtinuæ debilitate fit: &, vt Galenus adnotat libro quarto Aphorismorum enarratione duodecima, consequitur ad omnium quæ ad aluum pertinent instrumentorum intemperaturas, hoc est ipsius ventriculi, in quem cibos deiicimus, & eorum quæ ex hoc suscipiunt, atque transmittunt intestinorũ. Ex quibus verbis satis percipimus in lyenteria læuitate intestinorum dicta, intemperantias ventriculi, gracilia quoque intestina infestare, id quod in cœliaca fieri non contingit: quia vt in lyenteria ventriculi alteratrix facultas ferè abolita est, vt ex cibariis ingestis deprehenditur, quia talia secundum omnes suas qualitates permanent, qualia assumpta erant: ita in cœliaca paßione non omnino deperdita est, imò in ea aliqualis potentia reperitur, qua mediante cibaria parum alterat, & ea liquida reddit, & flatus eleuat. Dicamus igitur, quod in læuitate intestinorum calor prorsus languet: in cœliaco verò affectu aliquantulũ viget: vnde ructus acidi etiam à principio eleuãtur, quia imperfecta fit à calido innato conco-

ctio

ctio, vt paulo inferius dicemus. Non igitur de cœliaca affectione Hippocratis aphorismus primus libri sexti Aphoris. intelligetur, quum dicat. In longis læuitatibus intestinorum si ructus acidus fiat, qui prius non erat, signum bonum: quia in hac cœliaca affectione ructus acidi, quoad innatus calor auctior factus est. semper cõperiuntur. Nam prædictus aphorismus, In longis intestinorum læuitatibus, rationem habet in quibus à principio ructus acidus non erat, sed postea superuenit. Quia morbi huius initio vẽtriculus viribus destitutus erat, vt cibi eo modo crudi quo ad eum perueniebant, absq; vlla vel parua alteratione illico foras emittebantur. Non igitur in cibos ingestos calor quicquam agebat: successu verò tẽporis aucto natiuo calore cibi aliquantulum alterantur, & eorum ferè semiconcoctio fit, vnde flatus & fumi, ac acidi ructus excitãtur: quod signum optimũ esse tradit Hipp. quia quũ in principio nulla neq; perfecta, neq; imperfecta concoctio erat, nunc demũ concoctio apparere incipit: quæ & si imperfecta est, optimũ tamen est signũ: quia natiuũ calorẽ à principio sepultũ. nũc reuiuiscere indicat: qui quum diminutus est, exactè non cõcoquit. sed cibum immutat, & in acidum trahit. Nouistis autẽ acidum saporẽ à calido coquere incipiẽte, nõ verò perfectã mutationẽ atq; alterationem afferre potẽte fieri, vt tradit Gale. lib. quarto De facultatibus simp. medicamẽ. cap.

decimoquarto, & libro tertio De sympt. causis capite primo: vnd. libro secundo De temperamentis capite octauo, ipse Galenus inquit, Ventriculus, si bene concoquit, temperatus est: si non bene concoquit, intemperatus: si nidorosos, vel fumosos edit ructus, igneus in eo calor est: sin acidos imbecillus & infirmus: vt liquido constet acidum hunc saporem à diminuto calore concoquente euenire. Quum igitur cibaria sic incocta & acida manebãt, ea per aluum veluti ex vase destillante excernebantur. Item quum longo tẽpore membra cibum non persenserunt, consequẽs fuit corpus extenuari, & iecur malè affici, vnde cachexia, id est totius corporis malus habitus, morbus: & atrophia, id est sine nutrimento, vel totius corporis maxima macies pullularũt. Sunt autem duo ij morbi tabis species: quibus phthisis tanquam tertia adnumeranda venit, de quibus quum dabitur occasio sermonem faciemus. Caterùm quòd lyenteriæ, id est læuitatis intestinorũ nomen, huic affectioni omni ex parte non satisfaciat, meminit Galenus enarratione prima libri sexti Aphoris. vbi eos qui primum rebus nomina imposuerunt redarguit, veluti Erasistratum, qui in lyenteria cruda excremẽta cum mucosis ac sanguinolẽtis strigmentis excerni contẽdebat. Caterũ scire decet, Corneliũ Celsum longè aliter cœliacũ morbũ describere, quã nos hucusq; fecerimus: inquit enim ille libro quarto capite

duodecimo, Morbum hunc pylori, id est portonarũ, proprium esse, in quo venter induratur, & torminibus premitur, aluusq; ipsa adeò nihil reddit, vt ne spiritus quidem infrà, sed nec suprà erumpere possit, à qua passione olim Antonius Beniuenius patrem suum obiisse meminit, libello suo De abditis morborum causis. Porrò curationi nostræ vtpote veris tempore exercitæ, & pituita in ventriculi cauitate fluitante, aphorismus Hippocratis duodecimus libri quarti Aphorism. non aduersatur, vt consideranti notũ euadet, ita enim Hippocrates eo loco tradit. Quorũ alui intestinorum læuitate laborant, hyberno tempore suprà purgari malum.

De cholera morbo,

CVRATIO LXXXVIII.

Xor proxenetæ ex Bario, olim Iapygia Apuliæ ciuitate dicta, quum cholera morbo vexaretur, illi post duos dies vomitus ventris fluxu perseuerãte constrictus fuit. Cæterùm sequẽti die huic menstrua, quæ ante sex menses non viderat, erupere: & eodem die ventris fluxus ex toto cohibitus fuit, quo in die lingua arida, quadam cum nigritie & febre ingenti apparuit. Sed menses ita pauci fluxerunt, vt intra

diem ex toto ſuppreſsi ſint,& fluxus ventris ex ſe reuerſus,ex quo quum virtus imbecillis fieret, ad ventris conſtrictionem cum clyſteribus opus id conficientibus nos diuertebamus,& tunc febris & ſymptomata augmētabantur:ob quæ iterum ad fluxus euocationem redibamus, & tūc ſymptomata omnia minuebātur:ſic enim vicißim pro virtutis conſtantia, vel eius imbecillitate, fluxū permittebamus, aut eum conſtringebamus. Elapſis verò nonnullis diebus ægritudinis mulieri huic tremores ſuperuenerunt, & lumbricos multos per clyſteres iniectos egeßit: ob quos illi catapotia ex aloë obtulimus, & melius habuit. Fuit autem morbus hic ab humorum multitudine exortus, at quum hæc meliuſculè haberet, in capitis anteriore parte magnum paſſa eſt dolorem: pro quo leuando multis topicis remediis vſi ſumus, & nihil profuere: qua de re quum virtus adhuc imbecillis eſſet, naſi venam præſcindi fecimus,& hirudinem vulneri apponere,quouſque ex ſe cecidit:poſt quam euacuationē dolor breui ablatus fuit,& mulier ipſa intra menſem ſanitati reſtituta, quæ obeſa & humoribus peßimis referta erat.

Scholia.

SCHOLIA.

Cholera morbus, vt aliâs dixi, & Alexand. Tralli. lib. vij. cap. 16. tradit, ex acutißimis affectib. est, syncopim insignem, immodicamq; virium resolutionem afferens: qui non ideò cholera dicitur, quia à bile omnino fieri consueuerit, sed potius quia materia, quæ per ventrem adfertur, ex intestinis videtur excerni: intestina verò cholądas veteres appellabant, vt etiam Homerus iis verbis testatur ἐκ χυντο χαμαὶ χολάδες, qđ est fusa erant humi intestina. Caterùm nō me latet fluxum ventris quęcunq; non sic facilè cohibendum esse, quū inde, hoc est ex importuna constrictione, non nisi parotides, phrenitides, febres acutißimæ, & alij perniciosißimi morbi oriantur. Non igitur credere est, anterioris capitis dolorem superuenientē huic mulieri, ex retētis humoribus caput ascēdentibus euenisse: sed magis ob sanguinem vitiosum ex iecore per venas ad alendū caput ascendisse, qui in eo malam qualitatem cum solutione continui imprimens dolorem fecit: pro quo leuando narium vena secta fuit, & sanguis per hirudinem extractus. Vt enim frontis venam secare, posteriori capitis parte dolente, saluberrimum est, vt meminit Hippoc. ita anteriori capitis parte dolente, narium venam tundere, & ex ea sanguinem demere optimum est: vt suadet ditißimus ille medicinæ Oceanus Galenus lib. secūdo De compo. med. per l. capite secundo,

dicens, Quòd si amplius sanguis redundare vi-
deatur, etiam ex naribus aperta vena, & quan-
tum sufficere videtur, sanguinē euacuato. Vnde
Auicēna Fen prima libri tertij sui canonis tra-
cta. primo, cap. vigesimonono, in quo de vniuersa
li Methodo medendi capitis morbis agit, inquit,
Quęcunq; demum fuerit materia, incipiemus à
sanguinis mißione præcipuè capitalis venæ, &
aliarum, quæ caput respiciunt, vt sunt frontis, na
rium, & earum quæ retro aures sunt, de quibus
capite de phlebotomia diximus. Hæc Auicenna:
quæ in vniuersum cum Galeni dictis conueniūt.
Cæterùm quòd retro aures venæ ab Hippocrate
& Galeno secabantur, liquido euadit ex cōmen-
tario quinto, in librum sextum De morbis vul-
garibus enarratione vigesimasecūda, in qua Ga-
lenus, quum Hippocratis interpretatur hæc ver-
ba, In cedmatis venas in auribus posteriores sca
rificare, inquit, cedmata appellat fluctiones in
crura decumbentes: & subdit: scribit enim ipse
venas in auribus quum non in auribus, sed cir-
cum aures esset dicendum, Nam post aures sunt
venæ insignes, in auribus verò sunt perexigua,
sunt autem, vt nos dicamus, venæ hæ retro au-
res, barbaris guidēes dictæ, quas Græci σφαγίτι-
δες. Romani verò iugulares appellant, et eas alij
quoq; apopleticas, & somni venas vocāt: quia ex
earū obstructione apoplexia & somnus oriātur,
de quibus ad præsens hæc sufficiant. Vt receptui
igitur

igitur canamus, liquido constat Galenũ & Auicennam, vt plures alios taceam medicos, in capitis ægritudinibus narium venam secare, & ex ea sanguinẽ mittere: quod propter morosos quosdam medicos dictum volo, qui de euacuatione per venã narium facta nusquam apud probatos autores legisse, clamabant: quos nos sua cũ inscitia & pertinacia relinquimus, eorum præcipuè vnum, qui tanquam albus coruus hac in re habendus est: vt qui ob albedinem cum coruis versari non potest, ob magnitudinem verò neq; cum columbis: ita enim hic cũ barbaris barbaras scribentibus practicas, quorum lectionibus assiduus & frequens est, medicus dici nõ meretur, quum id ignoret, de quo ipsi tam sæpe mentionem faciunt: cum Galeno verò minus, quia eius doctrinam in totum ignorat.

De duplici tertiana continua, ad quam uaria symptomata secuta sunt,

CVRATIO LXXXIX.

Huius prædictæ filia, mulier annos nata vigintiquinq;, natura gracilis, colore albida, duplici tertiana cõtinua affligi cœpit, pro qua subleuanda pedis vena saphena dicta secta fuit, & sanguis abundè extractus: à qua sanguinis missione, ex febre melius habuit. Cæterùm duobus interpo-

ſitis diebus huic dolor ſuperiores thoracis partes prehendens ſuperuenit:pro quo leuando ſacculus ex milio calidus dolenti loco admotus fuit,& ſanguis ex iecoraria aliquantulum extractus, & breui ex toto dolor euanuit.Sed paucis interiectis diebus hanc anguſtiæ apprehenderunt, quibus colli venæ, & reliqua vaſa craſsiora ſunt reddita,imò tūc oris tortura comparuit:pro quibus profligandis ſymptomatis hirudines duæ ano admotæ fuere: & cucurbitulæ ſiccæ coxis, & intra vmbilicum,& ſtomachum applicitæ.Trahebant autem ſymptomata hæc ortum ſuum à matrice : quia eius maritus diu abſens erat: pro qua placanda ex Mithridate antidoto,veluti ex terebenthina, peſſuli parabantur:non minus ac ex mercuriali cauliculi intra os vteri mittebantur : elapſis verò duodecim morbi diebus memſes apparuerunt pauci, & non bene colorati,pro quibus, vt decebat, ciendis decoctum à nobis paratum ebibit,& aliquantulum reſponderunt,cùm quibus & grauiter ſe habebat,adeò vt poſtea de faucium anguſtia contriſtaretur : pro qua curanda ſub lingua venæ ſectæ ſunt,& ſanguis extractus:vnde poſtea melius habuit,& paulatim cōualeſcere cœpit,donec integram

conſe

consecuta est sanitatem.

De dysenteria cõtagiosa, et pestilenti,
CVRATIO XC.

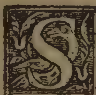

D maris portum nauclerus matrem suam senio confectam domi habebat, quæ dysenteria correpta intra mensem obiit. Cæterùm post vetulæ obitum prædicti naucleri tres filij eodem morbo afflicti, breui perierunt. Sed & quartus huius filiolus quum ex eodem morbo prope obitum esset, ad eum vocatus, diuerti: quem quum conspicerem, & eius pulsum attrectarem, pro deplorato reliqui: ne tamen cęteri domestici adhuc bene valentes in eundem morbũ laberentur, consului circa res non naturales optimè se gererent, ac ex surculis, & bene olẽtibus herbis, & suauiter spirantibus sarmentis, lignísve focũ instruerent, eúmq; domi pluribus in locis perennem haberẽt, vt ex rore marino, stœcade, origano, pulegio, maiorana, lauro, iunipero, cupresso, & similibus: item domus fenestellas ab aliis domibus occupatas, vt à vento perflari non possent, apertas & patentes haberent. Contraxit autem morbus hic seminiũ à vetulę putore exhalante, & aërem inficiente, vnde pueri infecti

ſunt, & tanquã minus reſiſtere valentes occubuerunt. Cæteri verò domeſtici hoc noſtro cõſilio muniti euaſerũt, nec in morbum inciderunt: hoc enim ita agendum ab Hippocrate diuino accepimus, vt qui ab vniuerſa Græcia peſtem fugauit accenſis ignibus, ob quam rem Athenis aurea ſtatua illi erecta eſt: &, vt Ariſtophanes inquit, honores Herculi decretos, vni Hippocrati ob eius merita vniuerſa Græcia impartiebat. Veluti ſui Coi, qui ſingulis annis illi per multa ſecula parentabant, eo pręcipuè die quo natus fuerat: eſt autẽ natus Hippocrates primo anno octogeſimæ olympiadis, die vigeſimoſeptimo menſis Agrianei: floruit eo tempore, quo Democritus Abderitanus, vt ex eius Epiſtolis claret, & Plinius confirmat libro Naturalis ſuæ hiſtoriæ: &, vt Euſebius in Chronico tradit, anno mũdi quater milleſimo ſeptingenteſimo & ſexageſimo, quo tempore Ezras propheta quoq; viguit: demum floruit Hippocrates tempore belli Peloponneſiaci.

De puero abſq; manifeſta cauſa faciem tumentem habente,

CVRATIO XCI.

Sacer

Acerdotis filius annos natus octo, quum absque externa causa in eius facie tumeret, nec dolorem aliquem persentiret, factum est, ad sex vel octo dies nihil remediorum illi applicitũ sit. Cæterùm quum facies in tantum tumuerit, vt deformis puer videretur, ad eum sum vocatus: cui tunc theriacam pauco vino darent, consului: sequenti verò die quum ad eum diuertissem, eius vniuersum corpus attrectaui, quòd quum circa iecur manum admouissem, illico doluit. Tunc verò puerum sic malè affectum esse, & vultus inflationem à iocinoris vitio contraxisse ortum noui: qui in deterius ruere deberet, hoc est in aquam intercutẽ morbũ, ni illi summa cura obstitissemus: obstitimus autem primò optimo victus ordine cõstituto. Nam quũ puer voracissimus esset, & multa indiscretè comederet, factũ est inde iecur obstructionem traxerit: ob quam sanguis non exactè ab eo conficitur, qui postea altas partes alere ascensus, vt nutritioni ineptus, ita inflationem prædictam effecit. Iussimus igitur vt puer parcissimè comederet, vesceretur q; cibariis ad caliditatem & siccitatem declinantibus, optimũ præcipuè succũ gignentibus, vt carnibus aui-

cularum mõtanarum,perdicis,turdorum, merularum,phasianorũ,attagenis,meleagridis,turturis,gallinæ,capi:& ex quadrupedibus hœdi,veruecis, cuniculi, & leporis,quas potius assas,quàm aqua coctas comederet suadebam.Si quando tamẽ elixę parabãtur,herbis his condiebãtur,hyssopo,mẽtha,satureia,maiorana,cerepholio, fœniculo,basilicone,porro,vulgari petroselino,& similibus adiectis aromatis.croco, garyophyllis, cinnamomo, & caro. Sed cœna illi amplior erat quàm prãdiũ, vnũ semper præ oculis habendo,vt ea quę comedebat optimè dẽtib⁹ attereret & mi nueret.Ex bellariis & fructibus laudabantur vua passa,pistatia,quę vino maluatico macerato summã prærogatiuã in hoc habent casu,amygdalæ & pinea:quibus addas velim,cappares ex oximelite paratos, asparagos,&fœniculum marinũ,cretamũ dictum,in summa in hoc casu omnia quæ aperiẽdi obstructiones facultatẽ habent, laudantur,quę verò obstructiones pariũt, abnegantur.Proinde à cibo exercitium & balneum vitabantur.Potus huic puero vinum album meracũ erat, in parua tamen quãtitate.Cæterùm quũ primùm ad puerum venimus, illi terebẽthinæ drachmas quinq; pauco cũ saccharo propinauimus, qua

qua optimè aluus respõdit: altero verò interposito die syrupũ hunc ebibit, ℞. Syrupi de fumo terræ vnciam vnam, oxymelitis vnciam mediam, aquarum fœniculi, agrimonij veri, eupatorij, añ. vnciam vnam, misce, & calidũ bibat: iecinori porrò inunctio sequẽs adaptabatur, ℞. Oleorum camomillini, nardini, absinthini, añ. vnciam mediam, pulueris absinthij, spicæ, nardi, añ. drachmas duas, succi agrimonij vnciam vnam, cum cera quod satis sit, fiat linimentum: quo manè & serò iecur inungatur. Sed quum hæc moliebamur, quòd aluus rectè responderet soliciti eramus. Ebibitis igitur syrupis sufficientibus, bolum hunc deglutiendum puero dedimus, ℞. Rhabarbari optimi drachmam vnam, agarici albi & friabilis drachmam mediã, diaphiniconis drachmas tres, cum sacchharo, q. suff. misce, fiat bolus, quem in aurora capiat, & desuper per horam dormiat, quo multa pituitosa egessit: tunc puer melius habere cœpit, & vultus detumescere. At quia puer medicamentorum ebibitionẽ in totum iam exhorrebat, pro hac cõplenda operatione in aurora ius capi ex acori radice, hoc est galanga crassiori præparatum ebibebat, incoctis quoq; in eo radicibus petroselini, & iecoris lupi puluisculo,

ſemidrachmæ pondere, reſperſis. Valet autem iecur lupi omnibus iecinoris intemperiebus, ſpecifica quadã virtute, vt teſtatur Galenus, & poſt eũ cæteri omnes medici. Multa porrò pro hac complenda operatione laudantur, quæ medici quum de iecinoris obſtructione pertractant, deſcribunt: inter quæ apozemata ſunt, ex ſimplicibus deobſtruendi vim habentibus cõpoſita, veluti & ſyrupi ſimiles vires obtinentes, quib. addimus trochiſcos de rhabarbaro, de eupatorio, de abſinthio, confectiones dialaccæ, diacucumæ, & ſimiles. Sed puer hic paucis iis à nobis citatis, ſtante citato victus ordine, intra viginti dies ſanus eſt factus. Ex hoc eodẽ affectu puerum alterum curauimus, annos natũ duodecim: cui pro victu maiori ex parte pulticula ex farina triticea parata, & optimè cõcinnata, veniebat: cui optimè coctæ pulegij vel origani ſummitatũ puluiſculum inijci faciebamus: clyſteres verò pro huius aluo exonerãda, ex alliorum ſiccis ſpicis aqua cocta parabantur, non niſi melle diſcocto, & communi oleo, ac ſalis mica, adiectis. Eius porrò purgatorium medicamentum, vinum erat, in quo radices ſambuci & ebuli incoctæ fuerant, quod ſummopere euacuabat, & ad morbum mul-

tum

tum faciebat. Ruri autem hic agebat.

De febre cum ſymptomatis,
CVRATIO XCII.

Vlier Veneta, quæ ex auro & argento muliebres coronas parare ſolet, in aurora febrire cœpit paruo quodam rigore præcedéte: noctu verò quum grauiter à febri affligeretur, vt mori eam vicini & aſſiſtentes crederent, ad eam inuiſendam repentè ſum vocatus: quam quum primùm contéplor, eam iuuenem craſſam, optimo & multo victui aſſuetam, continuò febricitãtem comperio: cui pulſus craſſi, magni, frequentes, & veloces erant: cum quibus caput, & vniuerſum corpus dolere dicebat imò tempora foras ob dolorem exilire clamabat: quibus omnibus animaduerſis illico nulla data mora tertia hora noctis, ex dextri brachij iecoraria vena ſanguinis vncias quindecim extrahere feci, poſt quam ſanguinis miſsionem clyſter more Galeni, vt qui à ſanguinis miſsione clyſteres iniiciendos mandabat, iniectus fuit: poſt quas euacuationes melius habuit, & pauco pane loto ſaccharo reſperſo contenta, eam noctem tranſegit. Ad eam verò in aurora diuertens, ſyrupos.

ex oxyſaccharo, & aliis humores refrigerantibus, & membrorum intemperiem calidam infringentibus conceſſimus: quibus & tenui victus ordine ſexto die purgatorium pharmacum ex manna & rhabarbari diluto ebibit, & ſana euaſit: veluti eo tempore miles ille, qui nunc Romæ apud illuſtriſsimum Dominum Vincentium de Nobilibus agit: & lanio cum vxore, qui apud fontis forum in angiportu agebat: & myropola monoculus: qui omnes, vt varij alij eo tempore, ſani ſunt facti: quibus omnibus illico ſecta vena fuit, & ſanguis extractus.

SCHOLIA.

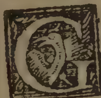
PErcontabitur hic doctus medicus, cur eſt quòd quum Hippocrates tam raró ſanguinem in febribus & morbis extrahebat, nos tamen tam ſæpe, & copioſè ſanguinis miſsiones molimur? cui quæſito Galenus vberrimus medicinæ oceanus reſpondet commentario tertio in librum primum De morbis vulg. enarratione vigeſimaſexta, qua Critonis hiſtoriam proſequitur dicens, Vnde mireris quid cauſa fuerit, quo minus huic morbi initio Hippocrates ſecuerit venam, ſed ſcimus ad plurimos eum, quos deſcripſit, morbo iam progreſſo accerſitum eſſe, hæc Galenus: cum quo nos, tanquam cum medicinæ prin

cipe,

tipe, morborũ initijs vocati illico, vbi opus est, sanguinem demimus: quanquam in omni morborum tempore, (vt ille ait) si modò expedit, venæ sectio tutò exerceri potest.

De phlegmone ori uentriculi impacto,

CVRATIO XCIII.

Rauiter & continuò febriebat mercator ille, qui post longum cõfectum iter Anconam venit, vir annos natus trigintatres, boni habitus, medio Maij mẽse, cum qua febri de ore ventriculi, quod ad cartilaginem ensiformem dictam, vel malum granatum iacet, maxime querebatur. Quum in eo dolorem continuum & vigentẽ sentiebat, cum quibus & inflatio aliqualiter imminens extra in ipso ventriculo apparebat: vomebat hic, & totus nauseabundus erat, vt facilè iudicares hunc in ore ventriculi inflammationem pati. Ad quẽ accedens ipse, illico per lenem clysterem depositis ex aluo fecibus, ex interna brachij dextri vena sanguinem pondere decẽ vnciarum extrahere feci, & loco dolenti extrinsecus admouere quæ constringendi ac reprimendi vires habẽt, vt sequẽs hoc,

℞, Oleorum cydoneorum, myrtillorum añ. vnciam mediam, pulueris myrobalanorum citrinorum drachmam vnam, boli Armeniæ drachmam mediam, miſce, & tepido locus affectus inungatur. Cæterùm quum remedium hoc parũ valeret, & dolor ingens cũ anxietatibus & nauſea perſeuераret, ex eodem vulnere brachij iterum ſanguinis miſsio ad vncias octo repetita fuit, & emplaſtrum hoc admotum, quod habet, ℞. Farinæ hordei vnciam vnam, roſarum rubearum ſiccarum, ſantalorum rubeorum añ. vnciam mediam, pulueris ſummachiorum, hypocyſthidis añ. drachmas duas, olei roſati omphacini vnciam vnam, ſucci omphacij, id eſt agreſtæ vnciam mediam, cum ſucco endiuiæ, & roſarum quantum ſufficit, miſce, fiat emplaſtrum, quod ſic frigidum ob intenſam caliditatem dolenti loco admoue, & ſæpe innoua: quo vir hic melius habere cœpit, nec dolor ita intensè eum vexabat. Porrò quòd aluus ſingulis diebus reſponderet, ſoliciti admodum eramus, præcipuè lenibus clyſteribus, vt hoc ſequenti, ℞. Iuris pulli, vel decocti maluarum vncias quindecim, olei roſati, violacei añ. vncias duas vitelli oui numero duo, ſacchari vnciam vnam & mediam, caſsiæ extractæ vnciam

vnam,

vnam,ſalis communis drachmam vnam, miſce,fiat clyſter. Elapſis verò quinq; diebus locus vt antea malè affectus fomento ex roſis,& camomilla parato fouebatur, ac poſtea hoc aliud emplaſtrum applicabatur, quod habet, ℞. Acanthi, id eſt branchæ vrſinæ,roſarum rubearum,radicis maluauiſci,añ.pugillum vnũ,in aqua fiat decoctio,& abiecta aqua,in mortario marmoreo omnia optimè piſtentur:quibus adde farinæ hordei,camomillæ,ſeminis lini,fœnugræci,añ.vnciam mediã,ſantalorum rubeorũ,alborum añ. drachmas duas:cum oleo roſaceo,& camomillino, & pauca capi pinguedine,fac emplaſtrũ, & dolenti loco tepidum admoue: tertio verò die poſt huius emplaſtri admotionẽ phlegmon ruptus eſt:& æger per vomitũ ſaniei parũ reiecit,veluti per egeſtiones, ſed tunc multo melius ſe habere ſenſit:& ſequentibus diebus aquam mellis ad vlcus lauandum bibebat,cui quandoq; thuris mannam Galeni conſilio miſcebamus, quibus intra viginti dies ſanitatem obtinuit.Cibus huic,ptiſana erat,ad octo præcipuè priores dies:cuius vice amygdalatum multa deſtillatitia roſacea paratum quandoque veniebat:poſtea verò ius pulli gallinacei illi elargiebamur, aut ex

eo paratam panatellam, vel ex eius carnibus concinnatum contusum : potus verò aqua hordei per se, aut mixtum illi granatorum vinum erat: sed aër circundans frigidus quoque erat.

SCHOLIA.

SAeuißimus & letifer is morbus est, à quo qui euadunt Iouis filij & albæ cornices dicendi sunt: quo morbo sic affectis, Galenus libro tertiodecimo Methodi medendi, tenuißimā diætam constituit: item ne illis pharmacum purgatorium, aut vomitoriū porrigatur suadet, adeò vt ne aloë quidem ex omnibus purgantibus medicinis sola stomacho conducibilis, ab eo ipsis concedatur. Item medicamenta foris admouenda, stipticitatem in se habeant, veluti ea quæ iecinori imponuntur, monet, vt ex Theagenis philosophi Cynici historia deprehendere quis poterit: est nanque ventriculi munus, sicuti iecinoris maximum, & toti animali commune. Accedit nanq; omnibus animali partibus maximum incommodum, siue non probè concoctum alimentum sit, siue non ritè in sanguinem conuersum. vnde Quintus Serenus poëta in sua medicina stomachum, tanquā corporis totius principē & regē descripsit dicēs,

Qui stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur.
Huius enim valid' firmat tenor omnia mēbra:
At contra eiusdem franguntur cuncta dolore.

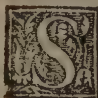
Hunc

Hunc cæterùm prouidentißimus artifex Deus omnipotens in medio totius corporis, tanquam escarum & ciborum receptaculũ, aut promptuarium quoddam & refertam culinam, posuit, vt ab eo cætera membra indigentiæ tempore nutrimentum sibiipsis exposcerent, captaréntve: cuius os prisci tanti fecere, vt cor ipsum appellent, vt testatur Galenus libro Aphoris. 40. enarratione decimiseptimi aphor. qui ait, Si quis febrẽ non habens, abstineat à cibo, & cordis morsum & vertiginem patitur, & oris amaritudinem sentit, purgatione indigere per superiora significat: vbi particulam illam, cordis morsus, sic vertit, hoc est oris ventriculi: prisci siquidẽ & hoc cor nominabãt. sic quoq; ab eo hoc firmatur libro quinto De locis affectis, & quarto De symptomatũ causis, & sexto Epidemion, vt sexcentos alios locos præteream: quo fit cardiaca paßio, ventriculi affectio dicenda est, non verò cordis: cur verò os ventriculi cor dicatur, dicamus. primo quia vt Galenus libro quinto De locis affectis, capite quinto ait, Veteres os ventriculi cor nominabãt, ab accidentibus quæ inducere videtur. ita enim ex oris ventriculi affectione æquè fit syncopis, ac ex cordis affectione: quia os ventriculi maximè est sensibile, item quia inter os ventriculi & cor maxima existit per arterias colligatio viciniatasq;. Cæterùm non desinam hic vnum referre, vt scitu dignũ, ita à nemine (quod norim)

hucusq; dictum, cartilaginem triãgulam, quam, ensiformem appellamus, barbari verò malum punicum dictitant, à natura perforatam esse, vt sæpè cũ corpora dissecaremus, experti sumus: sed ad quos effectus natura in hac cartilagine hoc molita sit foramen, dignum inuestigatione est: ego verò quum id animo & cogitatione contem plor, foramen hoc à natura constitutum esse, inuenio, vt quum plus iusto ventriculus grauatus sit, perspirationem aliqualem per eum habeat, & fumorũ difflationem: tu verò bone lector, melio ra considera: quũ hæc Galeno ignota esse audisti.

De tinesmo, siue tenesmo, id est prompta & assidua deijciendi cupiditate,

CVRATIO XCIIII.

Ebastianus sacerdos, à Monasterio in Græcia oppido mirum in modum frigido, vt hyberno tempore in eo vinũ potens congeletur, & oua ita lapidosa fiant, vt quibusuis lapidibus duriora euadãt, tinesmo, hoc est assidua & prompta egerẽdi cupiditate, magna cũ tensione torquebatur, quæ ab vlcere recto intestino hærente euenit, vt testatur Galenus libro sexto De locis affectis, capite secũdo, & tertio De sympt. causis, & alibi pluries. Cæterùm quum in hoc morbo pauca admodum excremẽta,

& ea

& ea quidem mucoſa & cruenta eiiciantur, hic quum hæmorrhoides pateretur, vix quicquam emittebat.. Vnde magis & magis affligebatur, quia maior diſtenſio & maior dolor, & maior deſidendi cupiditas oboriebantur. hunc igitur morbum curaturi, primò decoctum hoc parare fecimus, vt eius inſeſſu dolores & tenſiones placaremus, ſimulq; vt per anum neceſſaria inderemus: habet autem fomẽtum ad inſeſſum ſic, ℞. Radicum altheæ, maluæ, camomillæ, ſeminis lini, fœnugræci, roſarum rubearum, añ. pugillos duos, in libris viginti aquæ fiat decoctio ſufficiẽs, cui adde olei roſati, camomillini, añ. vncias tres: in quo decocto tepente inſeſſus fiat, vt non ſolum anus ſed inguina quoq; madeſcant, vice cuius filtro aut ſpongia prædicto decocto imbuta, & parum expreſſa quandoque vti ſolebat: tunc verò clyſteres abſtergendi vi præditos iniiciendos curabamus, quorum exemplum tale habebis, ℞. Decoctionis hordei integri vncias quindecim, ſacchari rubri vnciam vnam & mediam, olei roſacei vncias tres, vitellos oui nu. duos, miſce, fiat clyſter, in quo & mel roſaceum colatitiũ imponere optimum ſanè eſt, quum ex iis quæ maximè vlcera abſtergãt ſit. Abſter-

ſione igitur facta ad clyſteres vlcus exiccantes & conſtringentes deuenimus, non minus ac in dyſenteriæ curatione, qua de re clyſteres ſic deſcripſimus. ℞. Summachiorum, plantaginis, balauſtiorum, añ. pugillum vnum, in libris duabus aquę fiat decoctio ſufficiens, facta colatura,

℞. Prædicti decocti libram vnam, ſeui hircini vnciam vnam & mediam, butyri recentis ſalis expertis vnciam vnam, thuris drachmas duas, oui integri numero vnum, olei myrtillorũ vncias duas, miſce, fiat clyſter, quem pro poſſe retineat: ſic enim viciſsim modo clyſterium abſtergens, modo conſtringens, pro oblata occaſione, parare mandabamus. Sed quũ æger grauiter morbum ferret, & indies peius haberet, & dolor in eum ſæuiret, ad glandes ex ſepo hircino paratas cum maſſa pilularum de cynogloſſa, adiecto vno vel altero opii grano: aut ad glandes ex melle paratas, adiectis prædictis anodynis medicamentis, prout hodie in fratre Chirurgici operamur, deuenimus, vel ad clyſteres ex lacte vaccino confectos, & oleo roſaceo omphacino, cum prædictarum pilularum de cynogloſſa drachma media, adiectis quoque granis duobus vel tribus opij, à quibus gummi tragacanthum &

Arabic.

Arabicum, veluti ſeuum hircinum & butyrum recens, minimè eliminabātur: quibus, & vnguento ex plumbo foris ad anū applicito, intra octo dies ſanus fuit factus, optimo ſemper aſſueſcens victui, & acria fugiendo.

SCHOLIA.

Tineſmus ſymptoma eſt, vlcus conſequens, vt in hoc homine viſum eſt, aliquando verò inflammationem recto inteſtino hærentem inſequitur, & tunc ſanguinis miſſione, & fomētis ex decocto radicis althææ, fœnograci, ſeminis lini, camomillæ, roſarum, branchæ vrſinæ, thaſi barbaſi, & ſimilium confectis, curatur. Non minus ac iniectionibus lenioribus & linimētis extrinſecus adhibitis, prout inflammationis tempora varia, varia poſtulant: quandoque verò tineſmus euenit ab humoribus bilioſis acribus, aut ſalſa pituita, & tunc ſæpe in ano punctio quædam, ac ſi ab acu aut re pungente fieret, ſentitur: cuius cūra eſt, abſtergentibus & refrigerātibus clyſmatis eos deponere: vt ex hordeacea, adiecta caßia recens extracta, & ſimilibus paratis, foris tamen anum & illi circumuicina membra vnguento roſaceo, aut populeone, vel huius generis altero, inungere oportet: quandoque verò ab ſtercore cæco inteſtino impacto, obſtructionem faciente teneſmus oritur, qui tunc clyſteribus emollientibus & lenientibus curari debet. Sed ali-

quando à frigore morbus hic originem trahit, quod vel ob aërem niuosum & aquilonarem cō tractum fuit, vel ob moram supra lapidem plus iusto habitā, aut supra aquā, & tunc tinesmus meraco vino liberaliter epoto euanescit, modò tamen inferiora rutaceo oleo, aut laurino, vel anethino, aut lilino, aut lateribus calidis vel quadris, vel orbiculis, aut similibus calidis fota sint. Porrò dicitur tinesmos ἀπὸ τοῦ τείνεσθαι, quod est conari, quia morbus hic conatus continuos & cupiditates desidendi facit, Leonicenus tamen τεινεσμὸν tensionem in Aphorismis vertit, sic enim Aphorismus vigesimusseptimus libri septimi legitur, Mulieri vtero gerenti si tensio superuenerit, facit abortū. Caeterùm quod in hoc morbo purgantia medicamenta per os dari non debeant, notius est, quàm à me in hoc loco doceri sit opus.

De febre nocturna miti & lenta: simulq; de hemitritaeo, id est semitertiana febre,

CVRATIO XCV.

SAlsamentarius qui ad forum habitat, nocturna febre laborabat, & ea quidem lenta & miti, ad hecticam disposita: erat autem huic vrina crassa & turbulenta:

ta:pulſus verò languidus & debilis: parũ dormiebat,non dolebat caput:ſed nõ niſi clyſteribus iniectis egerebat, vomebat aliquando pituitoſa rarò bili admixta,cũ quibus omnibus optimè comedebat.Cæterùm elapſis nonnullis diebus quibus multa pro hac propulſanda febre machinati eramus, hemitritæus febris comparuit,quæ ex pituitoſa continua, & bilioſa intermittente gignitur:cõtinuò enim hic febriebat febri quidem pituitoſa, quam tertiana intermittens ſecuta eſt,vnde hemitritæus cõflata eſt: tertio nanq; quoq; die æger hic duos patiebatur paroxyſmos,alterum tertianæ interpellatæ,alterum verò pituitoſæ continuæ:ſecundo verò die vnum tantum paroxiſmũ, hoc eſt pituitoſæ continuæ habebat. Cæterùm tertij cuiuſque diei paroxiſmi horror nõ adeò ingens erat,ſed frigus potius extremas occupans partes, vt pituitam præualeſcere bili dicẽdum ſit, cuius hemitritæi aduentus formidoloſus ſanè fuit, quum ſua natura letalis & mortifer ſit morbus. Poſt cuius apparitionẽ à propinato pharmaco purgatorio ex agarico, & rhabarbaro compoſito, hoc decoctum manè & ſerò pondere ſex vel ſeptem vnciarum,bibebat. Habet autem decoct um ſic,

℞. Radicum apij, fœniculi, petroſelini vulga. ruſci, añ. vnciam mediam, ſeminis ruſci, aniſi, fœniculi, añ. drachmas duas, herbarum hyſſopi, origani, pulegij, añ. pugillum vnum, endiuię pugillum medium, hordei integri, paſſarum ex Corintho, añ. vncias duas, polipodij quercini recentis vnciam vnam & mediam, florum camomillæ, lupulorum, añ. vnciam mediam, In libris octo aquæ fiat decoctio, quouſque tertia pars abſumatur, facta colatura, adde mellis roſati colatitij vncias tres, aceti albi boni vncias duas, miſce, fiat potus longus, quem vt dixi ebibat: quo replicata purgatione, & quandoque in eo decocto ſemidrachma pulueris rhabarbari admixta, intra menſem ſanitatem adeptus eſt: quo in tempore de ſtomachi robore ſemper admodum ſoliciti fuimus, ei ſacculos ad ſcuti formam redactos, & rubro zendalo confectos, & acu conſutos, ſiue, vt aiunt, rubro fillo interſeptos, aut interpaſſatos admouendo, qui ex iis vel ſimilibus pulueribus referti erant, ℞. Pulueris roſarum ſiccarum rubearũ, abſinthij, menthæ, maſtichis, maſcis, nucis moſchatæ, garyophyllorum, añ. drachmas duas, calami aromatici, acori, ſpicæ nardi, añ. drachmam vnam & mediam, ſpecierum

Galliæ

Galliæ moſchatæ Meſuæ ſcriptulos duos, miſce, fiat ſacculus vt dixi, & vino calido irroratus ori ventriculi applicetur: ſed & intus rotulum vnum vel alterum aromatici roſati, vel diarhodonis Abbatis, accipiebat: quibus, vt dixi, intra menſem ex toto ſanatus eſt.

SCHOLIA.

HEmitritæus, hoc eſt ſemitertiana febris cõpoſita ex continua pituitoſa & tertiana intermittente eſt, vnde quia cõtinuò affligit, inter continuas febres reponitur: quia verò in ea horror comperitur, inter horridas cõnumeratur, vt ſapientiſſimè admodum meminit Galenus, vbi ſerio & ex propoſito de ea tractat, libro ſecũdo De differentiis febrium, capite ſeptimo & octauo. Cæterùm hæc dupliciter fieri contingit, aut exquiſitè, aut non exquiſitè: exquiſita dicitur hemitritæus, quando neutra febrium alteram vincit, ſed ambæ æquipollere vidẽtur. Quia humores, ex quibus ambæ ortum habent, æquales potentia ſunt, & neuter alterum vincit: & tunc febris ex vtraque conflata horrorem præ ſe feret. Eſt nanq; horror minor rigore, ſed frigore maior & intenſior. Quo circa dimidiam hemitritæi portionem vtraque illarum febrium, dico pituitoſæ continuæ & intermittentis tertianæ, occupabit. Non exquiſita verò hemitritæus ea dicitur, quãdo in mixtione horum duarum febrium altera

alteram exuperat & vincit. Nam si bilis superat, tunc horridior fit tota febris, imò rigorem in inuasione sibi associat: confestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incẽdij habet plus, magisq; ad summum festinat: & aliquid bilis per uomitum, aut per aluum, aut per sudores excernitur. Si febris pituitosa verò sit præpotẽtior, tunc frigus vehementius extremas occupat partes, & pauci adsunt horrores, ac pulsus magis & diutius cõprimitur, tardiusq; accessio inualescit, ac longum post tempus consistit: non tamen aut sitim, aut magnum adfert incendium, neque in ea vt in alia bilis excernitur. Porrò febris hæc genita ex pituita intra venas putrescente, & bile extra venas tertianã causante, propriè hemitritæus dicta, vel magna semitertiana, ex paroxismis ipsis dignoscitur. Quia primo die hominem duo paroxismi inuadunt, alter febris biliosæ intermittentis, alter verè pituitosæ continuæ. Secũdo verò die pituitosæ paroxysmus hominem tantum affligit: tertio verò die vt primo die, homo duos patitur paroxysmos: & sic vicißim affligit hemitritæus: de qua dixit Galenus libro secundo De crisibus, eam constare ex biliosa pituitosaq; febre, per se totas confusis, quæ reuera propriè semitertiana appellatur: febris, vt dixi, ex genere continuarum letalis, & mortifera, syncopim & sæua symptomata inducens: vnde intermittẽs febris semitertiana appellanda non est. Porrò tu

optimè

optime lector si alias febrium cõplicationes apud Galenum hemitritæos, siue semitertianas appellari comperies, id scias ipsum licentiori vocabulo facere, & impropriè eas sic vocare, vt ex citato loco deprehendere quis poterit: fit autem complicatio biliosæ cum pituitosa, præter iam citatã sic: ex tertiana continua & pituitosa continua, aut ex tertiana cõtinua & pituitosa intermittẽte, aut ex pituitosa intermittente & tertiana intermittente: quorum paroxysmi quãdoque simul coincidunt, quandoque verò separatè affligunt: quas sic complicatas & compositas febres si quis rectè curare proposuerit, simplicium naturam exactè prius teneat necesse est, quum simplices compositarum elementa sunt. Cæterùm hanc, quàm nos veram semitertianã apud Galenum appellari diximus, id est ex tertiana & pituitosa continua, barbari barbaras scribentes practicas, hemitritæum aut semitertianam minorem appellant, Galenus verò ex Agathini sententia eam magnam semitertianam libello De typis vocat: quæ, vt dixi, continuò affligit, & letalis est. Si verò ex atra bile intra venas putrescente, hoc est ex continua atrabiliaria, & bile extrà putrescente, id est tertiana intermittente febris oriatur, tunc eam maiorem hemitritæũ vocant: mediam verò quando bilis intra venas, pituita verò extrà putrescunt: hoc est quando biliosæ continue & pituitosæ amphimerinæ dictæ fit compli-

tatio. Variis autem modis aliis febrium fit complicatio:quas doctus medicus facilè dignoscet, si modo simplices rectè tenuerit. Semitertiana tamen,vt dixi, ex continuarum febriū genere est, grauis & letalis,quæ Romæ maximè inualescit. vt meminit quoque Galenus libro De morborū temporibus,& de ea,vt ipse quoq; tradit, Agathinus memoriæ vnum integrum dedit volumē. Sed circa ordinem tradendi victum iis, qui semitertiana laborant,scire decet,quòd eo die,quo vno tantum æger affligitur paroxysmo, copiosius & liberalius cibandus est,sequenti verò die parcius & subtilius tractandus est: quia natura duabus febribus attenta afflicta & grauata cōperitur. Item percōtabitur hîc curiosus medicus. Si hemitritæus vera sit ex pituita intra venas putrescente,& bile extra venas quoq; peccante, quomodo ex illis mixtio fieri potest,quia alter humorū intra venas sit,alter verò extra. Nos huic dubio breui respondemus, febres misceri & confundi paroxysmorum tempore: vel aliter dicimus. Quòd eo tempore quo pituitosa continua suum habet proxysmum,pituitæ fumi cōmiscentur bili, & sic obtunditur bilis caliditas, & pituitæ quoque frigiditas retunditur: vnde frigoris loco horror in corpore fit,vel vice rigoris horror. Aduerte tamen apud Galenū aliud esse febres misceri,& aliud inter se complicari,quippe hemitritæus ex miscella & temperamento pituitosæ

tosæ

tôsæ continuæ & tertianæ febris oritur, vt libro De morborum temporibus percipitur.

De febre lenta,

CVRATIO XCVI.

EQuitis aurati puer natus annos decem, medio Maij menſe lenta & miti febricula corripi cœpit, cum qua & tuſsiebat, & de capitis dolore querebatur. Cui occurrentes, eum in hecticam lapſurum prædiximus febrē, ni vt deceret breui curaretur. Erat autem febris hæc à bile multæ pituitæ mixta ortum trahens, pro qua curanda optimo victus ordine propoſito, illico illi bolum hunc deglutiendum dedimus,

℞. Floris caſsiæ nouiter extractæ drachmas decem, pulueris aniſorū drachmā mediam, cum ſaccharo q. ſufficit, miſce, fiat bolus, quem ante prandiū duabus horis deglutiat, quo aluus optimè reſpōdit: tertio verò ſequenti die ſyrupum hunc ebibebat, ℞. Syrupi capillorum Veneris, violacei, an̄. vnciam mediam, aquarū farfaræ tuſsilaginis dictæ, capillorum Veneris, violarum, an̄. vnciam vnam, miſce, fiat ſyrupus, quē ieiuno ſtomacho in auro ra bibebat: & quinquies repetiuit, in quo tempore lotiū melius quàm antea appa-

fuit, imò puer ipse de se optimam præstabat spem:qua de re pharmacũ hoc illi propinauimus, ℞. Capillorum Veneris,florum borraginis,violarum,añ.pugillũ vnũ, radicum buglossi,seminis mellonis mundi,añ.vnciam mediam, prunorum Damascenorum numero sex,iuiubarum,sebestẽ, añ.numero decem, seminis anisi drachmã mediam, in aqua fiat decoctio ad vncias quinque: cui percolato decocto adde rhabarbari optimi pisti drachmam vnam & mediam,agarici nouiter præparati drachmam mediam, spicæ Celticæ scriptulum vnum, per noctem sic infusa maneant: in aurora verò facta colatura & expressione, adde mannæ electæ vncias duas,misce, & bibendum præbe:quo optimè egessit:tunc verò sequentibus diebus,in quibus lenibus clysteribus aluus respondebat,sequẽti hoc vnguento iecur,renes,& dorsi spina,ac cordis regio, illi inungebantur, & ita habet, ℞. Vnguenti rosati vncias duas, santalini vnciam vnam,succi endiuiæ vnciam vnam & mediam,olei rosati, ceræ, añ.quantum sufficit,misce,fiat vnguentum:&,vt dixi,citata membra inungebantur,quo tempore in aurora scutulam iuris optimæ gallinæ, vel capi sacchari pauxillo adiecto,bibebat & demum hoc optimo successu, & restau-

rante sæpe comesto conualuit.habet autẽ restaurans sic, ℞. Carnis caponis vncias sex,seminum quatuor frigidorum mundatorum,an̄.vnciam vnam,sebesten,pistatiorum,an̄.vnciam vnam & mediam, seminis papaueris albi vnciam mediam , passularum lotarũ cum aqua calida vncias duas, sacchari buglossati,borraginati,an̄.vncias duas & mediam , specierum diarhodonis Abbatis, aromatici rosati , an̄.drachmam vnam , sacchari candi, penidiarum,an̄.vnciam vnam,sacchari tabarzet,id est albissimi,libram vnam & mediam , ad ignem, vt decet,misce, fiat conditum in morsulis, vel electarij forma:perdurauit autem vniuersa cura quinque supra viginti dies.

De selectis quibusdam remediis , contra lumbricos & uermes,

CVRATIO XCVII.

Vrsinus , qui publicè per vniuersam Italiam contra vermes pulueres venales clamabat,ita potẽtes & efficaces erant , vt omnibus admirationi essent. Vexari autem Itali solent magis vermium lancinatione, quàm Hispani vniuersi:biliosi nanque exusti Hispani omnes sumus,Itali verò pituita magis abundant, & eo magis quia her-

bis frequentiſsimè veſcuntur, vt eas etiam in hyeme ſicuti in æſtate pro oxyporo in prandio, & cœna continuò habeant: quod vnum aduertens ipſe: vel continuò febricitantibus quũ medicor, ſemper aliquid vim contra vermes habens inter medicamenta miſcere ſoleo. Horum igitur puluerum eximias dotes conſiderans, gratum mihi facere poſteritati viſum eſt, ſi eorum deſcriptionem ac veram componendi rationem in præſenti ſubſignauero. Pulueres contra vermes, & lumbricos. ℞. Corallinæ, ſeminis ſanctonici, añ. vncias duas, dictamni albi, biſtortæ, tormẽtillæ, ana. vnciam vnam, omnia in puluerem redigantur, & aceto acerrimo irrorentur, ac ad vmbram quouſque ſicci fiant, tractentur: quorum pondus à drachma media ad tres vſque, pro virium & morbi magnitudine ſignatur, aliquando in vino, quandoque verò aqua graminis vel portulacæ, iuréve alicuius carnis. Porrò Veneti medici viri me herclè doctiſsimi & ſapiẽtiſsimi, pro interficiendis vermibus, & ipſis abigendis, hoc vtuntur condito, ℞. Seminis Macedonici, ſeminis xanctonici, ana. drachmas tres, corticum granatorum, cornu cerui vſti ana. drachmas duas, dictamni albi, rhabarbari electi, garyophyllorũ, añ. drach.

drachmam vnam, cinnamomi drachmas octo, croci drachmam vnam, misce, & fiat puluis, & cũ libris tribus sacchari ad ignẽ fiant rotuli: Nouisti autem tu medice, singulis sex drachmis pulueris, sacchari alteram libram ponẽdam esse, quanquam nos non exactè, vt vides, ordinem seruamus hunc: datur autem rotulus vnus vel alter, drachmam vel plus ponderans, pro medici iudicio.

De symptomatis euenientibus ante primam mensium eruptionem,

CVRATIO XCVIII.

Filia Samuelis Segnioris nata annos quindecim, quum nondum menses vidisset, in febrem incidit: cum qua non solùm caput, & crura, sed vniuersum corpus dolere se dicebat, imò magnũ pondus in corpore persentire inculcabat: sitiebat, & tota rubicunda erat, & ad ventrem imum lancinationes & dolores sentiebat. Quæ omnia ipse considerans ob menses maturos non prodeuntes euenisse deprehendi, & ea de causa pedis venam saphenã dictam incidere feci, & ex ea sanguinis vncias quinque fluere, neque minus syrupum hũc manè & vesperi ebibere, ℞ Syrupi cap. Veneris ℥ ij.

aquæ alkakengi, capillorum Veneris vncias duas, misce, fiat syrupus: quem, vt dixi, in aurora ebibat, & vesperi ante cœnam duas libras iteret, sed & coxis cucurbitas magnas multa flamma ignitas affigi curauimus, Cæterùm sexto die morbi potum hunc purgatorium ebibit, & ita habet,

℞. Syrupi de linozostide, id est mercuriali vncias quatuor, diabenedictæ drachmas tres, electarij rosati Mesuę drachmas duas cum tribus vnciis decoctionis capillorum Veneris, misce, fiat potus, quem in aurora bibat, & desuper per horam dormiat, quo nonnulla egessit, & dolores aliquantulum cessarunt: porrò duobus interiectis diebus cucurbitæ iterum coxis applicitæ sunt, & subtus suffumigium adaptatũ ex iis cõpositum rebus, Accipe cyperi, costi optimi, croci, myrrhæ, cinnamomi, sauinæ, cuiusq; partes æquales, cum terebenthina optima formentur trochisci: quorum duobus vel tribus super prunas iniectis, optimè ipsa cooperta ac pannis circũdata, suffumigiũ in sede perforata recipiebat: quo remedio tandem menses apparuere, pauci tamen, post quos puella bene habere cœpit: tandem intra viginti dies integram sanitatem adepta est.

Schol

SCHOLIA.

Quum in hăc puellam curădam inciderem, illico in mentem reuoco Hippocratem medicorum primum parentem, libro De superfœtatione prope finem, vbi præcipuè incipit, Si virgini menses maturi non prodeant, & cætera. Vbi graphicè morbum hunc describit, & curat, veluti libro De virginum morbis, & sacratißimis aliis variis libris, De natura muliebri, & morbis muliebribus.

De febre diaria, ephemera dicta, ab æstu solis ingenti contracta.

CVRATIO XCIX.

Agnificus & generosus Marcellinus, quum extra vrbem Anconitanam longam sub sole traheret moram, in febrem cum capitis non admodum graui dolore incidit: ad quem inuisendum quum peruenissem, eum ephemeram, diariam dictam febrem pati deprehendi iis præcipuis indiciis. Primò, quia absque rigore, horrore, frigore, & membrorum concussione, febrire cœpit. Secundò, tactu quia febrilis calor mitis erat, halituosus, absq; mordicatione & punctura. Tertio, ex lotio, quod à naturali parum differebat, & in eo pendens nebula, & coctionis signa vera apparebant.

Quarto ex arteriarum percuſſu, nam pulſus magnitudo ſtabat, non multum tamē ab ea qua ſanitaris tempore fungebatur, diſtās. Sed diaſtole, id eſt deductio ſiue inſpiratio, ſiſtole, hoc eſt compreſsione, ſpiratione dicta, maior multo erat: nempe quia aëris multitudine natura ad caloris refrigerationem magis indigebat, quàm fumorum fuliginoſorum expulſione, indicium maximum, quòd in corpore nulla erat putredinis infectio. Nam in putridis febribus expiratio inſpiratione maior eſt. Demum hanc febrem ephemerā eſſe, ſym ptomata leuia, & à malignitate aliena confirmarunt, quum æqualitatem & ſym metriam, quam ſecūdum naturā membra obtinent, parum excederent. Sed præter hæc Auicenna ſuadet, vt ſi medicus digno ſcere cupit, homóne ephemera corripiatur, vel non, eum febrientem in balneum intrare iubeat. nam ſi ephemera correptus fuerit, nullus horror aut membrorum con cuſsio illi ſuperueniet, contrario verò illi qui putridam patitur omnia euenient. Vt igitˉ nobilis vir hic à diaria hac febre liber eſſet, neq; in putridā laberetur, eius caput multo oleo roſaceo, aqua roſacea, & pauco aceto roſaceo ſimul mixtis pfundi fecim⁹: & id quidem ſæpe eo die, quo lactucam

ctam

ctam ox eleo, & salis mica resperſam comedit: in potu verò frigidam iulepo violaceo mixtam ebibit: ſequenti verò die quũ febris inclinaret, ad balneum ex roſis, vitis foliis, violis, lactucis, nymphea, & ſimilibus cõfectũ eum duximus, quo maximè delectari ſe dixit, & tandem ſanus euaſit.

SCHOLIA.

TRia ſunt ex quibus humanum corpus conſtituitur, & in quibus calor præter naturã ſuccenditur, nempe ſpiritus, humores, & ſolida membra, quæ tria ab Hippocrate dicuntur, continentia, contenta, & impetũ facientia. Nam quũ calor in impetum facientibus, hoc eſt ſpiritibus ſuccenditur, qui vento calido vteri incluſo ſimilatur, diaria fit febris: ſic dicta quòd vnum tantum modò diem duret. quatuor & viginti horarum. Nam Ariſtoteles libro quarto De hiſtoriis animalium capite decimo nono, beſtiolas quaſdam apud Hipanim fluuium, qui ab Europæ parte in Pontum influit, naſcentes meminit, vnumq; tantum diem viuentes, ac ideo ephemeras vocatas tradit. Proinde quibus ſpiritus vel ſanguis ſupercalfiunt tantùm, iis ephemera ſuperuenit febris, intra quatuor & viginti horas omnino deſinens, modò error non interueniat. Dixi porrò ſpiritus, vel ſanguis, quia ita ſe habet ſpiritus ad ſanguinẽ, ſicut ſcintilla ad ignem. Cæterũ diariæ multæ particulares differentiæ apparent: vna

cuius iam prorsus abiit effectrix causa: vt vstio, intolerabile frigus, violentæ & repentinæ ac inconsuetæ alterationes, maximi labores, & intolerabiles laßitudines, furor, timor, angustia, quibus adde dolorem, diuturnam vigiliam, famem, sitim, & frequentem coitum: altera verò, cuius causa præsens adest: vt obstructio, quæ quãdoq; ex abundantia, quandoq; verò ex humorum lentore, craßitiéque fit. Cui adde repletionem, crapulam, ebrietatem, cibos calidos, cibos pituitosos, tenaces, crassos, & coctioni pertinaces, vulnera, vlcera, & scabiem vel pruritum, à quibus diecularum harum febricularum curationis ordo desumitur, prout ab vna vel altera causa euenire solent, de quibus quũ occasio se dederit disseremus.

De tuberculo antiquo, uulgò natta dicto, altam frontis partem occupãte extracto, & sola aqua frigida curato,

CVRATIO C.

Euerendus Thomas monachus ordinis prædicatorij, vir crassus & bene rubicundus, tumorem antiquum in frontis alta parte habebat magnitudine nucis, tactu mollẽ indolentẽq;. Cæterùm monachus hic quũ tumorẽ sibi ac naturalẽ haberet quẽ fortè medicorum consilio extrahi timebat, ecce

forte,

forte fortuna Nursinus quidam conuenit,ex iis præcipuè qui dextrè ramices & rupturas & ex vesica lapillos per sectionē extrahere solent:qui quum tuberculū hominem fœdans contemplaretur , eum ad curationem hortatur,promittens se illum intra octo dies curaturum. Monachus verò cupiens eam turpitudinem fugere,homini paruit:& eo magis quia Prioris officio tunc fungebatur,& sæpè extra domū cucullam deponebat,qua deposita tuberculum eminens apparebat, ipsum omnino fœdans,Quū igitur homini sese cōcredidit,& illi quidē chirurgo,chirurgus curationē aggrediens,super tumorem scissuram secundū crucē facit, ac vnguibus suo cum folliculo integrum extrahere proponens,eum disrumpit,ex quo sanies aquosa quædam viridis exiuit:qua deposita,& folliculo extracto,sola aqua frigida à splenis quibusdam madefactis,& desuper admotis intra octo dies ita liber & sanus fuit,ac si nihil prorsus inibi habuisset.bis autem in die aqua illa vlcus curabatur.

SCHOLIA.

TVmor hic ex genere eorum est,quos Auicenna nodos vocat, Haliabas verò selaas, qui iuxta varia in eis cōtēta varia nomina sortiūtur.

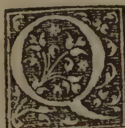
Si enim velut adeps sit quod cõtinetur, στεάτωμα Græcis, Romanis verò nodus adipinus vocatur: si veluti mel, μελικηρὶς, Romanis meliceris & melleus nodus: si veluti pulticula, ἀθήρωμα, Romanis quoque atheroma dicitur. Sed præter hos tumores varia alia apostemata & tubercula cõperiuntur, in quibus res aliæ inueniuntur: vt cænum, trõbus, mucus, ossa, vngues, pili, lapilli, lapides, arena, ostraca, ligna, cinis, carbones, & vt vrina liquor, qui in tumore reuerendi huius monachi inuentus est, viridis coloris, odoris ingrati. Cæterùm tumores ij ad Auicennæ nodos, quos dubeletos pituitosos definit, referendi sunt: de quibus peramplè Galenus loquitur libro quartodecimo Methodi medendi: quem interea lector locum vide. Nam nos huic tertiæ Centuriæ finem imponimus, sexto Non. Iulij, more Romano Millesimo quingentesimo quinquagesimosecundo anno.

CENTVRIAE TERTIAE FINIS.

AMBR. NICANDER TOLETANVS

Antonio Barberino non minus nobili quàm docto

S. P. D.

VAESISTI à me per literas, quomodo malam illam valetudinem, qua me hinc discedens Patauium sanitatis causa petiturus oppressum reliquisti, quóve medico vsus illam depulerim: qua de causa his meis literis volui (te faciens certiorem) hæc ad te scribere, ac meæ salutis tibi reddere ratiõnẽ: quã scio tibi viro doctiss. & mei amantiss. non ingratam fore. Incipiã igitur ab initio. Non multos ab hinc annos venit in hanc vrbem quidam medicus homo minimè malus, natione Lusitanus, qui iam pridem commentaria in Dioscoridem scripserat, quæ ego videndi cupidus accepi, & legi: quæ tamen nunc Venetiis & ex ædibus Scotti sunt edita, in quibus multam & variam inueni eruditionẽ: prætterquàm enim quòd herbarum, arborúmve nomina, quæ ibi à Dios. ponũtur multis & variis idiomatis sunt declarata, sunt & in

his difficilia in medicina loca & doctè & prudenter diſputata. Quid multis moror? illis commentariis adductus volui experiri an ſcriptorum doctrina cum ipſo homine conſentiret: deprehendi hominem longè doctiorem quàm eius ſcripta oſtendebant, quẽ cœpi amare ob virtutes, eratque ipſe amabilis re & nomine, vocatur enim Amatus. Ego, qui me multis ſubditũ ægritudinibus ſciebam, cœpi illi mei corporis valetudinem committere: audiebã enim permultos ab eo ſanari, quos tribus hucuſque editis Centuriis ipſe cõmemorat. Ineo igitur cum homine amicitiam, & in ipſam paulatim deſcendo, quantoq; eius conſuetudine magis vtebar, eò mihi amabilior erat. nam præter eius doctrinã veram & ſolidam (eſt etiã moribus ſuauiſſ. vt verè dixeris omniũ horarum hominẽ) à quo quũ paucis menſibus multa accepiſſem beneficia & viſendi & me curandi, volui illi aliquid rependere. Is, vt eſt homo minimè auarus, inquit, Ego te Nicander curare libenter ac diligenter volo, hac tamen lege, ne vnquam inter nos pecuniæ mentio fiat. Nã ab amicis nil præter eſculenta & poculenta aliqua, vt eſt apud Iuriſconſultos, accipere ſoleo. illi igitur ob tot beneficia obſtrictus, ignorabã prorſus
quo

quomodo me tot beneficentiæ vinculis possem exoluere: quóque diutius hæc cogitabam, eo beneficia indies ab eo augebantur, vt ne ære quidem meo toto illi acceptorum beneficiorum partem possem assequi. Decreui accepta ab eo beneficia in libellũ, tanquam in rationariũ coniicere, incipiens ab eo quo mihi opem tulit die, vt qui me non esse soluendo cognoscebam, interdum quot & quanta deberem cõsiderarem, vt amor saltem excresceret illi maxime debitus: ex quo libello excerpens potiora & maiora, volui ea ad te scribere, vt tu, qui es non solùm in mathematicis optimus ratiocinator, sed beneficiorum etiam prudentissimus æstimator, collatis inter te accepti & expensi libris, quã tum debiti onus sustineam facilè iudicare possis. Imprimis igitur quum grauissimis, & acerbissimis podagræ & chiragræ doloribus vrgerer per multos dies, neque cõsueti prius medici auxilium experirer, vocatus adfuit, & me vociferantem inuenit, & suo verborum lepore clamores compescuit, & medicamine adhibito opẽ ipsius illico tanquam alterius Aesculapij sensi: idque non semel, sed quoties me ille atrox dolor arripiebat, vt tantis malis liberatus illis Ouidij versiculis soluere nodosam

occinerim. Nouit nodosæ prudens & doctus Amatus & podagræ & chiragræ soluere cuncta mala. Aggressa deinde est me eo anno quædam periculosa,&,vt medici dicunt,exquisita pleuritis,quæ homini sexagenario celerem,& omnino ineuitabilem minabatur interitum:cui repentino malo fissa intrepidè vena,sanguineq; ad vncias octo extracto opportunè & prudenter occurrit,meque intra paucos dies liberum & sanum reddens è Proserpinæ peculio recepit. Sequēti deinde anno post podagram penitus sublatam , ecce chiragra manū sinistram inuasit cum tam ingenti tumore,vt vix digiti viderentur,ne dicam officiis suis vti possent:hic verò miro medicinæ artificio ita tumorē cum dolore(quod ego difficilimum,imò ἀδύνατον putabā)abstulit breui, vt omnes qui viderant in stuporem adduxerit. Memini enim quum mihi sæpè diceret,ego hunc tumorem omnino auferam,& manū hāc tibi liberam cum digitis reddam,respondisse Deum solum id ex miraculo præstare posse:ita tumor occalluerat , & longa diuturnitate coaluerat.sed ille & promissa nō credenti præstitit,& vera se dixisse exitu comprobauit. Nō multos post menses omnes me simul catarrhi species cum
tenu i

tenni febre inuaſerunt,atque tuſsi crebra vexabar,multoſq; ea dies vexatus ſomnũ nocte oculis meis videre non poterã:fluebat humor quidam ſalſus à capite per nares,fauces,vt eas intercludi timerem:qui tracheam,quàm vocant,arteriam miſerri mè torquebat,deinde in pectus deſcendebat,neq; febricula abſiſtebat,imò in dies magis vires capiebat,totũq; fere annũ cũ illis ſymptomatis me infeſtabat. Amatus acceſsit,ac velut cum hydra dimicaturus pellendis his rheumatis ſe accinxit:quæ multis & variis medicamentis tandẽ extinxit,ac depulit:liberq; his malis factus conualeſcere incipiebam,& è thoro diuturno morbo leuatus ſurgebam:fuit id,ſi rectè memini, anno M. D. L. Deinde paucis interiectis mẽſibus occupauit me quędam macies,& membrorum omnium infirmitas,quæ me & facie deformauit, & toto corpore ita debilitauit,vt vix pedibus poſſem conſiſtere, ne dicam ambulare. Nam quum pedem humi ſiſtebam, ſtatim me dolor quidam capitis pungens aggrediebatur, vt nihil magis cuperem quàm ſedere aut iacere:quam ille ægritudinẽ cernens,quum multa prius adhibuiſſet medicamẽta,neq; proficeret,decreuit decocto radicis cynę tãto obuiã ire malo;

exhibiturus id mihi Aprili menſe anni, M. D. L I I. Nunc autem optime Antoni, quænam ſit hæc radix,& quomodo inuenta paucis accipe. Nam id me Amatus prius docuerat,de qua radice extat ab illo tractatus editus,In orbis igitur noui nauigatione Synarum regio nuper inuenta eſt,licet olim cognita,de qua Ptolemæus cap. 3.ſeptimi libri meminit,& Plinius,ſi ritè recordor:In ea regione mons quidam eſt, vel promontorium,quo Luſitani applicuerunt,vnde radix illa à Sinaris cyna corrupto vocabulo eſt dicta. Ipſe igitur ad hoc decoctum tanquam ad ſacram anchoram confugi,à quo tamen ego abhorrebã:primùm quod perpaucis eſſet cognitum,deinde propter ætatem timebam, ne mihi maximè obeſſet, qui ea de re alios ſenes periculum non feciſſe cognoſcerem : ipſe tamen me magis ad hoc decoctum adhortabatur,ſed fauit fortuna incœpto:nã neſcio quo meo bono fato Armenius quidã nomine Aligian de Tolchat mihi Anconæ ſit obuius,nam & ſi imbecillis pedibus,aliquando tamen domum exibã lætificandi animum cauſa,mœror enim me magnus domi capiebat, Ab illo igitur comiter ſalutatus,qui Italicam linguam callebat,reſpondi humaniſsimè:is à me petiit, Num

medi

medicus essem, habebat enim sociũ febri laborantẽ, cui dixi, Medico indigere me, neq; esse medicum: is statim me quo morbo laborarẽ interrogat: quumq; illi meã ægritudinem longo sermone aperirem, illico in huius radicis mentionem venit, & clamans ait felicem & beatum me fore, si semel illius decoctum capere possem: nesciebat enim in Italia venalem inueniri, & narrat mihi quo modo ipse neruorũ contractione, & dolore capitis longo tempore laborasset, & quomodo in Indiã ad Sinarum regionẽ mercaturæ gratia exercendæ peruenisset: & quum solito grauius ægrotaret, ab incolis illius regionis, vt illam recentem, & illic nascentem experiretur, est adhortatus: ille dies quindecim illic mansit, frondes nunc, modò radicem ipsam deuorando, & pręter ipsius spem, & præter eorum opinionem, qui cum eo illò nauigauerant, incolumis breui euasit: mihiq; nouem se ex eo tempore annos semper incolumem fuisse suo iureiurando confirmauit: redeo inde domum, dico hoc Amato, & me illi in omnibus parere esse paratum polliceor. Bonis igitur auspiciis an. M. D. L I I. April. mense radicis sinari decoctum, Deo Opt. Max. auspice capere incœpi, corpore per syrupos, deinde

per pharmaca copiosissimè exinanito. Iubebat Amatus illius radicis vnciam in tenuissimas bracteas cultro acutiss. incidi, & incisam in vrceũ fictile cum aquæ fontanæ libris quindecim iniici, & prunis sine vllo fumo admoueri, & quoadusq; feruebat donec octo libræ superessent: quo decocto per linũ transmisso, summo mane decem illius decocti calidi vncias ebibebam in patera, qua hausta bene coopertus duas horas sudaturus quiescebam, experrectum verò famuli lineis calidisque sudariis totum corpus copiosissimo sudore, qui interdum totũ lectum penetrarat, abstergebãt. Mundatus igitur sudore prudenter ne quicquam aëris per poros subintraret, indutus paulo pòst surgebam, & in cubiculo me continebam, ac tandiu deambulabam, quoad mihi prandium afferretur, quod erat quarta capi optimi pars in secundo decocto illius radicis cocta: nã bracteæ illæ radicis primi decocti denuo in totidem aquæ libris coquebãtur, & ita fiebat secundum decoctum, quod parabatur, & ad capos elixandos, & quum opus erat ad clysteria: in prãdio erat panis nauticus cum saccharo subactus, & deinde pane Martio vescebar: bibebam autem ex eo decocto, quo in mane vsus fuerã, quantum

tum libebat,& interdum vuas passas Corinthiacas edebam:à prandio verò ludis quibusdam me oblectabam, vel alicuius lepido amici sermone fruebar,quo tempore tuo suauissimo colloquio frui voluissem:nam mihi laborem,vt sæpe fecisti,leuasses. Hora deinde xxij. exutus thorum intrabam,& eandem pateram bibebam, & stragulis obuolutus vt in mane cõquiescebam horam vnam vel plus,& quantũ poteram vt in mane sudabam, absterſus surgebã:interim cœna apportabatur quæ erat ἄνευ κρέως, edebã vel pruna Damascena,vel vuas Corinthiacas, aut pyra assa cum saccharo, eodem quo in mane potu vsus & pane, aliquando amygdalas aut Martium panem vorabam. Decocti illius gustus qualis erat,si quæris,lac recens mihi bibere videbar,& ita post vnum diem asseruatum,vt lac,acessit:color est,quãdo est bene decoctum,vini quod rubellũ vocant,Gustu itaque suaue vtrunque decoctum erat, & visui delectabile: inter edendum & cœnandum potu vtebar remissè calido, post cœnam altera vncia tenuissimè incidebatur,& in aquam coniecta ad sequentẽ lucem parabatur,& alligata illa hesterna vncia in panniculo lineo simul cũ illa nouiter incisa,ne simul

commiſcerentur coquebatur,& aliquãdo in minoris aquæ quantitate tertio coquebatur,cuius tibi radicis miraculũ ſcribã. Ego enim qui duratam aluum per viginti annos habebam,& qui raro ſine clyſtere egerebam,nunc ſolo illo tertiò,imò nonnunquam ſexies radice eadem decoꝗ a cũ oleo pauco & ſale magis mihi proficere videor,quàm ſi ſumpſiſſem pharmacum, ita omnes malos humores expello, quo clyſteris genere etiam nunc feliciſsimè vtor, ſed redeo ad priora: Hoc decocto xxiiij.diebus vſus fui,quo tempore duas radicis libras abſumpſi,& ita totam curationẽ abſolui. Quid multis moror? poſt abſumptam radicem cœpi optimè habere,nam ſomnus pene ablatus rediit:quod comedo,nullà ventriculi difficultate bene concoquo:non tantum vt prius expuo, rediit vultus color,rediere amiſſæ vires,vt me breui ab orci faucibus ereptũ cognouerim.vtebar tamen poſtea hac victus ratione,vinum eo decocto diluebam,& eodem carnes elixabantur,in ſero carnibus pauciſsimis,aut nullis intercœnandũ vtebar, qua victus ratione per menſem ſeruata, amiſſa omnia recuperaui: quem quum multi antea deformatum,& pene perditũ vidiſſent,tunc verò ita inſtauratũ

mira

mirabantur, & ita meo exemplo aliqui idem decoctum cœpere. Ita igitur ſanus Dei optimi maximi beneficio & Amati ſtudio, bene valeo, & corporis officiis ſanus vtor ſalubriter, & poſthac melius me habiturum ſpero. Hiſtoriam non epiſtolam texui, neque eam legere grauaberis: ſcripſi enim tũ vt tibi meæ ſanitatis cauſam planè redderem, tum vt virtus Amati noſtri dignoſceretur, cuius commentaria in Dioſcoridem his diebus impreſſa è prelo Scotti dudum prodiere, in quibus ſuam doctrinam latè poſt Hermolaum, Marcellum, Vergilium & pleroſque alios explicuit. Nolo te meis vlterius nugis obtundere. Tu interea vale, & valetudini da operam, teq;, ſi placet, ad nos, vt te fruamur, referto: noſter Io. Bap. Vicellinus tibi S. D. Vale iterum Anconæ, Idib. Februa.

M. D. L I I I.

AMATI LVSITANI MEDICI, CVRATIONVM medicinalium suarum Centuria IIII.

De inflãmatione iecinoris, cum tussi, & sanguinis screatu, aliisq; symptomatis,

CVRATIO I.

ILIVS Berosij doctoris magnifici, annos natus duodecim, studio quum deditus sit, totus scabiosus est: nunc verò illi febris cõtinua quędam superuenit, pro qua leuanda, sanguinis vnciæ quinque cubiti secta vena extractæ sunt: & vno vel altero interiecto die pharmacum illi ex rhabarbari infuso, cum casiæ Aegyptiacę flore propinatum. Cæterùm post ebibitum pharmacum, & conuenientẽ factam euacuationem, vno vel altero interposito die tussis ingens huic cũ sanguinis screatu, & iecinoris dolore superuenit. Nam quando tussiebat, dolor ad iecur respondebat

debat, cum quibus febricitabat, & vrinã albam & aquosam meiebat: quæ omnia inflammationem iecinoris gibbas partes comprehendentem præcipuè attestabantur. Diximus autẽ aliâs, iecinoris gibbas partes cum thorace cõmunionem habere, veluti concauam cum stomacho & intestinis. hunc igitur ita malè affectum conspiciens, illico post alui excrementa per clysterem deposita, sanguinem ex ea vena quæ inter digitos anularem & minimum repit extrahere feci, pondere vnciarum quinque: & syrupum hunc illi obtulimus, qui habet, ℞. Syrupi de cicorea simplici vnciam vnam & mediã, aquarum endiuiæ, cicoreę, añ. vnciam vnam & mediam, misce, & bibat. Item iecori hoc applicitũ fuit emplastrum, ℞. Farinæ hordei vncias tres, santalorũ rubeorũ vncias duas, rosarum rubearum vnciam vnam, olei rosati vncias tres, cum decocto endiuiæ & cicoreæ misce, fiat emplastrum, & iecori tepidum applicetur, & bis in die innouetur. Victus huic ptisana tantum erat semine melonis apparata: vel amygdalatũ optimè concinnatum: potius verò aqua hordei. A sanguinis missione hic melius habuit, & post quatuor dies à febri immunis videbatur. Sed pedes illi tumuere, cum

quibus lotium album adhuc excernebatur, quibus de causis syrupum hunc prædicti vice illi dedimus, & emplastrũ quoque mutauimus. habet autem syrupus sic,

℞. Syrupi de cicorea cum rhabarbaro vnciam vnam, de duabus radicibus vnciã mediam, aquarum cicoreæ, endiuiæ, buglossæ, añ. vnciam vnam. Misce, & tepidũ bibat. Emplastrum verò admotum primi vice sic descriptum habet, ℞. Farinæ hordei vncias duas, rosarum, absinthii, añ. vnciam vnam, lupinorum vnciã mediam, camomillæ vnciam vnam & mediam, cũ decocto cicoreæ & absinthij & camomillæ, fiat emplastrum, adiectis vnciis duabus olei absinthini, & altera rosacei: iis autem per triduum perseuerauit, in quibus vrina aliquantulum rubricare cœpit, & tunc perscripto syrupo. rhabarbari & agarici optimi nouiter in pastam redacti, vtriusque scriptulos duos adiecimus: & concinnè paratum pharmacum bibendũ dedimus: quod parum retinuit, imò id vomuit, sed eo vtcunque egefsit, & qualia purgari opus erant, purgata sunt. Sed sequenti die pedes & crura magis intumuerunt, imò mentula, & testes inflati tunc comparuerunt: de qua re anxij, hinc inde causam scrutabamur. Cæterùm omnia

hæc

hæc ſymptomata ex aquæ frigidæ multo potu, quam illi Aethiopiſſa quædam clàm dabat, eueniſſe aſſequuti ſumus, qua abnegata breui ſanitatem obtinuit. Porrò poſt pharmacum prædictum huic puero pullū in prandio communis petroſelini radicibus coctum concedebamus: in cœna verò aſſum, ſed in aurora ieiuno ſtomacho cō-fectionis diarhodonis Aabbatis rotulum vnum vel alterum guſtabat, ac, vt dixi, intra quatuordecim dies pancraticè habuit.

SCHOLIA.

PErcurrit Aetius ex Galeno, ſermone decimo ſuæ medicinæ capite tertio, iecinoris inflammati exactè notas, & eius curationē, apud quē optimus medicus curioſè legere poterit: nos verò ea tantùm ſigna & ſymptomata, quæ in noſtro ægrotante notauimus, & percepimus, ſignauimus: remediaq; quibus ipſum ſanum reddidimus, memoriæ mandauimus. Caterū ſuadet Galenus libro ſeptimo Methodi medēdi, capite decimotertio, quòd ex vētriculo, & iecinore vitiatis, non temerè euacuemus. Sed cum cautione id agamus, ne quid virtuti officiamus, qua de re libro decimotertio prædicti voluminis, capite vigeſimo, repudiata aloë, in hoc caſu aluū ducere mercuriali, aut vrtica, aut cartamo, aut aliquo taliū iubet. Itē ſuadet idē, imò in vniuerſa ſua doctrina

inculcat, quòd iecinoris cōcaua pars semper purgari debet per intestina, gibba verò per renes & vrinæ vias, pro quo axiomate intelligendo aduertendum duximus, quòd vt eius prima pars vera est, videlicet pars concaua iecinoris per intestina expurgari debet semper: ita altera non semper veritatem habet, Iecinoris gibba pars per vrinā euacuari debet: quia quando iecinoris gibbosa pars, quæ cum vena caua commercium habet, multo & vitioso humore referta fuerit, tunc per intestina inanitio fieri debet: si verò mediocri, per vrinarios meatus. Ita autem Galenus ipse hæc à nobis intelligenda fore libro septimo citati voluminis prope finem voluit inquiens, A figura verò, indicatio ipsius modi vacuandi excrementi suggeritur ad hunc modum: ventriculus vomitu deiectioneq; inanitur: intestina deiectione tantum, sicuti etiam iecinoris caua. Renes verò & vesica ac iecinoris gibba, si multo vitioso humore sunt referta, per deiectiones & pharmaca deiectoria (catoterica Græci vocant) expurgantur: sin mediocri per vrinales meatus, Hæc Galenus: per quæ dicta lucida satis euadunt. Porrò quum inflammatio iecinoris gibbas parteis occupabat, puer hic vtcunque egerebat excrementa quidem biliosa. Sed vrinam albam & percolatam meiebat: quæ omnia, quū hæc scribo, contraria in huius fratre puero quinque annorū, noto: cui iecur dolet, & ictericus fieri incipit, &

quæ

quæ comedit, euomit: & si ea retinet in ventriculo, corrumpuntur, ex quibus ructus fumosi æstuosiq; caliditatem extraneam arguëtes consurgunt, & oboriuntur: illi vrina crocea ad nigredinem tendens cernitur. Sed aluus sua sponte non respõdet, sed balano, aut clysmo irritata, quæ omnia concauas ipsius iecinoris partes affectas esse attestantur. Nam bilis portio, quæ ad intestina deriuari solebat, ad gibbas regurgitabat, & inde per vrinam pars excernebatur, vnde stercus album euadebat, & à bile tinctum non videbatur: de qua re cum Februarij curationes attigerimus 1553. multa dicemus: æger verò, de quo agimus, Aug. mense ægrotauit 1552. Cæterùm iis iecinorosis vt mulsa & dulcia varia inimica sunt, quia breui in bilem abeunt, vt meminit Galenus libro vndecimo Methodi medendi, capite decimonono, ita quæ astringunt multùm, vt malum punicum, & malum codoneum, huic præcipuè qui phlegmonẽ aut obstructionem in cauo uisceris habet, maximè nocent: vt idem docuit Galenus libro decimotertio Methodi medendi capite decimoquarto. Porrò tradit Galenus citato lib. cap. decimotertio, Si iecur phlegmone infestatur, exquisitissimo victu est opus: & sequenti capite iis sic affectis ex cibis ptisanam concedit, vt quæ sine morsu deterget: ex pharmacis verò, oxymeli aqua mixtum: qua de causa nos, vt vidistis, dicto ordine puerum hunc

gubernauimus. Sed aduertẽdum duximus, quòd Galenus libro decimo Methodi medendi capite quinto, in quo ordinem, quo ægrotantes nutriendi sunt, prosequitur, inquit, Vnaq; salus pleuriticis, tum peripneumonicis, adde etiam synanchicis, id est qui angina laborant, est ipsum virium robur, non secus verò & quibus vel iecur, vel ventriculum phlemone obsidet. Nam quod ad phlegmonem, quæ in iis est partibus, spectat minimè planè est cibandum, quo ad virium infirmitatem vtique sæpè. Ita necessariò aut vires resoluentur, aut phlegmone augebitur. Quibus in verbis suadet Galenus, quando phlegmone prædicta obsidet membra, & æger viribus constans est, tunc morbus vincitur, quia æger ipse absque pleniori victu naturam impediente, perdurare potest: vnde natura tota circa morbum intenta eum facilè vincit, & æger liberatur: rectè igitur iis sic affectis robur virium, vnicam salutem proditum est: Nam si cum prædictis affectionibus vires imbecilles esse contingat, ægri maiori ex parte succumbunt, & moriuntur: quia quum imbecilles sint, cibo refici postulant: ad quem conficiendum natura diuertitur, & inde morbus tanquam author absque reo, veluti solus litigãs breui vincit, & ægrum in perniciẽ trahit. Porrò tametsi Gale. promiscuè citato loco de phlegmone varias partes corporis occupante loquatur, vndecimo tamen libro prædicti voluminis capite decimosep

cimosep

timoseptimo: in quo eos qui cataplasmatis relaxã tibus, & balneo ante vniuersalem corporis purgationem vtuntur, redarguit, suadet tenuiori victu cibandos esse eos, qui iecinoris & ventriculi phlegmone laborant, quàm qui pectoris inflammationibus, & vitiis cruciantur: ita enim citato loco ait: Neq; enim sicut in iecinore & vẽtriculo, ita hic quoq; hoc est in pectoris phlegmone tenuißimo victu est vtendum: in illis nanque alimentum concoquitur, metus q; est ne ipsis phlegmone laborantibus, neque nutrimentum ritè concoquatur, & phlegmone augeatur: in pectus verò tantũ alimenti iam cõcocti peruenit, quantum vni ipsi particulæ nutriendæ satisfaciat.

De febre continua, cum symptomatis grauibus,

CVRATIO II.

DAniel Coductus vir sexaginta natus annos, optima temperatura, & cõpositione præditus, quum variis negotiis, & curis implicitus esset, de renũ dolore conqueri cœpit: caput parum dolebat, sed non sitiebat, neque febrem se pati percipiebat: secundo die bolum sequentem deglutiuit, qui habet, ℞. Pulpæ à cassia nouiter extractæ vnciam vnam, diasebesten drachmas tres, misce, & saccharo ex-

cipiantur,& fiat bolus, quem duas horas ante cibum capiat, quo aluus optimè respondit. Vesperi verò per vniuersum eius corpus calor intensus percipiebatur, quẽ & ipse sentiebat, maximo cum colli & capitis dextræ partis dolore : tunc in nocte clyster hic iniectus est illi, ℞. Aquæ hordei libram vnam & mediam, olei rosati, violacei, añ. vncias duas, casſiæ extractæ vnciam vnã, vitelli oui numero vnũ, sacchari rubri vnciam vnã, salis drachmã vnam, misce, fiat clyster, quo multa quoq; euacuata sunt : tunc in aurora renũ dolor leuatus fuit,& capitis dolor oxyrhodino applicito euanuit. Sed lingua cisa,& arida tunc apparuit, quæ sæpè canna curua abstergebatur,& psillij semine humectabatur: sed febris tunc iam intensa palam apparebat, ac ideo sanguinis misſio per venæ basilicę sectionem in brachij curuatura ad vncias septem facta fuit, à qua illico syrupum hunc ebibit, ℞. Syrupi de succo acetosæ, de endiuia, de buglossa, añ. vnciam mediam, aquarum lactucæ, endiuiæ, acetosæ, buglossæ, añ. vnciam vnã, Misce, fiat syrupus,& cum albo oui clarificetur, & pauculo puluere santalorum citrinorum aromatizetur,& frigidum bibat instante canicula, in qua syrupos frigidos fe

brien

brientibus concedimus, quemadmodum Galenus suas solebat potiones febricitantibus, & languentibus impartiri. Quarto verò & quinto die sic satis æger habebat, sexto pharmacum hoc ebibit, ℞. Foliorum endiuiæ, lactucæ, cicoreæ, ana. pugillum medium, florum borraginis, buglossi, violarum ana. drachmas duas, seminis acetosæ, lactucæ, ana. drachmam vnam & mediam, tamarindorum vnciam mediam, prunorum pinguium numero decem, omnia in libra vna aquæ fontis ad ignem fiat decoctio sufficiens, & coletur, tunc ℞. Prædicti decocti vncias quinque, quibus adde mannæ electæ & pinguis vncias duas, rhabarbari optimi drachmam vnam & mediam, diacatholiconis drachmas tres, diaphiniconis drachmam vnam, pulueris nostri contra vermes scriptulum vnũ, misce, & fiet haustus vnus: quem in aurora bibat, & desuper per horam vnam vel alteram dormiat: hoc verò multa per superiora & inferiora purgauit. Septimo sanguinis vnciæ duæ ferè per nares illi effluxere. in fine cuius diei optimè æger sudauit, sed non vt eo febris leuata fuerit. quinimo, vt antea, grauis & aspera relicta est, quam ægrotus hic grauiter fe-

rebat,imò ſequentem noctem abſque ſomno cum aliquali delirio tranſegit: qua de cauſa ano hirudines duæ admotæ ſunt, & ſcapulis fixæ cucurbitulæ ſiccæ:in auro ra verò ab ingeſto ſaccharo roſaceo,& deſuper ebibita aqua hordei,iterum in ſudo rem deuenit,& eum quidem priori copio ſiorem:à quo neque febris quoq; imminu ta fuit,ſed in idem perſeuerabat, cum qui bus virtus conſtabat,& in vrina hypoſtaſis apparebat.Decimo ex ſe ſexies egeſsit biliofa omnia,liquida, fœtida, & putida: tunc pulſus facti ſunt parui & frequentes, vt homo tunc vita periclitaretur. Sed veſperi facies reddita eſt bona,& pulſus bonus,& appetitus bonus. Vndecimo vrina ſubalbida apparuit,& nocte antea nõ dor miuerat,imò delirauerat, & bis ſua ſpõte egeſſerat:tunc in gutture vlcera cõſpecta ſunt,à quibus delirium ortum trahebat. Cæterùm quum remediis neceſſariis & ſæpe à nobis inculcatis, contra ea vteremur,breui ſanitati reſtituta fuere,& ęger ex toto liber:diuerſionibus tamen & frictionibus ,pro eo iuuando , noſtris monitis aſsiſtentes vtebantur. Aër frigidus & humidus arte redditus erat, in quo ægrotus hic vigebat , & talis qualis à Galeno decimo Methodi medendi lib.capite octa

uo desideratur, quem quiuis medicus parare nouit, præcipuè aquæ putealis frigidissimæ irrigationibus: & ex ea paratis fonticulis ex alto currentibus, multis fruticibus, & arborum frigidarum ramis cõsitis, tum aquę rosaceæ & aceti rosacei irrorationibus, veluti multis aliis similib⁹. Cibus huic ptisana, vel amygdalatũ, aut lactucæ cauliculi saccharo cõfecti, aut pruna Damascena, aut cerasa acria saccharo incrustata, aut per se ad solem exiccata, prioribus diebus fuerunt. Postea verò ius pulli lactuca vel endiuia, aut acetosa, vel agresta alteratum, & ex eo parata panatella, dein ex pullo paratũ contusum ptisanæ mixtum, cui semina frigida, & quandoq; albi papaueris ad somnum conciliandum iniiciebantur: demum carnes ipsæ pullorum in cibi vsum illi venerunt: potus hordeacea cum iulepo violaceo, aut granatorum vino, per totum morbi decursum fuit: à vino verò meis monitis semper abstinuit, neque eo nisi post morbi vniuersalem declinationem vsus est. Cæterùm omnia particularia percurrere, vt lectori tædiosum, ita ea tantùm quæ nobis satis illi esse videntur, literis mandamus.

De quodam qui frequenter sternuit,

CVRATIO III.

Arolus Vccilinus, iuuenis Florẽtinus, annos natus viginti, ita frequentibus & assiduis sternutamentis per interualla dedecoratur, vt non solùm ab ipsis sternutamentis grauiter molestetur, sed etiã ob ea hominum frequentiam fugiat. Is igitur tantum malum à se reiicere cupiens ad me venit, qui tunc ita multùm corã me sternuit, vt morbi sui rationẽ reddere, etiam si tunc posset, non esset opus. Ego igitur tantum malum ac vitium iuuenem dedecorans quum considero, remedium aliquod, quo liber euadat, animo rimor. Sed quum hoc inquiro, ecce se mihi offert celebratissima, sed breuis Hippocratis sententia aphorismi quinquagesimi secũdi, lib. septimi Aphorismorum: vbi inquit, Sternutamentum fit ex capite cerebro calefacto, aut humectata capitis parte inani. Aër enim intus contentus extra erumpit: sonat autem, quoniã per angustum ipsi est exitus. Hippocrates iis verbis, vt Galenus in enarratione notat, de eo solo sternutamento agit, cuius generis principium est, naturæ motus spiritum flatuosum ex capite excernere appetentis.

tentis:& eius duas causas assignat, calorem nimirum & humorem. Calor autem humorem rarefacit,& in flatus conuertit, quos subinde natura per sternutamentum expellit. Nam humor præter se solus in capite contentus sufficiens non est sternutamentum efficere, vt Galenus sapientissimę notat. Calor igitur dissoluens, & in humorem agens, ac ipsum in flatus vertens, sternumentum facit, vt huic euenit iuueni, natura bilioso, sanguinem crassum admodum habenti: cuius vapores calidi ad caput delati sternutamenta gignunt, à quibus tandem infestatur, angustiatur, & perturbatur iuuenis hic: quem, vt ab hoc morbo liberaremus, ex iecoraria vena brachij dextri sanguinis vncias sex extrahere fecimus, ac epotis quinque refrigerantibus & sanguinem alterãtibus syrupis leue quoddam pharmacum illi propinauimus: à quo sequenti die capite raso illi emplastrum hoc admouere faciebamus. ℞. Medullæ interioris cucurbitæ pistæ vncias tres, farinæ hordei vncias quatuor, portulacæ pugillum vnum, oua integra numero duo, cum oleo rosaceo & de salice, pauco adiecto aceto, in mortario misce, & fiat emplastrum. Item per nares oleum hoc attrahebatur, ℞. Olei rosarum, de

cucurbita, de nymphea, añ. vnciam mediam, Misce, & ex manu naribus attrahat æger, aut per eas iniiciantur, quibus & caput emplastri vice illinire optimũ est. Sed interea dũ hæc fiebãt: æger ex nympheæ floribus saccharum paratum conditum, conseruam dictam, singulis diebus singulas vncias ieiuno stomacho comedebat, ac optimo victu proposito sanus intra quindecim dies euasit.

SCHOLIA.

Meminit Aristoteles problemate quadragesimosexto libri vigesimi, quòd quũ quis paratus ad sternutationem, oculum fricuerit, sternutamentum in totum leuabit, aut saltem minuet, quia flatus in sternutamentum vẽturus, frictione illa aut difflatur, aut ad oculum diuertitur. Aëtius verò capite vltimo libri sexti docet, si ab vtraque nasi parte iuxta magnos oculorum angulos venas sitas digitis compresseris, sternutationem sedabis. Item scire decet, quòd qui coitui sunt dediti, & ab eo per dies aliquot abstinuere, & mulierem pulchram contemplantur, aut vident, breui in sternutamenta labũtur: sed sternutamenta hæc coitus facilè soluit, hoc enim consilio præmunitus quidam, qui ad principem simul cum vxore stantem, accedebat, & sæpe frequenti sternutamento dedecorabatur, liber euadebat. Paulus Aegineta lib. tertio suæ medicinæ

capite

capite vigesimoquarto, vbi sternutamentum frequentius est, inquit, medicamento sedari debet: infunditur nardinum, vel rosaceum, vel glycelæum: iam quæ odorem mouent, sternutamenta sedant, anisum, ocymum, stipulæ cõtusæ: sed ante hæc omnia, caput desiccandum est smegmatis ex nitro & pumice factis, vel etiam asclepio vocato vtendum: & Constantini sapone, & sale Cappadocico, & similibus. Aëtius verò libri sexti capite vltimo, eadẽ ferè dixit, quibus & plura alia addidit, sed vterq; ocymum redundantes sternutationes sedare fatetur: quibus ex directo Dioscorides lib. secũdo De medica materia. ca. 129. contrariatur: quum dicat, Ocymũ olfactu per nares attractum copiosa excitat sternutamenta: potest idem & ocymi herba, hæc ille, quæ ex directo Paulo, & Aëtio cõtrariãtur. Auicẽna verò hæc animaduertẽs, secundo Canonis sui lib. capite De bedarungi, id est ocymo, inquit: Ocymum suo odore sternutationes mouet, proinde si sternutamẽta à calore aut re pungente euenerint, ocymum fugere decet. Caterùm si sternutamẽta à re obstruẽte originem traxerint, tunc vt medicamẽto subtiliante, & incidente, ac arcta & obstructa aperiente vti expediẽtissimũ erit. Cæterùm ab obstructione sternutamenta irritari posse verè prodit Auicenna, & eius sequaces: præter quas citatas causas sternutamenta varijs alijs concitari nouimus, vt si quis pinis & festucis nares infe-

ſtauerit, quoniam ex illis narium muſculi ad cō cuſsionem & expulſionē ſtimulantur: item quando quum tuſsi ſpiritus deorſum veniens ad naris meatus pertingit, ſternutamentum incitatur, id quod fortiter tuſsiētibus quotidie euenire percipimus: non minus quæ cerebrū plus iuſto pungunt, vel calfaciunt, vel quomodolibet irritant, ſternutamēta prouocant, vt radij ſolares, piper, ſinapis, euphorbium, caſtoreum, & ſimilia. Porrò Iſach Iſraëlita ne ab hac chorea eliminetur, ſuccum ocymi à proprietate ſternutamenta ſedare ſcriptu mandauit: eſt autem Iſach hic, idem autor, qui mutato nomine Aliabas dicitur, vt ex operibus conſtat.

De alopecia, hodie uerò & indubitato morbi Gallici ſigno,

CVRATIO IIII.

MVlier nobilis: quæ ad mare habitat, pulchra ſiqua altera, ingē ti febre correpta eſt, quam per integrū diem paſſa fuit: ſequenti die rauca facta, ſyrupum ex capillo Veneris, & glycyrrhiza ebibit: tertio febris deſiit, ſed paucis aliis interiectis diebus, alopecia, hoc eſt capillorum defluuio, vera & indubitata ad morbum Gallicum via, laborare cœpit: demum vt morbo Gallico affecta, curata fuit, & ad ſanitatem integram

tegram reducta.Ceterùm tametsi Galenus lib.vndecimo De simplicium medicamentorum facultatibus,capite de pinguedine & adipe,dicat verè esse proditum,vrsinum adipem alopecias curare, quo tamen probatiora medicamenta ipse habebat: nos huic vrsorũ adipi multùm pro hoc curãdo vitio,& pilis gignẽdis tribuimus:experti enim sumus inter præcipua huic rei facientia remedia,adipem hunc primatum habere.

De febre continua,

CVRATIO V.

Acobus Beniuinisti, mercator Aulonensis, iuuenis viginti-quinque annorum, temperatura sanguineus, hoc eodem tempore, quum febre continua corriperetur, & lotium crassum & rubrum emitteret, illico illi interna cubiti secta fuit vena, & sanguinis vnciæ octo extractæ: in nocte non dormiuit, sed multa biliosa vomuit: in aurora verò sequentis diei ad eum reuersus, & febrientem ipsum inueni, & vt primo grauatum:tunc pulsus magnus illi erat, & capitis & costarum grauedo, quibus indiciis iterũ totidem sanguinis vncias fluere feci, à qua sanguinis missione

biliosa vomuit, multa crocea, & amara: post quę multum sudauit,& à febri immunis mansit: quarto verò post syruporum alterantium ebibitionem,& concoctionẽ in lotio apparentem: & febris ferè ex toto expulsionem,pharmacum hoc propinauimus:& pancraticè habuit: pharmacum ita habet, ℞. Mannæ electæ vnciam vnã & mediam, syrupi rosati solutiui vncias duas,rhabarbari optimi drachmam vnam & mediam, in decocto florum & fructuũ fiat haustus vnus, detur in aurora frigidus,& desuper paululum dormiat. Cæterùm post horam pharmacum in totum vomuit,sed quater egessit, & optimè se valere dixit:sequentibus tamen sex diebus saccharum rosaceum Neapolitanum ieiuno stomacho comedit, & aquam endiuiæ stillatitiam desuper ebibit.

De uulnere in capite,

CVRATIO VI.

Ollius lanio à quodam milite in capite magno vulnere spata colubrina,siue vndulata dicta, vulneratus fuit:erat autem vulnus magnum capitis lateri inflictum,sed meninges nõ attingens,sequenti die pręsente ipso vulnus rosario acuto secũdum longit

longitudinem, veluti altero ex latere secũdum crucem adapertum fuit, & pericraneum optimè cum rasorio, tum vnguibus à craneo separatum: tunc vt primò vulnus ipsum oui albo tractatum fuit. Cæterùm quarto die craneum scalpro rasorio secundum vulneris longitudinem ad diploën vsque rasum fuit, neque enim ad inferiora, hoc est ad meninges deuenire opus fuit, quum vulnus penetrans non erat, tãetsi in similibus semper peruenire securius sit, quod vulnus tũc oleo omphacino curatum est: quo solo quidam per omnia vulneris tempora quousque coalesceret vti contendebat: sed nos illi obuiam fuimus, ac sequẽtibus octo vel decem diebus rosaceo oleo completo, oui vitello adiecto, vulnus curari fecimus: veluti postea mundificante siue abstergente medicamine, superimposito splenio ex vnguẽto gratia Dei, aut à betonica dicto, aut aureo chirurgico, & vltimo, ceratum ex betonica ad exiccandas humiditates, & eas absumendas, ac caput roborandum, & cicatricem inducendam superimpositum ad aliquot dies mansit: in quibus ossicula quædam foras exiere: fuere autem curationis omnes dies xxxv. sed mente exciderat, ꝙ ex brachio vulnus respiciente sanguinis

vncias quinque primo die illi extra hi fecimus: simul, quod sexto ex caſsia Aegyptiaca bolum purgatoriũ deglutiuit: præbibitis ſyrupis frigidis corpus alterantibus, & caput reſpicientibus, vt roſaceo de endiuia, bugloſſa, borragine & ſimilibus.

De icteritia absque febre eueniente,

CVRATIO VII.

Erorij à Monte ſancto filius, annos natus decẽ vigente æſtu, non præcedente febre, aut morbo aliquo, totus palluit, & ictericus factus eſt: optimè comedebat, & bibebat, ſed oris amaritudinem ſentiebat: hic quum ex ſyrupo roſaceo ſolutiuo dicto, vncias tres cum totidem aquæ cicoreæ dilutas biberet, illico ſanus euaſit: egeſsit autem optimè: ſed quinque ſequentibus diebus ex vnguento ſantalino illi iecur illinebatur, & conditum ex acetoſa ieiuno ſtomacho comedebat, & deſuper parum aquæ endiuiæ bibebat.

De eryſipelate phlegmonoſo, faciem fœdante,

CVRATIO VIII.

Vir

Ir ex monte Saranano, iuuenis fortis & potens erysipelate phlegmonoso vniuersam faciē apprehendente laborabat, ad quem accedens ipse insolitum ruborē illum cum maximo tumore faciē fœdante considero, cum quo & febriebat, & dolebat & angorem anxietatemque ferebat: quibus de causis protinus ex externa capitali dicta vena sanguinis vncias octo extrahere feci, & syrupū hūc ebibere, ℞. Syrupi nenupharini, de succo acetosę, rosati simplicis, añ. vnciam mediā, aquarū nenupharis, lactucæ, portulacę, añ. vnciam vnā. Misce, & eū frigidū bibat, & singulis diebus sequentibus iteret: porrò tenui victus ordine instituto, & abstemio facto ægrotante, ac de alui correspondentia cura habita, supra locum affectum sic primo impositum fuit, ℞. Succi lactucæ, vmbilici Veneris, añ. partes æquales, portulacæ partis vnius medium. Misce, & eo pannus lineus imbutus supra locum affectum imponatur, & sæpè innouetur. Sunt autem erysipelati conuenientia refrigerantia, libro decimo quarto Methodi medendi, à Galeno citata: hęc, solanum, semper viuū, portulaca, vmbilicus Veneris, psylliū, altercū, lactuca, intybū, palustris lenticula,

cerata ex aqua admodum frigida alterata,& alia ſimilia:quibus tu adde violariã, folia cucurbitæ,melonis,melongenę,tam vulgaris quàm ſpinoſæ. Verumenimverò eryſipelas phlegmonoſum non tantã expoſcit pro ſui curatione frigiditatẽ,quantam purum eryſipelas,& eo magis faciẽ occupans,& capitis partẽ.Periculũ nanq; minatur ſi ab externis partibus ad internas tranſmutetur:quod Hippocrates libro ſexto Aphoriſmorum monuit,quum dicit: Eryſipelas ſi ab externis partibus ad internas tranſmutetur,malum:ab interioribus verò foras,bonũ:animaduertãt igitur medici,ne quum eryſipelas mẽbrũ externum & ignobile obſidens curare conantur,illud ad nobile internum refrigerantibus & propellentibus medicamentis intempeſtiuè applicitis retrocedere faciant,frigidis autem & humidis potiſsimum eryſipelas curari debet:vt Paulus ex Galeno dixit,& nos ſecunda Centuria memoriæ commendauimus. Quarto die bolum ex electario à pſyllio compoſito & catholico,rhabarbaro adiecto,& portiuncula diaphiniconis cum ſaccharo concinnatum deglutiuit,& inde melius habere cœpit:tunc verò quum faciei inflãmatio mitior reddita eſſet,ad emplaſtrum compoſi

positum ex farina hordei, seminis lini, fœnugræci, adiecto ibisco, & camomillę pulvisculo, cum oleo rosaceo & camomillino, deuenimus: & tandem breui sanitatem adeptus est.

SCHOLIA.

Sanguinis missionem Paulus Aegineta libro quartæ suæ medicinæ capite vigesimoprimo, pro erysipelate curando admittit, Galenus verò eam abnegat libro decimoquarto Methodi medendi, tum libro artis curatiuæ ad Glauconē: veluti varijs alijs suæ doctrinæ locis, quos tu sic cōcilia: Paulus in erysipelate phlegmonoso faciem & caput potissimum occupante sanguinis detractionem per venæ sectionem admittit, Galenus verò in puro siue exquisito erysipelate, ab Auicenna spina dicto, eam abnegat: præcipuè sanguinis missionem, quam euacuationem appellamus: nam diuersiuam, vt Gentilis tradit, siue parcā & retrahentē nō negat, imo liberè admittit, vt Centuria secūda, si rectè teneo, quoq; dixi.

De carbunculo, anthrace dicto, sæuo & maligno: palpebram oculi inferiorem præcipuè inficiente,

CVRATIO IX.

Hiuus socius, iuuenis fortissimus, obesus, carnosus & musculosus, carbonē in palpebra infe

riori oculi ſiniſtri tunc paſſus eſt adeò ſæuum & truculẽtum, vt mihi ſæpe alios videnti admirationi fuerit: ad hunc igitur tertio die accedens eum ſic lecto decumbentem comperio: habebat nanque (vt dixi) in palbebra ſiniſtra puſtulam, & eam quidem magnã: ſub qua cruſtaceũ vlcus nigricans poſtea (vt ſolet) comparuit: quo in loco dolor grauis in ęgrum ipſum ſæuiẽs, ac ſi vinculis fortiter particula conſtringeretur, erat: cum quibus febris, quæ ſemper carbunculum comitari ſolet, continuò affligebat. Illicò igitur acceŕſito vulnerario, ex cephalica vena in brachij curuatura locum affectum reſpiciente ſanguinis vncias decem extrahi feci, & veſperi totidem, ac ſupra locum affectũ emplaſtrum hoc applicitum fuit. ℞. Arnogloſsi, lentium, panis furnacei ſingulorum partes æquales, in aqua coquantur, & in mortario parum tractentur: cui adde ſcabioſæ optimè piſtæ alterã partem. miſce, & ſuper carbonem admoue. Paulus verò in iis non venenoſis carbonibus ex malo punico acido in aceto cocto, quoad tabuerit, emplaſtrum ſuperimponẽdum iubet: cui poſtea, vt ſolet, ſubſcripſit Auicenna. Cæterùm poſt admotionem citati emplaſtri adiacentes partes ex vnguento defenſiuo, à bolo

à bolo Armeniaco dicto,præmunitæ ſunt, linteolo ex oxycrato ſuperimpoſito. Sequenti die morbus non remittebatur,ſed magis vrgebat:qua ratione iterũ ſanguis ex prædicto loco abundè fuit extractus, & locus affectus profundioribus vulnuſculis ſcarificatus:ac tepente marina aqua lauatus:demũ,vt multa paucis concludã, ita morbus increbruit,vt hominis caput cũ facie gigantæum fuerit redditũ adeo, vt ad plures dies nõ viderit:tunc cauteria quinq; actualia,hoc eſt candẽte ferramento illi impoſita ſunt:duo cultellaria dicta, ſecundũ capitis longitudinem ad latera ſyncipitis,alterum rotundũ:in medio ſyncipitis non procul à loco,vbi terminãtur capilli ad craneum vſque penetrans:alterum ad mandibulam affecti loci,alterum verò ſupra ipſum cruſtoſum vlcus. Sed ne tibi duriuſculum hoc factum eſſe videatur,audi: ex tribus locis in capite vſtis, ichores citrini malignitatem præſeferentes exiere,vt facilè credere eſſet,huius caput in gangrenam breui venturum,ni ita præſentaneo hoc remedio vteremur. ſequenti verò die & ichores exibant aquei, citrini: ſed caput & cætera membra detumeſieri cœperunt, quod opus refrigerantibus medicamentis nunquam ob-

tinere potuimus:quanquam,vt verum fateamur,nimis frigida & constringētia in hoc casu periculosissima sunt remedia: quia à membro ignobili exteriori ad nobile internū morbi fit regressus:tum etiā ob alia quæ Galenus libro decimoquarto Methodi medendi,capite decimo meminit. Cæterùm quum crusta illa picis modo nigricans extirpari,neque ex toto eradicari multis machinamentis fuerit possibile,scalpello incisorio ad viuā carnem eam resecare vsq; fecimus:ac postea paucis abstergentibus & consolidantibus medicamentis curari.Fuit autem fere vniuersa oculi inferior palpebra amota oculo ipso immuni remanente.Plures alios anthracibus malè affectos ægrotantes curauimus,sed qui non ita sæuiebāt carbones, sed inducias præstabant.Auicennæ consilio emplastrū hoc imponi supra ipsos carbones faciebamus , quod habet, ℞. Ficuum pinguiū exiccatorū numero octo, fermenti vncias tres,salis drachmas tres. Omnia pistētur,& fiat emplastrum,& suprà imponatur:vel hoc aliud, Parisiēsibus protritum & familiare, ℞. Farinæ triticeæ vncias tres , mellis boni vncias tres, vitelli oui numero duos , salis drachmas tres. Misce,fiat emplastrum:quod veluti

primum

primum deſcriptum carbunculos maturat,& rumpit,& tandem ad medicamentum ex apio vulgari,mundificãs dictum, deuenitur:ſed,vt dixi,ij carbunculi leues ſunt,in quibus hæc operantur. Solemus autem nos ſæpè, quum primùm puſtula aut puſtulæ ſunt diſruptæ,ſupra vlcus cruſtoſum medicaméta præpotentia exiccantia imponere, ab eis,quæ concoquunt & pus mouent,fugiendo,vt ſuadet Galenus decimo quarto Methodi medendi,capite decimo:quoniam talia medicamenta particulæ putredinem augent:ſunt autẽ exiccantia:cataplaſma ex orobi farina oxymelite exceptum,à Galeno libro ſecundo artis curatiuæ ad Glauconem capite ſeptimo laudatũ,aut ex ipſa orobi farina,& lolij,& fabarum cum oxymelite paratum, vt ſequenti capite nono prædicti voluminis idem Galenus commẽdat:vel trochiſcus Muſæ medici antiquiſsimi,vel Andronis,vel Paſsionis,vel Polyidæ:qui trochiſci,& medicamenta vt rectè ſuprà imponantur,ſapa vel vino dulci,vel oximelite exquiſitiſsimè triti,ad mediocrem craſsitudinem veluti ſordiũ, reduci debent. In ſumma,ſi hæc non conferunt,& vlcus cũ putredine incedit, ad Aegyptiacum vnguentum deuenimus : quod ſi non iuuat,

ad arſenicum vel calcem viuam, aut ſandaracham confugimus: & demum ad candens ferramentum, ſemper ſupra ſcaras, cruſtas ab igne contractas dictas, butyrũ recens, aut pinguedinem porcinam, aut ex oui vitello & pinguedine aliqua paratum vnguentũ: aut ex prædictis & malua emplaſtrum concinnatum imponentes: veluti plura alia, quę Galenus libro ſecundo artis curatiuæ ad Glauconẽ capite nono citat, & ſtudioſus percurrere poterit. Cæterùm vt lector trochiſcorum memoratorum deſcriptiones facilè habeat, placuit ſubiungere: & eo magis quia Galenus præcitatis locis & variis aliis eorum multam & crebram faciat mentionẽ. Ita igitur apud Galenum libro quinto De cõpoſitione medicamẽtorum *κατὰ γένη*, horum paſtillorum deſcriptiones habentur, in quibus adnotandum duxi quod in nonnullis codicibus, vice denarij decuſſatur * ſtella hæc, cuius vice drachma rectè imponitur. Verbi gratia: cytinorum pondo decem, quod eſt denarium pondo decem: ſed tu clarius dicas, drachmas decem.

Paſtillus Andronis.

Cytinorum, id eſt florũ maligranati, denarium pondo decem, Aluminis ſciſsilis, denarium pondo quatuor, chalcanthi, denarium

narium pondo duodecim,myrrhæ,denarium pondo quatuor,thuris,aristolochiæ, Gallæ immaturæ singulorum denarium pondo octo:&,vt Eraclidi Tarentino placet,salis ammoniaci,denariũ pondo quatuor:passo excipiantur.

Polyidæ sequens pastillus, sphragis dictus.

Malicorij,id est corticis maligranati,denarium pondo sex,myrrhæ denariũ pondo octo,aluminis scissilis denarium pondo quinque,thuris denarium pondo quatuor,chalcanthi denarium pondo trium, fellis taurini denariũ pondo sex:vino dulci excipiãtur.Præter has verò Andronis & Polyidę pastillorũ descriptiones,Galenus alios quoq; pastillos illis tributos signauit.

Musæ medici antiqui remedium.

Aluminis scissi,aloes,myrrhæ,chalcanthi,pondo denarium sex:croci,crocomagmatis,singulorũ pondo denarium triũ, cytini,pondo denariũ quatuor:mulso ex falerno facto assumuntur,Cæterum Galenus citato libro prope finem ad carbunculos exquisitissima quæque remedia inuestigans ita prodit: Carbunculus vlcus est crustam citò cum inflammatione totius partis circundatæ valida faciens,vt & febres vehementes & extrema pericula

inferat:quare ipsi crustæ valens medicamentum imponere oportet,& ex ijs quæ ad nomas supradicta sunt,conducere:circumpositas autem partes cataplasmatis fouere:quæ æqualem vim occupant,vt repellant,& mediocriter refrigerent,& digerant. Verùm de cataplasmatis in proprio libro dictum est: nunc Asclepiadis pharmaca percensebimus.

Ad Carbunculos medicaméta ab Asclepiade prodita.Medicamentū Massaliotæ.

Hoc medicamētū ciuitati prodidi,quod carbunculi abundarent,& multos perderent. Chrysocollæ,nitri tosti,lapidis asij, arsenici,sandarachæ,misyos tosti,chalcitidis, aluminis scissi,diphrigis singulorū denarium pondo quatuor. Trita seorsum omnia simul in vas æreum Cyprium reponimus,dum vsus poscet,imponimus,ap primentes specilli latitudine,donec carbūculus nigrescat:deinde supra ponimus infrà scriptum viride,quod ita habet:thuris,æruginis rasæ,squamæ æris singulorū denarij pondo vnius,aluminis scissi obolos quatuor,salis ammoniaci obolos quatuor,ceræ denariū pondo septē,& obulos quatuor,resinæ pityinæ aridæ denarium pondo quindecim,olei veteris heminam vnam: arida in sole cum aceto teruntur,

quæ

quæ liquefieri poſſunt, liquantur, & im-
mittuntur, vbi rurſus contuderis, aſſumēs
vtitor, apud Demoſthenē Maſſaliotam,
qui pharmacum compoſuit, olei habet
duas heminas.

SCHOLIA.

Carbunculus, Græcis ἄνθραξ dictus, à ſanguine ſupra modum efferueſcente, exaſſatóve fit: vnde Galenus libro ſecundo De differentiis febrium capite nono inquit: Si ſanguis ſupra modum aſſetur, pars quidem eius ſubtilior ac pinguior omnino in flauam conuertitur bilem: quæ autem craſsior, in atram: quod ex iis tumoribus qui carbunculi appellantur, contingit: nam & in his ex ſanguine ſupra modum efferueſcente, ad atræ bilis humorem fit tranſmutatio: ita autem hoc loco accipi volo atræ bilis humorem, vt qui nondum exquiſitè in atræ bilis naturam tranſierit, ſed in quodam ſit cōfinio conſtitutus. Caterùm carbunculis afflicti neceſſariò febricitant, & in multa mala incidunt: quo factū eſt, ſic afflicti ſumma diligētia curari debeant, præcipuè euacuatione per ſanguinis miſsionem ex vena quæ directè locum affectum reſpicit: & ea quidem ad animi defectionē vſque, modo nihil obſtet. vt commendat Galenus libris citatis Methodi medendi, & artis curatiuæ ad Glauconē. Victus ratio parca ſit decet ad frigidū declinans: veluti ſyrupi alterantes, ex nymphea: dictus ro-

saceus simplex, de cicorea, de acetositate citri, de acetositate limonis, de succo acetosæ, oxysacchara, syrupus de ribibus, & similes, qui in hoc casu rectè admitti possunt, post quos pharmacū purgatorium vnum vel alterum damus, secundum virtutis robur & temporis constitutionem. Qui enim tempore pestilenti pullulant carbunculi, ij pestiferi sunt secum animi deliquium afferentes, cordis tremorem, appetentiæ prostrationem, vomitum, nauseam, febrem pestilentem & delirium: pro quibus curandis medici scopus eò dirigi debet, vt virium robur seruetur, & venenum extrà mittatur, cùm emplastris, tum etiam cucurbitulis & variis aliis attrahentibus remediis. Sed vnum decet auertere: quòd sanguinis missio semper fieri debet ex loco abscessum respiciente: verbi gratia: si in capite aut ceruice, vel retro aures tumor fuerit, externa cubiti vena humeralis vel cephalica dicta, incidenda est: quòd si inflammatio vrgeat interius, sub lingua etiam venæ post illas aperiri debent: quòd si verò intermediis partibus à ceruice ad vsq; naturalia tumor proruperit, iecoraria, vel communis, si illa non appareat, incidi debet: At si malum inguina obsederit, aut loca illis vicina, tunc vena in talo pedis saphena dicta, præcidi debet: & eo magis si mulier fuerit.

De urinæ suppresione,

CVRATIO X.

PVer illius qui ad hortum propè murũ habitat, in vrinæ omnimodam suppressionem deuenit, adeò vt eius venter tumidus & eleuatus videretur, ex quibus puer ipse in vitæ periculum inciderat: ad quem vocatus ipse hinc inde inquiro vnde morbus originem fortè trahere potuerit, tandem post longam inuestigationem inuenio puerum hunc prope puteum diuersari, & pedes inde ex aqua madefactos contraxisse: quo audito deprehendo à frigiditate aquæ illius, humorem aliquem inter collum vesicæ & pudendum contentum, concretũ esse: vnde vrinæ exitus impediebatur, qui & sola frigiditate fieri poterat, non interueniente humore aliquo. Proinde contra morbum sic ordior,

℞. Parietariam oleo frixam, & eam calidam ad pectinem superimpone, vel inter anum & pudenda, vrinam enim cit: vel cepam excauatam accipito, in quã infundito oleum anethinũ, vel commune, & ad cineres calidos, quoad tabescat, finito, & pistam calidam supra prædicta loca imponito. Alliorum & ceparum restis minutim cæsa, & oleo frixa, ac admota iuuat, oleum lilinũ idem præstat. Sed puer

hic quũ multa eſſent tentata, ex oleo ſcorpionum inunctus multa minxit, & liber euaſit. Radix meu oleo cocta, & pectini applicita vrinam pueris vnicè prouocat, familiaris autem radix meu hodie officinis aromatariis totius Italiæ eſt. Oua frixa & calida frixorij latitudine inferiori ventri admota medici Longobardi pro conſequenda opera iſta vſurpant. Multa & varia, quæ opus hoc conficere ſolent, medicamenta conſulto prætermittimus, vt eringij decoctum, tam veri & aromatici, quàm vulgaris & cõmunis, quod herbarij Itali frequenter vendunt, & ex eo cum melle idiotæ conditum parant, victui non ingratum: apij varia genera, lithoſpermon, phalaris herba, & eius ſemẽ hodie milium ſolis dictum, ſaxifraga, ſanguis hircinus, lapis Iudaicus: & alia ferè ſexcenta, quæ tam per os ebibita, quàm extra applicita, operantur.

De pituita uiſcida, in uentriculi cauitate congeſta,

CVRATIO XI.

Argarella Scallia mulier biliosa ſiqua altera, per interualla multam pituitam viſcidam & tenacem in ventriculi cauitate

tate aggerabat, à qua dolorem, & animi & corporis perturbationem cõtrahebat: ad eam igitur ipse vocatus, videns eam ad vomitum pronam, per quem sæpè pituitam hanc emittere solebat, sic orsus sum,

℞. Seminis raphani, anethi, añ. vnciam vnam. In libris duabus vini dulcis fiat decoctio sufficiens, facta colatura, adde agarici boni drachmam mediam, oxymelitis vnciam vnam & mediam: Misce, fiat vomitorium: quo multum prædictæ pituitæ euomuit: tunc verò victu in ordinẽ dispo-sito calido & sicco, extenuante & pituitã incidente, syrupos hos illi propinauimus,

℞. Oxymelitis simplicis vnciã vnam & mediã, decoctionis hyssopi, maioranę, seminis anisi vncias tres, misce, & octies vel decies ieiuno stomacho bibat: præparata verò & extenuata materia bolum hunc deglutiuit, ℞. Specierum hieræ Galeni, agarici optimi, añ. drachmã vnã, rhabarbari electi scriptulos duos, diaphiniconis vnciam mediam, cum saccharo misce, fiat bolus, detur in aurora, vt decet, deglutiẽdus: quo, vt opus erat, purgata est. Cæterùm quum rectius valeret, sed nõ ex toto morbus eradicatus esset, quia viæ aliquantulum obstructæ videbantur, sic perscripsimus, ℞. Radicum apij, fœni-

culi, petroselini, rusci, singularum à corde interiori mundatarum, vnciam mediam, calami aromatici, cinnamomi. an. drachmas tres. herbarum absinthij, hyssopi, pulegij, origani, an. pugillum vnum, corticum myrobalanorũ chebulorum, emblicorum, ana. drachmas duas, vuæ passæ vncias duas, seminis anisi, fœniculi, ana. drachmam vnam & mediã, in libris septem aquæ fiat decoctio ad cõsumptionem tertiæ partis, facta colatura adde oxymelitis compositi vncias tres, mellis rosacei colatitij vncias duas, Misce, fiat apozema, vel, vt aiunt, iulep longum, & albumine oui clarificetur, & cũ speciebus aromatici rosati aromatizetur, & singulis diebus in aurora singulas quinque vncias eius ebibat: ex cuius potu humor satis incisus & extenuatus fuit, & viæ ac meatus satis aperti & reserati: tunc catapotia hæc pro eo deponendo deglutiuit, ℞. Pilularũ de hiera cũ agarico scriptulos duos, stomachicarum drachmam mediam, diagridij grana tria, cũ syrupo de absinthio, formentur pilulę quinque, inaurentur, capiat quarta hora ante diem, & dormiat: iis enim quæ purgari debuerant, purgata sunt. Cæterùm exterius *ventriculus* roborabatur oleo nardino, *vel absinthino*, ma-

stich

ſtichino, de mentha, vel altero iis ſimili, per ſe ſolo vel aromatis mixto, adiecto labdano odorifero, reſina & cera, prout emplaſtrum vel vnguentum parare decernebamus: ſed elapſis multis diebus, poſt horum vſum cukitrulam ex aromatis ſemiplenã & ſerico fillo interceptam ventriculo admouebat, quã ſemper ac maximũ pro ſtomacho roborando antidotum geſtabat: quo in tempore ieiuno ſtomacho conſeruam ex floribus roris marini, quæ ſeplaſiariis dianthos appellatur, comedebat, vel ex floribus betonicæ, aut ſaluiæ paratam: quibus omnibus delicatior, & cordialior habetur ea conſerua quæ ex floribus arantiorum præparatur, quarum conſeruarum vice, quandoq; electarij diapiperonis drachmam vnam vel alteram deglutiebat: aut electarij de cinnamomo, aut diagalangæ, aut diamoſchi, aut zingiberis conditi, aut aromatici roſati, aut diambræ, aut diacymini: ſed quum mulier hæc diues eſſet, precioſa, & ſumptuoſa medicamenta illi deſcribebamus: decreueramus autem nos, ſi iis non rectè valeret, ad thermarum aquas eam mittere: quarum vſus Paulus Aegineta libro quarto ſuæ medicinæ pro curanda elephantiaſi meminit. Cæterùm quum optimè

& basilicè iis citatis habuit, cætera respuit.

De fluore muliebri, uteri ῥευματισμῷ dicto,
CVRATIO XII.

Vius filia puella annos nata octodecim, quum eius sororium repentè ex apoplexia emortuũ vidisset, illico in syncopim lapsa est, pro qua ab hoc tam graui symptomate recuperanda: mulieres assistentes multa machinatæ sunt, inter quæ cucurbitulæ femoribus applicitæ recensentur. Cæterùm ab hac afflictione leuata puella, intra biduum per vteri os illi sanguis viuidus effluere cœpit, qui succedẽte tempore multus fluxit, rubricans semper tamen, quem mulieres ob cucurbitulas femoribus affixas originem traxisse contẽdebant, quia vteri vascula plus iusto laxata erant. Ad hanc igitur vocati nos ex brachij iecoraria vena sanguinis vncias sex illi educi illico fecimus, & ad mãmas cucurbitulæ sunt affixæ: quia Galeno teste libro decimotertio Methodi medendi capite decimonono, ad mamillas cucurbitulas imponimus, quum sanguis ex vtero profluit, defixo maximè in ipsis communibus

nibus pectoris & vteri vasis earum ore: & latius libello De cucurbitulis & reuulsione, quæ antea Hippocrates libro quinto Aphoris. aphor. quinquagesimo paucis iis verbis dixerat: Mulieri si vis menstrua cohibere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone: neque tantum iis vsi sumus, sed frictionibus, ligaturis, & auersionibus, à partibus inferioribus ad superiores. Sed quæ per os sumebat, morbo diuturno facto, & per pharmaca vniuerso corpore repurgato, ea erant quæ lotium ciebant, tum etiam quæ vim exiccandi & constringendi habebant medicamenta: quorum syluam centuriis prioribus prosecuti satis sumus. Sed puella hæc post multa & varia remedia, quibus per annũ integrum vsa est, hoc vno sana est reddita, neq; amplius in hanc fœdam affectionem recidit: habet autem remedium sic, oui vitellum recentem aqua rosacea exceptum ieiuno stomacho sorbebat, & intra quindecim dies sana & libera euasit. Cæterùm album oui prædicta aqua rosacea cõcussum & ieiuno stomacho ebibitum, non solum ad album fluorem facere, sed gonorrhæam sanare, satis sumus experti, ex quo ab albo fluore socrus Petrusij Bergomatis annos nata quinquaginta, sana-

ta est: veluti mulier Veneta, quæ ad hortorum portam habitat, sed hæc mastichis parum in albo oui ponebat: plures verò alias ex semine cydoneorũ in iure deglutito, sanatas obseruauimus.

SCHOLIA.

Dicitur morbus hic muliebris fluor, aut vteri fluxus, qui multũ ab immoderata mensium purgatione differt, vnde Paulus Aegineta doctè admodum libro tertio suæ medicinæ seorsum de vnaquaque dicta affectione agit, vt capite sexagesimosecũdo, & sexagesimotertio prædicti libri videre quis poterit: est autem muliebris fluor, Paulo citato loco teste, vteri defluxus, per quem vniuersum expurgatur corpus. Vnde Galenus libro sexto De locis affectis capite quinto dixit, Muliebris fluor accidit vtero haudquaquã male affecto, quum videlicet vniuersum corpus per ipsum purgatur: in hoc itaq; fluore humor in toto redundans corpore, qui magna ex parte serosus & aquosus est, interdum etiam candidus aut pallidus, quandoq; verò viuidus sanguineus vacuatur, veluti à vena secta extrahi solet: sed tunc ne quædam in vulua erosio sit excitata, suadet Paulus. Cæterùm ex hoc muliebri fluore Galenus vxorem Boethi curauit præmissa purgatione aquam ducente, cum decocto asari & apij, vt libro De præcognitione legitur.

De

De symptomatis ex plenitudine ad uasa dicta, simulq́; multo semine genitali abundante, obortis,

CVRATIO XIII.

HVius soror, mulier vidua, iuuenis venusta & bene compacta, grauatione cum venarũ & aliorum vasculorum distentione, per vniuersum corpus sentiebat, quæ grauedo siue pondus ex repletione siue plenitudine ad vasa (vt ego puto) eueniebat, quum sanguis sua multitudine venas, arterias, & cætera vascula distenderet, in altumq́; attolleret, cum quibus rubor nõ solitus aderat: ex qua sanguinis multitudine multum genitalis seminis (vt fieri solet) quoque coaceruabatur, vnde vniuersi corporis pondus siue grauitas, fastidium, suspiria, anxietas, halyces, & pandiculationes oriebantur, pro quibus deponendis ex pedis vna vel altera vena illi sanguis copiosè extrahebatur, & ea victu parco vtebatur, & eo quidem frigido: quinetiam abstemia tunc perseuerabat, & vini vice frigidam bibebat aquam. Cæterùm quũ ad aliquot dies melius haberet, postea in easdem affectiones

recidebat, pro quibus penitus tollendis pessi ex mercuriali herba, aut sabina, pulegio, vel origano, aut nepitha, aut antidoto Mythridatico, vel theriaca, aut terebenthina parati, ab obstetricibus per os vteri illi immittebantur. Sed quum quoque parum iuuarent, vt nuberet cōsului: nam Venerem viduis similibus salubrem esse dixit Galenus libro Artis medicinalis capite 81. sed clarius libro sexto De locis affectis capite quinto.

SCHOLIA.

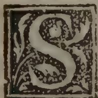
Ex plenitudine, quæ ad vasa dicitur, vniuersa dicta symptomata originem trahebant: vnde scire licet, quòd plenitudo duplex dicitur, altera ad vasa, altera verò ad robur, siue vires. Plenitudo ad vasa duplex habetur, quæ in vnā vertitur, & pro vna tantùm reputari debet: nā altera est, quando humores quatuor ex æquo adaucti sunt: altera verò quum sanguis solus abundat, quæ cum priori coincidit, quum fieri nequit vt sanguis abundet in venis, quin cæteri humores cum eo quoque crescant: quum igitur sanguis per se, aut humores quatuor ex æquo aucti fuerint, & venas & arterias distenderint, & eas tumentes fecerint, & ruborem insolitum creauerint, & pulsuum magnitudinem, & corporis grauitatem induxerint, tunc plenitudinem secund

cundum vasorum capacitatem vigere dicẽdum est, quæ sanguinis mißione copiosa curari solet. Plenitudo ad robur siue ad vires, ea dicitur quæ vires prægrauat, vel potius qñ virtus nõ operatur pro obiecti ratione, verbi gratia, contineatur pituita optima in ventriculo iuuenis alicuius in pauca quantitate, non eam tamen ventriculi iuuenilis facultas alteratrix, siue concoctrix virtus dicta, alterare, aut concoquere potest: nõ quidem pituitæ ratione, quia pauca & bona, vt facilè à quouis alio mediocriter disposito ventriculo alteraretur, & gubernaretur, sed ventriculi potius imbecillitatis causa, vnde claret plethoram & cacochymiam, quia vires grauant, plenitudines ad vires dici posse, non tamen econtra. vt ex exẽplo à nobis proposito elicitur. Cæterùm hæc plenitudo ad vires sola virium roboratione curatur. Cacochymia verò ea dicitur plenitudo, quotiescunque vnus humor, vel duo aut tres sua quantitate peccant, vnde cacochymia humorum vitiũ dicitur. Curatur autẽ cacochymia purgatione humori superanti accommodata. In summa plenitudo aut est in omnibus humoribus ex æquo, aut in sanguine, & tunc plethora vel plenitudo ad vasa dicitur. Si verò in vno humore vel duobus aut tribus fuerit, κακοχυμία, id est humoris vitiũ nuncupatur, vt ex Galeno libro quarto, & decimotertio Methodi medendi, & aphorismo decimoseptimo libri secundi Aphorismorum, &

libro De plenitudine perdifficili & confuse, desumitur. Cæterùm ex abundantia ciborum optimorum sanguinis optimi multitudo in corpore bene disposito gigni solet, à quo & seminis genitalis multũ oritur: quum semen genitale sanguinis in succũ (gluten dictum) versi portio sit, quod ab vniuerso decidit corpore, vt libris De semine legitur, & per venas paruas & minimas ad cauam & arterias (attrahentibus vasis seminariis & testiculis) venit, & per quatuor vasa, duas venas & totidem arterias ad testiculos deriuatur, in quibus colorem & perfectionem recipit, & inde postea ex epididymide vasa duo nascentia semen ad pudendum efferunt, quæ vasa varicosa, parastatæ appellantur; & iuxta originem testiculum contingunt, non tamen ex eo procreantur. Cæterùm in fœminis quatuor quoq; vasa reperiuntur: per quæ & alia quomodo ad matricẽ semen deferatur legito Gal. libro De semine secundo, & decimoquarto De vsu partium.

De scabie & alopecia,

CVRATIO XIIII.

Simon prædictarum frater, iuuenis septemdecim annorum, temperatura sanguineus, hoc eodem tẽpore caput dolebat, & scabiẽ cũ nonnullis papulis patiebatur: nõ febricitabat, sed quandoq; calorẽ præter-

ternaturalem per vniuersum corpus sentiebat: pro quibus leuandis affectionibus præsens ipse omnia considero, sed magis æstiuale tempus, quod tunc maximè vigebat, & in eo à potentibus abstineamus purgationibus monemur, proinde leuioribus quibusdam medicamentis à nobis tractatus iuuenis melius habuit. Cæterũ elapsis nonnullis mensibus hic in capite pustulas passus est, à quo & capilli defluere cœperunt: cui malo occurrentes nos, considerãtes vtique iuuenem hunc milites morbi Gallici intrasse, illico catapotiis ex nitro Alexandri eum purgauimus: ac nonnullis iteratis decoctis materiam ad euacuationem parantibus, iterum eum per prędicta à nitro catapotia purgauimus, ac tandem ad guayaci decocti potũ eum traximus, quo per viginti dies vsus est. Sed antea, vt securus ab alopecia euaderet, per apophlegmantia, & ea quæ per nares iniiciuntur medicamenta, caput purgauimus: dein rasura per nouaculam facta ad applicationẽ medicamentorum discussoriorum deuenimus, quibus vitiatus humor in cute euacuatur, & ita habet, ℞. Amygdalarum amararum cum suis corticibus crematarum, radicum cannarum vstarum, añ. partes æquales, subtiliter puluerizẽtur, & cũ

adipe vrsino excipiantur, & asperiori linteolo confricto capite, illine: iis enim prędicto tēpore iuuenis hic sanus euasit, quia affectio hæc non admodum grauis nec inueterata erat. Galenus verò libro primo De compositione medicamentorum per loca, contra profluuium capillorum, & pilorum, hoc summopere laudat remedium, dicens: Hæc quæ sequitur compositio omnes vi sua pręcellit, faciens item ad profluuium capillorum, cum oleo aut vnguēto dissoluta, facit & ad rarescentes in principio capillos, & in caluitiem prolabētes, estq; omnino admirabilis, Muriū domesticorum vstorum, partem vnam, panniculi ampelini, id est linei vsti partem vnam, adipis vrsini partem vnam, medullæ ceruinæ partem vnam, corticis calami partem vnam, hæc omnia arida læuigentur, & sufficienti melle admixto ad crassitudinem mellis redigantur, indéq; adeps & medulla liquefacta addantur, & pharmacū ipsum in æream pyxidem reponatur: ex eóq; alopecia, donec capillos producat, defricetur: similiter autem & proflui capilli quotidie ex eo illinantur. Cæterùm simplicia medicamenta ad alopeciam facientia, hæc præcipua sunt, ex tabella Dioscoridis decerpta, Arundo, iuglans, auellanæ, erinaceus terrest

terrestris, hippocãpus, ranæ, locustę, adeps, fimum, raphanus, beta, cæpe, milium, sinapi, cyclaminus, asphodelus, barrachion, myosotis, nymphea, cynoglosson, adianton, thapsia, ærugo ferri, sandaracha, halcyonium, cotes, cinis vngularum caprinarum, quibus nos addimus apes, muscas, muscerdam, & mel ex quibus confici possunt fomenta, vnguenta, & inunctiones: quibus si medic⁹ rationalis, vt decet, ritè, probè & opportunè vsus fuerit, certa salus ægrotantibus eueniet: quia vt nosti, & Galenus ex Herophilo tradit libro sexto De composi. med. secundum locos capite tertio, medicamenta per se nihil sunt, & ipsa Dei manus existimantur: nihil sunt, quum ipsis non rectè, vt decet, medicus vtitur: & manus Dei existimantur, si, vt decet, rectè & suo tempore eisdem vtatur.

SCHOLIA.

Quomodo verò alopecia, & illi similia vitia curari debeant, docuit Galenus libro quartodecimo Methodi medendi, quæ pro coronide ita habent. Porrò quemadmodum in sinuosis vlceribus generatio carnis, sic in capite & palpebris productio pilorum opus naturæ existit. Etenim ex succis, qui per cutim transpirant, quod limosum est, id pilos tum à principio gignit, tũ de

cætero veluti succrescendo auget:hoc igitur quoties vel prorsus periit,vel redditum est vitiosum, toties pilos corrumpi est necesse. Corrumpuntur nanq; & stirpes ipsæ duplici de causa:aliâs nutriente succo destitutæ, aliâs non idoneo vsæ, ac prorsus perdito quidẽ eo qui pilos alat succo,caluities oritur:eodem vitiato,ophiases & alopeciæ proueniunt, in quibus & inhibere quod influit, & absumere & digerere, quod iam occupauit languentem locum,conueniet.Ergo ceu in vlceribus illis purgationem nocentis succi primum adhibuisti,eodem modo in pilis ipsis ab hac primũ exordienda curatio est:scilicet æstimato prius cutis colore,cuius cernis corruptos pilos.Nam si is albidior quã pro naturæ habitu sit,pituitosi humoris purgationem molieris:sin pallidior, eiusmodi bilis purgationem,non secus quàm si nigrior cõspicitur, quæ nigram detrahunt bilem offeres. Quum autem iam planè purum ex purgatione corpus existimas,eum qui in cute continetur humorem digerentibus medicamentis discuties : sic tamen vt in his caueas ne adeò calida acriáque admoueas, vt cutis exulceretur. Quinetiam ea quæ valenter siccant, cauere conueniet,ne videlicet cum vitiato humore vtilem etiam absumas, & cætera quæ multum huic rei faciunt,& consulto prætermittimus:quæ ferè eadem sunt cum iis quæ apud ipsum libro primo De comp. med. secundum loca leguntur,quum de alopecia, cal-
nitie

nitie, & ophiasi agit, quo in capite adolescentē alopecia laborantem, & fungis se reficientem à Galeno curatum, notare est, quum eum in quinque diebus bis ex hiera cum colocynthide parata purgauit, prima purgatiōe quatuor ex ea drachmis, in secunda quinq; exhibitis, cui antea catapotia vndecim ex aloë composita ciceris magnitudinem habētia exhibuerat. Cæterùm tineam morbum, Græcorum ophiasim esse quidam contentiosè opinabatur: sed rem non ita se habere, vel ex hoc satis manifestum euadit, quia Galenus ophiasim morbum eundem cum alopecia esse, à serpentéque nomen traxisse cui pars capitis denudata cernitur, ait, vnde Arabes & eorum asseclæ, morbum hunc tyriam vocant: quia hac voce omnes serpentes quandoque viperas intelligunt: vt aliâs 2. Centuria ad reuerendißimum Hippolytum Estensem Ferrariæ amplißimum Cardinalem, quum theriacos pastillos examinarem, dixi. Secūdo, quia ophiasis, vt Paulus ait, & Celsus primo dixit, ab occipitio incipit, neque duorum digitorum latitudinem excedit. Est igitur tinea sic ab Aliabate affectio dicta, apud Auicennam saphatum, vt Fen septimi libri quarti tract. tertij capite primo deprehenditur, quæ inter Græcorum achores & cerias adnumerari debet, vnde Mesue in sua praxi cap. de safato remedium ex charta combusta ex Galeni autoritate citat, quo remedio Galenus achores

exulceratos curare solebat, vt proprio capite de achoribus legitur, meminisse tamen oportet, pro tineæ & ophiasis, & antiquæ alopeciæ curatione, ne medicus in medicamentorum topicorum calidorum applicatione plus iusto liberalis sit, quum ex potentibus, & nimis potentia calidis medicamentis cutis aliquando exasperatur, exulceratur & quodam modo comburitur: vt suadet Galenus prædicto De compositione medicamentorum per loca libro.

De muliere morbo Gallico olim laborante, & nunc seminarium prædicti morbi habente.

CVRATIO XV.

Vlier quæ ex Iadera ciuitate apud Dalmatas Anconam venit, & apud Thomam à Vetula Bergomatē mercatorem agebat, quum iandiu morbo Gallico laborasset, & nunc obsessa esset, sed cacochymica reperiretur, vt in ea multam pituitam & alios humores ab ipso morbo Gallico contractos, vigere esset certum. iis tantum sana intra viginti dies euasit, ℞. Scobis ligni guayaci librā mediā, polypodij quercini recētis & contusi, vncias tres, senæ vnciam vnā & mediam, corticū myrobalanorum Indorum chebulorum, añ. vnciam

med

mediam, passarũ de Corintho vncias tres: seminis cartami vnciam vnam, radicum buglossi pugillos duos, seminis fœniculi vnciam mediam, in libris decem aquæ fiat decoctio secũdum artem ad medias, facta colatura adde sacchari fini librã mediam, & iterum parum ad ignem bulliat: ex quo decocto singulis diebus in aurora ieiuno stomacho singulas octo vncias bibebat, quo bis & ter in die egerebat: & tandem huius decocti repetitione ad viginti dies optimo constituto victus ordine sana euasit, nec aliis medicamentis purgatoriis opus habuit. Cæterùm sequentibus octo diebus ex roris marini floribus concinnatam conseruam, quæ pharmacopolis dianthos dicitur, ieiuno stomacho comedit, & tandem optimè se valere dixit, & Romã profecta est.

De febre continua,

CVRATIO XVI.

Ali Turca mercator iuuenis, ex Prusia vltra Constãtinopolim ciuitate inclyta, Anconæ grauissimè febricitare cœpit: cui illico secta fuit vena, & sanguis abundè extractus: deinde syrupos acetosos ebibebat, & clysteres admittebat, tãdem sexto die

epoto purgatorio medicamecto bene potēte, quo multa egesſit, ſanus euaſit. Huic victus morbi initio pullus gallinaceus cucurbita & agreſta conditus erat, potus verò gelida iulepo mixta.

De menſibus plus iuſto fluentibus, et ſymptomatis eos conſequentibus,

CVRATIO XVII.

Vna ex Brudis, mulier vidua, quum conſuetum mēſium ſuorum fluxum per triduum haberet, nunc verò vigente æſtu ad quindecim dies fluxere: ex quo ſuperfluo fluxu macilenta, & imbecillis eſt reddita: ad hæc frigida & in ſyncopim ſæpe deueniens. Cæterùm hæc quum medicamenta non admitteret, neq; cucurbitulas ad mām as: ſolo victu optimo conſtringendi vim habente, & vini rubri ſtyptici potu, quo nunquam vſa erat, bene ſenſit, & fluxus reſtrictus eſt: ad octo tamen dies priores vniuerſum huius corpus ita frigidum factum eſt, vt eam multis calidis pannis laneis, & variis aliis machinamentis ad ſe vix reducere poſſemus. Timor autem apud me erat, ne hæc in maciem & extremā ſiccitatē, quàm ſenectutis hecticā medici appellamus, deueniſſet, aut ſaltem in hydropē.

Schol

SCHOLIA.

QVantum periculi adferant menstrua plus iusto profluentia exposuit Hippocrates libro quinto Aphor. aphor. quinquagesimosexto, & quinquagesimoseptimo dicēs, Si in fluore muliebri conuulsio & animi defectio superueniant, malum: item si menstrua immodicè fluunt, morbi accidunt: & si supprimuntur, ex vtero morbi eueniunt. Vnde Galenus libro secundo De facultatibus naturalibus inquit, Siquidem ex diuturnis hæmorrhoidibus retentis, aut immodica vacuatione hominem ad extremam frigiditatē ducentibus, non semel aut bis, sed sæpe iam aquas inter cutem collectas vidimus: quemadmodum etiā mulieribus tum mēstruæ purgationis omnimoda cessatio, tum immodica vacuatio, quū scilicet vehementer sanguinis profluuio laborauerint, hydropem accersiuerunt. Libro quoque De malis affectis locis sexto, capite quinto idem scriptum reliquit, Quum menses plus iusto fluunt, sequi colorem fœdū, pedes molli tumore attolli, corpusq; vniuersum intumescere: & multa alia quæ Galenus ipse varijs suæ doctrinæ libris inculcat.

De febriente, qui gelidæ potu sanus euasit

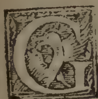
CVRATIO XVIII.

BLanquinus, qui ad diuersorium extra vrbem agebat, & nunc apud pistrium viam habitat, quũ grauissimè febriret, & nõ quiesceret, & intensissimè sitiret, & cibum nõ retineret, & aqua illi à medico abnegata esset: ad eum quum peruenissem, & in vrina coctionis notas contemplarer, & aquæ appetentiam inexpugnabilem cum linguæ nigritie & ariditate notarem, illi gelidam ad satietatẽ concessi: qua illico vomuit, & postea copiosissimè sudauit, post quem febris exintegro delituit, & æger non amplius sitiuit, imo quæ comedebat, ea retinebat. Cæterùm octauo die à propinato syrupo rosaceo solutiuo cum aqua buglossæ optimè egessit, & tunc ex toto sanus euasit: nonnullis tamen sequẽtibus diebus ieiuno stomacho rhodosaccharon comedit, & aquam endiuiæ desuper ebibit, & eius ventriculus oleo cydoneorum inungebatur.

De extirpandis excrescentibus in collo uesicæ caruncul.is,

Cura

CVRATIO XIX.

Alterius Partinopolitanus, vir nobilis & magnificus, annos natus quadraginta quum iandiu gonorrhœam, hoc eſt ſeminis profluuium pateretur, & nihil remediorũ contra malum inueniſſet, in vrinæ aliqualem ſuppreſsionem, Iſchurian Græci dicunt, deuenit: quo malo quum grauiſſimè torqueretur, à me remedium, quo carnificem hũc morbũ expelleret, expoſcit. Ego verò omnibus paratus lubens prouinciã ſuſcepi, ac morbum & eius cauſas conſiderans deprehẽdo carunculas, hoc eſt carnis excreſcentias collo veſicæ & vrinæ meatui ineſſe: quum ij, qui gonorrhœam diuturnam patiuntur, vlcera in prædictis locis ferè ſemper habere ſoleant, quæ, niſi citò curentur, in ipſis ſpongioſa creſcit caro, vt aliis euenire percipimus vlceribus: quæ ſpongioſa caro quo minus homo liberè meiat, & hymenæo operam det, ſua obſtructione in cauſa eſt: ita enim vrinę meatus carunculis iis obſtruuntur, vt vrina difficulter excernatur, & non eiaculetur: ſed guttatim potius deſtillet, aut in vnam aut alterã partẽ diuaricetur, & maximis conatibus & laboribus reddatur, nõ ſine egerẽdi cupiditate, vt noſtro eueniebat ægro-

tanti. Nam doctor Castillius, vir me hercle bonus & suauis, Romæ hoc vexabatur morbo: qui præter grauia tolerata ab eo symptomata eo tempore, quo lotium excernebat, hoc vno cruciabatur maxime, quòd nisi fortiter pudendi radicem manu comprimeret, exactè non meiebat, idque magnis angustiis & pressuris. Vidimus autem, si rectè teneo, & curauimus probum hunc virum Romæ, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo: quum, à Iulio tertio summo Pontifice pro sui salute conuocati essemus. Neque iis tantum exuberantes carnes in vesicæ collo & vrinario meatu esse indiciū desumpsimus, sed magis iis sequentibus: nam apii tyrsum siue coticulum amygdalarum dulciū oleo primo intinctum per vrinarium meatum indidimus, quo ad vesicam penetrare nō potuimus, sed & cerea candela postea id tentauimus prædicto inūcta oleo, sed frustra quoque, quia candela plicabatur: tandem ad catheterem, siue argenteam fistulā deuenimus, qua ob caruncullas impedientes ad vesicā nō peruenimus: vltra quas absq; saltu & sanguinis effusione, siue cerea candela, aut specillo, aut cathetere opus hoc tentemus, progredi possibile non est: iis faciant hæ quæ carunculas omnino vrina

rio meatui hærere exponunt, videlicet eo tempore quo vir hic hymenæum celebrabat, semen genitale non eiaculabatur, sed guttatim potius emittebat, ex quibus omnibus facilè coniecimus hunc carunculas pati. Cæterùm coniicimus obstructionẽ hanc à carunculis ortam esse, non verò à lapillo, quia vniformiter ferè vrina in viro isto semper profluebat: nam in ea quæ à lapilli fit obstructione, nõ semper eo modo vrina redditur: quia aliquando liberè & copiosè quum eiaculatur vrina, repentè supprimitur, lapillo nimirum ipso ex fundo vesicæ in collum eius incidẽte, eumq; apprime obstruente: aliquando verò contrario euenit, vt vrina ex toto suppressa ob lapillum omnimodo obturantem, eo tamen propulso vel cathetere, vel specillo, vel cruribus eleuatis facta concussione liberè vrina redditur: quæ carunculas patienti non eueniunt, sed (vt dixi) vniformiter vrina excernitur. Item discernimus carunculam à lapillo intromisso cathetere, tactu saltem. Item quia vexante lapillo ad penis radicem prurigo maximè viget, quæ obstruente caruncula non adest: sed quòd neque à copia tenacium & viscidarum superfluitatum prædicta obstructio in

ægrotante isto euenerit,ex hoc satis probatum iri volumus:quia quæ ab illis euenire contingit obstructio,cæteris maior plerunque est,adeò vt ex toto supprimatur vrina. Cognito igitur in via morbo eum deponere,& eradicare omnibus machinamẽtis tentauimus. Cæterùm ne quũ hunc extirpare curabamus,alterum de nouo circa eandẽ partem euocaremus morbum,humores ad eam ruere faciendo,per pharmacum eos purgare proposuimus, ipsis per syrupos cum viis & canaliculis purgationi facientibus primo præparatis: habent autem syrupi sic, ℞. Syrupi de fumo terræ vnciam vnã, oxymelitis simplicis vnciam mediam,aquarum fumi terræ,lupulorũ, borraginis,añ. vnciam vnã, Misce, fiat syrupus, capiat quinque:post quorum potum catapotia hæc deglutiat. ℞. Pilularum de fumo terræ drachmam vnam,aurearum scriptulum vnum,diagridij grana tria,trochiscorum alandaal grana duo,cum syrupo de fumo terræ formẽtur pilulæ quinq;,inaurentur,capiat hora sexta noctis, & dormiat, quibus optimè egessit.Soleo tamen ipse iis sic male affectis hominibus decoctum radicis synarũ, vel rubi viticosi, quem Hispani zarzam parrillam vocant,propinare,& postea ad

curationem particularē deuenire. Cæterùm post celebratas vniuersales euacuationes partes vrinæ famulantes fomentis & balneis, ac vnguentis relaxantibus, & vrinariā fistulam ampliantibus fotę sunt: quæ ex maluis, brancha vrsina, anetho, radice altheæ, apij, fœniculi, petroselini, & similibus sunt composita. Porrò ægrotus hic optimo, sed tenui victus ordine vtebatur: sed potissimum quando candela cerato imbuta per vrinarium meatum inserebatur: nā tunc & abstemius factus erat, sola hordeacea aqua iulepo mixta cōtentus. In vniuerso quoque huius morbi decursu venter semper responderet, si nō sua sponte, balano, vel clystere saltem soliciti fuimus. Iis autem in ordinē dispositis ad extirpandas carunculas cōdescendimus: pro qua conficienda operatione ceratum hoc ad minus erat: & ita habet, ℞. Viridis æris, auri pigmenti, vitrioli, aluminis rochæ, añ. vncias duas. Omnia hæc aceto acerrimo perfusa inter duos porphyrites lapides quàm accuratissimè ducantur, in læuoremq́ue tenuissimum reddantur, & soli æstiuali exponantur: hæc rursus sic exiccata aceto affuso ducēda sunt, & læuiganda, soliq́; exponenda quousque puluis subtilissimus euadat, & à medicamentis

iis omnis prorſus acrimonia extincta ſit, quod opus octo dierum ſpatio conficies: hoc confecto & parato puluere, ℞. Olei roſacei vncias quatuor,lithargyrij vncias duas,ad ignem fiat coctura quouſque emplaſtri modo corpulenti adquirat cõſiſtentiam:tunc ab igne depoſito adde prędicti pulueris vncias duas,& tudicula vel ſpatula miſce , & ad ignem omnia tractato, quouſque medicamẽtum duriuſculũ euadat:ita vt ſi candelæ cereæ, vel plumbeæ virgulæ hæreat,non diffluat,etiam ſi digitis tractetur:Hoc enim emplaſtrum huius Lernei & Herculei morbi claua exiſtit, quod hymnis multis , & laudibus variis decantari meretur:nec ſolũ huic morbo prodeſt,ſed varios alios arcet,& explodit: nam polypos vnicè curat,& extuberantes carnes in aurium meatibus , & aliis locis repertas vnicè extirpat,& reſecat.Præter emplaſtrum hoc cereæ candelæ numero viginti quoque in promptu erant:quæ ex alba cera paucula reſina terebenthina adiecta parabantur longitudinis duodecim digitorum tranſuerſorum , craſsitudinis verò prout nobis meatum vrinarium ferre videbatur:neque enim,vt modò lectores intelligant,candelarum harum craſsitudo multùm excedit craſsitudinẽ earum

cande

candelarum,quæ in cereis tabernis venales habentur,& ſingulæ ſingulis trientibus ſiue quatrinis aut marobotinis, venduntur: à quibus filli ſupremam partẽ quo ignis aſcenditur, quum eiſdem vti volumus,præſcindimus,& cuſpidem digitis, vt decet,adaptamus,nec minus ex plumbo tres vel quatuor virgulas plumbeas pa ratas habemus longitudinis eiuſdem,qua candelæ cereæ paratæ ſunt,& eiuſdẽ craſſitudinis,quibus,quando carunculæ refractariæ & difficiles ſunt,candelarum vice vtimur.Iis enim in ordinẽ diſpoſitis candelam ceream vnam vel alteram per circuitum excauatam,eo modo quo fuſi in cuſpide,ne filla decidant,excauari ſolent, ex prædicto emplaſtro inunctam per vrinarium meatum ægrotante optimè ſedente immittimus,ac per ſex vel octo dies ſingulis diebus vnam vel alteram, vt decet, innouatã candelam cõtinuò æger in vrinario meatu inſertã habeat,neq; abſque ea,niſi meiendi tempore,agat neceſſe eſt: quia quo tẽpore meit,eã deponit,ſed illico,vt decet,cõcinnatã remittit:in qua facilè locũ affectũ,hoc eſt vbi caruncula,vel carunculæ inſunt, deprehendimus: nam ea pars candelæ,quæ carunculã tangit,aliquantulum cõtunditur, & comprimitur.

Porrò dignoſcemus caruncùlas ex toto extirpatas & abſumptas eſſe ex tribus quatuórve ſignis:primo quòd candela iá facilè penetrat, ſecundo ex multitudine caruncularum putridarum extra emiſſarum,& humoris purulenti effluentis:tertio ex vrinæ eiaculatione: facilè enim & expeditè, copiosè,ac recto tramite vrina emittitur carunculis ipſis abſumptis:neq; minori facilitate ſemen genitale emittitur:quibus adde mordicationẽ quam æger ob exulceratã particulam perſentit:ſeptimo autem die in ægroto noſtro carunculas defeciſſe ex prædictis ſignis manifeſtiſſimè deprehendimus. Extirpatis igitur ac ex toto eradicatis carunculis, per octo ſequentes dies nihil per ſiphonem inſeremus,ſola candela craſſiuncula ſicca,abſq; alicuius rei inunctione immiſſa contenti: nam tametſi carunculæ extirpatæ ſint,nõ tamen ex toto portiunculæ,quæ emplaſtrum ſubterfugiunt, breui illo tempore deponi potuerunt:ſed vt magis exactè excernantur, longiori indigent tempore: quas ad fundum veſicæ non ſine vlcerum vellicatione,& ægrotantis detrimento,ſi modo per ſiphonem quid iniecerimus,retrocedere faciemus. Satis igitur ſeptẽ dierum ſpatio confectum habere putamus,ſi carun-

carũculas exeſas habuerimus: reliquis autem ſeptem plus minus pro ægritudinis ratione, vrinarium meatum per cãdelam craſsiuſculam patefactum habuerimus, per quem vrina abſtergendi exiccandiq; vim habens, liberè & expeditè exeat, ſecũ carũcularum reliquias nonnullas viribus emplaſtri ſubterfugientes excernẽs: quod vnum hac in curatione tanquam præcipuum adnotãdum decreui, cuius inaduertentia multi illico exeſis carunculis per ſiphonem liquida abſtergentia inſerunt, non ſine tamen multorum ægrotantium pernicie, vt in ſcholiis patebit. Elapſo igitur hoc tempore, quo & caruncularum, & craſsioris puris effluxus ceſſauit, ad nonnullorum liquidorum vires abſtergendi habentium iniectionem per ſiphonẽ deuenimus: quæ ita habent, ℞. Hordei integri non ſpoliati à cortice pugillos duos, radicis ariſtolochiæ rotundæ vnciã vnam & mediam, plantaginis herbæ pugillum vnum. In libris duabus aquæ fiat decoctio ad medias, facta colatura adde mellis roſacei colatitii vncias duas, miſce, & ſiphone per fiſtulam vrinariam iniice bis & ter in die, & virgulam plumbeam, aut candelam ceream æger remittat: hoc enim decocto abſterſorio nos vtimur cõ-

tinuò, quo ad ſex dies pro huius ægrotantis abſtergendis vlceribus peruenimus, quòd ſi fortiori opus fuerit, ad aquam Lafranci viridẽ pro vlceribus exactè abſtergendis peruenimus: quæ ita habet.

℞. Aluminis rochæ, viridis æris, ana, vnciam mediam, auri pigmenti drachmã vnam, in libris duabus aquæ fontis, vel plantaginis, fiat coctura ad ignẽ quouſq; ſemilibra abſumatur, & per ſaccũ laneum traiiciatur, & coletur: quam aquam caphura alteratam per ſiphonẽ in meatum vrinarium iniicimus, veluti cicatrizans medicamentum poſt elapſos plures dies, quod ita habet, ℞. Ceruſæ vnciam vnã, aluminis rochæ, lithargyrij, añ. drachmas duas, in aqua caudæ equinæ fiat decoctio ad medias, & per manicam laneam traiiciatur, & coletur. Iis enim vir hic intra mẽſem ex toto ſanus euaſit: veluti Chius homo magnus & robuſtus, qui apud domum Dionyſij Chii quoque agebat: vt plures alios ſilentio præteream, quorum nonnullis ſymptomata curationis tempore ſuperueniunt, videlicet dolor intenſiſsimus, ad quem ſequitur rigor inſolitus, & febris, aliquando hæmorrhagia, id eſt ſanguinis profluuium, & huiuſcemodi varia aliis quibus depoſita candela ſubuenimus.

nimus pro vniuſcuiuſq; ſymptomatis ratione. Nam ſi dolor adeſt, per ſiphonem vrinarius meatus colluitur lacte, aut aqua roſacea caphuræ admixta, aut decocto ex ſemine lini & fœnugræci parato: quòd ſi acerrimus dolor ita ſit, vt eum pati æger nequeat, tunc ad alterci decoctum deuenimus: aut ad trochiſcum ex cynogloſſo, vel opij vnum vel alterum granum diſſolutum in qua roſarum, vel decocto ex ſimilibus parato, quo exteriora foueri optimum quoq; eſt. Si verò hæmorrhagia fuerit, tunc ad ea, quæ leuiter oras venarum compeſcunt, confugiendum eſt, vt albumen oui aqua roſacea optimè concuſſum, decoctum balauſtiorum, caudæ equinæ, centumnodij, adiecto puluiſculo ſanguinis draconis, boli Armeniæ, & ſimilium ſanguinem conſtringentium.

SCHOLIA.

Videor mihi operæpretium facturus, ſi cùm omnium vtilitatis, tum etiam æſtimationis noſtræ ratione habita, quid de hac curandi ratione, & vnde originem habuerit, quàm breuiſsimè explicuero. Lacuna enim vir medius fidius ſuauiſsimus, & magni in arte medica nominis, libellum abhinc triennio Romæ edidit, in quo diuinas penè laudas huic extirpandæ ca-

runculæ inuento tribuit, & illius authorem Philippum hominem mihi notißimum facit, & vt est singulari quodam erga amicos candore rationem curationis ab eodem Philippo traditam, nudis penè verbis, & sicut ab eo acceperat, tradit, nolens quantum ego existimo, alieno in opere ingeniosus haberi: quare & nonnulla in eadē curatione perpendenda & temperanda mihi sentio, & illud fugitiuum inuentum ad me quasi postliminio reuersum, mihi ascribendum: sed hoc posterius primum ergo à me perpendendum, & temperandum in hac caruncularum curatione est, quòd extirpatis ac exesis, vt medico videtur, carunculis tempore sex vel octo dierū, illico nullo intermedio tempore ad iniectionem collyrij abstersorij peruenit: habet autem collyrium ex Philippo sic. ℞. Centaurij minoris, apij, caudæ equinæ, ana manipulum medium, hordei contusi vnciam vnam, coquātur in libris duabus aquæ purißimæ, donec media pars absumatur, postea decocto excolato, rhodomelitos, vel mellis centaureæ vncias binas adijcito, & per siphonē iniicito. Est certè remedium hoc optimum, & huic malo apprimè excogitatum. Caterùm quòd illico illud post discussas ac extirpatas carunculas intra sex vel octo dies, nullo discurrente postea tēpore per siphonem impellat, non probo: quū importunum opus hoc, vt experientia compertū habeo, maximè obsit: & ratio est, quia caruncularū ramenta

nonnull

nonnulla commota, sed non ex toto exesa ab emplastro, ad plures dies quàm sex vel octo (etiam liberè & expeditè vrina fluente) excernuntur: imò & crassioris puris quædam pars ad plures quoque dies defluit: quorum exitus per collyrij & humidorum iniectionem impeditur: imò ea ad vesicæ fundum retrocedunt, vnde symptomata grauia oriri solent, & mala multa: præcipuè si smegmate ex marmore et crystallo parato pro cicatrizandis vlceribus vsi fuerimus, vt inferius dicemus. Igitur sanum consilium fore putamus, si quum corrosæ carunculæ intra sex vel septem dies, vt nobis videtur, sunt, & ex signis deprehendimus, alios sex dies solius siccæ candelæ immissione transegerimus: neque ita furibundè ad liquidorum iniectionẽ properauerimus, quũ earum infusione quoquomodo caruncularum & crassioris puris reliquiæ retinentur: quas facillimè vrina extergendi & siccandi vires habens tempore hoc signato ex toto excernet, & postea iniecta securius & melius munus suum conficient. Item post abstersionem, ad ea quæ cicatrizant, vt ratio postulat, deueniẽdum est: pro qua complenda operatione Lacuna ex Philippo ita agendum suadet, dicens: Vlceribus iam puris redditis, inducetur cicatrix huiuscemodi smegmate per siphonem infuso. ℞. Aquæ plantaginis, rosaceæ, ana vncias quatuor, seri lactis caprilli vncias duas, cerusæ vncias sex, aluminis rochæ,

marmoris candidißimi, ſpodij, cryſtalli, ſingulorum drachmam vnam & mediam, caphuræ ſcriptulum vnum. Arida terantur acuratißimè, cribroq́; excuſſa tenuißimo humidis diligenter miſceantur: hoc enim remedium eſt, quo cicatrices vlceribus Lacuna ex Philippo inducit, ſed vt ego ingenuè fatear, medicamentum hoc periculoſum admodũ eſt, vt quod ex lapidum puluere conſtat, quod quũ etiã veſicæ cauitatẽ ingreditur, difficulter remittitur: imò ſæua eo ſymptomata oriri ſolent, vt ipſe ſæpè experiẽtia notaui, præcipuè in Helia quodã mercatore, qui ex Aulone Anconam venit: nam is quum carunculas in vrinaria fiſtula pateretur, & difficulter vrinam redderet: imò illi virga curua ob morbum facta eſſet, vt liberis operam dare non poſſet, per me tractatus intra ſex dies ex emplaſtro, liberè & directè vrinam emittebat, vt ſi quãdo aliâs. Cæterùm quidam ex libro medicus, tanquam ex commentariolo nauta factus medicamentum à Lacuna pro vlceribus cicatrizandis paratum (me abſente) iniecit, ex quo, quum antea expeditè & rectè poſt extirpationem carunculարum meieret, in omnimodam vrinæ ſuppreßionem hominẽ traxit: ex qua intra tres dies mortuus eſt. Caueant igitur medici artem exercentes, ne quid calculoſum, aut arenoſum, lapidoſúmve per vrinariam fiſtulam impellant, quum periculoſum admodum ſit opus hoc, & in perniciem ægrotos

trahat: si hoc tamen smegmate Lacunæ, vel alio simili quis vti vellet, eum primo per manicam lanei panni traiectum habeat, suaderem, veluti Lafranci absterſoriam aquam, aut alteram cicatrices inducentem. Quod verò ad inuentum attinet, vellem sanè vt Philippus ipse, quem nunc Damasci agere intelligo, adesset: profiteretur enim ingenuè per quos profecisset: est enim homo neque malus, neque ingratus. Is Vlißipponi eo ferè anno quo Tunetum vrbs clarißima Cæsaris auspiciis subiecta est, quum ad me officij causa venisset, est enim (vt nemo non nouit) chirurgus rerum magis experientia, quàm autorũ lectione insignis: memini, quum mihi diceret, venisse in eam vrbem è regione proximam virum quendã satis diuitem, qui vrinæ stillicidio, &, vt sibi videbatur, calculo etiam laborabat: precatus itaq; me est enixißimè vt hominem adirem. Ego verò partim amici precibus, partim etiam compendiolo adductus ægrotantem inuiso adolescentem annos natum viginti quinque, qui in Africa & India multa stipendia fecerat: is, vt milites intemperantes maiori ex parte esse solent, ex promiscua venere in morbum, quem Gallicum vocant, inciderat, cui malo seminis etiam profluuiũ accesserat, quo biennium integrum laborauerat: erat tamen robusta quadam & militari planè temperie, vnde mihi suspicio incißit, eum calculo non laborare: malus enim ille & carnifex mor-

bus & vires attenuat, & pallorem inducit, & quoddam quasi vitæ tædium secum affert, imò longè alia symptomata præ se fert, per quæ ab altero discernitur. Ratus itaque id quod erat, apÿ thyrso, & alis, vt dixi, prius amygdalino oleo inunctis per vrinarium meatum immissis facilè illum carunculis laborare deprehendo, continuoq; ad ea remedia, quibus ipse Philippus postea Romæ vsus magnam sibi authoritatem cum maximo quæstu comparauit, descendo: breuiq; adolescentem pristinæ valetudini restituo. Non est mihi animus Philippum ingrati animi accusare, neque enim ille hoc inficiatur: hoc tamen vnum dolet, quòd quum apud viros in re medica illustres, tum apud Lacunam alterum Hispaniæ Galenum, totum hoc curandi inuentũ didicerit, id tamen sibi adscripserit impudenter me hercule, &, vt ingenuè loquar, ingratè: affuere enim curationi nostræ viri me hercule doctißimi, & magnæ apud suos authoritatis, Ludouicus Munius Coimbrensis, Georgius Henricus Vlißipponensis, medici & philosophi nobilissimi, Manuel Lindus, astrorum cognitione florentißimus. Et, ne ego in idem cum Philippo vitium incidisse videar, fateor Salmanticæ quum agerem, ab Aldereto medico clarißimo, & præceptore meo doctißimo id curandi genus accepisse: sicut alia permulta, quæ me hercule vt magna, ita apud me maximo in precio & sunt.

& habentur.

De cerea candela per urinariam fistulam immissa, & intus manente,

CVRATIO XX.

Ndreas Musca, propola Anconitanus, quum iam diu ob lapillos à renibus decidentes in vrinarij meatus vlcerationes deueniret, & consequenter in carnis excrescentias leuiores, non ita facilè neque expeditè, vt decebat, meiebat. Cæterùm hic vt tantum malum fugeret, lotium liberè & expeditè redderet, per ceream candelã curabat: at quum semel per vrinariam fistulam solitam candelam cereã albam immitteret, neque fillo alligatã, aut portiunculam eius foris relinqueret, factum est, vt ex toto candela delituerit, & intus maneret, neque ad tres vel quatuor dies eam extrahere fuerit posibile: ad fundum autem vesicæ tota plicata ipsa cãdela descendit, ex qua magnum grauamen, & nocumentum intus sentiebat: pro qua extrahenda ex argento subtiles quasdam forcipes ad rostri gruini figuram & formam parare fecimus, quibus nihil profecimus,

quum lõgitudinis maioris, vtpote ad minus quindecim digitorum transuersorum essent, opus erat. Decet autem catheteres varij sint parati: alter quindecim digitorum transuersorum magnis viris deseruiens, alter duodecim digitorũ, minimus nouem: sed fœminis accõmodatus catheter sic haberi debet, maior nouem digitorum, minor sex tantùm. Item incurui sint catheteres ij decet, potissimum viris seruientes: quia viris magis intorquetur vesicæ collum. Aegrotus autem hic quũ vir corpore magnus sit, ea suprema longitudine quindecim suorũ digitorum transuersorum, forcipes vt vesicæ collum attingerent, opus habebat. Cæterùm quũ ægrotus hic nihil per forcipes proficeret, commendaui vt chirurgus per anum digitum medium manus mitteret, ac paulatim ex vesicã candelam cõprimendo extra mitteret, eo solito more quo faciunt ij, qui lapillos ex vesica detrudere solent, vt eos in inguine scalpello incisorio primo emissario facto extrahant. Hoc enim coadiumẽto intra triduum cera ex candela liquefacta est, vt ea & elychniũ liberè cum vrina exierint, & tunc æger liber euasit.

De

De cautela in propinando pharmaco,

CVRATIO XXI.

Irgo delicata puella Recinensis quum febriret, & nullum per os admitteret medicamentum purgatorium, ecce illi iulep saltem ebiberet offero, cui propriis manibus pro suo arbitrio aquã frigidam misceret, quoq; inculco. Illa verò annuẽte, iulep vice illico à pharmacopola syrupi rosati solutiui vncias quatuor afferri iussi, cui illa aquam infudit, & ebibit, ac octies vel decie egessit: & sanata est.

De puero detento symptomate epileptico, & postea in paralysim brachij & cruris dextri deuenit,

CVRATIO XXII.

Ilius Petrutij Bergomatis mercatoris, annos natus tres, quum bene valeret, repentè epileptico symptomate cruciatus est: nam oculos extrà prominentes & immobiles habebat, os distortum, dentes clauiculatos, vt intrà eos cocleare ligneum mitte-

re ad anhelitum facilitandum,& ſpumam & humiditates extrà mittẽdas per os,perdifficile fuerit. Ad hæc manus & pedes tre mentes,cum quibus pulſus non apparebant,præſertim in brachialibus, & ſpumã ad os non referebat. Perdurauit autem paroxiſmus hic ad oras quinq;, in quo perdurante hæc machinata ſunt, primò indito balano brachiorum & crurum frictiones, & eorum ligaturæ pro corpuſculi ratione ſunt adhibitæ:dein caput,collum, tempora, ceruix & pectus oleo rutaceo fota ſunt, ſuperaddita lana ſuccida, vt à pecude mactata carpitur, quibus membris quoq; ruta piſta magno iuuamento ſuperponitur. Cæterùm ignorant,& tãquam parum in anatomia exerciti delirant,qui in hoc morbo ad nucham tantum localia remedia admouent,toto capite & thorace ſpretis:ſed per os piper oxymelite ſcillino exceptũ penna mittebatur, veluti per nares, ad ſternutamentum euocandum,adiecta quoque caſtorei portiuncula. At quum paroxyſmus perſeueraret,& remediis morbus reniteretur,cucurbitulas duas ſcapulis, & totidem ad nares vulnuſculis ſcarificata cute affigi fecimus, & medicamentum hoc per os iniecimus, ℞. Pulueris ſeminis pœoniæ, radicis pœoniæ,ana,drachmam mediam,

diam , belzuini nigri ſcriptulos duos. Omnia acuratiſsime piſtentur, & vnciis tribus aquæ maioranæ, & altera ſyrupi de betonica excipiantur , & fiat potus, quem paulatim ac per interualla per os iniiciant : quo & balanulo ſubdito multa egeſsit. Tandem poſt quinque horas paroxyſmus quieuit:cui febris madida , hoc eſt cum ſudore ſuperuenit, quæ per totam noctem durauit : ſequenti verò die pueri brachium dextrum & ipſum crus paralyſi affecta eſſe viſa ſunt : cum quibus puer quoque timebat , & quaſi ab vmbra detineri videbatur , pro quibus curandis affectionibus ſic orſus ſum, ℞. Syrupi de betonica, ſtœchados , ana, vnciam mediam, aquarum maioranæ, origani,ana, vnciam vnam, Miſce , fiat ſyrupus quem tepidum capiat in aurora:ebibebat autem puer hic optimè ea quæ illi ebibenda offerebamus. At interim dum ſyrupos bibebat , crus & brachium oleo vulpino & liliorum alborum inungebantur:quin ſupra addita lana ſuccida faſciabantur:poſt aliquot verò dies leue hoc pharmacum puero dedimus, ℞. Agarici optimi drachmam vnam, zinziberis grana quinque , ſalis ammoniaci grana duo : rhabarbari electi drachmam mediam : omnia ſubtiliter puluerizentur, &

linteo ſubtili & raro excepta in vncia vna & media oxymelitis per noctem infuſa maneant:& in aurora optimè digitis comprimantur,vt medicamẽtorum vis in oxymel abeat,cui oxymeliti adde iuris pulli gallinacei ſemiſcutulam, cinnamomi parum,miſce,fiat potus:propineturvt decet, & deſuper parum dormiat. Hoc verò pharmaco puer optimè egeſsit,& nocte ſequẽti alacriter ſe habuit,quod parentes & familiares in bonum reiecerunt: id eueniſſe aſſeuerantes ob depulſum humorem corpus antea infeſtantem.Deinceps verò brachium & crus proprio motu deſtituta per integrum menſem ex vnguẽto de bdelio, cuius deſcriptionem inferius leges , inungebantur,& lana ſuccida cooperiebantur, non niſi ex trochiſcis ab aromatis & myrrha vera,& ſimilibus paratis : primo ſuffitis, quin & vniuerſum caput cum ſpina ex oleo coſtino & de piperibus fouebantur: quibus remediis intra quadraginta dies membra hæc ad proprium ſuum motum reſtitui fecimus,adeò vt quindecim ſequẽtibus aliis ambularet,& propria manu comederet,quam optimè exercebat. Victus huic puero primis illis afflictionis diebus ius pulli puluiſculo cinnamomi reſperſum erat, cui quoque medulla panis indebatur:

batur: postea verò ficedulæ, & paruæ alites in dumetis vigentes, præcipuè assæ, aut aqua coctę, vt capi & gallinarũ carnes fœniculo, mẽtha, aneto, basilico, satureia, hyssopo, & similibus paratæ & conditæ: Vua passa auidissimè vescebatur, veluti saccharo incrustatis, cinnamomo, anisi semine, & corticibus arantiorum. Potus primis diebus aqua cinnamomi erat, postea aqua mellis cum pauca saluia optimè cocta: successu verò temporis parum vini puero concedebatur, iis enim (vt dixi) puer hic intra duos menses ex integro sanitatem adeptus est. Porrò vnguentum de bdelio ita habet, quo nullum præstantius aliud pro hac complenda operatione comperitur, ℞. Bdelij drachmas sex, euphorbij drachmas quatuor, castorei drachmas tres, serapini drachmas quatuor, ceræ drachmas quindecim, olei sambucini drachmas decem: bdelium & serapinum dissoluantur in aqua rutæ agrestis, & cætera linantur aqua calida, & fiat vnguentum. Cæterùm puer hic nono die mensis Decembris Ann. 1552. in eundem morbum relapsus est, non adeò tamen vt primò saeuum, quum nullum membrum inde paralysi affectum manserit: curauimus tamen puerũ à paroxysmo omnibus

machinamentis ſubleuare: prout à nobis primo paroxyſmo actitatum eſſe vidiſtis, in quo vltra topica medicamenta oxymel ſcillinum cum puluere pœoniæ & belzuini per os propinabamus: quin & glandes ex melle adiectis ſpeciebus hyeræ ex colocynthide indebantur. Veluti clyſteres ex centaurio minori, ſemine cartami, fœniculi, & cumini, adiecto oleo anethino, rutaceo, & electariis huic rei facientibus, vt hiera picra, diaphinicone, adiecto aliquando vno vel altero grano trochiſcorum alandaal. Porrò vt puer olim medicamenta optimè in potu admittebat, ita nunc nihil eorum ebibebat: qua de cauſa, quum opus eſſet, vt morbi cauſam præſcinderemus, ſingulis menſibus per diacydoniten purgatorium à nobis excogitatum puerum purgabamus: quod auidiſsimè puer ipſe comedebat, & ita habet, ℞. Purgatorium diacydoniten, cydoneorum mundatorum libram mediam, mellis, vel ſacchari libram mediam, ſaccharum aqua vel vino liquefiat, & fiat cõditum ad ignẽ, cui adde ſpecierum diaturbit vncias binas. Miſce, fiat diacydoniten purgatorium, cuius doſis ſit, pro vice, ad vnciam mediam, parum vel minus pro robore, vel virium ægrotantis imbecillitate, habita ratione

morbi

morbi,& cæterorum ad eum facientium. Habetur autem diaturbit descriptio apud autorem Luminaris maioris, vbi diarob cum turbit describit. Ex hoc igitur diacydonite puer hic semiunciam ieiuno stomacho comedebat, & optimè egerebat. Sed vnum silentio præterire non est, quòd quum puer hic malè affectus incederet, ancilla domestica, annos nata triginta, morbillis correpta fuit: quibus puer illico infectus euasit, veluti eius soror ætate minor, sed breui sanus fuit factus. At quum bis vel ter puer diacydoniten gustaret, postea omnino abhorruit: qua de re Martij panes purgatorios prædictis speciebus apparatos concinnari faciebamus: quos puer comedebat, & optimè purgabat. Et vt autem noscas, paruulo Martio pani specierum prædictarum drachmam miscebamus, quem in aurora comedebat: & optimè absque anxietudine, aut turbatione aliqua purgabat. Huic autem mediocri purgationi similem fieri desiderabat Galenus puero suo comitiali morbo laboranti & Aëtius ex citris cum scammonio catharticum parabat sermone tertio capite nonagesimosecundo, vt pueros sic affectos purgaret: ad quorum imitationem multa similia parare possemus, quibus pueros,

vel eos qui pharmaca renuuat, purgemus. Cæterùm quum puer hic hac curatione præseruatiua ad octo menses perseuerarct, quia optimè tractabatur, & singulis mensibus (vt dixi) purgabatur, & collo radix pœoniæ recens succosa pendebat, illi ex se caput exulceratum est, à quibus vlceribus ichores multi exibāt, fluebántve: neque quicquam super ipsa vlcera præter folium caulis ponere admittebatur: nunc verò puer optimè habet, & morbus ex toto iam eum reliquit.

SCHOLIA.

DVo in hac curatione in dubium vertuntur: primum si accesʃio prior ex qua brachio & cruri subsecuta fuit paralysis, dicenda erat accesʃio epileptica, vel potius apopletica: secundum, an oxymel scillinum ante propinatum pharmacū, & corpus mundum, tutò puero dari poterat, vel non. Ad primum respondentes sic habeto, ex epilepsia veluti apoplexia paralysis oriri potest, q̄d Galenus libris De locis malè affectis fatetur, & Auicenna non negat, proprio de epilepsia capite. Sed an accesʃio illa, qua primùm puer hic afflictus fuit, & inde membra paralysi affecta, contraxit, dicenda sit apoplexiæ, vel epilepsiæ: respondeo, quòd in apoplexia & epilepsia deprauatus cerebri motus deprehenditur, & consequenter

omnium

omnium membrorum, vt refert Galenus libro quarto De symptomatum causis, varius tamen, vt paulò inferius exponam, & Galenus ipse docuit libro secundo Aphorismorum, aphorismo quadragesimoquinto. Nam si corpus in paroxysmo immobile absque sensu & motu (salua respiratione) iaceat, tunc ægrotum apoplexia detineri dicendum est, vt refert Galenus libro secundo Aphorismorum, aphor. quadragesimosecũdo. quia ex ea actiones, quæ pendent à voluntatis imperio, vt sentiendi functiones à profundo somno offenduntur, vt ipsemet Galenus dixit libro quarto De symptomatum causis: si verò in paroxysmo sit motus, aut tremor, aut membrorũ contractio, pandiculatio, extensio, aut saltus, tunc epilepsiam vigere dicemus. Huius discriminis ratio est, quia in apoplexia est priuatio sensus & motus in vniuerso corpore repentè eueniens cum functionũ operantium læsione, ob oppletionẽ ventriculorũ cerebri: quia igitur est cerebri vẽtriculorum obstructio, siue meatuũ per quos animales spiritus transeũt, oppletio, membrorũ fit dissolutio & consequẽter priuatio sensus & motus. Est igitur apoplexia morbus in compositione, obstructio in meatibus siue viis spirituum animalium, aut oppletio ventriculorũ cerebri, ad quam plura sequuntur, præcipuè priuatio sensus & motus in vniuerso corpore, vnde apoplexia vniuersalis est paralysis: & hac de causâ, si membrum pa-

ralysi afficiebatur, prisci non paralysim appellabant, sed paraplexiam, hoc est particularem apoplexiam. Differt igitur apoplexia à paralysi tãquam totum à parte: in apoplexia omnia membra afficiuntur: in paralysi verò membrum particulare. Fit autem apoplexia, vt aliâs dixi, ab humore frigido & humido crasso in capite semper præsente: epilepsia verò, vt inferius dicemus, non semper humore in capite existente oriri solet: in qua deprauatus præcipuè cerebri motus habetur, cõcussorius tamen, & vitiosus, quia non exacta ventriculorum cerebri oppletio, aut meatuum obstructio est: vnde nerui cum ipso cerebro à se materias vt noxium reiicere tẽtantes, concutiuntur, & retrahuntur: & consequenter conuelluntur, & spasmo afficiuntur. In accessione igitur apoplectica corpus insensibile & immobile manet, in epilepsia verò membrorum adest tremor, & motus vitiosus: ab accessione tamẽ epilectica paralysis oriri solet: quia neruorũ aliquorum oscula occludũtur: vnde animaliũ spirituũ trãsitus prohibetur, ex qua obstructione, neruorũ fit resolutio, & consequẽter priuatio sensus & motus, vt in hoc euenit puero. Fuit igitur paroxysmus hic epilepticus, in quo puer sensum & motum vtcũq; habebat percipiebátve, in fine cuius paralysi brachio & cruri consecuta est. Dicitur autem morbus hic epilepsia, quasi correptio, siue apprehensio, quòd mentem apprehẽdens

corpus

corpus pariter corripiat: qui & morbus puerilis & infantilis appellatur, siue mater puerorũ, quod eo pueri sæpe & frequenter corripiantur, Licitur & lunaticus, vulgaribus caducus morbus, Romanis comitialis, eo quòd si in comitijs cuiquã contigisset, comitia dimittebantur. Vocatur & Herculeus morbus, ex eo quia Hercules hunc passus fuit morbum, aut vt vult Galenus commentario sexto in librum sextum De morbis vulgaribus, aphor. septimo, non quòd Hercules illi fuerit obnoxius, sed quia hoc nomine huius morbi indicatur magnitudo & violentia: quin & sacer & diuinus à Platone in Timæo, quia sacrã & diuinam hominis partẽ corripiat, appellitatur: quanquam Hippocrates libro De morbo comitiali, si Hippocratis liber ille est, dicat, non magis sacrum aut diuinum morbum hunc dicendũ esse, quam tertianam aut quartanã. quod Galenus confirmat vbi suprà sexto De morbis vulgaribus. Caterùm epilepsia tripliciter fieri solet: aut essentialiter, hoc est per materiam præsentem in ipso cerebro & capite: & tunc materia plerunq; pituitosa est, vt testatur Galenus libro tertio De locis affectis, capite septimo: aut per cõsensum ab stomacho, & tũc materia esse potest biliosa, vnde Philotheus enarratione vigesima nona libri tertij Aphorismorum, cum interpretatur aphorismum hunc, Iuuenibus autem sanguinis sputiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij

sed precipuè antedicti, inquit, Epilepsiam antē non ob temperaturam ætatis sed ob erratū, quod committitur in ratione victus, vel ob bilem. Fit autem & epilepsia ex flaua bile, quemadmodum dictum est in libro De arte cognoscendi, quum mordeatur os ventriculi, & cætera: quibus nos addimus, quòd materia aliquando esse solet atra biliosa, vel corrupta, praua, os ventriculi mordicans, ex qua prædictus oritur morbus, & pauores, ac insomnia terribilia, de quibus ait Hippocrates libro tertio Aphor. aphor. vigesimoquarto. In ætatibus autem talia contingunt paruis et nuper natis puerulis, oris vlcera, quæ aphtæ vocātur, vomitus, tusses, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates. Tertio autē epilepsia fieri cōtingit per alterius cuiusq; mēbri communionem: ex quo aura eleuatur ad caput, & tunc maiori ex parte, à flatu, siue ventositate, hoc est materia ventosa fit: id quod nos fieri in nonnullis pueris & hominibus, obseruatum habemus: & ante nos Gal. quoq; vidit, & literis mādauit: vnde rectè mea sententia Aristoteles libro De somno & vigilia, morbum hunc ab spiritu & vaporibus fieri dixit, & Auerrois non siluit libro sui collectorij, quod verum esse nouimus aliquando: sed præcipuè quando ab aliquo longinquo mēbro ad caput causa cōsurgit, quod & Hippocrates fatetur libro De flatibus: & tūc morbus hic per cauterium inditum tali membro

ex quo

ex quo aura & flatus eleuatur, curatur. Porrò quòd ab atra bile quoque morbus comitialis fieri contingat, docet Hippocrates sectione octaua libri sexti Epidemiorum, Aphorismo quinquagesimo quinto, vbi inquit: Atrabiliarij etiam comitiali morbo corripi plerunq; solent, & vicissim comitiales fieri solent atrabiliarij, vterque verò morbus magis fit, prout ad alterã partẽ inclinarit: si quidẽ enim ad corpus inclinarit, comitiales fiũt: si verò ad animum, atrabiliarij melancholici dicti. Ex quibus verbis clarum euadit, si atra bilis cerebri ventriculos, vel meatus, per quos spiritus animales permeare solent, motũ & sensum membris impartientes, obturet, quòd inde epilepsia oritur: si verò atra bilis non ventriculos cerebri, aut meatus dictos obstruere cõtingat, sed cerebri temperaturam, quam animã appellat, inficiat, tunc non epilepsia consurget, sed magis melancholia, hoc est mentis alienatio: cum ijs tamen dixit Hippocra. eodem sexto libro De morbis vulgaribus, sectione sexta, A quartana correpti à magno morbo, id est comitiali non corripiuntur: si verò corripiãtur prius, & succedat quartana, liberantur. Vbald. Quid ad secundum dubium tibi respondendum videtur, ô Amate quia contentiosius quidam, non nisi post purgationem scillinum oxymel dandum esse neruosè contendebat? Amatus, Id tibi, vt paucis assequaris, respondebo, ô Vbalde. Galenus igitur puerũ epilepticũ,

cui consilium inscripsit, ante omnia veris initio purgatum desiderat: quo tempore morbi, qui per interualla redeunt, mouentur: ac postea remedia peragenda illi, & medicamenta propinãda tutò dare iubet. Vbald Quid inde igitur de oxymelite? Amat. Eo dicto consilio puero comitiali morbo laboranti, & Ceciliani filio scripto, Galenus oxymel absolutè, hyeme calidum, æstate frigidum, omni in tempore: vel ex eo cappares cõditos pro obsonio cotidiano admittit, & laudat, & eo magis si acetum per scillas præparatum fuerit: sequenti tamen folio medicamẽtum ex scilla siue illud sit vel scillinum, vel oxymel scilliticum, post completam purgationem dandum esse suadet, dicens: Verum medicamento ex scilla præparato, quod tibi à nobis traditum est, post purgationem, quam adueniente vere moliendam esse consuluimus, vtetur sanè singulo quoque die filius tuus, prinsquam ad palæstrã accedat: ex quibus verbis satis notum euadit, Galenum ex scilla medicamentum post purgatum corpus tribuere, non verò antè. Vbald. Id fortè Galenus imperat, quia eius scilliticum medicamentũ acre & potẽs erat. Amat. Ita res habet, quia scillam comminutam in vas orificiĩ stricti, ex quo mel fuit extractum, inĩcit, idq́; ad solem æstiualem per quadraginta dies ante caniculæ ortum viginti dies, & post eius ortum, totidem optimè operculatum, & corio coopertum insolari, quousq; scillæ

tabe

tabescat, & in humorem vertatur, iubet: cui humori scillino, mel vel acetum infundendū postea docet, vnde mel scilliticum, vel acetum scilliticū resultat, medicamentum sanè acre, forte, & potens: quod mea sententia si non in accessione ipsa, non nisi post vniuersalem exactam purgationē tutò propinari poterit. *Vbald.* Optime de Galeni scillino medicamento iudicium tuum prodiisse crediderim. Cæterùm quum hodie illud nō eo modo paratum habeatur, sed magis secundum Mesues descriptionem officinis & tabernis aromatarijs venale prostet, dubium totum eo verti mihi videtur, si ante purgationem hoc tutò ægrotis propinari poterit. *Amat.* Oxymelitis scillitici triplex descriptio à Mesue habetur: altera simplicis, quod tutò & securè, vbi opus est, etiam non præcedente purgatione vniuersali, dari poterit: altera verò cōpositi ex radicibus, quibus oxymel compositum dictū parari solet, quod non nisi post euacuationes peractas vniuersales dari debet: altera oxymelitis Democrito tributi, quod nisi post corpus purgatum etiam tutò non datur: sed oxymel Iulianum potens & acre est, ad multa valens, quod Paulus libro septimo suæ medicinæ citat, & Alexander Trallianus libro primo capite decimo, & libro vndecimo capite De podagra ex pituita, perinde fecit, quæ omnia Galeno libro secundo artis curatiuæ ad Glauconem superaddita sunt. Vt receptui igitur ca-

namus, & paucis multa concludamus, dicimus, oxymeli scilliticum simplex paßim officinis aromatarijs repertũ, tutò ante purgationem factã, vbi opus est, dari posse: aliud verò non nisi in ipso paroxysmo, aut vbi materia ita crassa & viscida fuerit, vt illico principio pro ea incidenda, & attenuanda vti opus fuerit: nam tunc quocũque horum rectè vti possemus. Cæterùm de scilla nũc sermo nobis incidit, de qua cõmentarijs nostris in Dioscoridem attigisse consonum erat. Sed quum silentio preterinimus, nunc ad memoriã reuocare nõ ab re erit. Galenus igitur libro octauo De facultatibus simpl. medic. scillam in secundo ordine excalfacientium collocat, cepam verò libro septimo eiusdem voluminis ex eis, quæ quarto ordine excalfaciunt, esse dicit: de qua re multi mirantur, quũ scilla venenosa sit & letalis adeò, vt suo veneno interficiat, cepa verò tãtum abest vt interficiat, vt eam etiam crudam homines pro obsonio quotidiano habeãt: vnde scillam potius inter ea quæ valenter excalfaciunt, & quarto ordine reponuntur, collocandam esse, cepam verò secundo ordine tantum, opinantur. Sed ij mirari desinant, quũ res, vt à Galeno est tradita, se habeat: pro qua intelligẽda scire decet, quòd cepa tametsi quarto gradu calida sit, eius tamẽ caliditas crassis partibus miscetur, à quibus commansa obtunditur adeò vt in nutriti substantiam abeat, quibus faciunt panis & alia, quibus vescitur, edulia,

lia, quæ cepæ miscentur, & eius infringunt caliditatem: vnde à calore corporis vincitur, transmutatur, & in nutriti substantiam vertitur: in scilla verò caliditas illa, & incisoria vis secundũ gradum attingens, superficialis est, nullis crassis partibus mixta, qua ratione commansa stomachum & interna membra, quæ attingit, facile vellicat, corrodit, & exulcerat: de qua re quum multa dici possent, ex libris De temperamẽtis decerpta, ea tamen consulto prætermittimus. Cæterùm quia proxismum epilepticum mense Decembri contingentem citauimus, placet quoque nonnullos eo mense interuenientes apoplexiæ & epilepsiæ casus hic subiungere.

De apoplexia illico ĩterficiẽte, & de apoplectico paroxismo tres dies perdurãte,

CVRATIO XXIII.

Didacus Ferdinandus à Lapide, vir qui diu apud Indos egit, & inde nobilem lapidem adamantem magni precij & valoris attulit, vnde illi cognomen à Lapide inditũ fuit: quum septuagesimũ ætatis suę propè annũ ageret, & optimè valeret, apoplexia correptus fuit ita graui & forti, vt illico mortuus cõciderit, neq; pulsus aut respiratio vel minima apparuerit, quæ plerunq; per aliquod vel breue tẽpus cõparere so-

lẽt,vt in ſpeculo ꝑcipitur,vel goſsipio ſub tiliter carpto narib⁹admoto & ori,vel ſcu tula aquę plena pectori ſuppoſita,aut aliis ſimilibus.Obiit autẽ vigeſimo ſecũdo die menſis Decẽbris,anno 1552.Sed quũ hæc ſcribo,memoriæ occurrit olim apud Ferrarienſes puellam quandam apoplexia detentam fuiſſe, quæ ab omnibus medicis pro mortua habebatur. Cæterùm quum mater puellam ſummopere amaret,eam non ita facilè ſepeliri permiſit,& eo magis quia ab aliis perceperat,quòd qui ſubitò & repentè grauioribus iis morbis corripiuntur,& pro mortuis habentur,nõ ſic facilè & repentè clero ſunt committendi. Demum mater puellã per triduum apud ſe contra omnium opinionem detineri fecit,& tertio die puella quaſi ex inferis ſubleuata reuixit,& hodie adhuc, vt audio, pulcherrimè viuit.

SCHOLIA.

APoplexia morbus acutiſsimus eſt, in quo cerebri ventriculi læduntur,nõ verò cerebri ipſius ſubſtantia,quæ leuis vel fortis, facilis vel difficilis iudicatur pro reſpirationis facilitate vel difficultate,vt meminit Galenus libris Aphoriſmorum,& varijs alijs ſuæ doctrinæ locis.Cæterùm ſuadent medici apoplexia mortuos ad ſeptuaginta & duas horas non eſſe ſepeliendos:

liendos:quia intra hoc tempus ea affecti solent reuiuiscere,& ad se redire:sed qua ratione Conciliator Petrus Aponensis libro suarum differẽtiarum respondet,quia omnes humores intra hoc tempus septuaginta duarum horarum motum suum complent:nam sanguis continuò affligit, pituita quotidie,bilis de tertio in tertium : quod tempus ab hora,qua bilis affligere incipit,v(que ad eam in quam desinit,complet horas quadragintaocto:melancholia verò de quarto in quartum mouetur:quod tẽpus circunscribitur septuaginta duabus horis,vt computanti notũ euadet. Sed quum hæc literis mando,mulier quadã Hebræa se offert,quæ quum cõtinuos quadraginta dies integros Hebræorum more ieiunaret , inde debilis facta est.Ceterùm quum postea mali succi cibariis vesceretur,multum humorem pituitosum exaggerauit:ex quo cerebri cauitates occlusæ sunt,& obstructiones factæ,ad quas priuatio sensus & motus sequuta est:pro quibus recuperandis,& obstructione leuãda,multa illico facta sunt,& ad cauteriũ vsq; in cõmissura coronali peruentura est:cuius loco,primo caput optimè rasum,aqua vitæ,vel oleo de saxo petroleo dicto,illinebatur & ignita candela accẽdebatur:quibus remediis mulier hæc ad se aliquãtulũ rediit. Sed medicus insciens ad eã iuuandã præsens,ex brachii secta vena sanguinis vncias octo vel decẽ extraxit,vnde mors certa consequutura breui fu-

peruenit: non sine doctorum hominum iniuria, & filiorum hominis iactura. Consonum fuerit hic enarrare id quod olim Salmaticæ, celeberrimo Hispaniarum studio, euenerit, & ita habet: Doctor reginæ Isabelæ (ita enim vir hic vocabatur) abhinc annis vigintiocto, medicus (prout illa ferebat ætas) doctus, & in vniuersa Hispania in maximo precio & honore habitus, quum ægrotũ quendam inuiseret, ac illi pulsum non adeò debilem comperiret, non illico, neq; ita breui eum moriturũ aßistentibus & discipulis, qui eum comitabantur, prædixit. Cæterùm quum vesperi eundem de more inuisum rediret, & è mula iam descenderat, quidam ex illis, qui ægroto astabant, illi ad scalas obuiam venit, ægrotum obijsse exponẽs: medicus verò vtcunq; rem nouã admiratus, non ita tamen huic, qui ægroti obitum exposuerat, fidem habuit, fortè iudicio suo magis confisus, vt qui non multis antea horis hominis malè habentis vires comprehenderat, ex quibus certus erat, eum non ita de facili moriturũ, prout quoq; aßistentibus & discipulis prædixerat. Vt generosus igitur & magnanimus, & qui Inquisitorum technas parui faciebat, medicus, ad ægrotum vtcunque mortuũ peruenire non dubitauit: quẽ primo aspectu panno contectũ, & Franciscana veste indutum conspexit, non nisi varijs reuerendis monachis circum astantibus. Tunc verò grauissimus magna animi cõstantia eũ detegere fecit,

&

& eius in metacarpio arteriarum motiones explorauit, quas vigere adhuc deprehẽdit: proinde eum ad cubile reuerti fecit, & præsidijs idoneis adhibitis ad se redire fecit, qui postea multos vixit annos. *Armelinus.* Res mira vt hæc est: ita enarratu digna: nã & ego etsi intercessi, & omnia vidi, ea tamen nunc meminisse iuuat: ægroti tamen filij, vxor & domestici, si rectè teneo & recolo, tunc contra patres illos reuerendos, quibus ægrotus commissus erat, obmurmurabant: quia fortè auaritia combusti spreto Dei timore hominem viuum humare proponebãt, multam namque numeratam pecuniam S. Francisco, & varia alia bona S. Dominico relinquebat. *Amatus.* Id potius ignoratione quàm malignitate factum esse putarem, quum maiori ex parte ij, qui præsunt ægrotantibus monachi, indocti sunt, & harum rerum penitus ignari. *Armel.* Vtcunque res habeat, reuerendi monachi illi tristes, torui, horridi, & squallidi tunc inde recesserunt. *Amatus.* Id fortè in causa erat, quia plures dies & noctes insomnes apud ægrotum versati erant.

De puero epileptico, oculos toruos & aspectum horridum habente, solo cauterio ad nucham indito sano reddito,

CVRATIO XXIIII.

VEr viri probi ex Monte ſancto, Recaneto ciuitati propinquo, annos natus duos, quum iádiu epilepſia grauiſsimè torqueretur, vt ex ea oculos toruos, & aſpectũ horridum contraxerit, & directè ſtare nequiret, quum multa pro eius ſalute excogitata eſſent ſed fruſtra, noſtro conſilio ex Albucaſi libro primo capite vndecimo parti ſuperiori nuchæ candente ferramẽto ignitus fuit: quo in foramine cicer inditũ fuit, quod ſæpe innouatur, & ex eo ita pus effluxit, vt puer ferè ſanus ſit. Nã poſt inditum cauterium epilepticus paroxyſmus non amplius viſus eſt, & oculi, & aſpectus non ita torui cernuntur, ſed nondum directè ſtare poteſt: credimus tamen optimo victu propoſito puerum hunc ex hoc morbo liberatũ iri, & eo magis quo grandior euaſerit: quum puerorum ætates in calidiorem & ſicciorẽ temperaturam vertantur, vnde Hippocrates Apho. libro ſecundo, apho. quadrageſimoquinto, dixit: Quicunq; iuuenes morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis & tẽporis, & locorũ, & victuũ quoq; liberãtur. Philotheus verò in enarratiõe notat, dicẽs: Quũ enim tranſmutẽtur iuuenũ ætates, hoc eſt puerorũ in calidiorẽ & ſicciorẽ tẽperaturã maxi-

maximè confert epilepticis affectibus. Huius pueri auus vir ſexagenarius per ſcalas cecidit,&variis locis percuſſus fuit, præcipuè in frontis alta parte, vnde oculi alterius palpebra cecidit, & oculus claudebatur, neque ex eo videbat, niſi quum manu palpebram eleuabat. Facta autem erat ſuperioris nerui,ſiue muſculi reſolutio,qui cæteris aliis craſsior eſt, prouidente natura, vel altero meliori Deo, pro ſua obeunda functione, hoc eſt pro ſubſtentanda palpebra ſuperiori oculi. Cæterùm hic paucis elapſis diebus grauiori apoplexia oppreſſus ſuũ diem obiit: credere vtique eſt, etiam quòd quãdo per ſcalas cecidit,apoplexia correptus erat.

De febre ſanguinea,

CVRATIO XXV.

Ilius illius,qui ob neruorum reſolutionem vt ſerpens repit, vigente æſtate continuò febricitabat,non dormiebat, oris dulcedinem primo ſenſit,quæ poſtea in amarorem verſa eſt,lotium craſſum, rubrum emittebat, in quo nebula ſpiſſa ac ſedimentũ rubricans cernebatur:pulſus craſſus erat,frequens,& plenus:nam hic iuuenis erat,bonæ habitudinis:ad quem acce-

dens ſecundo die ægritudinis, illico poſt alui excrementa per clyſterem depoſita, ſanguinis librã ex interna brachij dextri vena ſecta fluere feci, & poſtea ſyrupum hunc ebibere iuſsi, ℞. Syrupi de cicorea ſimplici vnc.j.acetoſi ſimplicis vnciam mediam, aquarum endiuiæ, acetoſæ, ana, vncias duas. Miſce, & frigidum bibat. Elapſi verò tribus horis panatellã ſimplicem pro victu habuit, & hordeaceam cum vino granatorum, & iulepo pro potu: veſperi verò quum de more eum inuiſerem, ab eo ſanguinem extractum ita infectũ conſpexi, vt ex eodem venæ foramine quindecim alteras ſanguinis vncias extrahere fecerim: à qua ſanguinis miſsione optimè ſudauit, & ea nocte quieuit, & placidè dormiuit: &, vt paucis dicam, ita rectè habere cœpit, vt ante ſeptimum diem epoto ſyrupo roſ. ſolutiuo, decocto tamarind. diluto, ſanus euaſerit.

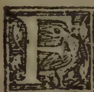
SCHOLIA.

Niſi enim iis in febribus copiosè ita ſanguis dematur, in biliosam degenerare ſolent, vt prioribus dixi Centuriis.

De febre continuò affligente, cum ingenti capitis dolore.

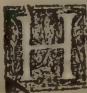
CVR.

CVRATIO XXVI.

Rancifcus Vincentinus mercator, natus annos quadraginta tres, quum Venetiis Anconam fe reciperet, febri continua affligebatur, quæ fingulis noctibus acceffiones habebat. Cæterùm huic quum multa remedia & varia poft purgationes, & fanguinis mifsiones fecerimus, & femper de dolore ingenti capitis quereretur: illi frontis venam fecare fecimus, & fanguinem ad vncias fex demere: qua fanguinis mifsione dolor euanuit, & æger optimè fe habere dixit. Porrò quum æger in nonnullis deliquerit, dolor denuo pullulauit: fed iterum fecta frontis vena ex toto euanuit, & æger ex integro conualuit: fuere autẽ omnes ægritudinis dies viginti duo.

De muliere febriente, quæ poftea ceffante febre in anxietudines, & animi deliquia deuenit.

CVRATIO XXVII.

Vius vxor mulier iuuenis, fterilis, marito malè habente rigore primò affligi cœpit, ad quem poftea fequuta fuit febris, ad ali

quot horas durãs:sequenti die eadem hora rigor superuenit succedente prædicta febri: vt duplici tertiana mulierem hanc corripi dicendum sit, pro qua propulsanda & sanguinis missione, & debitis per pharmaca purgationibus vsi sumus: quibus optimo victus ordine constituto, ex toto intra quindecim dies abiuit. Cæterũ propulsata febre mulier hæc in anxietudines, & animi deliquia incidit, pro quibus tollendis frictiones plures & retractiones in partes inferiores à superioribus fiebant:quin etiam per nares suffumigium ex rebus malè olentibus fiebat, sed partibus inferioribus,hoc est collo matricis, pessi ex Mithridatico & gallia moschata indebantur, tentatis prius aliis ex mercurialis thyrso paratis,quibus aliquãtulum bene habuit. Porrò quum maritus rectè valuit,& ipsam rectè valere inuenimus: appetebat autem vterus ob cõpressum semen, vnde eiusdem vteri ad superiora recursus erat, qui strangulatus, seu vteri suffocatio appellatur.

De dysenteria,

CVRATIO XXVIII.

Vlier Chia, nata annos quinquagnita, obesitatis mediocris, dysenteria vera laborat. Nam intestinorum dolores patitur, & assidue egerit, sed tribus elapsis diebus egestiones cruentæ sunt redditæ: huic tūc clysteres varij sunt facti, & exterius vnguenta constringentia applicita. Cæterū quum dolores assidua excretione perseuerarent, & febris ingens compareret, basilicam dextri brachij aperire feci, & sanguinis vncias quinque extrahere: à qua sanguinis missione syrupum myrtinum consuetum ebibit, & clysteres constringendi vires habentes sunt inditi, quorum exemplum sic habet, ℞. Aquæ hordei, in qua balaustium verum incoctum erat, lib. j. seui hircini, olei myrt. añ. ℥. ij. albi oui optimè cōcussi numero duo, boli Armeniæ, sanguinis draconis, añ. ʒ. ij. pilorū leporis drach. j. Misce, fiat clyster, quem propoſſe retineat: ab ijs enim melius habuit. Cæterùm quum ad aliquot dies sic incederet, & non frequenter egereret, sed intestinorum ingentem dolorem pateretur, clysteres ex decocto radicis altheæ cū seuo hircino, & oleo myrtino paratos iniiciendos mandaui, quibus melius valuit. Cæterùm huic victus panatella ex simila-

gine & iure pedis vituli parata erat: potus verò interim dum febris vigebat, aqua chalybeata: postea verò vinum rubrum crassum, quod ex Aulone Anconam afferri solet, & illud aqua chalybeata & ferrata diluebat: vltimo receptis suffumigiis basilicè & potenter valuit: habent autem suffumigia sic, ℞. Thuris, mastichis, sanguinis draconis, boli Armeniæ, labdani, corticum pineæ, añ. partes æquas, omnia in pollinem reducantur: & cum resina & terebinthina misce, & fiat massa: ex qua drachmam vnam vel alteram super ignitas prunas iniicito, & super sella perforata sedens mulier optimè vestimentis circundata suffumigium recipiat: iis enim, vt dixi, mulier hæc sana euasit, veluti plures alij hoc tempore dysenteria laborantes. Cruciabantur autem tunc pueri dysenteria, vt filius Vincentij Chij, filius Cesarij, filia Ioannis Teutonici mercatoris, prædictæ mulieris ægrotantis nepotes duo, puella Antonij pharmacopolæ, filia Petrolij, qui ad portum agit, & plures alij.

De recidiua cuiusdam ægrotantis,

CVRATIO XXIX.

Daniel

Aniel Papus, iuuenis biliosus ad vstionem declinans iis diebus febricitauit, febri quidem cõtinua: illi bis secta fuit vena, & pharmacum post humorum præparationem per syrupos cõcessum, & tandem bene habuit: interiectis verò octo diebus, in quibus bene valuit, quum plus iusto co mederet, in febrem recidit, & eam quidẽ intensam capitis cum dolore, & oris amarore, pro qua leuanda secũdo die recidiuæ hunc potum illi obtulimus, & sequẽti die à febri & symptomatis fuit immunis: habet autem potus sic, ℞. Syrupi rosati solutiui vncias quatuor, aquæ cicoreæ vncias tres, misce, fiat potus, quem ieiuno stomacho bibat, quo optimè aluus respõdit: imò eo quoque euomuit, & tandem sanus ex toto fuit.

De febre continua cum capitis dolore, & renum grauedine, ac oris amarore,

CVRATIO XXX.

Armonensis, qui magnas & ingentes casei Parmẽsis rotas ven debat, iuuenis annos natus triginta, febri cõtinua corripi cœ-

pit,cum qua & caput dolebat, & renũ grauamen sentiebat: quibus & de oris amarore maximè querebatur: hic ex se primo bilem merã vomuit, ad quem postea ipse perueniens illico haustum hunc illi descripsi, & ita habet, ℞. Syrupi rosati solutiui vncias quatuor, decocti tamarindorũ vncias tres. Misce, fiat haustus vnus, quem frigidum bibat, quo optimè egessit: postea verò quum febris quoque vigeret, & lotium rubrum & crassum appareret, sanguinis vncias sex ex basilica educi feci: syrupos autem acetosos, & de endiuia tunc bibebat: post quorum bibitionem apparente concoctione in vrina pharmacum leue ex rhabarbaro propinatum fuit, & sanitatem obtinuit. Nam capitis dolor post primam euacuationem adhibitam oxyrhodino applicito euanuit: veluti renum grauitas post eorum inunctionẽ ex Galeni refrigerante cerato dicto. Victus huic carnes pullorum & auicularum erãt: potus verò primò hordeacea vino granatorum excepta, sed postea vinũ ὀλιγοφόρον pauciferum dictum.

De uesicula duriuscula & nigricante supra dentem nascente,

CVR

CVRATIO XXXI.

PVer natus annos octo, quũ dentem ex incisoriis superioribus mobilẽ haberet, illi fillo adalligato, vt pueri facere solent, eum extraxit. Cęterùm elapsis ferè tribus mensibus denuo dens non apparebat, sed indies magis vesicula nigricans dentis loco conspiciebatur: quam pueri parẽtes sic videntes maximè cõquerebantur, & condolebant: qua de re puerum ad me deferre curarũt: quem quum animaduerto, iudicò subnigrum tuberculum illum comparentem venæ alicuius orã esse: in quam sententiam postea medici alij doctrina & experientia nobiles venerunt. Demũ accersitus chirurgus meis mandatis subduriusculam vesiculam illam aqua argentariorum, forti dicta tetigit, gossipij pauco ad os & linguam indito, ne aqua cadens partes has vellicaret exederétve: quam quũ ter vel quater intra tres vel quatuor dies tangeret & exureret, ex toto vesicula corrosa & extirpata fuit: sub qua dens albissimus comparuit non sine applausu parentum, & artis laude: poterat & opus hoc oleo vitrioli confici, veluti oleo ex antimonio & sublimato destillatitio.

De febre rigorifica,

CVRATIO XXXII.

BArtolinus, qui melopepones ad forum herbarium vendebat, vir robustus rigorifica febre correptus fuit, & illico prima nocte delirauit, & anxiè tulit: ad eum verò in aurora accedens, ex brachij dextri vena communi sanguinis vncias decem extrahere feci, & syrupum hunc ebibere,

℞. Syrupi de succo acetosæ, nenupharini, añ. vnciam vnam, aquarum acetosæ. lactucæ, añ. vncias duas. Misce, fiat syrupus, sed & de ventris respondentia nobis cura erat: sequenti verò nocte tametsi febriebat, placidè tamen & quietè noctem transegit: demũ sexto die ab epoto pharmaco, quo optimè egessit, sanus euasit: terminantur autem Anconæ morbi aut ad salutem, vel ad mortem breui, vt Centuria prima harum curationum medicinalium meminimus: præcipuè vbi de Crisi & diebus decretoriis egi.

De puero febrem continuam patiente,

CVRATIO XXXIII.

FIlius Benedicti lapicidæ, qui apud Iudæorum synagogã habitat, ætatis decem annorũ febri cor

bri corripiebatur continua, quæ noctu affligebat magis semper: huic ani veris applicitæ sunt sanguisugæ duæ, & post quartum ebibitum syrupũ apparente in vrina cõcoctione rhabarbarum cum agarico noniter parato in decoctione fiorum & fructuum cordialium, adiecto electario catholico, ebibit, & breui sanus fuit. Iecori porrò santalinum vnguentum admouebatur, & ad aliquot dies postea rotulos ex speciebus diarhodonis abbatis, & speciebus electarij trium santalorum saccharo confectos, comedit: super quos aquam stillatitiã endiuiæ bibebat, & optimè habuit. Cæterùm vnius rotuli pondus drachma erat, aquæ verò vnciæ tres.

De puella, quæ aqua ebulliẽte fuit excocta, unde symptomata grauia traxit.

CVRATIO XXXIIII.

Puella illius, qui apud Antinorium agit, aqua ex igne ebulliẽte supra vẽtrem ad vmbilicum excocta fuit, vnde vesiculæ & bullæ ortæ sunt, à quibus postea ruptis vlcera euaserunt. Cæterùm puella tunc non adeò malè habuit, sed vesperi tota rubra est facta, & tanquã mortua iacebat: ad quã vocatus ex populeone vnguẽto totũ eius

ventrẽ illini feci,& vitis folia ſuperaddere:quo remedio intra quotuor horas puella ad ſe rediit:& paucis poſtea diebus ex toto ſana euaſit. Quòd verò intus inteſtina ex aquæ ingenti caliditate tumuerint, vnde ſymptomata dicta ortum traxerunt, pro certo crediderim:vlcera tamen poſtea ex vnguento à calce ſæpe lota parato, ſana ſunt reddita,

De crurium dolore,cum aliquali tumefactione ob moram in aqua frigida contractis,

CVRATIO XXXV.

Aurius, vir fortis & robuſtus, quũ crura in gelida ſæpe haberet,in eorũ dolorẽ cum aliquali tumefactione incidit:pro quibus curãdis affectionibus brachij interna vena ſecta fuit,& ſanguinis vnciæ ſex extractæ, poſt quam venæ ſectionem ac per pharmaca euacuationes,fomenta & lauacra digerẽdi & roborãdi vim habentia parauimus,quibus melius ſe habuit. Cæterũ retractionibus & frictionibus ac ligaturis circa partes inferiores ad ſuperiores adhibitis,ex toto ſanus euaſit,vt verè ꝓditũ ſit theorema à medicis & philoſophis receptum,cõtrariorum cõtraria ſunt remedia.

De mo

De mola matricis, simulq; de mulieribus ex semine uirili in balneo derelicto, prægnantibus factis,

CVRATIO XXXVI.

Onacha ex iis, quę religiosè & secretè à turba viuunt, malè habebat, & intra corpus motum persentire aiebat, vnde cæteræ monachæ molam intus habere contendebant: ego verò fieri posse non dubitabam. Cæterùm molam & huiusmodi cætera absque viri cõmercio gigni non posse tradit summus Galenus, libro decimoquarto De vsu partium, dicens: Mulierem nemo vnquam vidit sine viro vel molam vel eiusmodi quippiam concepisse: proinde aut rem occultarent, aut alterius morbi genus asseuerarent, consului. Quòd verò ex semine virili in balneo relicto mulier prægnãs facta fuerit, Auerrois lib. sui collectorij testatur, & ante eũ Hebræi, qui ex filia Hieremiæ prophetæ natũ esse Benzyram, virum doctissimũ & sapientissimũ credunt. Hæc enim mulier quum balneũ intraret, vbi semẽ erat à viris pessimis & idololatris derelictum, vtero concepit. Longior est historia quã quæ paucis exponi queat: nam quum pessimi homines, hymenæum

propria manu celebrantes semen genitale in balneo excernerent, à sanctissimo homine Hieremia propheta correpti & maledicti sunt: qui alioqui excandescentes contra ipsum prophetam inuaserunt, & ad balneum inuitum traxerunt, & cum ipsis promiscuè semen quoque vt eiiceret coëgerunt: ad quod balneum quum filiam postea intrare contingeret, ex paterno semine genitali ĩ eo balneo effuso prægnãs euasit, & ex ea Benzyra natus est, vir sapientissimus: & cuius hodie extant non pauca egregia documenta, & dicteria eleganitissima Hebraica lingua conscripta. Interpretatur verò Benzyra, filius doloris sui, quia absque delectatione ipsum concepit mater sua, & cum dolore ipsum peperit: non verò rectè interpretatur filius genitoris sui, vt hucusq; omnes Rabbini interpretati sunt, quia zir cum zadich dolorẽ significat, prout in hoc inscribitur nomine. Cæterùm Auerrois, Auicenna, & Algazet: hoc euenire posse cum Hebræis facilè admittent. Galenus verò non adeò, vt ex eo libro septimo Methodi medendi capite sexto elicitur: vt citatum & varios alios locos suæ doctrinæ ta- ceam.

De vul

De vulnere inter costas mendosas illato.

CVRATIO XXXVII.

Ilius Ricci, natus annos vndecim, à puero inter mendosas, siue nothas costas gladiolo vulneratus fuit: ad quē vocatus ipse, per chirurgum præsentem tentatum specillo vulnus fuit, quod longè penetrabat: tunc turunda albo oui excepta, intromissa est, & desuper applicitæ stupæ eodem albo oui intinctæ, in cuius circuitu oxycrato imbutus pannus lineus admouebatur: sed tūc illi basilica lateris eiusdem secta fuit, & sanguis ad vncias quatuor extractus. Porrò sequentibus diebus curatum, vt decebat, vulnus, multum puris ex eo fluebat: & plus quàm pro vulneris ratione decebat: qua de causa vulneris ipsius oram secundum costarum incessum digiti longitudine aperire feci, vnde vulnus penetrans non esse conspeximus: & tūc puris fluxus cessauit, adeò vt breui vulnus cicatricem obduxerit, & puer à tanto malo liber & immunis euaserit, ebiberat autem antea puer ex manna pharmacum.

De febre erratica in quartanam degenerante,

CVRATIO XXXVIII.

ORientalis mercator bonæ habitudinis iuuenis, tepidiori & frigidiori facto aëre febrib' erraticis, id eſt nullum ordinem ſeruantibus, affligi cœpit, quæ poſtea in quartanam degenerarunt: huic quum brachij ſecta eſſet vena, & ſanguis vt tauri craſſus extractus, optimo ſeruato victus ordine ſyrupos dedimus, ac ſecunda quartanæ acceſsione pharmacum hoc propinauimus, à quo liber & ſanus factus fuit. Cæterùm quum in Græciam poſtea iret, in eandem quartanam recidit: opus autem erat meatuum & lienis obſtructiones exactè reſerare. ſic autem pharmacum ab eo potum habet, ℞. Electarij de ſenę vnciā mediam, diaphiniconis, electarij eleſcoph an̄. drachmas duas, ſyrupi de epithymo vnciam vnam. in decoctione ſene, quantum ſufficit, miſce, fiat hauſtus vnus: quem in aurora tepidū bibat, & deſuper dormiat.

De uentris dolore, ob durum retentum ſtercus,

Curat

CVRATIO XXXIX.

MErcator, cui vẽtris ingens erat dolor, & pro eo propulsando, clysteres plures pararunt, & absq; fructu & profectu iniecerunt: quum ad eum perueni, ex oleo communi ad manus habito, sed parum tepente illico nulla interposita mora clysterem parare feci, & immittere: sed interea dum clyster hic parabatur, clysteres emolliẽdi vim habentes concinnabantur, dein potẽtiores: habent autem emollientes clysteres sic, ℞. Maluæ, branchæ vrsinæ, foliorum caulis, betæ, an̄. manipulum vnũ, seminis lini, fœnugręci, an̄. pugillum vnũ, caricarum numero quindecim. In aqua fiat decoctio, facta colatura, ℞. Prædicti decocti libram vnam & mediam, cui adde butyri, olei seminis lini, mellis rosati colatitij, ana, vncias duas, salis drachmam vnam, Misce, fiat clyster. Clysteres verò acres ita habent, ℞. Centaurij minoris. camepytis, camedreos, an̄. manipulũ vnũ, seminis cartami, vrticæ, ameos, syleris montani, an̄. vnciam vnam, ficuum pinguium numero duodecim, in lixiuio leuiori fiat decoctio, ℞. Prædicti decocti vncias quindecim, mellis rosati colatitij, olei rutacei, an̄. vncias duas, diaphinicONIS vn-

vnam, trochiſcorum alandaal ſcript. duos, vitelli oui numero duos, ſalis drachmam vnam & med. Miſce, fiat clyſter. Cæterùm exterius eius aluus vnguento de Agrippa, & altheæ inungebatur, & ſanatus eſt.

De febre continua excreſcētias habēte, CVRATIO XL.

PAndolphus iuuenis nobilis Anconitanus literis operam dans, quum Patauio Anconam rediret, in febrim incidit, & eā quidem bilioſam, malignam, ex genere earū quæ nunc publicè graſſantur: nam quum ſemper affligit, à meridie tamen grauius corripit, adeò vt æger noctu non dormiat, neque quieſcat, cum quibus aphtæ in gutture apparuerunt, vt omnibus ferè nunc febrientibus euenit: hic quum ſecta illi vena eſſet, & ſanguis extractus, & ſyrupos acetoſos & refrigerantes ebiberet, ac de aphtis, hoc eſt oris vlceribus cura haberetur, pharmacum ante ſeptimum ebibit, & optimè egeſsit. Cæterùm ſeptimo die rigor huic paruus ſuperuenit, quem febris conſueta ſequuta fuit: pro qua abigenda ſyrupos aperiendi meatus, & recludendi oppilationes cum quadam refrigerandi vi conceſsimus: properabat aūt autūnus:

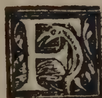
habent

habẽt autem syrupi, vel potius apozemata, sic, ℞. Radicum endiuiæ, buglossi, borraginis, petroselini, añ. vnciam vnam, tamarindorum, folliculorum senę, liquiritiæ, ana, vnciam mediam, prunorum pinguium, numero duodecim, hordei integri libram mediam, florum borraginis, buglossi, cicoreæ, añ. vnciam mediam, seminis mellonis, cucurbitæ, citrulli, añ. drachmas sex. In libris septem aquæ fiat decoctio, quousque maneant libræ quatuor: facta colatura, adde syrupi Bisantini completi, hoc est cum aceto, de cicorea cũ rhabarbaro, añ. vncias tres, Misce fiat apozema: de quo singulis diebus in aurora ieiuno stomacho septem vel octo vncias bibat, & desuper dormiat: exterius verò vẽter vnguento deoppilatiuo à succis dicto inungebatur: cuius descriptionem prioribus Centuriis descripsimus. Porrò pro renum dolore, quo maximè cruciabatur, vnguentum Galeni, dictum ceratum refrigerans Galeni: aut album Galeni paratum fuit, quo inungebatur. Huic vinum per totum hoc tempus abnegatum fuit, post septem tamẽ dies pullorum carnes concessimus, duodecimo verò die ab ingesto syrupo rosaceo solutiuo cum aqua endiuiæ, in qua rhabarbarum per noctẽ maceratum

fuit, quæ purganda erant, purgata sunt, & tandem decimoquarto sanatus est. Ori tamen ventriculi ob absumpta & morbum ipsum debiliori facto ceratum roborans scuti figura in panno cocco infecto extensum, applicitũ fuit: & saccharum rosaceũ cum speciebus diarhodonis abbatis ad aliquot dies ieiuno stomacho comedebat.

De febre & uarijs alijs affectionibus, à calce & gypso euenientibus,

CVRATIO XLI.

FRater illius qui gypsum parat, decem septem annorum, quum febriret, & de capitis dolore quereretur, illi ab ingesto clystere secta communis brachij fuit vena, & sanguinis vnciæ sex extractæ: victus verò ordine parato, & abstemio facto, post ebibitum syrupum acetosum quinquies pharmacum ex electariis bilem & pituitã respicientibus decocto sene dissolutis ebibit, & melius habuit. Postea verò nonnullis interiectis diebus in aurora ex diarhodonis abbatis, & trium santalorum speciebus paratos rotulos, singulos singulas drachmas ponderantes gustabat, & desuper aquam endiuiæ bibebat: & paulatim conualescere cœpit, donec integram consequu

ſequutus eſt ſanitatem. Cæterùm qui gypſum parant, maiori ex parte phthiſi affecti moriuntur, quia caput nimia ſiccitate à gypſo contracta debile & imbecille fit: vndé quæ concoquere debuerat, non concoquit:& quæ retinere, non retinet: quo factum eſt, vt materia ad ſubiectas corporis parteis decidat: veluti hodie cuidam ex iis euenit: nec minus hoc contingit iis, qui calcem parant, vt viro illi robuſto, qui ad caput mõtis agit. Sed mulier quæ ignitas prunas vaſculo ſuper caput ex vitri fornace portare ſolebat, in epilepſiam lapſa eſt: quam diu iam eſt patitur: reſolutum nanq; eſt capitis innatum calidum: vnde ipſum imbecille & frigidum redditum, hoc malum facilè incurrit.

De uarijs affectionibus melancholicis, ſimulq; de pugnantibus temperamentis uarijs in membris,

CVRATIO XLII.

Vum ſuperioribus diebus quidã ex integerrimis amicis meis, qui nunc Romę miſerrimè agit permittente Deo omnium rerum maximo ſcrutatore, mecum fortè incederet: ille, vt peritiſsimus, & rerũ nouarum auidiſsimus, ita quũ prope officinam

quandam librariam vnà essemus, nonnullos intuetur libros, quos euoluens, Galatini opus cōtra Hebræos offendit, opus me hercle elegans, & eruditionis refertū: de cuius operis argumento quum inter nos sermo esset, fortè venit illuc Azzarias Mantuanus Hebræus, & Hebraicis & Latinis literis apprimè instructus: qui tertius factus comes iudicium suum de ea re interposuit, ad duos præcipuè Iesuos faciē te, quos Galatinus in operis frontispicio introduxit, vt magnum illum Reuclinū, Capnionem dictum, eo tempore carceribus obstrusum liberaret, à calumniaque defenderet. Cæterùm post longum de iis rebus inter nos tres habitum sermonem, rogat me Azzarias, digner illi consilium præstare meū pro sua recuperanda sanitate: diu enim erat quòd multis & grauibus affectionibus affligi cœperat. Ego verò vt omnibus paratus, ita lubens prouinciam suscepi, non solum verbo respondēdi, sed chartis ea dandi, quæ ad salutem suam faciunt. In primis igitur se offert hic gracilis, macilentus, sicca scabie per vniuersum eius corpus diffusa, facie subcitrina, ætate triginta quinque annorū, caliditate quadā extranea correptus, vt mihi tunc non admodum difficile fuerit præsagire eum ci-

tissimè in morbum habitum (hecticam Græci dicunt) lapsurũ, ni rectè & citò manu curaretur docta. Secundo rem cunctatius aduertens, nosco hũc caput imbecille habere, à quo continua fit ad pectus & alias corporis subiectas partes destillatio. Tertio inest huic excedens in iecinore caliditas, pro qua propulsanda dissidium quum inter medicos ortũ fuerat, post longam medicamentorum exhibitionẽ num is mittẽdus esset ad thermas acharias, vel potius ad calderias, in qua altercatione præualuit Panitius Mantuanus, vir medicus doctus, qui eum ad balneas calderias ire consuluit: quarum potu, vtpote cõstringentiũ & refrigerãtium (per ferrũ nãque scaturiunt) iecinoris excedens caliditas paululum repressa fuit, sed lien constipatus obstructusq; cum canaliculis, & meatibus ciborũ ductioni inseruientibus mansit, adeò vt paucis interpositis diebus in quartanã inciderit, qua annum ferè laborauit: neq; enim ignoro ferri aquas (vt medicis placet) lienis minuendi vires possidere, quum & hac dote ab eis obstructio facta est, per accidens tamen. Quarto, lien omnino obstructus cum quodam hypochondriorum murmure & rugitu est. Quinto, huic ventriculus est debilis, adeò

vt non rectè cõcoquat, nõ eo tamen vt in putidos, & ouum referentes incurrat ructus: sentit tamen eius decliuem partem sæpe frigidam. Sexto, plerũq; in famem is incurrit caninam tam noctu quam diu. Septimo, huius insomnia melãcholica sunt, & cogitationes melancholicæ. Octauo, pectoris coarctationem habet, quæ non eodem tenore semper affligit: vix enim aliquando respirare valet, aliquando tamen facilem spiritum tenet. Nono, multum vigilat, parum quiescit, tametsi quandoque in carum, hoc est somnum profundiorem deueniat. Decimo, persæpe dormiẽdo angitur, & præmitur magnis & difficilibus cordis pressuris, potissimum quãdo supra sinistrũ decumbit latus: à quibus affectionibus non nisi magna & animi & corporis cõcussione expergefieri valet: nã tunc expergefactus magnam membrorum lassitudinem confractionemque persentit, & anhelitus attractio difficilis & grauis fit: quæ omnia remittuntur quibusdam ructibus, gemitibus, & lacrymis, nõ minus quã per lotij magnam insuetam excretionẽ, quod lotium in hoc morbo semper lucidũ citrinum, vel aqueum subtile conspicitur. Hæc enim sunt affectiones & symptomata, ac pugnantia variorum membro-

rum

rum temperamenta, quibus hic premitur, Hebræus: pro quibus profligãdis causam vnde fluxerunt pauli sper inuestigare licebit. Hebræi natura sua omnes fere atrabiliarij sunt, quod potissimum euenire multis de causis auguror: prima quia captiui, vnde timidi & mœsti fiunt, & consequenter atrabiliarij, iuxta Hippocratis in Aphorismis sententiam: Si timor atq; mœstitia longo tempore habentes perseuerent, ex eo atra bilis significatur, tũ quia studiosissimi sunt omnes, & Dei Opt. Maxi. legi dediti, quibus faciũt, quòd Hebręi eduliis atrabiliosis vesci consuescunt: pręsertim Itali, qui anseribus, bubula exiccata fumo, anatibus, leguminibus, & multo salito caseo vescuntur: nõ minus artocrea, id est carne mazza, incrustata carne, ciceribus & leguminibus discocta, lentibus, oliuis, carne salita, & aliis variis & multis atram bilem gignentibus: proinde omnes Hebræos atrabiliarios esse in cõfesso est. Non igitur à consortio eorum eliminabitur Azzarias hic, quum præter cætera studiosus sit, & rei medicæ quoque operã nauet: quibus adstipulantur corporis gracilitas, venarum exilitas, thoracis structura: quæ omnia temperamentum atrabiliarium attestãtur. Quũ igitur atrabiliarius

hic ſit, & in eo bilis atra vigeat, facilè inclinabitur animus diiudicare morbos citatos ortũ ab atra bile habere, quod an ita ſit, eorum vnumquemq; inueſtigando experiemur. Et primo ſe offert corporis gracilitas, quæ dubio procul arguit humoris ſiccitatem, & innati calidi reſolutionem, vt corpus frigidum & ſiccum dicendũ ſit: neque minus ſicca ſcabies id teſtatur: quũ quia à ſicco proficiſcitur humore, ſicca euadit: accedunt iis, vt nonnulla poſtea dicenda præterea, quòd quia humore abundabat melancholico, ita facilè in quartanam lapſus eſt. Huius cæterùm atræ bilis quum ſenſit receptaculũ, facilè ad imã vẽtriculi partem eam mittit, quæ ſuis qualitatibus frigidam reddit, aciditate verò & conſtrictione famem intenſam incitat, illam præcipuè quam caninam appellamus. Sunt quoque huius inſomnia melancholica, & cogitationes melãcholicæ, quę atram bilem in totum arguunt, vt ex Galeno in eo libro cui titulũ indidit, Quòd animi mores ſequuntur corporis temperaturã, percipimus: veluti ex ipſo, & Hippocrate, libellis De inſomniis. Cæterùm ob huius humoris à capite ad intercoſtales muſculos deſcenſum pectoris fit coarctatio, & conſequens difficilis reſpiratio,

qui

qui quum siccus & aridus potentia sua sit, vigilias efficit. Incidit tamen hic nonnunquam in profundum somnum, ob aggeratam pituitam, ab inconcoctionibus assiduis ortam: nouistis autem somnum & vigiliam ab actiuis potissimũ euenire qualitatibus, vigiliam à caliditate, somnum à frigiditate, vt Galenus libro secundo Aphorismorum enarratione tertia, & libro tertio De locis affectis capite quarto prope finem testatur: secundario verò à passiuis qualitatibus, humiditate, & siccitate, ab humiditate somnus, à siccitate vigilia. Primas igitur obtinent in somno & vigilia actiuæ qualitates, secundas verò passiuæ: quod sic obiter dictum velim ob quosdã morosos medicos & philosophastros, qui secundum Galenum somnũ & vigiliã à siccitate & humiditate potissimùm fieri contendunt, quod tamẽ falsum esse ex dictis liquidò euadit. Quum is igitur somno profundiori detinetur, in angustias, & cordis pressuras deuenit: potissimùm quando supra ipsius cordis accumbit latus: humor etenim hic atro suo colore principalium virium sedem obscurat, & tenebris similem reddit, vt Asclepiadi primo placuit, & Galeno illi subscribenti libro tertio De symptomatum causis,

& eiuſdem numeri libro De locis malè affectis capite quarto: vnde cordis anguſtia, & grauis ac difficilis totius corporis compreſsio fit: neq; enim hac in re Auerrois oblatrare deſijt Galeno & antiquioribus contradicēdo: quum prædicta ſymptomata non ob atrum colorē, ſed ipſius humoris ſubſtantiam euenire alta mente contendit. Difficulter autē, vt prædixi, ab iis ſymptomatis, & non niſi magna cum corporis & animi agitatione hic euigilat, neque minori ac difficiliori anhelitus attractione, que omnia ſubleuātur & minuuntur quibuſdam ſuperueniētibus ructibus, lacrymis, & ſuſpiriis: humor enim agitatus ſubtiliatur, & in atros vertitur fumos: qui in ſtomacho & corde retenti, per ſuſpiria & ructus poſtea deponebantur, nō minus quā ipſius humoris altera pars ad caput aſcendens, quæ ad oculorum angulos & locellos iuxta illos poſitos tranſmittitur: vnde poſtea concuſsione ingēti illa facta per lacrymas excutitur: ſicuti illa altera ad veſicam tranſmiſſa, quæ per lotium excernitur, non niſi magna quātitate: quibus expulſis, tanquam depoſito onere, leuior ſentitur. Conuincitur ergo ex iis dictis affectionibus, tam morbis quam ſymptomatis atram bilem vigere & in iſto

do

dominium habere. Sed quænam atra bilis hæc est, scitu iustum est. Atra bilis alia est naturalis, quæ sanguinis crassior pars est: & ita in illo se habet, sicut pars casealis in lacte, vel amurca in oleo, aut fex in vino: dicitur verò hæc propriè humor melancholicus, vel succus melãcholicus, aut sanguis melancholicus, nõ verò rectè atra bilis, vt testis est Galenus libro tertio De locis affectis, & aliis variis locis. Huius cæterùm humoris dotes sunt, vt sanguini mixtus, illi vim robur ac crassitiem impertiatur & per eum sanguis extrauenatus concrescat. itẽ vt sanguini mixtus nutritioni singulorum membrorum deseruiat, eorũ præcipuè quæ pro sua temperatura idoneam huius humoris portionem exposcunt: cuius excrementitiam partem lien ex iecore attrahit, & ea nutritur, & fouetur, eam primo subtiliando & minuendo: ita vt subtiliori nutriatur succo lien quã ipsum iecur, vt alias prolixius dixi. Hic igitur humor, vt Galeno placet libro quinto De vsu partium, ventriculo etiam conducibilis est: quia quum acidus sit, ventrẽ intendit, & in seipsum contrahit, & comprehendere cibos exquisitè cogit, & retinere quousque plenè coquatur. Porrò ambo humores ij, tam qui cum sanguine est,

quàm excremẽtitius dictus, frigidi & sicci natura sunt, sapore pontico, colore atro, à frigido diminuto effecti. Sunt igitur, vt in summa dicam, naturalis atræ bilis siue naturalis melancholiæ species duæ. Non naturalis verò atræ bilis species plures comperiuntur: Altera, quæ per duarum naturalium dictarum vstionem & putrefactionem fit, & calida admodum, acris & mordax est: eo discrimine à naturalibus differens (vt refert Galenus libro secundo De facultatibus naturalibus prope finẽ) quo fæx vsta à non vsta dissidet. Sed aduerte, quòd quando dicimus naturales duas illas species melancholiæ per vstionẽ innaturales fieri, nolumus intelligere humores hos in vltimum vri, ac in cinerẽ penitus verti, quũ & liquidi & fluidi adhuc vsti maneant: sed dicuntur à nobis adusti, quia substantiam ipsam crassiorem, & minus fluidã cum maxima exiccandi potentia acceperunt: est igitur prima hæc atræ bilis innaturalis species, quæ per duarum naturaliũ vstionẽ fit. Altera verò est, quæ per bilis assationẽ oritur: ex flaua autẽ bile, vitellina fit: ex vitelina porracea: ex porracea æruginosa: demũ ex æruginosa atra bilis euadit omniũ perniciosissima: & tanto priori specie malignior, quãto bilis suc

co

co melãcholico est acrior,& acutior:humi enim sparsa atra bilis hæc suo acumine terrã radit,quandãq; cũ bullis veluti fermentationem, ebullitionemq; excitat:ex qua mania fieri solet ferinis cum sympto matis:nam corporis particulæ quum adhærescit,sua crassitie eam arrodit, exulcerat,ac in perniciem semper trahit. Tertia species atre bilis ea dicitur,quę per san guinis putrefactionem,& assationem gignitur:quum enim sanguis supra modũ assatur,eius pars subtilior ac pinguior om nino in flauã conuertitur bilem:quæ autẽ crassior,in atrã,vt meminit Galenus libro secundo De differentiis febrium, & alibi sæpe:veluti Auicenna libro sui Canonis, & libello canticorũ. Ex isto autem sangui ne supra modum efferuescente & in atræ bilis humorem transmutato anthraces, carbunculi dicti,fieri semper solent.Ita au tem hoc loco accipi volo atræ bilis humo rem(inquit Galenus citato loco capite no no)vt qui nondũ exquisitè in atrę bilis na turã trãsierit,sed in quodã sit cõfinio constitutus,Cęterũ hanc ex sanguinis vstione genitã atrã bilẽ Galenus libro secũdo Prędictionũ mitiorẽ esse ea,quę ex bile vel atro succo est genita,fatetur:nõ me latet tamen in pręsenti Paulũ Aeginetã atrę bilis

duas tātū signasse species, vt apud eū quis legere poterit libro quarto capite De elephātiasi, quo in capite, vt obiter hoc dicā, Paulus ipse, bona Guinterij Andernaci eiusdē interpretis venia dixerim, nullā Aetij Cappadocis mentionē fecit, sed verius Aretæi Cappadocis, cuius opus superioribus diebus Pauli Crassi Patauini, viri doctissimi & elegantissimi diligentia Latinum legimus. Sed iā ad atræ bilis species redeuntes dicamus, quòd à pituita atra bilis fieri nequit, vt Rabbinus Moses in suis Aphorismis, ex Galeno commentariis De flatibus primo testatus est, & Ferrariēses postea memoriæ commendarunt: id quod ita esse nos nunc ex Galeno indicamus libro tertio De locis malè affectis, capite de melancholia: vbi pituitam non efficere melancholiam tradit, inquiens: Quæ verò à pituita parta est, in aliam affectionem, de qua paulo pòst dicturus sum, permutatur: melancholiam verò haud quaquam efficit. Tu verò Galeni verbis adde, non solum melancholiam morbum, sed etiam humorem melancholicum: Auicenna tamen ex pituita atram bilem fieri minimè dubitat, vt ex eo Fen prima libri primi sui Canonis coniicere licet: sed re, inquit, vera pituita ipsa non adeò

assari

aſſari poteſt, vt in atram vertatur bilem, tametſi ex ſalſa pituita putrefacta efferueſcentéve humor quidam atram bilem ſapiens ſæpe fiat: non quòd atra bilis verè dicenda ſit, ſed quia in quodam atræ bilis confinio conſtitutus reperiatur: ideo humor hic atra bilis dicitur, à quo affectiones cutaneæ præcipuè, & aliæ variæ ſæpe pullulant, eueniúntve. Iis enim præſcitis propoſitæ quæſtioni huic, Quæ nam atra bilis in iſto Azzario potiſsimum vigeat, reſpondemus, Succum atrum naturalem, ſua quantitate peccaſſe. Cæterùm temporum ſucceſſu venarum obſtructionibus, & iecinoris caliditate extranea obortis, prędictus ater ſuccus aliquantulũ exuſtus eſt, adeo vt frigiditatis loco, caliditas fuerit introducta: non adeò tamen acris ad quã ſiccitas ingens & duplo maior, quàm antea erat, ſuperuenerit: ab hac igitur atra bile, vt morbi & ſymptomata dicta originem traxerunt ſuam, ita quoque in hypochondriis rugitus, & murmura fiebant, vt parum fuerit dicere, hunc hypochondriacam pati affectionem. Huius verò atræ bilis continuus ad cerebrum aſcenſus caput debile reddidit, adeò vt coquenda minimè concoquat, & aſsimilanda minimè ſibi aſsimilet, imò quæ retinere de-

buerat,non retineat: quo factũ est, vt destillatio continua ab eo in subiectas corporis partes fiat:qui sanè affectus,& si primo symptoma erat, nunc tamen ob contractam morã,in qua introducta est mala intemperies, morbus dicendus est:imò si verè loqui volumus, tanquam cæterarum affectionum fomentũ haberi debet. Nũc demum post harum affectionum omniũ causas inuestigatas ordinem quem pro hoc Hebræo ab eis liberãdo seruauimus, prosequemur. Primò à rebus non naturalibus ordiendo. Aër, in quo hic versabatur,ad aliqualem frigiditatem cum humiditate notabili declinabat. Porrò postea à nebuloso & caliginoso fugeret,quo maximè Mantua & Ferraria abundant, monui.Cibus huic oblatus boni erat succi, & facilis concoctionis, & paucarum superfluitatum,non inflatiuus,nõ obstructiuus: sed qui cum frigiditate temperata humiditatem substantificam multam habeat. Panis igitur albus leuis, & bene pistus, pauco semine cari ad extinguendos flatus respersus erat: non minus ac ille qui Venetiis in publica Germanorum domo parari solet:eum tamẽ pro posse ab azymis abstineret, monui:si per religionẽ tamen paschatis tempore ab eis fugere non posset,eos

ſet, eos ſaltem ſaccharo & ouis parare iuberet, dixi, quia iis faciliores & leuiores euadent. Carnibus veſcebatur pullorum gallinaceorum, eunuchorũ gallorum, hœdi, vituli & veruecis. Porro carnes frigidiuſculas fugeret, quas Iudæi comedere aſſueſcunt, in totum conſului, veluti bubulas, & fumo exiccatas, & nimio ſale conditas, non minus ac carnes anſerũ, anatũ & ſimilium: colũbos verò nondum volantes admittebam, ſed conturnices & turtures in hoc caſu reſpuebam: veluti caſeum ſalitum, & ex eo parata edulia, inter quæ numerare eſt, quod Calabri ex eo & mazza concinnant, & ſua voce macatrones appellant: Latiniores verò turundas, ſiue ex mazza turundas: panatellã communem vel ex iure carnium, aut alicuius alitis paratam concedebamus, & illam quidẽ paucißimo vel nullo aromate cõpoſitam. Olera, quibus carnes coquebantur, & per ſe quoque coqui ſolent, ſunt buglosſus antiquorũ, noſtra dicta borrago, ſircion, id eſt vulgaris buglosſa, endiuia, cicorea, rumex hortenſis, ſpinachia vulgo dicta, atriplex, olus aureum dictum: quibus addimus, blitos non ita inſipidos, vt eos antiquitas faciebat, lactucam, petroſelinum vulgare, & huiuſcemodi alias her-

bas. Ex fructibus vuam pensilem concedebamus, ficus optimè maturos, vuá passam Corinthiacam, amygdalas, & pistatia, non minus quoque melopepones, vulgò melones dictos, quos hodie inscij iniustè detestantur, credentes pepones, melones esse: apud Gal. lib. De aliment. facult, quibus & choleram morbum gignere, & varia alia mala creare posse Gal. ipse tribuit. Sunt tamen, vt alibi dixi, pepones apud Gal. hodie citrulli officinis aromatariis dicti, multis & variis verrucis ornati, quos Hispani Greca seruata voce pepinos vocamus: melopepones verò ab eodē Galeno sequēti capite descripti, vulgati melones sunt, fructus sanè optimus, & laude multa dignus: non solum huic morbo cōueniens, sed biliosis omnibus, vt Alexander Tral. capite de tertiana doctè admodum notauit. Legumina in totum respuimus, præcipuè lentes, & fabas: quandoque tamen cicerum ius gustabat: oua recentia multum laudabam, modò tremula & mollicula comederet, à duris verò & frixis omnino abstinebat. Pisces in hoc casu multum laudabamus, præcipuè petrosos: hoc est inter petras & locum arenosum semper ferè natantes: vt sunt buglossi, muli, trocta, ab Ausonio in Mosela, salar dicta,

cta, & iis similes, quos aqua coctos, aut supra craticulam assos, potius quàm oleo frixos admittebamus. In victu porrò talis seruabatur ordo, quòd prandium cœna maius semper erat: itē quòd à victu conditum diacydoniten ex saccharo semper gustabat, sigillandi stomachi gratia: item vt fumos ad caput ascendere impediat: cuius vice ex pyris saccharo quoque paratum conditum veniebat: veluti coriandrum saccharo incrustatum: interdiu verò ex tragematis & bellariis huic concedebamus pyra saccharo condita, præcipuè moschata, lactucæ cauliculos saccharo quoque paratos, radices buglossi saccharo quoque concinnatas, Martij panes, pinosaccharatum, semina melonis sacharo apparata: & iis varia alia simillima. Potus huic vinum album, leue, oligophoron dictum erat: aliquando verò hordeacea dilutum, quandoque verò communi frigida: hac tamen conditione & lege, vt ita parcè biberet, ne cibum potus superaret, & ipsum fluitare faceret. Somnus talis permittebatur, vt nocturnus longus, quoad fieri posset, esset: nam diurnum fugeret, præcipuè meridianum commendabam, ni nocturnus antea interruptus esset, aut ex toto ablatus, qui maiori ex parte super

dextrum latus fieri debet: & super illud æger accumbebat: quia quum super sinistrum iacebat illico symptomata dicta, præcipuè cordis pressuræ, illi veniebant. Hic annectere est studium nocturnum, quod tanquam malum & naturæ contrarium, omittendum est: turbationem enim grauem & difficilem corpori infert: secedunt quippe spiritus in nocte ad interiora, qui ad exteriora ob studij violentiam & conatum pelluntur, vnde grauis consurgit contrarietas corpori malum afferens magnum: diurnum verò à cibo duabus ad minus elapsis horis toleratur, & illud quidem circa res faciles: difficiles enim toto indigent homine. Concubitus, siue cum vxore congressus talis erat: vt post eum hilaris, & leuior euadebat, ac sic non nisi per interualla eum exercebat. Motus post aluum exoneratam, & cætera quæ à politico homine peraguntur, manè comitabantur: erat verò leuis, suauis, fatigationem minimè inducens: post quem discipulis suis lectionem suaui voce perlegebat. De repletione & euacuatione inferius dicemus. Huius tamen gracilitas depelli minimè potest, nisi sanguinis optimi copia de nouo fiat, quæ non nisi à bono & multo nutrimento fieri potest: proinde

curamus, & summo studio soliciti sumus, vt quum maciem ex isto exuere tẽtamus, eum ne in deteriores, & sæuiores morbos trahamus. Iram, tristitiam, mœrorem, & cæteros huiusmodi animi affectus pro posse fugeret, suadebamus: sed magis vitam degeret in gaudio, lætitia, & animi tranquillitate: quæ dubio procul multum ad sanitatem conducunt. Iis autem in ordinem dispositis, & variis aliis quæ illis facere videntur, curationem sic auspicati sumus: & primo quum humor peccans atrabiliarius sit per vniuersum redundans corpus, vniuersali euacuatione vt ipsum deponamus, opus est: qua (vel Galeno teste) nulla excellentior fit, quàm quæ per sanguinis extractionem adhibetur: At, quia corpus hoc aridum est & debile, vt sanguinis missionem per venæ sectionem in cubito ferre non posset, ea de causa illius vice hirudines ani venis, quas hæmorrhoidales appellamus, affigi fecimus, per quas ater hic humor euacuari solet. Admotæ igitur sunt hirudines duæ: quæ postquam infartæ, & multo repletæ sanguine fuerunt, sua sponte deciderunt: post quarum decidentiam, sanguinem ex apertis venis fluere permisimus: si quando tamen sanguis plus iusto ex illis effluat, vt sæpe fieri

ſolet, earum oſcula facilè occludimus luto, aut carbonis puluere, aut aranearum tela, aut gypſi puluiſculo, vel albo oui cõſtringentibus pulueribus mixtis, & ſtupis vel linteo exceptis. Cæterùm, quia humor hic per hanc tantum euacuationem ex toto depelli nõ fuit poſsibile, altera vti opus fuit, ea præcipuè quæ per medicamenta perficitur: quæ medicamenta, quum vir hic debilis & imbecillis ſit, & in eo materia calida & ſicca, leuia ſint & frigida humidaque, aut non multum calida decet. Item quum hæc medicamenta melius reſeratis meatibus, per quos eiici humor debet, euacuabũt, iuxta Hipp. in Aphor. Corpora quomodocũque quis purgare voluerit, fluida facere oportet: nõnulla prius vires habentia aperiendi, incidendi, & reſerandi, præmittere opus fuit. At quum vt plurimum, nimium hæc ſint calida, tempe ratis, & iis quæ à ciborũ natura non multum diſtant, & ad rem faciunt, pro poſſe vſi ſumus: ex quibus multis pauca hæc citata veniunt, ſyrupus de fumo terræ, herba, quæ (teſtante Aetio) in febribus tuto dari poteſt: nam & melancholiam reſpicit, & iecinoris obſtructiones ſanat, multáſq; vrinas prouocat: cum quibus & ventris emolliẽdi vim habet, & ventriculum
robor

roborandi, vt Galenus ex idiota didicit, ſyrupus de lupulis, ſyrupus de borragine, ſyrupus de buglosſo, ſyrupus de pomis, decoctum ſenę, ſyrupus de radicibus, qui cum addictione de duabus radicibus ſine aceto appellitari ſolet: nam ſyrupos acetoſos in hoc caſu ſemper deſpexi. Nos igitur ne ampliorem ſyruporum ſyluam citemus, ordinem habitum percurramus: & primo poſt hirudinum admotionem altero interiecto die bolum hunc æger deglutiuit: qui habet, ℞. Floris caſsiæ nouiter extractæ drachmas decem, pulueris aniſorum drachmã mediam, cum ſaccharo q.ſuff. miſce, & ante prandium duas horas eum deglutiat: quo aluus optimè reſpõdit. Duobus porrò interpoſitis diebus poſt boli aſſumptionem, ſyrupos hos per ſex dies ebibit: & ita habent, ℞. Syrupi de fumo terræ, de borragine, de lupulis, añ. vnciam mediam, decocti ſenę vncias quatuor. Miſce, fiat ſyrupus, quem in aurora bibat; & per ſex (vt dixi) continuet dies: in fine quorũ hoc illi propinauimus pharmacum. ℞. Syrupi roſati ſolutiui vncias duas, ſyrupi de epithymo vnciam vnam, rhabarbari boni drachmam vnam & mediã, electarij de ſene drachmas tres, decoctionis ſenę, vncias quatuor, Miſce,

fiat potus vnus, quē in aurora ieiuno stomacho tepidum bibat: tepida etenim medicamenta purgantia, vtpote laxātia, dari semper debent, quo purgāte sed leui medicamento venter optimè solutus fuit: & humores multi nigricantes & citrini euacuati: post quam euacuationem æger singulis diebus ex decem sequentibus, singulas decem vncias decocti sequentis bibebat ieiuno stomacho: habet autem decoctum sic. ℞. Radicū endiuiæ, buglossi, petroselini, añ. vnciam vnam. senæ vncias duas, polypodij quercini recentis vncias tres, prunorum pinguium numero duodecim, passarum de Corintho, hordei, añ. vncias quatuor, pimpinellæ pugillū vnū, florum borraginis, buglossi, añ. vnciam mediam, in libris septem aquæ fiat decoctio, vt decet, quousque maneant libre quatuor: facta colatura & expressione adde syrupi de cicorea cum rhabarbaro, de pomis saporis, bisantini sine aceto, añ. vncias duas, misce, fiat decoctum, ex quo in aurora ieiuno stomacho (vt dixi) ad decem vncias bibat, quo optimè aluus respondebat. Elapsis igitur decem diebus, in quibus decoctum hoc ebibit, eius vice singulis auroris singulas gabatas, siue scutulas plenas iuris capi optimi & pinguis,

vel

vel gallinæ similis cum pauco saccharo bibebat: & tunc interdum vnum vel alterum bolum ex cassia fistulari deglutiebat, & omniam membrorum nobis cura erat: & primo capitis, ob quod sæpe cucurbitulæ scapulis siccæ admouebãtur, & frictiones leuiores in ipsis brachiis & cruribus fiebant: imò per nares errhynis medicamentis caput ipsum purgabatur: sed interim iecur quoque ex hoc vnguento inungebatur. ℞. Vnguenti santalini vnc. j. succi endiuię, cicoreę, añ. vnc. j. olei rosacei vnc. vnã. & med. pulueris rosarum drachmam vnam: cum cera alba ad ignẽ para vnguentum molle, quo manè & vesperi iecur illinatur: lieni quoque hoc vnguentum applicabatur, ℞. Pulueris scolopendrij vncias duas, succi maluauisci vncias tres, adipis anatis vnxiam vnam & mediam, aceti boni vnciam vnam, cum cera rubra & oleo capparum, quantum sufficit, ad ignem paretur vnguentum, & ex eo liene prius fricto inungatur. Sed ori ventriculi culcitrulam aromatis refertam semper admotam habebat; quæ habet, ℞. Cinnamomi, galangæ, garyophyllorum, mastichis, mascis, añ. vnciam med. ligni aloës drach. vnam, galliæ moschatæ Mesues scriptulos duos, pulueris

roſarum, abſinthij, añ. drachmas duas, in zendalo rubro ad figuram culcitræ paretur, & ſerico fillo intercipiatur, cauendo tamen ne iecur attingat: nouiſtis autem iecur huic calidum ſupra modũ eſſe, ventriculum verò frigidum: quorum membrorum pugnantia temperamenta magis exterius applicitis remediis, quàm intus ſumptis curari debent. Sed iis diebus quòd aluus reſponderet ſoliciti eramus: Item niſi thorax liber erat, errhyna medicamẽta nõ admittebamus: timor enim erat de ipſius alicuius vaſculi ruptura. Tunc verò repetitis à nobis dictis ad balneum eum traximus: quod ex aqua Padana parabatur, in qua decoctæ erant roſæ, altheæ radices. ſene folliculi, camomilla, meliſſophyllon, malua, & ſimilia: & in eo per horam ferè morabatur; quia eo delectabatur: poſt quod abſterſo corpore, caput excipio, quod meis monitis aqua non attingebatur, oleo tum amygdalarũ dulcium inungebatur, vt membra humecta euaderent propulſata extranea ariditate. Protracta autẽ cura hæc eſt ad quatuor menſes, intra quos pancraticè valuit: nouiſtis autem vos, longos morbos longa indigere curatione: itẽ, quia ſimilia corpora, vt ſuadet Gal. libris Methodi medendi, per

epicr

epicrasim tractanda sunt. Est autem per epicrasim corpus curare, ex eo paulatim noxium & peccantem humorem demere, & eius vice optimum per nutrimenta con ueniẽtia paulatim quoq; introducere. Vtebatur autem hic sæpę saccharo borraginato ex Neapoli aduecto, veluti radicib⁹ buglossi saccharo paratis, quãdoq; verò conditis, & mixturis, vt sequẽti: ℞. Quatuor conseruarum cordialium, ana. ℥. j. specierũ diarhod. Abbatis, ʒ. j. specierũ trium santal. script. ij. margarit. præparatarum ʒ. med. ligni aloës, persicis calambuci dicti, script. j. foliorũ auri fini, num. iiij. cum syrupo de pomis, quantũ ad mixtionẽ sufficit, fiat cõditum mixtura dicta, & folio auri inauret.

De febre continua simul cum dysenteria affligente,

CVRATIO XLIII.

Ir probus, qui ad viam salsamẽtariorum prope forũ magnum habitat, continua febre simul cum torminibus, hoc est fluxu dysenterico corripi cœpit: erat autẽ iuuenis hic robustus, temperatura sanguineus, lotium crassum & rubrũ habens, pulsum verò latũ, crassum & robustũ: cui occurrẽs morbi die secundo iecorariam dextri bra-

chij aperire feci, & ſanguinis vncias octo fluere: à qua ſanguinis miſsione inteſtinorum dolores minui cœperunt, ſed fluxus omnino perſeuerabat, contra quē clyſter ſic paratus fuit, ℞. Aquæ hordei vncias quindecim, olei roſacei vnc.iij. oui integri bene contuſi, num.j. Miſce, fiat clyſter. Cæterùm cibus huic ptiſana erat, aut ex pulli iure parata panatella, adiecto ſemper bolo Armeniæ optimo, quem verā Lemniam terram eſſe aliâs tradidimus. Altero verò elapſo die, hoc eſt tertio poſt morbi initiū iterum ſanguinis vnciæ ſex extractæ fuere, & clyſteres conſtringendi vires habentes, ex ſeuo hircini iniecti, ac ori ventriculi emplaſtrum diaphinicon applicitum, in quo, vt obiter hoc dicam, quum concinnabatur, ſorba immatura palmularum immaturarum vice iniiciendas mandaui: ſed parti inferiori ventris inunctio ex vnguēto de corticibus caſtanearum dicto, fiebat: & potus vice aqua hordei chalybeata veniebat, quibus omnibus multum ſemper egerebat, tametſi in aurora ſingulis dieb⁹ ſyrupū myrtinū, & roſaceū ex roſis ſiccis dictis confectum, aquis plantaginis, & ſtipitum roſarum dilutos, bibebat: neque minus in nocte ad ſomnum conciliandum ſyrupum de papauere aqua lactucæ dilu-
tum

tum deglutiebat, septimo tandem die etiam fluxu perseuerante, vires vtcunque constabant, ac tunc ęgrotāti sequens pharmacum illi concessi. ℞. Rhabarbari optimè pisti drach. j & mediam, diacatholiconis ℥. sex, antidoti Philonis ℥. j. & med. In aqua plantaginis, misce, fiat haustus vnus, & capiat in aurora, & desuper prosse dormiat: quo quater excreuit, & fluxus ferè continuus restrictus est: & deinceps conualescere cœpit, donec integram consequutus est sanitatem. Cæterùm ab hoc purgationis die ægrotus hic pullorū carnes assas puluere boli Armeni: & vtriusque coralli respersas, gustare cœpit, & vinum rubrum ex Aulone, sapore austerū ebibere: fuere autem omnes ægritudinis dies decem.

SCHOLIA.

Febre & dysenteria simul inuadentibus venæ sectionem, non tantùm semel, sed bis fieri admittimus, neque obstat id, quod Galenus lib. Artis curatiuæ ad Glauconem tradit: quum, vt aliâs dixi, huic curationi non aduersetur.

De stomachi subuersione, nausea, et podagra simul affligentibus,

CVRATIO XLIIII.

Lluſtriſsimus dominus Vincentius de Nobilibus Iulij tertij ſummi Pontif. ex ſorore nepos, & cui olim methodum & verã regulam tradendi decoctum radicis ſynarum pro eodem Iulio tertio Pont.max.dicaueramus, nunc demum, vt olim nephritide & podagra, ac aliis affectionibus laborare ſolebat, ob exercitia ſolita derelicta in eaſdem affectiones cum ſtomachi maxima ſubuerſione recidit: quæ ex deſtillatione à capite in ſubiectas corporis partes eueniebant: rarò autem podagra quæ à capitis deſtillatione euenire ſolet, vnde rectè (mea ſententia) Hippoc. in epiſt. quam ad regem Antigonum ſcribit, caput malè affectum omnium morborum originẽ eſſe dixit. Ad hunc igitur illuſtrem virum accitus ipſe, quem magnum, procerum, carnea obeſitate pinguem, iuxta ac benignum, & affabilem noueram: eius caput temperatura calidum & humidum comperio, ſed in eo humiditas caliditatem ſuperat: quo fit, quia caliditas humiditatem non vincit neq; regulat, imò humiditas caliditatem, ab ipſo capite in ſubiectas eius partes humores decidunt, à quibus affectiones dictæ oriuntur, & pullulant: pro quibus extirpãdis medici ſanguinem ex venis minuerãt,

& varia alia cōfecerant remedia, ſed abſq; fructu & vtilitate vlla:quæ omnia nos exacté conſiderantes,ac remediorum ſyluam percurrentes,nullū celebrius aut diuinius excogitari poſſe comperimusvno hoc qualitatibus in primis ſymmetro & temperato,paſsiuis verò exiccandi facultatem habente:hoc enim diuinum illud ſynarum radicis decoctum eſt,cuius propinandi ordinem vno antea anno illuſtriſsimo huic viro,nō ſine Dei Opt.Max. prouidentia dedicaueramus. In primis igitur optimo victus ordine propoſito ſyrupum hunc propinare cœpimus,qui habet, ℞. Geleniabim ex ſaccharo,ſyrupi de fumo terre,añ. vnciam vnam,aquarum meliſſæ, endiuiæ, de fumo terræ,añ,vnciam vnam.Miſce,& tepidum bibat, & quinquies iteretur: aduerte quòd geleniabim ex ſaccharo nihil eſt aliud,quàm mel roſaceum colatitium ex ſaccharo paratum,vt aliàs iam dixi,ſed ſyrupum de fumo terræ miſcuimus,non ſine attentione ad ſeminaria ab ſcabie,morbo antiquo derelicta,Ebibitis igitur ſyrupis humores ſufficienter diſponentibus, catapotia hæc deglutiuit, ℞. Pilularū cochiarum de fumo terræ,Arabicarum aſaiaret,añ.ſcriptulum vnum,diagridij grana quinq;,cum ſyrupo roſaceo formentur ca-

tapotia quinque, & inaurentur: capiat hora septima noctis, & desuper dormiat: iis enim peracta optima purgatione ad decoctum radicis synarum deuenimus, quod per viginti quinque dies pontificio, & regio apparatu ebibit. Cœpimus autem nona die Septembris, ann. 1552. Modum autẽ præparandi ex hac radice decoctum sæpe aliàs, tum etiam secunda Centuria vberius prosecuti sumus. Tu verò qui particularia advnguem perscire cupis, legas epistolam Ambrosij Nicandri Toletani, viri doctissimi & humanissimi, ad Antonium Barberinum nobilem Florentinum dicatam, in huius operis frontispicio præfixam: in qua vt obiter hoc dicam, vir hic huius radicis dotes, & iuuamenta in seipso expertus vt penicillo depingit, & prosequitur. Ad pręsens tamẽ scitote, ꝙ illustrissimus vir hic in aurora ieiuno stomacho huius radicis decocti vncias duodecim, non nisi optimè calidas pauculo saccharo fino superaddito ebibebat: quia procerus & corpore magnus est, quibus duas & tres sudabat horas: postea verò linteis, & sudariolis, ac, vt Varronis verbo vtar, termẽtariis optimè abstersus, & subucula alba indutus, ac stragulis mutatis vna vel altera interposita hora ad prandium se diuertebat, quod ex

capi

capi quarta parte conſtabat, ſecunda in aqua ex tabellis relictis confecta, cocta, vel ad ignem aſſa, vt eius vice alitibus paruis, vt ficedulis quinque vel ſex, aut ſemi perdice, adiecto ſemper puluiſculo cinnamomi veſcebatur: panis autem biſcoctus erat ſaccharo pinſus, aut qui Venetiis, vel Piſis parari ſolet, pondere vnciarum quatuor: quem iuri ita confecto immergebat, poſtea verò Martij panis fruſtum comedebat, dein parum diacydonitis ſaccharo confecti ſumens cœnam claudebat: potus verò radicis decoctum erat, quod ſyrupi loco bibebat, ſed tepidum ſaccharo quoque mixtum. Hora verò vigeſimatertia, vt in aurora, omnia repetebat: ſed carnes in cœna non guſtabat, tantum amygdalis, & vua paſſa Corinthiaca, & pauco Martio pane, aut conditis ſacchareis contentus: ſi aluus tamen non reſpondebat, ex ſecundo apparato decocto clyſter parabatur, adiecto oleo cõmuni, ſale, & ſapa, & electario purgante aliquo. Cæterùm ſingulis octo diebus ex viginti quinque illuſtriſsimus vir hic purgabatur prædictis catapotiis, aut aliis ſimilem facultatẽ habentibus: qui poſt exactum vigeſimumquintum diem ita bene valere dixit, vt ſi quãdo aliâs. Poſtea verò

quum Ancona discederet, & Romam per Montem Politianum propriam eius patriam iret, optimè quoque & regiè habere significauit. Porrò postquam Romam venit, elapso vno vel altero mense de renum dolore conquestus est, & ita acerbè, vt ex hoc dolore eum è vita discedere multi putarent: cuius doloris causam nonnulli lucriuoræ in decoctum radicis ebibitum reiiciebant, fortè vt ignorantiam suam melius traducerent, & illustrissimo huic viro blandirentur: sed rei euētus eorum immeritam contra me maledicentiam detexit. Nam quum iandiu illustrissimus vir hic lapillos ex renibus emittere solebat, contingit, quòd ex longo tempore congestos in ipsis renibus nonnullos haberet, vnde radicis decocti beneficio laxiores factæ viæ, & minores lapilli ipsi redditi, natura per eas lapillos ipsos expellere conabatur, vnde dolores oriebantur: qui lapilli quum ex toto expulsi fuerunt, illico dolores cessarunt: & ille sanitatem obtinuit: Desināt igitur moriones ij lucriuoræ, linguaces, loquteleij & blatterones sua infreni & ęstuosa lingua verborum solitam colluuionem profundere: nunc verò clarissimus hic dominus basilicè valet.

De arthritide,

CVRATIO XLV.

GAbriel Fanenſis in autumno arthritim morbum ſubitò incurrit: nam omnes eius corporis articuli ſimul doluerunt, cœperant autem dolere omnes ſimul: ſed circa pedes grauius. Cæterùm ab habita per catapotia optima purgatione, tali & malleolorùm ac genuum dolores breui receſſerunt: ſed poſtea brachiorum, & colli remanentes grauius hominem affligebant: contra quos dolores ex oleo anethino & vermium terreſtrium puluere, pauca cum cera parato lineamento articuli inungebãtur, & lana ſuccida faſciabantur. Elapſis verò quinque aliis diebus, in quibus aluus per clyſteres reſpõdebat, bolum purgatorium huic dare decreueramus: ſed quum potius epotum pharmacum deſideraret, bolum pauco vino exceptum ebibit, & optimè egeſsit: & dolores ex integro intra decem dies euanuerũt, manente tamen circa fauces impedimento quodam, quod eo quo bibebat tempore ſentiebat: nam quando cibum deglutiebat, nihil mali huius percipiebat. Intus igitur conſiderans fauces ingenti rubore & inflammationę ten-

tatas deprehendi: quatum vitium facilè gargarismo ex aquis plantaginis, rosarũ, adiecto diamorone parato euanuit. Porrò à sanguinis missione in hoc morbo abstinuimus: primo, quia iuuenis hic natura pituitosus est: secundo, quia hyems tempus frigidum properabat: statueramus autem decoctum rubri viticosi huic propinare: sed quum bene valere dixisset, ab eo destitimus. Est autem rubus viticosus herba vel potius frutex à radice vna plura flagella sarmentitia emittens: quæ superioribus annis ex Peru, terra nouiter reperta afferri cœpit, & eam Hispani sua voce zarzam parrillam vocitãt, de qua breui, Deo duce, multa dicturus sum: est enim medicina hæc optima variis morbis conueniens. Nunc verò de arthritide, siue morbo articulari, pauca audire ne pigeat.

SCHOLIA.

Morbus articularis, quem barbari barbaras scribentes practicas artheticam appellant, à Græcis ἀρθρῖτις dicitur: Plinius verò lib. natu. suæ historiæ, eum articularium morbum appellat: quia articulorum & iuncturarum morbus est. Est autem articulus, referente Galeno libro De ossibus ad tyrones, eo primo capite, quod iandiu in studiosorum gratiam in tabulam redegi.

redegi, naturalis oßium cōpoſitio: ab Hippocrate verò, alterius ex cohærentibus oßibus extrema pars, articulus frequenter nuncupatur: ea ſcilicet, quæ orbiculata eſt, ac in proximum cauum inſeritur: vt libro De articulis, & libro De locis in homine, apud eum legitur: vnde Plinius libro vndecimo ſuæ naturalis hiſtoriæ capite trigeſimo ſexto, omnes corporis nodos, articulos vocat: intelligens iuncturæ extremum articulum eſſe. Cæterùm Paulus Aegineta, libro tertio ſuæ medicinæ, capite 78. articulum à iunctura differentem facit: nam per articulum, membrum intelligit, per iuncturā verò, ſuum extremum: ſed hoc præter Hippocratis & Galeni, cui ille ſemper hærere ſolet, mentem. Nunc autem ſcire decet, articulorum dolores eam ſibi denominationem vendicare ſecundum membrum affectum, in quo dolores ipſi fiunt: ſi enim pedibus dolor ineſt, podagra morbus appellatur: ſi manibus, chiragra: ſi coxæ, coxendicum dolor vocabitur. At ſi membro dolor hæſerit, à quo affectio denominationem non habet, vt genu, cubito, & humero, tunc genuum dolor, & cubiti dolor, veluti humeri dolor, appellitabitur: &, vt de ijs, ita de alijs dictum velim intelligatis. Cæterùm omnes ij dolores, quicunque ipſi fuerint, modo articulos occupent, arthritici, ſiue arthritides, hoc eſt articulorum dolores, appellantur: vnde idiotæ & vulgares, quum

quis podagra aut chiragra laborat, eum artheticam pati dicunt, per artheticam arthritim vocem Græcam intelligentes: quæ nihil præter morbum articularium significat. Vnde Hippocrates libro tertio Aphoris. aphor. vigesimo, postquam docuit in omni anni tempore morbos omnes fieri posse, & veris ægritudines particulares enumerat, inter eas arthritides recêset: hoc est quoscunq; articulorum dolores siue ipsi podagrici, siue chiragrici, aut ischiadici sint, vt Galenus in enarratione assentitur: vnde ipse libro definitionũ sibi adscripto arthritim definiens, inquit, Arthritis, inflammatio stabilis est, circa articulos consistens, doloremq; ingerens vehementẽ, neruis nimirum patientibus: per quam definitionem, quęcunque dolorem articulariũ intelligit, siue ipse sit podagricus, aut chiragricus, vel coxendicus, vt ex dicendis clarius hæc enunciabuntur. Porrò arthritis alia significatione apud Græcos accipitur pro sæuissimo & grauissimo morbo, omnes totius corporis articulos apprehẽdente, & vexãte, vt apud Hippocratem quis legere poterit in fine libri De morbis, qui extra. Vnde Galenus libro tertio Aphorismorum, aphor. decimo sexto enarrans eos morbos per Hippocratem citatos, & qui in siccitatibus eueniunt, præcipuè quum arthritides interpretatur, sic inquit: Quas igitur articulorum passiones in siccitatibus dixerit fieri, dignum est inquisitione: si enim immodicè facta cõsumpserint:

articu-

articulorum humiditatem, difficilem motum & siccitatem efficient, fortè verò & nonnunquã dolorem, eam paßionem, quæ arthritis nominatur, haudquaquam efficient: nisi quispiam omnem articulorum dolorem ita velit nominare. Atqui ipse in libro secundo Epidemiarũ, ita inquit: In Aeno per famem qui leguminibus vescebantur, infirma habebant crura, & qui orobos comedebant, genuum dolores patiebãtur, nõ arthriticos, sed genua dolentes ipsos appellauit. Quispiam verò fortaßis dixerit non vnius articuli dolorẽ, sed multarum simul arthritim nominari, & iuxta hoc genua dolentes nunquam arthriticos appellari. Hactenus Galenus, qui ex Hippocrate arthritim, morbum in omnes corporis articulos sæuientem vocat: quo factum est, vt libro De composi. med. secundum locos decimo, eo præcipuè capite, in quo de ischiade podagra, & morbo articulari, siue arthritide agit, arthritim morbum ipsemet in omnes articulos sæuientem ac lancinantem esse dicat, inquiens: Ex genere arthritidis est tum ischias, tũ podagra: quod enim in omnibus articulis arthritis est, hoc in vno iuxta coxendicẽ quidem, ischiada, hoc est coxendicum morbũ appellant, iuxta pedem autẽ podagram: ex quibus Galeni verbis liquido constat, arthritim morbum in omnibus simul articulis fieri: cui sententiæ innititur Aetius sermone duodecimo suæ medicinæ capite sexto, quum dicat: Podagrica

& arthritica affectio eiusdem speciei inter se existunt. Differt autem podagra ab arthritide, non toto genere, sed affectis locis: in omnibus enim debilitas est articulorũ diuturna cum fluxione, quae quidem si in pedibus perficitur, podagra appellatur: si verò in aliquo coxarum vertibro, ischias, hoc est coxendicum morbus nominatur: si verò in multis corporis totius articulis innititur, arthritis siue morbus articularis vocatur. Contingit autem aliquãdo vt repentè irruat malum aequaliter per omnes articulos dispersum: quod ipsum euenire consueuit his, qui consueta exercitia coaceruatim relinquunt, & licentiore diaeta vtuntur, & subdit, vt morbum hunc saeuissimum & pernecantem indicet, sic: Qui verò extremè ab hac affectione apprehenduntur, his & spinae vertebrae & costarum iuncturae, & genae dolent: aliquibus autem & iris, siue corona pupillam oculi ambiens: neq; est aliqua ossium connexio quae ab hac affectione sit immunis. Haec eadẽ, vt solet, Paulus Aegineta libro tertio suae medicinae capite dicto 78. prosequitur, dicens: Si inferiores partes factus cursus pedum articulamenta repleat, podagra vitium nũcupatur: si caeteros corporis artus intricet humor, ἀρθρῖτιν Graeci, nos articularios morbos appellare consueuimus: quo vitij nomine vertebras, humeros, & maxillas comprehẽdimus, omnemq; articulũ, quicunq; morbo complicatur: nonnulli verò aures, dentes, fauces,

fauces, & nonnunquam iecur, lienem, articularijs doloribus conflictari pronunciant. Est sanè morbus hic crudelis, & carnifex, quem olim nobilem quendam apud Germanos inferiores pati vidi: qui ob imbecillitatē articulorum, ad quos humor à natura alienus confluit, fit: & varijs de causis euenire contingit, videlicet à cruditatibus, immodico Veneris vsu, vehementi deambulatione, equitatu aßiduo, præcipuè propendentibus ex equis cruribus, vt Scythis euenire Hippocrates librò De aëre, aquis, & locis testatur: suppreßione excretionum consuetarum, intermißione exercitiorum familiarium, mœrore, curis, vigilijs, & reliquis animi affectionibus. A colico quoque dolore perperam curato arthritis oritur: vt meminit Hippocrates libro sexto Epid. part. quarta. aphorismo tertio, dicens. Cuidam intestinum colon, vbi articulari morbo corripiebatur, dolore ferè vacabat: postquam verò ab eo sanatus est morbo, plus doluit. Post Hippocratem viri medici doctrina & experientia celebres, tam Arabes, quàm Romani ægrotos febribus laborantes obseruarunt, qui ob malam in eos adhibitam curationem, in podagram, & alios lib. graues morbos lapsi sunt: sæpe tamen articularis morbus ob seminaria à parentibus contracta in filios & successores transfertur: de quo & eius exacta curatione plura breui dicturus sum.

De morbillis, & morborum obseruatione,

CVRATIO XLVI.

Omnes pueri, qui anno elapso variolis laborarunt, hoc etiam anno morbillis affliguntur, sed sani euadunt: filia tamen Dionysij Pinti nata annos octo, eisdẽ quum correpta esset morbillis, & aëre frigidiusculo alteraretur, in tormina & cruentam dysenteriã deuenit: à qua quoque & ipsa breui leuata fuit, instabat autem autumnus.

De febre continua, cum mentis turbatione,

CVRATIO XLVII.

Nata Chyroci nobilis Anconitani, ætatis suæ tredecim annorũ, vigente autumno febre cõtinua corripiebatur: ad quam elapsis morbi ipsius diebus vndecim accitus ego, eam continuò febrientem cum alienatione & mentis turbatione inueni. Cæterùm hæc ad oblata bene se gerebat, & viribus vtcunque constabat: sed lotium aqueum colore & substantia meiebat, quod mentis alienationem, turbationemve satis attestabatur: proinde brachij

chij

chij dextri basilicam in curuatura secare feci,& sanguinis vncias sex fluere. At chirurgus plus iusto audax sanguinis vncias decem ægrotantis bona fortuna extraxit:qui corruptione ita affectus erat, vt sequenti die iuberem secta brachij exteriori vena ,cephalica dicta , sanguinis quoque semi libram fluere: qui sanè primo corruptior erat. Sed puella hæc(vt dixi)ad ea,quæ illi offerebantur,bene se habebat,parum tamen dormiebat:cum quibus nihil dolebat,sed linguam atram habebat,& siti ingenti cruciabatur:quia tamen mente non constabat,aquam nō petebat. Huius fronti oxyrhodinum applicitum fuit,& noctu frons ipsa, tempora, nares,& aures populeone vnguento adiectis paucis opij granis,& exiguo aceto rosaceo,inungebantur:& syrupum de papauere pondere duarum vnciarum , & totidem aquæ lactucæ bibebat : aut illius vice amygdalarum cremorem , cui papaueris albi semina mixta erant,concedebamus : ex se optimè egerebat : & pulli carnes aqua elixas, adiecto bolo Armeniaco , margaritis , ac corallo præparato,comedebat. Demum post aliquot dies febris & delirium minui cœperunt:tunc pharmacum ex manna rhabarbaroque

compositum,illi propinauimus, tametsi sua sponte bene semper egerebat: quo multa liquida, putida, & magna corruptione affecta egessit, & melius habuit: quanquam postea ad aliquot dies insana semper mãsit,in quibus diebus ieiuno stomacho conditũ hoc comedebat. ℞. Sacchari borraginati vncias tres,nenupharini,buglossati,añ,vncias duas,pulueris senę optimè pisti,drachmas duas:pulueris lapidis cianei,stellati dicti,pręparati,drach. mediam,foliorum auri numero quatuor. Cum syrupo de pomis misce,fiat mixtura,& folio auri inauretur:de qua singulis diebus singulas vncias ieiuno stomacho, & serò antè cœnam semi vnciã comedat, & desuper parum aquæ borraginis bibat. Sed antea quàm cõditum hoc comedebat, eius caput embrochis irrigabatur:& tandem intra quadraginta dies ex toto sana euasit:habent autem embrocationes,siue irrigationes sic, ℞. Foliorum & folliculorum senę,añ.vnciam vnam,borraginis, buglossi,anethi,maluæ, radicum maluauisci,añ.pugillum vnum,hordei, seminis lini,fœnugræci,añ. pug.vnum & mediũ, in libris viginti aquæ fiat decoctio sufficiens:facta colatura,adde olei rosacei cõpleti,chamomillini,añ.vncias tres.Misce,
ex qua

ex qua manè ieiuno ſtomacho & veſperi ante cœnam ſuper caput irrigationes fiebant.

De febre continua, cum eryſipelate ulcerato, faciem & uniuerſum caput corripiente,

CVRATIO XLVIII.

PEtrus Crinitus, ex Criniti illius doctiſsimi Florentini familia, iuuenis annos natus triginta, quum Anconæ carceri obtruderetur propter debitũ febre maligna cum eryſipelate vlcerato faciem & vniuerſum caput corripiente vexabatur: ad quem elapſis iam decẽ diebus à morbi origine vocatus ipſe, hominem ſic male affici comperio: cui ſanguis per venæ ſectionem in brachij curuatura minutus erat, & pharmacum propinatũ, & eryſipelati neſcio quid admotum: non dormiebat hic, ſed ea, quę illi offerebãtur, optimè comedebat: proinde eius ani venis hæmorrhoidalibus dictis, illico hirudines duas admouere feci, & optimo inſtãte victus ordine, ac ſyrupis malã qualitatẽ alterãtibus propinatis: vt poſtea p pharmacũ purgatio fieret, remediũ hoc ſupra eryſipelas ipſum admouere feci: quod habet, ℞. Succi plãtaginis, ſem-

peruiui lactucę,solani,añ.librã mediã,aceti rosacei vncias duas,cerusæ vnciã vnã & mediã. Misce,& lineis pannis applicetur, & sæpe innouetur.Hoc enim remedio ita bene valuit vir hic,vt ex ipso erysipelate, & locis illi proximis membranula quædã crustacea decideret,veluti ab angui spolium deponi solet: subtus quam ex albo vnguento inungebatur locus,qui prædictis sanatus est,& æger ipse in totum con sequutus sanitatem.

De oculi dolore cum rubore, CVRATIO XLIX.

IOsephus Amatus frater meus, vir bene biliosus,quum de oculi dolore ingenti cum rubore quereretur,ab optimo instituto victus ordine catapotia hæc deglutiuit:quæ habent, ℞. Pilularum masticinarum drachmam vnam,aurearũ opticarum,id est de luce, añ. scriptulum vnum, diagridij grana tria,cum pauco vino formẽtur pilulæ quinq;,& inaurentur,capiat ea quãdo vadit dormitũ,Ceterũ iis optimè egessit,sed non quòd hac de causa dolor, aut rubedo discederẽt:sequẽti die scapulis cucurbitulę cũ scarificatione cutis sunt ap plicitæ:tandẽ quinto die,quũ oculũ aqua rosa

rosacea tutia præparata excepta,& manicam traiecta lauaret,breui sanitatem obtinuit.

De pleuritide,

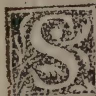
CVRATIO L.

Miles, qui palatio præest, frater Francisci notarij, qui acta criminalia literis excipit, pleuritide thoracis altam partẽ occupante affligebatur: ad quem perueniens ipse post alui deiectionem factam per clysterem,sanguinem mittere ad vncias octo ex axillari eiusdem brachij vena, vbi erat dolor, mandaui. Qui quũ infectus ingenti putredine & corruptione esset, & febris intensissimo cum dolore hominem infestaret, & tussis ingens & difficilis ob doloris respondentiam perseueraret,& respirandi difficultas instaret, vesperi ex eodẽ venæ orificio totidem sanguinis vncias fluere permisi: erat autem sanguis vltimus rubicũdus,quo factum est, vt melius illico habuerit:tandem epoto quarto die medicamento purgatorio ex flore cassiæ fistularis,cum electario sebestẽ confecto, & decocto pectorali diluto, paulatim cõualescere cœpit,donec integram consecutus est sanitatem. Primis autem diebus

ſyrupum violaceum ex decocto hordei dilutum bibebat: ſed morbi initio locus dolore affectus ſacculo milij & furfurum fouebatur. Cæterùm quæ bibebat, tepida (vt fieri ſolet) erant.

De muliere nobili, podagris laborante, cum menſium optima reſpondentia,

CVRATIO LI.

Oror Chyroci nobilis Anconitani à iuuentute ſua, etiam ſi lunaris euacuationis reſpondentiam optimam, & conſuetam ſemper haberet, in podagram labebatur: nunc verò etiam quum quinquageſimumtertium ætatis ſuæ annum agat, eodem vexatur morbo. Cæterùm huius parentes ſani & liberi ab hac infectione ſemper fuere: at ſuperiores, hoc eſt aui ſui, vt ipſa refert, grauiſsimè hoc morbo torquebātur: adeò vt hunc morbum veluti hæreditarium à maioribus ſuis contraxiſſe dicendum ſit: transferuntur autem aptitudines ad hoc malum à parentibus in filios ac poſteros. Sed quum hæc ſcribimus, in mentem venit Hippocratis aphoriſmus vigeſimus nonus libri ſexti Aphoriſ. qui

aitː

ait:Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint: quod falsum esse in mulieribus sui temporis Galenus deprehendit, quum earum plures ob intemperantiam & luxum podagris laborare videret. Seneca quoque quandoq; de luxu fœminarum sui tẽporis conquestus est, quòd Hippocratem falsum fecerint dicentem, fœminas podagris non laborare.

De sublimato cuidam mulieri ad eius internecionem dato,

CVRATIO LII.

MVlier, cui sublimatum intra iusculum ad eius internecionem datum est, illico illud persensit, ac euocato vomitu sana eua sit: id autem persensit, quia quum iusculũ, cui sublimatum mixtum erat, ebiberet, saporem gustasse dixit similem illi, quem æris rubigo in ore relinquere solet. Memores igitur huius saporis sint decet, quicunque veneno infici timent: quia certus & indubitatus pro sublimati, aut cuiusq; arsenici altera specie deprehendenda, is sit sapor. Porrò lac huic veneno aduersari, & huius generis aliis, quæ erodendo interimunt, medici fatentur: præcipuè Ga

lenus commentario sexto in librum sextum De morbis vulgaribus, enarratione quinta.

De symptomatis subortis ex abortu, id est puero ante maturũ partum eiecto,

CVRATIO LIII.

Vlier iuuenis, quæ catapotia deglutiuerat, quia plenitudinẽ intus in corpore (vt ipsa aiebat) persenserat, sed vtinã non fœtum, post multam supra infraq; purgationem habitam, ac fœtum eiectum in febrem continuam lapsa est hæc. Cæterùm quum per medicum doctũ tractata esset, etiam ipse ad eam sum accitus: quam tũc in sanitatem pauca cum febri comperi: cui tandem post multa habita remedia cum frontis venam secari iuberem, & sanguinis vncias quinque fluere, breui resipuit, & paulatim conualescere cœpit, donec integram consecuta est sanitatem.

De melancholia flatuosa, hypochondriaca, siue præcordiali, Arabibus myrachiali dicta,

CVR

CVRATIO LIIII.

Anuel Arius vir annos natus triginta quinque, quum iamdiu de ſtomachi cruditatibus & inconcoctione quereretur, & interdũ multa vomuiſſet, interiectis nõnullis mẽſibus de aciditate ingenti ab ipſo ſtomacho ad os delata affligi cœpit: quam aciditatem, ſiue ructus acidos comitabantur ſtomachi & hypochondriorum grauitas, ſed ſuccedente tẽpore hypochondria ipſa ſurſum conuelli videbãtur magna vigente flatulẽtia: quibus omnibus accreuit ingens calor à præcordiis ad ſupremam thoracis partem aſcendens: & conſequenter alui ſiccitas & conſtrictio, faſtidium, mœror, & animi deliquium, raro tamen mentis alienationem paſſus eſt, quod vnum à doctis animaduerſum velim, tametſi enim melancholiæ ſiue deſipientiæ ſpecies affectio hæc ſit, ſatis ſuperq; illi eſt, vt talis verificetur: eam ſequantur mœſtitiam, & à facili cauſa timor, & nonnunquam mentis inconſtantia: quæ omnia melãcholica ſymptomata concoctione vel excretione, vel multis flatibus, vel vomitu, vel ructu leuantur, prout huic eueniebat viro. Ad hũc igitur vocatus ipſe, præter citata ſymptomata cum huius viſcera attrecto in-

ter vmbilicum & lienem, eius mesenteriū prædurum deprehendi: quod vnum notatu dignū apud me in hac curatione erat, præsertim quum membrum aut particulam, in qua morbus hic radices suas complantatas haberet, inuestigarem: nam Galenus libro tertio De locis affectis, capite de melancholia, præter quòd ab atra bile morbum hunc fieri tradit, ex Dioclis sententia, inquit, huius morbi causam esse calorem immoderatum venarum meseraicarum, obstructionemq; earundē à crasso sanguine ortam: vel, vt aliis placet, citante eodem Diocle, huius morbi causa est inflammatio pylori siue portonarij, aut ianitoris dicti, partis scilicet inferioris oris ventriculi, cui opinioni Galenus hæret, & eam vt veram amplectitur magis, quum dicat: Atque videtur quidē in ipso inflammatio esse, sanguis autem in parte inflammata contentus & crassior, & atræ bili magis conformis. Itaque quemadmodum elato ex ventriculo ad oculos fuliginoso quodam aut fumoso halitu, aut crassis quoque vaporibus similia suffusorum accidentia contingunt, eadē ratione sublata ad cerebrū ab atra bile euaporatione melancholica euenient in mente acciden tia, & cætera. Ex quibus verbis Galenum

huius

huius morbi cauſam phlegmonen pyloro impactam eſſe, velle ſatis clarè percipitur. Auicenna tamen illi contrariatur, aut ſaltem nō hæret, vt quiſque cordatus depræhendet medicus, modo eius verba contēpletur Fen prima libri tertij tracta. 4. capite 9. in quo & Philothei, ſiue Theophili opinionem citat. At Auerrois libro tertio ſui collectorij capite quadrageſimo Galeno fauet, qui contra multorum opinionem ex pylori inflammatione morbum hunc fieri cōtendit. Cæterùm quum hos authores perlego pro hoc iuuādo homine, in mentē venit Mūdinus vir prout ſua ferebat ætas doctus, qui in ſua Anatomia, vbi de meſenterio agit, ex melancholia aggerata in huius meſenterij glandudulofis carnibus, hypochondriacam hanc paſsionem, vel, vt ille loquitur, myrachiā fieri tradit, quam ſanè ſententiam vt rationi conſonam, non omnino reieci: & eo magis, quia tunc in huius viri meſenterio ingentem duritiem tactu percipiebam, quæ non procul ab vmbilico verſus lienē diſtabat: vt iure crediderim, vt morbus hic ab atra bile originem trahit, ita quoque in meſeraicis venis aliquando ſedem ſuam habeat, quandoque verò in ipſo liene, nonnunquam verò in ipſius ventriculi

pyloro,in quo inflãmatio fit, sed id rarò, quum morbus hic maiori ex parte absque febre non solum vigeat, sed etiam interimat: quæ dubio procul morbum hunc comitaretur, si modo inflammatio adesset: neque nobis & aliis artem medicam exercentibus Auerrois rationes philosophicæ satisfaciunt, quum à morbo calido symptomata frigida ob innati calidi resolutionem oriri posse dicat, quod vt possibile, euenire posse non negamus. Cæterùm ab inflammatione interna febrem inseparabilem esse, & vt necessariam gigni medici fatentur, & Galenus affirmat variis in locis suæ doctrinæ. Proinde quàm bene Galenus ipse hanc secutus sit sententiam, quòd affectio hæc hypochondriaca ab inflammatione oris ventriculi semper eueniat, alij iudices sint: ego verò vt variis in membris morbum hunc fieri posse dixi, ita à vario melancholico humore originẽ trahere crediderim, vnde meritò curationes in hoc morbo variant: quia aliqui frigidis & humidis remediis morbum hunc profligare contendunt, alij verò calidis & humidis, pro ratione materiæ. Vtcunque tamen res habeat, hic prædicta patiebatur symptomata, cum quibus sæpe vomebat: nam postquã comedebat, acidos ructus

ctus

ctus sentiebat,& aut mori, aut aperiri in pectore desiderabat:sed quum bilem aut varij coloris humores vomebat, leuis eua debat,& iterum comedebat, sed in idem recidebat: adeò vt per quatuor longos menses in hac perdurauerit afflictione, quousq; vitam cum morte commutauit, Cæterùm in huius morbi successu priscorum medicorum diligentiã admirari mihi subit, præsertim in eo describendo, & quanta cura eius omnia symptomata, signa, causas ad vnguem vsque obseruauerunt:sed illi fortè suo tempore ægrotantes maiori cura tractabant,quàm hodie à doctis medicis fiat, vt qui eos frequentius adire solebant, & apud eos sæpius agebant, & interdum apud ipsos pernoctabant:quando præcipuè non admodum fidebant quòd ministri & discipuli, ea omnia quæ medici mandabant, perficiebant, vt Galenus quoque facere solebat, vt commentario primo in librum De fracturis meminit,enarratione vigesimaprima,sed de iis satis. Nunc verò ordinem in hac curatione habitum tempestiuum erit prosequi, vt posteri feliciori successu huiuscemodi ægrotantes curare valeãt. Erat autem vir hic natura siccus, procera statura, ad rubedinem declinans, & talis

qualis Galenus inquit, in melancholicam temperaturam facilè transit: huic igitur optima victus ratione cõstituta syrupum hunc ita descripsi, quem per quinque dies ebibit: & postea pharmacum sequens purgatorium propinauimus: habet autẽ syrupus sic, ℞. Syrupi de fumoterræ, de borragine, de pomis, añ. vnciam mediam, decoctionis senæ vncias tres, Misce, fiat syrupus, capiat quinque. Pharmacum verò ita quoque habet, ℞. Syrupi rosacei solutiui vncias tres, diasenæ lenitiui vnciam mediam, diaphiniconis drachmas duas, decoctionis senæ vncias tres. Misce, fiat pharmacum: quo optimè aluus respondit, & æger ipse rectè se habuit, sed obstructio illa supra mesenteræum apparẽs decocto hoc irrigabatur, fouebatúrve, quod habet, ℞. Anethi, capillorum Veneris, camomillæ, radicum altheæ, seminis petroselini, anisi, fœniculi, foliorum senæ, añ. pugillum vnũ, In aqua fiat decoctio sufficiens, qua locus obstructus fomentetur spongia: & postea hoc inũgatur vnguento, ℞. Vnguenti de althea vncias duas, nucis vnguentariæ vnciam mediam, pulueris radicis capparum drachmas ij. olei lilini & ceræ, añ. parum misce, & ad ignẽ fiat vnguentum. Sed dum hæc fiebant, vo-

mitus

mitus aliquando euocabatur, præcipuè quãdo nausea instabat, & æger angustiabatur, & non vomebat: sed opus hoc conficiebatur leuioribus vomitoriis, vt aqua naphæ, decocto parato ex semine anethi, raphani, rapæ, & similium: sed aluus quũ astricta erat, emollientibus clysteribus laxabatur. Cæterùm quum flatus plures abundarent, neque remediis ad eos excogitatis resoluerentur, clysterem sic parauimus: quo flatus euanescebant, & leuior ægrotus euadebat. Canalem medicum, quem vesicis bubullis, aut pellibus inserere pro conficiendis clysteribus solemus, folli fabrili adaptato, ac folle compresso, & spiritu ex toto emisso per anum eum immittito, ac postea ipsum eleuato, & aperito, & postea extrahito, sic enim totus flatus intestinis contentus hoc instrumento attrahitur. Est sanè remedium hoc à nobis pro flatibus deponendis primò excogitatum: quanquam ab Hippocrate pro ampliandis intestinis, in colicis affectionibus curandis, huius meminerit instrumenti, vt vltimis verbis primæ harum Centuriarum memoriæ commẽdauimus. Item quum ægrotus hic cibos fastidiret, intinctos parare faciebamus, quos Græci ἐμβάμματα appellant, quibus carnes &

obſonia intincta comedebat, ex quib9 exẽ plũ tibi ſit, ℞. Amygdalas dulces, albas redditas, piſtatia recentia mundata, añ. quantũ tibi placuerit, in mortario piſtillo optimè cõtũde: quibus adde iecinoris pulli vnius vel alterius, quãtũ tibi videbitur, & pauco ſaccharo, & agreſtæ, ac puluiſculo cinnamomi reſperſo, cũ aqua roſacea, miſce, & fiat intinctus, & eo vtatur. Porrò quum Galenus morbi huius initio ægrotantes ſimiles ſolis balneis & victu humido, ſed optimi ſucci, exploſis pharmacis curaſſe glorietur: nos præter quàm ꝙ hierã picram atrã bilem reſpicientẽ quandoque propinebamus, apozema hoc, vel ſimile ægrotanti huic tantũ concedebamus, & purgationum vice clyſteribus vtebamur: quibus optimè valuit, & extra domum ingenti artis gloria, & magno populi applauſu exiuit. Erat autem vir hic probus, & candidus, qui pauperib9 ſua bona largiſsimè & munificẽtiſsimè propter Deum elargiebatur. Sed ne mẽte decidat, apozema ita habet. ℞. Foliorũ borraginis, abſinthij, capillorum Veneris, pimpinellæ, añ. manipulum vnũ, polypodij quercini recentis, radicum bugloſsi, añ. vnc. vnã, liquiritiæ recentis & raſæ, ſenæ, añ. vnc. vnam, paſſularum de Corintho vnc. tres, pomorum Apianorũ
num

numero decem, ſeminis aniſi, fœniculi, añ. drachmas duas. In libris ſex aquæ fiat decoctio, quouſque maneāt libre quatuor: facta colatura, & expreſsione, adde ſyrupi de pomis, de fumoterrę, de borragine, añ. vncias duas. Miſce, fiat apozema: cuius vncias octo in aurora ad ignem tepidas ebibebat, & quādoq; ante cœnam per horam totidem: iis enim, vt dixi, optimè habuit. Cęterùm quum morbi ſeminaria adhuc latitarent, & vigerent, & ipſe licētiori victu vſus eſſet, in eundem morbum recidit: ad quem quum quidam ex Lignipedibus, qui ſe medicum ſimulabat. & propter diuum Franciſcū omnes ſua hypocriſi curare contendebat, curatum intraret, breui ipſum interfecit. Parabat autem monachus hic, vt obiter hoc dicam, apozema quoddam, quo omnes curare pollicebatur, & eo ægrotos omnes egerere multùm faciebat, & maiori ex parte eos in maraſmum trahebat, ſed quam infeſtum ſimile apozema, & noxium huic morbo erat, ex Galeno primo, vel potius ex huius ægrotātis ſucceſſu, quiuis iudicare poterit: nam breui in extremā maciem apoſtata hic ægrotum traxit, & tandem in obitum, non ſine multorum dolore: veluti tres alios Anconæ ægrotantes, & alios nōnullos apud

ſanctum Seuerinum: vnde ignominiosè fugam fecit. Nam & antea Anconæ carceribus apoſtata hic obſtruſus fuerat, quē ſummopere fouebat ille alter, cui⁹ pater apud Luſitanos & Italos tres meſsias creauerat: vnde meritò Vliſsippone igni traditus fuit, & combuſtus. Nam & hic quoque paterna veſtigia inſequens, tantam huic apoſtatæ fidem præſtabat, vt parum abfuerit quin eum quoque meſsiam diceret. Simili morbo huic, de quo agimus, anno ſuperiori correptus fuit bonæ indolis iuuenis, filius Nicolai Patauini mercatoris Anconæ agentis, qui leuiter tractatus quum ad balneas Patauinas noſtro conſilio iret, & earum aquas per plures ebiberet dies, ſanus euaſit, neque amplius in eundem morbum recidit. Sed iuuenis hic quum varia ſymptomata pateretur, nunquam tamen apertè inſaniuit. Lucenſis porrò mercator & ſororius Gabrielis mercatoris Lucenſis, eodē morbo vexabatur, ſed inſaniebat.

SCHOLIA.

Protritum & triuiale argumentum, quum de hypochōdriaca affectione loqui ſolemus, proponi ſolet, & tale habetur: Si ab inflammatione meſeraicarum morbus hic fit, quomodo flatus oriantur, quia flatus à diminuto calore oriri ſoleāt, ſed in inflammatione ingēs & conſumēs

repe

reperitur. Responsum est, quòd interea dum inflammatio viget, flatus non sunt, sed in inflammationis fine: quia tunc calor paruus est, in cibaria, vel chylum agens, à quo flatus eleuantur: exemplum est, quòd verè & autumno vẽti plures, quàm æstate vel hyeme sentiuntur: quia vere & autumno calor diminutus est, qui vapores eleuat, sed non consumit. Sed responsum hoc multis peccat modis, primo quòd ij Galenum non intelligunt, quia Galenus ex Diocle non ab inflammatione, siue apostemate meseraicarum morbum hunc fieri tradat, sed potius à calore excessiuo, & immoderato venarum meseraicarum, obstructioneq; earũdem à sanguine crasso orta: ex quo sanguine & chylo, saltem per contactum hærẽte, fumi ad ventriculum, & inde ad caput ascendunt. Secundo errant in sua responsione, quum dicant, vigente inflammatione flatus non compeririuntur, sed in eius declinatione, quia tunc flatus non nisi inclinante morbo comperirentur: quod falsum esse qui morbum hunc patitur, nouit: & docti medici non ignorant, quum illico à morbi initio flatus adeò vigeant, vt ab eis morbus hic denominationem traxerit, & flatuosus dicatur. Sed esto, quòd non ob inflammatas meseraicas, sed ob ingentem & excedentem caliditatem in eis ortam, aut, vt aliorum relatione Diocles fieri tradit, ob inflammationem siue apostema pylora ortum, quos Galenus insequi videtur.

Quomodo flatus oriatur inquiramus. Galenus, vti suprà huic respondet quæsito dicens: Sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior, & atræ bili magis conformis est, itaq; quẽadmodum elato ex ventriculo ad oculos fuliginoso quodam, aut fumoso halitu, aut crassis quoq; vaporibus similia suffusorũ accidentia contingunt: eadem ratione sublata ad cerebrum ab atra bile euaporatione, melancholica euenient in mentem accidentia, & cætera. In quibus verbis Galenus non dubitat ex atra bile euaporationem ad cerebrum fieri, ex qua melancholica postea eueniũt symptomata: humor autem atra bilis est, non carbo ignitus, cui cibaria si non miscentur, saltem per contractum hærent, ex quorum miscella fumi eleuantur atræ bilis naturam sapientes, & cõsequens accidentia melancholica, sed præcipuè præcordiorum fluctuatio, quæ, vt Diocles notat, non illico vt cibus accipitur, præsentitur, sed post eum retentum.

De ulceribus Gallicanis in genu obortis,

CVRATIO LV.

VXor naucleri nauis Belioti vlcera maligna à morbo Gallico contracta in genu patiebatur. Ceterùm optimo victus ordine instituto, post paratã ad euacuationẽ per syrupos materiam, & per catapotia eam expul-

expulsam, vlceribus putrilagine infectis præcipitatũ indere mandaui, ac paulatim tractatis vlceribus ipsis, & sæpe lauatis decocto Guayaci, quod per triginta longos dies, subtili admodum constituto victus ordine, ebibit: & postea superposito ipsis vlceribus vnguento ex plumbo, breui ex toto sanata sunt. Singulis tamẽ octo diebus catapotia ex nitro, pondere quatuor scriptulorũ, adiectis granis tribus diagridij, & totidem trochiscorum alaandal deglutiebat; quibus optimè purgabatur: erat autẽ mulier hæc quinquagenaria, obesa, potens & virago: quæ prædictis intra quadraginta dies ex toto sana euasit.

SCHOLIA.

INterea corrodentia medicamenta, quæ vlcerum sordidorum putrilagines corrodunt, & absumunt, vt oleum vitriolum, aqua fortis argentariorum, sublimatũ, & arsenici varia genera: pulueres ij à præcipitato dicti, palmã obtinent: quos Ioannes à Vigo, chirurgus me hercle diligens & doctus, in antidotario suo hoc est libro octauo suæ medicinæ chirurgicæ descripsit. Conficiuntur autem pulueres ij, vt obiter hoc dicam, æquis partibus argenti viui, & aquæ argentariorum fortis ad ignem simul coctis. Cæterùm vt pulueres ij absque dolore munus suum

conficiant, sic apparato: eos in catino immittito, super quos aquam vitæ infundito, & ad lentum ignem coquito: quoad aqua absumatur, & pului-res ipsi sicci maneant, hoc autem modo concinnati opus suum conficiunt, absque dolore tamen. Alij tamen eos succo plantaginis, semper viuæ, solani, vel aliarum herbarum frigidarum præparant, vt absque dolore & punctione operentur: sed modum primò à nobis signatum, vt meliorē, & faciliorem, habeto. Porrò si viribus potentiores pulueres hos parare decreueritis, duplā aquā fortem ad argentum viuum infundito, & vase vitreo optimè obstructo ad ignem excoqui sinito, quousque rubri exactè pulueres euadant, sed de ijs, & similibus ne dedignare Vigonem percurrere, & eius discipuli sancti Barolitani opusculū eidem coniunctum legere, quum chirurgus doctus & expertus sit, vt Venetijs, quum non rarò coram nobis operabatur, experti sumus.

De ulcere antiquo in crure, & tandem sanitati restituto,

CVRATIO LVI.

D talum vlcus antiquum & ferè decem annorum patiebatur probus vir Damianus Illyricus: qui quum multos adiret probos medicos & chirurgos pro eo curando diligentes, nunquam tamen inde sanus euā-

fit.

ſit. Ego verò vlcus ſordidum conſiderans ex eorum genere eſſe, quæ difficulter ſanitatem adipiſcuntur; (Græcis cacoethes dicta) deprehendo, & ad quod natura longa conſuetudine corporis totius immunditics & ſuperfluitates tranſmittere ſolet, inuenio: quod vlcus ſi clauderetur, & cicatrice contegeretur, homo breui moreretur, aliquo morbo pernecãte ſuperueniẽte vt ſæpe fieri contingit, & nos aliàs obſeruauimus. Proinde nos fonticulũ, ſic enim recepto vocabulo foramen appellare placet, quem in eodem crure infra genu prædictum reſpiciens vlcus, parare fecimus, nõ niſi corpore prius ſepe purgato, & guayaci ſæpe decocto per quadraginta dies ebibito, & vlcere ipſo ferè ad ſanitatem redacto. Cæterùm fonticulũ hunc variis rebus parare ſolemus, aut cãdente ferro, aut cauſtico medicamento, vel veſicatorio: nam interior cortex flagellorum ſiue virgularum brioniæ carni ſupra poſita opus breui conficit, mitto cantharides, vel ranunculi hærbæ ſiue batrachij quoduis genus, vt varia alia prætercam, quæ veſicam incitant, cui diſruptæ ciceris vnum vel alterum granum ſuperponitur, & faſcia ligatur, vnde foramen reſultat, quod ſingulis diebus abſtergitur, & innouat: & eius

grani ciceris vice, vt fonticulus vigeat, & ex eo sanies effluat, indi potest illi aut cerea pilula, aut plumbea, sed ciceris granum sæpius pro complēda hac opera vsurpatur: quia humiditate tumescit, & locus amplior euadit: sic enim probus hic vir sanus intra duos menses euasit: hoc eodem modo qui varices in crure patiebatur, & in cruris infima parte vlcus habebat, ab vlcere liber euasit: erat autē vir hic statura procera, qui in angiportu ad forum fontis habitat, & pannos tondet. Porrò Græcus Aulonensis, qui carcere Anconæ detinebatur, causa bibliopolę Veneti pro symbolo felem habentis, vlcus magnum rotundum in crure habebat, non tam sordidum quā putridum dictum, si modò cum Auicēna, & Vigone Genuensi loqui debeo: sed hic febrem patiebatur, & vlcus Gallicanum erat, quod candentibus ferramentis exustum fuit, & postea æger melius habuit: sed quum chirurgo ignaro commissus esset, suum diem obiit.

De puella continuo febriente, uarijs cum symptomatis, ex quibus mors fuit consecuta,

CVRATIO LVII.

Puella

Vella annos nata ſeptemdecim, & filia illius Hebrææ,quæ poſtea ex morbo ferè ſimili obiit: quum illi menſes conſueti deſicerent,in febrem continuam lapſa eſt,& eam quidem duplicem biliosām,cōtinuā dictam:ad quam poſt elapſos duodecim dies ægritudinis ingreſſus ipſe,eam viribus impotentem inueni,vt pedibus ſtare nequiret:omnia faſtidiebat,ita vt vix cibum videre,nedum guſtare eſſet poſsibile,quibus optimè egerebat,ſed circa iocinoris & lienis regionem,obſtructiones patiebatur,vigebat autem autumnus. Cæterùm temperatura pituitoſa puella hæc erat,obeſa , pro qua curanda primò ad ea quæ magis vrgebant intentio noſtra dirigebatur:proinde vt vires reficerētur,conſtaréntve operam dedimus , idq; optimis & boni ſucci eduliis,& quæ facilè in ſanguinem & ægri nutrimentum vertuntur: dein verò ani venis hæmorrhoidalibus dictis,hirundines duas applicare feci , quæ ſanguinem ſugendo,quouſque ex ſe ceciderunt,extraxerunt , imò poſt earum caſum ſanguis multus effluxit:ſed tunc ſyrupũ de cicorea & radicibus cũ appropriatis aquis ebibebat,ac ex māna & rhabarbaro,adiectis paucis drachmis electarij à

palmulis,cõfecto pharmaco purgata fuit: sed postea nihil gustabat,vt per octo dies fere nihil comederit:lentè febricitabat,& delirabat:sed interiectis octo diebus resipuit,& vires cõstantiores sunt factæ: postea iterum omnia fastidiuit,& viribus impotens reddita est:& tunc vlcera in faucibus visa sunt sordida admodum,sed remediis adhibitis melius sensit,ita vt morbus in declinatione visus esset:sed denuo fasti dio repullulante ex toto deiecta est, & im becilla facta adeò , vt intra quadragesimũ diem suum obierit diem.

De chœradibus,id est strumis, dictis scrophulis,non minus de nodis curandis,

CVRATIO LVIII.

Amiliares admodũ sunt chœrades collo & ceruici,quas strumas siue scrophulas dictas multi chymistarum aquis , aut abditis & absconditis remediis euellere , ac in totum eradicare contendunt. Ego verò anno 1552 , & 1553.decem vel duodecim pueros prædictis strumis affectos sequenti incessu curari feci,& sani ac libe ri hodie habentur : Nam qui nodos magnos,vnum vel alterum tantum habebãt,

ij rasorio sectione facta eos extrahebamus,& breui sani euadebãt: si quid tamen seminij intus manere videbatur, pauculo sublimato, aut præcipitato fortiori & potentiori iniecto in totum extirpabatur: ita autem factitatũ iri animaduertistis in filio Sebastiani Pinti,& puella illa sorore Michaëlis musici, in qua ita tracheæ arteriæ motus percipiebatur, vt nihil clarius videri potuerit, profundè admodum nodus hic iacebat. Porrò qui patiebantur chœrades, hoc est strumas plures, quas vulgus scrofulas appellat, sublimato eas in totum eradicari fecimus: quæ si corio conteguntur, & nondum ad vlcerationẽ peruenerunt, vesicatorio locus vlceratur, aut multiplici alio remedio: & tunc supra strumam sublimati vnum vel alterũ granum superponitur, adaptato supra pauculo butyro recenti, & in circuitu ex bolo Armeniç confectum vnguentum ponitur: sequenti verò die deposita struma pauculo butyro recenti locus fouetur, ac sic vicissim inceditur, quousq; ex toto omnes ad vnguem extirpatę sint strumæ, vt in filiabus duabus viduæ Brudorũ euenire vidistis, & pueri cuiusdã probiviri, cuius nomẽ non succurrit, & variis aliis. Porrò si quis medicamentũ ita potens ac sublimatum,

absque tamen dolore opus hoc conficiens inuenerit, mea sententia multis laudibus dignus erit: hodie tamen apud Bononienses chirurgus quidam oleum excogitatū habet, carnes ad os vsque absque tamē dolore corrodens: cuius experimentum hic Anconæ in Ianeto Architecto, viro probo, pro eius crure secando factum est: de quo oleo & simili in sequētibus Deo duce maiora & meliora dicemus: sunt verè hæc talia, vt digna sint quòd inter theoremata Hippocratis & Galeni reponantur, quum ex illis ars medica indies clarior euadat.

De muliere nephritide, ac interdum ischiadico dolore laborāte, & postea in natis inflationem deueniente,

CVRATIO. LIX.

MOnacha diui Bartholomæi, quinque supra triginta annos nata, mulier obesa & grauis nephritide, ac interdum coxendicum dolore cruciabatur, à quo dolore humor plus iusto attractus inflationē siue in nate tumorem peperit: ad hanc igitur accedens ipse, illico basilicam eiusdē brachij inflationem respicientis secare feci, sanguinemque ad libram vnam fluere, ac fomento

mento locum affectum irrigare: quod habet, ℞. Parietariæ, maluæ, altheæ, camomillæ, rosarum, anethi, seminis lini, fœnugræci, añ. manipulum vnum, In libris decem aquæ fiat decoctio, sufficiēs: cui adde olei camomillini, rosarũ, añ. vncias duas, misce, & spongia vel filtro ex alto fiat irrigatio, & ex prædictis ferè paratum emplastrum loco affecto admouebatur. Sed interim hæc fiebant, syrupos ebibebat, & cassiam à fistula sua extractam aliquãdo deuorabat: sed succedēte morbo alternis diēbus pilulam vnam vel alteram ex aggregatiuis, & aureis deglutiebat, & topica medicamenta ex iis, quæ per difflationem opus suum conficiunt, erant: ac intra mensem inflatio resoluta est, & monialis hæc ex toto libera.

De *uermium curatione*,

CVRATIO. LX.

Vbelli proxenetæ filius annos natus tres vel circa post habitos, morbillos, qui non ita sæuè in Italia ac Hispania affligere solent, lumbricos per os emittere cœpit, à quibus ferè strangulabatur: pro quibus propulsandis pulueres nostros in vino ieiuno stomacho illi dedimus, & clyste-

rem ex lacte & melle confectum iniici fecimus: & sequenti die electario à sebesten purgatus puer per egestiones vermes plures emisit, & tandem sanitatem obtinuit.

De duplici tertiana,

CVRATIO LXI.

Illicus Ioannis Guardij nobilis Florentini in autumno duplici tertiana corripiebatur: ad quem accedens ipse sexto iam ægritudinis elapso die, illico illi basilicã dextri brachij aperiri feci: sanguinisque vncias sex demere, ac syrupum hunc ebibere, ℞. Syrupi de endiuia vnciam vnam, de duabus radicibus vnciam mediam, aquarum endiuiæ, borraginis, acetosæ, añ. vnciam vnam. Misce, & quinquies iteretur. Cæterùm quum is difficulter clysteribus ex hiera, & diaphinicone paratis egereret, illis trochiscos alandaal iniici fecimus pondere dimidiatę drachmę, quibus aluus optimè respondebat: sed vrina postea aliquantulũ cõcocta apparente, nullo perturbante symptomate, hoc pharmacũ illi propinamus: quod habet, ℞. Diaphiniconis vnciã mediam, cõfectionis amech, electarij Indi, añ, drachmam vnam & mediam, electarij de psyllio drachmam vnam,

In decoctione senæ fiat potus vnus, & vna vnciola syrupi rosati solutiui dulcoretur, quo aluus respondit. Victus huic pullorum carnes in prandio erãt: potus verò vinum pauciferum albũ, & ideò albanũ dictum, quod aquâ magis infrigidare prima Centuria dixi, & hodie ita esse firmamus: quia corpus nostrum vinum hoc & magis humectat, & magis quàm aqua sua acerbitate infrigidat. Sed ij qui veram & solidiorem philosophiam ignorant, hæc non admittunt, Galeni fortè theoremati innixi, in quo ait, Omne vinum esse calidum, sed ij mea sententia Galenum non intelligunt, vt qui ignorant verã vini definitionẽ, quæ talis habetur: Vinum est succus ab vuis maturis extractus, depuratus & defecatus, ad multa conueniens. Cæterùm quũ vinũ hoc Albanum Longobardicum ab vuis maturis non extrahatur, sed potius acerbis & malè maturis, consequens est frigidum euadat, & vinorum cõmunium naturam non adipiscatur: id quod sciens Galenus in sua doctrina non semel dixit: nullum albũ vinum calidum est, vt libro duodecimo Methodi medendi capite quarto legitur ad hunc modum: Neque enim inuenias ex albo vinorum genere calidum vllum: desinat igitur vinosus ille in doctos ho-

mines maledicta profundere: quum nihil præter authoritatum aceruos congerere nouit: & ad ægrotum reuertamur, cui cœna nulla fere erat, quia in nocte febris eũ inuadebat: demum epotis syrupis aperientibus & iterato pharmaco sanatus est villanus hic, iuuenis robustus: qui iãdiu apud bellum egerat, & militis nomen adeptus erat: non enim rustici Italiæ vt Hispani inertes sunt.

De febre continua maligna, cum exanthematis, pulicari morbo dicto.

CVRATIO LXII.

PVer viduæ Brudorum annos natus sex, boni habitus, vigente autumno febri continua corripi cœpit: cui occurrens, & vidẽs neque syrupos, neq; medicamenta alia in potu admittere, vice carnis cydoneorum conditum ex sebesten pondere quinque drachmarum illi propinaui: quo optimè egessit, & intra tres dies sanitatẽ obtinuit. Elapsis verò decem diebus, in quibus multos comedit fructus, in eandem recidit febrem, & eam quidem malignam & malè morigeratam: ad quem denuo rediẽs diasebasten drachmas sex in aqua endiuiæ dissolutas dedi, quas illico à potu euomuit,

muit,& ea de causa nihil egessit: sed sequenti die bolum ex prædicto electario dare iussi,quo vermem vnum per superiora reiecit,per inferiora verò duos.Cæterũ sequenti die puer hic delirare cœpit,quo fit,vt ex communi brachij vena sanguinẽ ad vncias quinque demere iuberẽ:in quo die vesperi magis delirabat,imò per totã noctem sequentẽ nihil dormiuit,sed multa loquebatur:quarto verò die exanthemata per vniuersum corpus efflorueruñt, pulicare dictum symptoma : quæ maiori ex parte rubra,alia verò nigricantia appa rebant:cum quibus pulsus vtcunq; consta bant,& ea de causa cucurbitulas siccas sca pulis & costis numero quatuor admouere feci,& vesperi ani venis hirudinem vnã, quę inde multum sanguinis exhausit,imò post eius casum sanguis quoque inde mul tus effluxit:tunc sequenti nocte ex populeone vnguento inuncta sunt puero tem pora,frons,nares,& aurium interiora , & optimè dormiuit:imò & vires eius refectæ,& instauratæ sunt,vt optimè in aurora valere videretur.Cæterùm vesperi eiusdem diei quinti paruo quodam rigore puer oppressus est : quem secuta postea fuit febris per totam durans noctem,& ad finem vsque sexti diei septimo bis

ſudauit,non copioſè neq; per vniuerſum corpus, ſed per partes ſuperiores tantum ad imas thoracis: octauo omnia leuiora ſunt facta:nono ex electario mixtariorum vt ſuprà purgatus fuit:poſt quæ morbus in duplicem tertianam leuiorẽ lapſus eſt, & poſtea ex ſe ſanus eſt factus. Cæterùm poſt priores dies,quum morbus hic acutus & grauis eſſet vires citò deiiciens,ad eas reſpicere, & eas inſtaurare opus erat morbo tamen nõ neglecto:ac ea de cauſa illico ius pulli hordeo alteratum cum pulueribus vtriuſque coralli, margaritarum præparatarum,& boli Armeniaci orientalis bibebat,& aliquid pulli ipſius guſtabat:ſed potus cõmunis frigida erat iulepo mixta,aut granatorum vino:ſed interdiu iulepum longum bibebat,& ex cordialibus conditis parum edebat.

SCHOLIA.

IIs puerulis acutis & grauioribus morbis correptis,ſanguinis miſsionem per venæ ſectionem conuenire ſæpe diximus & inculcauimus, & indies audacius exequimur. Cæterùm in puero iſto ante pulicaris morbi apparitionem ſanguinis miſsio facta eſt:dein verò quia delirabat,& de phrenitide timor erat,duo machinati ſumus: alterùm,cucurbitulas ſcapulis morbo & delirio facientes:alterum delirio tantum,hirudinem ſcilicet

licet

licet ani venis admotam. Porrò aduertant medici, quòd vt post huius pulicaris morbi apparitionem venam secare, & sanguinē demere plerunque periculosum est, quia à circunferentia ad centrũ, hoc est à partibus exterioribus ad interiores fit humoris euocatio, ita aliquãdo plethora præcipuè vigente tutò & securè, pulicari ipso morbo apparente, sanguinis missio exerceri potest: neque minus huic euenit morbo, quàm cæteris exanthematis, variolis & morbilis dictis: post quorum apparitionem stante plethora omnes docti medici, sanguinis missionem fœcundam permittunt: dignoscitur vero plethora ab ægrotantis habitudine, lotio crasso & rubro, tũ quia symptomata praua instant. Item quia nondum euacuatio notatu digna antecessit, sed tunc sanguis cautè & non copiosè mitti debet.

De pleuritide,

CVRATIO LXIII.

Ir robustus & fortis, Crassus dictus, pleuritide correptus fuit: continuò febricitabat, tussiebat, difficulter respirabat, ad costas mendosas multũ dolebat. & supra alterũ latus decubitus illi difficilimus erat, vt inflãmationē internã costas velãtē mē

branam occupare dicendum sit. Huic occurrẽs ipse ex interna eiusdem brachij locum affectum respicientis sanguinis librã integram demere feci,& locum affectum ex fomento foueri,ac vnguento pectorali illini. Cæterùm syrupos ex violis & ziziphis ebibebat,& arteriaca medicamenta leuiora accipiebat:quæ comedebat,illico hic euomebat:nihil spuebat,sed sicca tussi cruciabatur:vrinam turbidam,crassam,& rubricantem emittebat,& cum iis insomnis erat,sed viribus vtcunque constabat: qua de re in aurora ex eadem pertusa vena sanguinis octo vncias iterũ chirurgus extraheret,cõmendaui:sed chirurgus fortè imperitia sua tres tantum extraxit:quẽ cum vesperi notarem corruptione ingẽti affectum,& putrefactum, iterum repetita fuit meis mandatis sanguinis missio ex eodem vulnere ad libram mediam: & tunc melius habere cœpit, & vrina clarior euasit,& screatus facilius reddebantur,& vẽtriculus(paucis illi admotis) cibos retinebat:instabat autem frigus,& mingere cœpit.Interiectis porrò vno vel altero die vrina vt primò reddita est,& febris vigebat,& tussis sicca apparuit: sed tũc decoctũ pectorale tepidũ sæpe ebibebat: & pharmacum leniens illi propinauimus,

uimus, & tandem paulatim conualeſcere cœpit, donec integram conſecutus eſt ſanitatem. Caueant tamen inſcij, ne ſua fœda verborum colluuie dicant, morbi cruditatem tandiu perdurare ob ſanguinis extracti in hoc niuoſo tempore multitudinem.

De *febre*,

CVRATIO LXIIII.

Piſtrix quæ ad portum agebat, & inde ad caput montis delata eſt, febri continua, quæ noctu affligebat magis, vexabatur: hæc quũ puerum ſeptem menſium lactaret, & illi menſtruorum vna vel altera gutta appareret, pedis ſaphenam venam ſecare feci, & ſanguinẽ ad vncias ſex demere, & ſyrupum hunc ebibere.

℞. Syrupi de duabus radicibus vnciam vnam, de endiuia vnciam mediam, aquarum aſparagi, fœniculi, endiuiæ, añ. vnciã vnam. Miſce: porrò vt venter reſpõderet, nobis cura erat. Cæterùm quum morbus perſeueraret, ex brachij dextri baſilica vena ſanguinis vncias quinque extrahi fecimus: demum in lotio nubecula apparente pharmacum purgatorium illi dedimus, cuius portionem vomuit, reliqua verò in-

tus manens exactè opus confecit, & tunc breui sanata est: eius tamẽ ventriculus ex cerato ab aromatis confecto, & applicito illi roboratus est.

De electario quodam restaurante: quo multi à morbis refecti sunt, & instaurati,

CVRATIO LXV.

AEgrotantes varij, qui imbecilles erant, & refici indigebant, hoc restaurante & reficiente electario instaurati sunt: quod habet, ℞. Seminum quatuor maiorũ frigidorum, añ. vnciam vnam, amygdalarũ dulcium mundatarum, sebesten, pistachiorum, añ. vnciam vnam & mediam, seminis papaueris albi vnciam vnam, passularum ex Corintho aqua calida lotarum vncias duas, sacchari buglossati, sacchari borraginati, añ. vncias duas, specierũ diarhodonis abbatis, specierum diamargaritonis frigidi, añ. drachmam vnam, sacchari Candi, penidiarum, añ. vnciam vnam; sacchari albissimi libram vnam & mediam, carnis caponis vncias sex, ad ignem secundum artem fiat electarium, vel confectio in morsulis ad formam pinosaccharati, cui

cui addere vel minuere poteris pro intentionis tuæ ratione.

De ingenti & crudeli uentriculi dolore, cum bilis amaræ, & aliorum humorum uomitu,

CVRATIO LXVI.

SAlomon à Camarino, vir annos natus quadraginta, temperatura biliosa, exusta, iandiu est, grauissimo & sæuissimo oris ventriculi dolore per interualla cruciabatur: ad quem dolorem vomitus humoris amarissimi consequebatur, cũ quibus vrina adeò intensi lutei coloris erat, vt ad nigredinem sæpe vergere videretur: intense sitiebat, & aliquando febricitabat: pro quo curando plures medici accersiti sunt, qui vno consensu res calidas, vtpote, vt ipsi putabant, contra morbum frigidum propinabant: sed nõ nisi patientis detrimento, vt qui peius semper sentiebat, & grauius torquebatur. Ad eũ igitur ipse superueniens considerans hominis temperiem, humorem exeretum, ac morbi ipsius naturam, & noxas à rebus calidis admotis & ebibitis contractas, iu-

dico morbum hunc malam esse iecinoris intemperiem calidam, & præcipuè concauæ partis: quanquam fieri nequeat vt concaua affecta conuexa quoque non afficiatur: ob quam intemperiem iecur multam gignit bilem, quam postea ad os ventriculi debilius factum transmittit, vnde dolor ingens oritur: & consequens natura irritata per vomitũ prædictum remittit humorẽ, rarò verò per secessum. Hunc igitur ægrotantem in paroxysmo comperiens, sic contra morbum orsus sum, & primò clysteri sequente. ℞. Hordei, parietariæ, branchæ vrsinæ, maluarum, violarum, añ. manipulum vnum: In aqua fiat decoctio sufficiens, facta colatura,

℞. Prædicti decocti libram vnam & mediam, olei rosacei, violacei, mellis, violacei, añ. vnciam vnam & mediam, cassiæ extractæ vnciam vnam, salis drachmam vnam, Misce, fiat clyster: quem ferè per totam noctem retinuit, & nihil egessit. Cæterùm quia eo die multũ vomuerat, à vomitorio medicamẽto abstinuimus, & iulepum hoc illi bibendum dedimus per interualla: quod habet, ℞. Tamarindorũ subtiliter incisorum vnciam vnam, in libris tribus aquæ endiuiæ fiat leuis ebullitio: cui adde syrupi rosacei simplicis, de

cicor

cicorea simpl.añ. vnciam vnam, misce, & per manicã traiiciatur: ex quo iulepo ad subitum bibat. Cæterùm etsi morbus sanguinis missionem exposceret, quia tamē æger debilis erat, & valde anxius, & hyēs rigida vigebat, eam prætermisimus: clysteribus tamē sæpè vtebamur. Porrò iecur fomento hoc fouebatur, quod habet,

℞. Rosarum rubearum, cicoreæ, endiuię, hordei, lichenis herbę, acetosæ. añ. manipulum vnum. In libris xij. aquæ fiat decoctio sufficiens: cui adde olei rosacei, violacei, añ. vncias duas: aceti rosacei vnciam vnam & mediam. Misce, & spongia aut filtro iecur foueatur, & linteo abstersum vnguento hoc illinebatur. ℞. Vnguēti santalini vnciam vnam, pulueris rosarum rubearum drachmam vnam, absinthij drachmam mediã, succi cicoreæ vnciam vnã & mediam, olei rosarum vnciam vnam, cum pauca cera alba ad ignem misce: fiat vnguentum, quo inungatur iecur, & os ventriculi: sed portiunculæ vnguenti, quo inungebatur os ventriculi, mastichis parum indebatur: neque minus æger diacodium simplex comedebat, quod ex decocto capitum papaueris & saccharo tãtum rotularum figura cõficitur. Habet autem rotula, siue orbiculus vnus plus minus

drachmam: iis enim sequenti die melius habere dixit: & sequēti nocte optimè dormiuit, adeò vt multis antea diebus nunquam tam bene dormiuisse dixerit. Victus huic ius capi erat, aut pantella ex eodem iure parata, cum semine mellonis: sed postea ipsius capi carnes erant, & pyrum sub cineribus coctum: suaserā autem homini, vt res fugeret calidas, & frigidas aliquali stipticitate præditas comederet: quales sunt pyrū & eius conditum saccharo concinnatum, mespila, sorba, sed hæc in fine cibi: ex herbis laudabam endiuiam, cicoream, lactucam, & iis similes: ex leguminibus, ius cicerum concedi potest, oriza, far, & cætera similia. sed lentes & si concedi possent, adeò tamē sunt aliorum morborum & symptomatum effectrices, vt eas præterire consultius sit. Ex alitibus potius domesticas, quàm syluestres commendo, præcipuè capum, gallinam, & pullos gallinaceos: ex quadrupedibus hœdum, veruecem, ac vitulum: sed carnes porcinas in hoc casu summopere laudarem, præcipuè porci pedes, & lumbi partes: sed quum hæ huic per suam religionem sint vetitæ, aliis concedantur. Vinum in prandio & cœna admittebatur, leue tamen quod ex aqua & musto æquis

portionibus hîc Anconę parari solet, vocatū lora, & acerbū maiori ex parte est: interdiu verò elapsis quatuor horis à prandio, aquam quàm vinum potius biberet, consulebam. Quarto die diacydonitis purgatorij vnciam vnam huic propinauimus: quo bis absque dolore & anxietate vlla egesſit, ita multa humorosa, biliosa & crocea, vt mirum esset. Cæterùm post secundum secessum ita dolore cœpit cruciari, vt ad Philonium & alia opiata deuenire opus fuerit: sed primò clysteribus vsi sumus: dein aquam hordei in potu dedimus, sed foris quoq; multa applicita sunt sed absque iuuamento aliquo, quum magis & magis dolor ipsum cruciaret: qua de re ad Philonium prædictum, & Nicolai requiem, & similia opiata deuenimus, quæ illi potanda obtulimus: post quorum assumptionem dolor quieuit, & totam noctem dormiuit. In aurora verò sua sponte bis egesſit, nō nisi humorosa, crocea, cum quibusdam strigmentis viscidis, intestinorum ramentis respōdentibus: tunc verò ab omni opere destitimus, & interiectis tribus diebus ad aquam lactis peruenimus: quam huic viro more antiquorum per decem dies ebibendam dedimus, & sanus euasit, & hodie pancraticè habet.

Datur autem aqua lactis antiquorũ more, eo modo quo hodie thermarum aquæ bibuntur pondere quatuor vel quinque heminarum, librarum dictarum, vt prioribus Centuriis prolixius dixi.

De herpete miliari,

CVRATIO LXVII.

Acobus ex Galicia, iuuenis annos natus viginti quinq; mense Decembri in herpetas miliares incidit, quæ costas & pectoris læuam partem occupabãt: pro quibus tollendis illico ægrotãti pharmacum bilem præcipuè & aliquãtulum pituitam purgans propinauimus: ex bile autem, & pauca mixta pituita miliaria hæc vlcuscula oriri alias dixi. Cæterùm supra vlcuscula hæc vnguento plũbeo & albo camphorato mixtè admoto breui delituerunt: intus tamẽ ad pectus ęger dolebat, & multũ angustiabatur: sed tũc hirudines ani venis admotæ sunt, quæ sanguinis multũ suxerunt: & postea ebibitis syrupis acetosi simplici, & de endiuia, ac deuoratis catapotiis ex aloe, & aggregatiuis cum agarico, ex integro tunc sanatus est. Porrò nunc mense Decembri anno 1553. in thoracis similem dolorem relapsus est, quem nunc in-

uiſo & tracto, neque extrà quicquam vl-cuſculorum apparet.

De lippitudine, ſiue ophthalmia: hoc eſt inflammatione albi oculi, cũ dolore ipſius oculi & frontis parte,

CVRATIO LXVIII.

Bſque procatarctica cauſa, externa dicta, filia illius qui vinũ vendit, puella nata annos ſeptemdecim, ſanguinea, obeſa obeſitate quidẽ carnoſa, in ophthalmiam incidit. Eſt autẽ ophthalmia Græcis morbus, Romanis lippitudo dictus, in quo oculi albũ rubet: hoc eſt membrana adnata, ſiue coniunctiua dicta, inflãmatione affecta eſt, & tunc extolluntur cilia, & ſinè dolore palpebræ coniungi nequeunt. Cæterùm quum morbus hic à variis humoribus fieri ſoleat, in hac tamen puella à plenitudine vniuerſum corpus grauante ortum traxit: quod dignoſcebatur, quia tunica ſiue membrana coniunctiua dicta, quæ natura alba eſt, ob ſanguinis confluxum rubra apparet, ſimulq; ob habitum totius corporis, & ipſius colorem, ac ante

habitum victũ, non minus ex dolore oculi, & partiũ illi circumuicinarũ & maxima tensione, simulq; lacrymarum feruidarum copia, hoc percipiebatur. Curaturi igitur nos puellam hãc, primò subtili admodum constituto victus ordine prout expedit, à sanguinis missione auspicati sumus illius præcipuè venæ oculũ affectum respicientis, quam cephalicam siue capitalem appellamus, ex qua sanguinis integram libram minui fecimus, & syrupum hunc ebibere. ℞. Syrupi rosacei simplicis, acetosi simplic. de endiuia, añ. vnciam mediam, aquarum endiuiæ, buglossi, acetosæ, añ. vnciã vnam. Misce, & quinquies iteretur. Porrò quum syrupos bibebat, fomento quodam leuiori oculum lauabat, quod ita habet, ℞. Rosarum, maluarũ, fœnugræci optimè lauati, añ. pugillum vnum, in libris duabus aquæ fiat decoctio sufficiens, & excolato decocto spõgia imbuta fiat fomentum, & postea linteo absterso oculo album oui aqua rosacea exceptum, & bene concussum, exceptum linteis illi admoue: ebibitis verò syrupis catapotia hæc deglutiuit. ℞. Pilularum cochiarum, de luce maiorum, aurearum, aggregatiuarum, añ. scriptulum vnum, diagridij grana quinque, cum syrupo ro-

ſaceo, fiant pilulæ quinque, inaurentur: capiat hora ſecunda poſt mediam noctem. Tunc verò eius caput attrectans in eo vlcuſcula emanantia comperio, quæ à morbo Gallico originem traherẽt in dubium vertebatur, Tunc verò apozemate hoc vſa eſt, ℞. Borraginis, lupulorum, fumiterræ, ana, manipulum vnum, polypodij quercini recentis, foliorum ſenæ, ana, vnciam vnam, hordei integri pugillum medium, corticum mirobalanorum citrinorum, Indorum, ana, vnciam vnam, paſſarum de Corintho vncias tres. In libris quinque aquæ fiat decoctio, quouſq; maneant libre tres: facta colatura ac expreſsione, adde ſyrupi de fumoterræ vncias quatuor. Miſce, fiat apozema, de quo in aurora ſingulis dieb⁹ ſingulas octo vncias bibat: quo ex integro epoto, iterum catapotia deglutiuit, & optimè purgata fuit: tunc collyrio albo & viridi vſa fuimus, ac altero ex aloe, lota & tutia præparata. Cæterùm quum bene per tres vel quatuor dies valeret, denuo fluxio reuertebatur, & inflammatio pullulabat, tandem ad laqueum ſupra nucham deuenimus, & optimè valuit.

SCHOLIA.

Solebat enim Galenus in iis oculorũ fluxionibus venas, aut frontis arterias incidere, quũ præcipuè per vasa imbecilia, & superficialia fluxio fiebat, quòd si per vasa longè altius quàm sectioni deceret fluxiones percurrerẽt. tũc eas difficiles curatu Galenus iudicabat. sed nos ad laqueum supra nucham eo tempore confugimus. Tu verò, vt rem ex toto teneas, Galenum lege libro decimotertio Methodi med. prope finem, quo nemo neq; clarius, neq; vberius rem hanc prosecutus est. Plura verò si de hac re tenere cupis, lege Hippo. lib. sexto Aphor, & eius enarratorem Galen. aphor. xxxj. vbi inquit: Dolores oculorũ, meri potio, aut balneum, aut fomẽtum, aut venæ sectio, aut medicamentum epotum soluit. Mitto Iesum quendam Hebræum, qui de oculorum affectionibus libellum admodum doctè scripsit, velut ii librũ Galeno attributũ, cui titul. est De oculis, à Demetrio translatũ, nõ minus ac alios varios Arabas, q de hac tractatiõe multa scriptitarũt.

De morbo Gallico repente eueniente, simulq; de uarijs alijs affectionibus ipsum comitantibus, CVR. LXIX.

Euerendus monachus ordinis prædicatorij quum virgam tumentem & inflatam haberet, & eius glans à preputio denudari

dari non posset, multis remediis frustra præparatis in capitis ingentem dolorem incidit: ad quem accedens ipse, & prædicta considerans eius caput attrecto, ac vlcuscula recens nata in eo & mento comperio, non minus ac in fronte tumorem magnũ, vnde hunc in morbum Gallicum lapsum esse deprehendi, & eo magis quia gonorrhœam patiebatur. Omnia igitur prædicta considerans ipse in homine triginta annos nato, illico ob vrgentem capitis dolorem catapotia hæc deglutienda dedi, febri autem carebat. ℞. Pilularum de fumoterræ drachmam vnam, cochiarum scriptulum vnũ, diagridij grana quinq; cum syrupo de fumoterræ, formentur pilulæ quinque, & inaurentur, capiat quarta hora ante auroram: post quas dolor capitis illico leuatus fuit: sed sequentibus diebus denuo dolor rediit, & tunc ano hirudines duæ admotæ sunt: quæ multum sanguinis suxerunt: & postea scapulis cucurbitulæ cute secta affixæ, & interea syrupos hos bibebat, qui ex fumoterræ & epithymo cõponuntur, adiecto decocto senæ: post quos iterum catapotia ex nitro Alexandri cum de fumoterræ mixta, deglutiuit, & eis melius aliquãtulum habuit. Cæterùm quum glandem denudare nõ posset, per siphonẽ

aquam viridem Lafranci iniiciebat chirurgus: quia intus latitabant vlcera, & extra ita præputij labra obdurnerant, vt in gangrenam venire timor esset: neque enim foris defuit emplastrorum admotio, tum emollientium, tum etiam resoluendi vim habentium: vt fieri solet: primò decocto maluæ, branchæ vrsinæ, adiecto multo butyro, aut oleo amygdalarũ dulcium, membrum fouendo. Sed inter ea vim resoluẽdi habentia emplastrum hoc fuit. ℞. Farinæ hordei, fabarũ, orobi, añ. vnciam vnam, furfurum tritici pugillum vnum, cum oxymelite, misce, fiat emplastrum. Sed quum hæc absq; fructu admota essent, ad aquam argentariorum peruenimus: quæ quoque parum valuit: tandem ad præputij incisionem deuenire opus fuit: quo reciso visus est callus in eo durus admodum, & intra callum foramen exiguum, per quod vrina fluitabat: tandem epoto decocto ligni guaiaci ad triginta dies, in quibus catapotia ter repetita sunt, hic sanus euasit: quo decocto frontis tumorem æger sæpe lauabat, linteoláque eo imbuta illi admouebat, Sed tunc Rochus presbyter eodem ferè morbo laborabat, & vxor lapicidæ, quæ ad caput montis agebat, quos omnes Hamisius chirurgus nostris mandatis, vt de-

cebat,

decebat,tractabat. Olim autem Galenus artem chirurgicam propriis exercebat manibus,sed postquam Romam venit anno ætatis suæ trigesimosecundo,vt commentario primo in librum De articulis meminit,ab opera manuali destitit, munus hoc chirurgicis committendo, vt libro sexto Methodi medendi prope finem memoriæ mandauit.Callebat nanq; Galenus chirurgicam artem,vt qui omnes medicinæ partes exactè tenebat,& eas tanquam sibi pedissequas conciliauerat:quam, quum opus erat,exercebat:sciens vtique deorum filios hanc artis curatoriæ mediciuæ partem quoque exercuisse. Quis enim non nouit Podalirium,& Machaona, si modo Homero,vt cum Plinio dicamus,scientiarum omnium parenti fidem dederimus, Aesculapij filios sub Agamemnone Græcis auxilium Traiano in bello,artem chirurgicam exercendo præstitisse magnum? Infelix nanq; medicus ille dicendus est,qui quum doctoris nomine glorietur,ea tamen quæ eius minister exercere nouit, ille ignorat:si quādo tamen doctor physicus ea,quę ministri exercent, operatus fuerit, id non vt doctor,sed vt artis minister operat⁹ erit: & tanquam nauis rector iudicabitur, qui remigare nouit,& malum scandere: neq;

hæc tantum nouit, sed ea, & alia similia, quæ ad nautas pertinent, quando potissimum opus est, exercet & operatur: neque minus ac rex vel imperator habebitur, qui militis officio plerunque fungitur. Quæ omnia quum approbet Galenus medicinæ ditissimus oceanus, ita cōmētario quinto in librum sextum De morbis vulgari. enarratione prima prosequitur dicens: Quam enim proportionē architectus ad alios fabricatores, fabros, cæterosq; artifices, quibus ipse præest, eandem habet medicus ad suos ministros: isti verò sunt herbarij, vnguentarij, coqui, cataplasmatum confectores, fomenta administrātes: item qui clysteres infundunt, qui scarificāt, qui venam incidunt, qui cucurbitulas affigūt, Quòd si nos & hæc didicerimus, atq; etiā moliamur, similes erimus gubernatori, qui remigādi quoq; peritus sit, quiq; summum nauis malum expeditè ascendere, & reliqua munia obire, quæ ipsi nautæ faciunt, nouit, atque facit. Multi nanque imperatores arcu vti, iacula vibrare, cominusq; gladio aut hasta pugnare sciunt, & id ipsum etiam agunt, necnon reges: sed non quomodo imperator erat Alexander Macedo, aut eius pater Philippus, hæc militaria munera præstabant, sed per alias

quasd

quasdam artes imperatoriæ ac regiæ ministras: sic igitur quatenus medici sumus, cuiuscunque auxilij qualitatem, quantitatem, occasionem, atque vtēdi modum callemus: vt verò cędimus venam, cucurbitulas apponimus, & alia manib⁹ operamur, iam ministri sumus. Quare medica ars medicis dignitate antecellit: medicus verò artibus ministrantibus, illæ ministris, ministri aliis artibus sibi instrumenta & materias parantibus: illæ autem artificibus per eas operantibus, artifices materiis ac instrumentis præparatis.

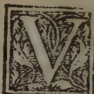
SCHOLIA.

Reuerendus hic monachus omnia quæ ad morbum Gallicum faciūt, patiebatur: nam in eo soluta cōtinuitas ab exustis humoribus per contagium in cōcubitu genita reperiebatur: quæ à malignis quibusdam pustulis incipiens pudendorum præcipuè, caput postea, & exteriores corporis partes infecit, nō sine pilorum aliquali decidentia, quæ affectio si veterascit, intimas partes ingreditur, & articulos occupat, & circa eos & caput ac ossa, noctu præcipuè dolores facit, veluti abscessus duros, vlcera pessima, & ossium vitia: quæ omnia morbi Gallici definitioni rectè conueniunt. Gonorrhea, quam monachus hic patiebatur, tametsi à Galeno, & medicis post eum definiatur, seminis assidua profusio, & inuita ob,

imbecillitatem retentricis facultatis in seminariis vasis eueniens, scire licet, semen hîc à Galeno & medicis, nō pro genitali semine prolifico & inculpato accipi: quia si esset, impoßibile videtur, vt homo per tātum tempus perduraret, præcipuè tā aßidua seminis profusione, quā ad tres & quatuor annos homine rectè valente perseuerare sæpe notauimus: qui impoßibile tandiu esset perdurare, si modo semen optimum esset: vt ex iis, qui plus iusto coëant, docti euadimus, qui breui imbecilles, graciles, ac consumpti redditi tabescunt. & moriuntur. De ea verò gonorrhœa quæ ob plenitudinem fit, vel ob spermaticorum vasorum conuulsionem, quam epileptici, dum conuelluntur semen exprimēdo, patiuntur, alibi loquemur. Nouistis autē gonorrhœā tribus modis fieri, aut imbecillitate vasorum seminalium, quæ plerunque iis, qui multum coëunt, euenit: aut colluuione benignorum recrementorum: quæ rarò euenit, nisi iis, qui Cereri & Baccho indulgent, & cum Venere nullum commercium habent: tertio ob vasorum seminalium conuulsionē, vt epilepticis euenire diximus.

Docetur quomodo medicamentum epotum, & breui euomitum operetur, & euacuet,

CVRATIO LXX.

Ir cui pharmacũ purgatorium propinatum eſt,parum eum retinuit,imò aſsiſtentium iudicio multo magis euomuit,quàm in pharmaco habebatur: nihilominus tamen eo die ita bene purgatus eſt,ac ſi pharmacum retinuiſſet.Quæritis vndénam euacuatio hæc orta eſt, & an ab agitatione, & turbatione in ipſius pharmaci expulſione habita,vel aliqua alia re euenerit ſimili? Ego verò,vt qui ſecunda Centuria huic quæſito reſponſum dedi,nunc breuius reſpondebo.Galenus libris De elementis:& De facul,naturalibus,& tertio ſimpl.med. capite 24.& ſæpe alibi:& ante eum Hippocrates libro,ſeu magis fundamento totius naturalis philoſophiæ,cui titulus eſt, De natura humana,dicũt,medicamentum purgatorium attrahere ad ſe humorem, ob quaudam ſimilitudinem habitam inter humorem attractum & ipſum medicamentum attrahens:vt latius Fracaſtorius Veronenſis vir omnium conſenſu doctiſsimus,libello ſuo cui titulum fecit De antipathia,& ſympathia,diffusè probauit : ſed in medicamento potentia , ſiue actiuitas maior eſt,quàm in humore : vnde humor attrahitur ab ipſo medicamento , & non medicamentum ab ipſo humore : & hanc

ſimilitudinem,ſiue medicamenti actiuitatem, Galenus ſæpe virtutem ſpecificam appellare ſolet: quanquam aliquando cœleſtem vim,ſpecificam formam, ſiue virtutem ſpecificam quoque vocet,vt quum de lapide ſanguinem ſiſtente,libro nono De facultatibus ſimpl.med.agit,dicẽs, vbi de lapidibus in genere agit:Nam facultates, quæ proprietatis totius ſubſtãtiæ ratione inſunt,à methodo ſunt atq; ratione alienæ,& per ſolam experientiam noſcuntur: nam cur hic lapis tacto vulnere vnde ſanguis prorũpit,curſum eius reprimat,haud nouimus. Iis enim præſcitis ad quæſitum reſpondeo,quòd quando medicina reducitur de potentia ad actum, tunc actione calidi innati partes ſubtiliores medicinæ cõſurgunt,quæ per venas & arterias ac meatus ad humores euacuandos perueniunt, vt proximiores facti,facilius eos humores dictos deponant,expultrice membrorum interueniente facultate:ſic enim Centuria ſecunda olim huic quæſito reſponſum dedi.Sed nũc memoriæ occurrit longè aliud reſponſum olim à me datum,quum publicè Sanctarenæ iuuenis ego,abhinc viginti & amplius annis,magna ſpectante hominum literatorum concione,apud cœnobium diui Dominici ab Alto cõcluſiones

varias

varias publicè ſuſtinerẽ, eo anno quo rex hic Ioannes tertius elapſis nõnullis annis poſt terræ motus horribilis euentũ Vlyſſipponæ, & regioni ei circũuicinæ, apud Almerinum oppidum agebat, & vniuerſa eius curia Sanċterenæ erat. Diſtat autem Almerinum à Sanċterena, nobili apud Luſitanos oppido cum quauis opulenta ciuitate conferendo, quarto lapide, intercurrẽte Tago aurifero flumine, qui Sanċterenam pręterlabitur, & eius campos fertiles irrigat: de quibus Plinius ob eorum amœnitatẽ: & aëris clemẽtiam ac temperiem, libro oċtauo Naturalis ſuæ hiſtoriæ cap. quadrageſimoſecũdo, in quo de equorum natura diſſerit, inquit: Conſtat in Luſitania circa Olyſsipponam oppidum, & Tagum amnem, equas fauonio flante obuerſas animalem concipere ſpiritum, idque partum fieri, & gigni perniciſsimum, ita ſed triennium vitæ non excedere: cuius rei antea libro quarto prædiċti voluminis capite vigeſimo ſecundo meminerat, & poſtea libro ſextodecimo, capite vigeſimoquinto memoriæ iterum commendauit, ſed hæc quaſi per excurſum ſint diċta, & reſponſum tale habetur ex Galeni diċtis erutum, quod quemadmodum pharmacum purgatorium per ſe totum potẽs erat

ad se humores trahere,& eos euacuare:ita euomito pharmaco eius subtiliores partes manentes, imbecilles & impotentes redditæ,ab humoribus, qui pharmacum respiciebant attrahuntur:quia vt antea in ipso pharmaco integro potentia & actiuitas erat ad humores regulandos,& ad se trahẽdos,ita pharmaco euomito eius subtiles partes relictæ,si quę sunt,ab humoribus trahuntur,& vincũtur.Cæterùm quũ pharmaci partes subtiles & humores peccantes simul iuncti comperti sint,natura grauari & irritari incipit,ac expultrix facultas suo fungens officio humores cum partibus pharmaci simul expellit & detrudit,vnde euacuatio consequitur ampla & perfecta:quæ sanè responsio hodie summè doctis arridet,& placet, & eo magis quia ex Galeni dictis deducta sit. Scire tamen medicum oportet, quòd multis de causis medicamẽtum prauos commouet humores,sed non euacuat:prima ob ipsius actionem remissam,& debilẽ:secunda ob materiam expelli contumacem,quæ commouetur quidem,sed expulsioni resistit,& latius in corpore spargitur,& increscit,vel ob imbecillam sumentis virtutẽ non potentem in medicamentum agere:quo fit, vt neque medicamentum in virtutem &

natu

naturam agat: vel ob flatus crassos medicamentum subleuantes, & in poros corporis impingentes (vnde febres putridæ, syncopis & mors festina) vel ob facultatis expultricis imbecillitatem, vel ob meatus, per quos vacuandũ est, obstructos aut constipatos, vt theoremate tertio libri primi Mesues dixit, quẽ Syluius Parisiensis, medicus doctissimus, & elegantissimus superioribus annis Latinissimum, & ab eluuie sordida tersum, ac purum in lucẽ, elegantioris & solidioris medicinæ iuuãdæ gratia misit, cuius conatus felicitet Deus maximus, vt Auicennam quoq; similem reddat, & in lucem ad omnium vtilitatẽ mittat. Est sanè Auicennæ opus, vt vastum, ita impeditum, & caligine obscura obsitum, altero Galeno, vt à mendis & erroribus purgatum in totum restituatur, indigens. Cæterum, vt ad institutum nostrum reuertamur, scire quoque decet, quibusnam de causis medicamentum purgatorium vomitum, & animæ subuersionem excitat, quas omnes felicissimè prosequitur idem Mesues prædicto theoremate, quum de medicamento illegitimè & molestè vacuante agit, non minus ac eas, ob quas hypercatharsis, hoc est medicamento purgante vacuatio immodica fiat, quas ex

Galeni lib.tertio De facult.simpl.med.capite 26. & 27. deprompsit, & eas omnes medicus artem exercens ante oculos teneat decet: vt Centuria prima memoriæ commendaui.

De quodam animam agente, & oremone laborante: simulq; de altero simili, qui quum bibebat, quasi ex alto potus caderet, intus sonabat,

CVRATIO LXXI.

Ir qui ad rupes diui Cyriaci ægrotabant, & diuturna dysenteria laborabat, à multis mihi commendatus est. Cæterùm quum ad ipsum perueni, eum oremone laborare inueni: qua de re præsagio habito, quòd is intra paucos dies, ne dixerim horas, moriturus esset, aquam destillatitiam ex capo bibendã dare iussi: qui, vt postea percepi breui vitã egit. Porrò eo tempore quum ad alterum diuerterẽ diu febricitantem, & male habentẽ, quum bibebat, quasi ex alto potus caderet, intus sonabat, percepi: proinde hunc breui quoq; moriturũ dixi, quãdo signũ hoc mortis certũ est ꝑsagiũ, vt ex Hippocrate lib.7. De morbis populariter vagantibus percipitur, vbi de Chartado, & Cidis filio sermonem habet

De mu

De mulieribus parientibus,

CVRATIO LXXII.

Vlieres quæ mense Decembri Anconæ peperere, omnes masculos habuerunt, si quę tamen puellam peperit, illico illi puella moriebatur: cōtrario verò omnia mense Ianuario sequenti, anni 1553. euenerunt, quum omnes fœminas peperere: si qua tamen masculum peperit, illico puer aut moriebatur, aut gracilis & imbecillis erat: nonnullæ tamen mulierum octimestres hoc eodem mense ex masculo abortierunt.

SCHOLIA.

Mulieres parientes mense Decembri, cur masculos peperere: quæ verò mēse Ianuario, fœminas, causam reddere difficilè sanè est, ad influxus forte cœlestes recurrendum esse quis autumarit: sed cur octimestris fœtus non viuit, id in causa est, vt refert Hippocrates libro De octimestri partu, & Picus Mirandulanus contra astrologos maximè adnotat, quia mulieres octauo mense afflictiones semper patiuntur, & consequēter in vtero materno pueri affliguntur: vnde si hac afflictione pueri detenti altera, quæ partus tempore euenit, affligantur, eos mori necessario est, sic enim prædicti libri initio Hippocrates ait: De octimestri partu sic sentio, impos-

sibile esse vt duas consequenter succedentes afflictiones pueri ferre possint, & propterea octimestres non superstites manere, cõtingit enim ipsos consequenter affligi, tum ea quæ in vtero fit afflictione, tum ea, quæ in partu accidit, & ob id nullus octimestris vitalis est. Hanc autem rationẽ libro De septimestri partu idem Hippocrates primo, sed longis verbis astruxit, vt eam Hippocratis esse non sit ambigendum. Huic subiungenda est altera ex libro De carnibus ratio, vbi hominem in septem diebus perfici, & vitam habere probat: primò experimento, quia intra hos dies septem meretrices publicè conceptum perdunt, qui postea tanquam caruncula elabitur, quam carunculam in aquam frigidam coniectam si exactè conspexeris, omnia mẽbra habere reperies, vt Hippocrates ipse quoq; expertus fuit in mulieris sibi familiaris famula cantrice, magnæ existimationis, libro De natura pueri, siue fœtus, vnde septem diebus hominem perfici dicendum est: quod etiam ex hoc manifestum redditur, quia homo per septem dies tantum absque cibo & potu perdurare potest, tertiò quod hominis liniamentum septem diebus compleatur, ex hoc manifestũ euadit, quia puer septimestri partu natus, pro ratione natus est, & viuit, & rationem talis habet, & numerum ad hebdomadas, ac septenarium exactum. In octimestri autem natus nullus vnquam vixit, quia nihil horum habet: ita enim

octauus

octauus mensis imperfectus, ac imminutus habetur, sicut dies octauus inter decretorios, vt quoq; Hippocrates innuere videtur libro De septimestri partu: item, ita habetur octauus mensis prægnantibus, sicut nox difficilis & laboriosa ijs quibus crisis die sequenti futura est. Cæterùm astrologi ijs alteram addunt rationem à planetis desumptam dicentes, Saturnum supremum & primum plenetarum genituram primo fouere, & suo aspectu, ac siccitate eam condensare, ac in corpus redigere: post quem secundo mense Iupiter ipsum fœtum respicit: tertio, Mars, quarto Sol, quinto Venus, sexto Mercurius, septimo Luna, octauo verò iterũ Saturnus: qui quum vitæ sua frigiditate & siccitate hostis sit, fœtui contrariatur, neq; eum vitalem esse desinit: hæc verò pro dubio proposito diluendo sufficiant. Cætera verò varia huic rei facientia, etiam à signis zodiaci desumpta, consultò præterimus: quæ curiosus lector apud autores legere poterit, præcipuè apud Hippocratem & eiusdem enarratorem: sed ex iunioribus legere ne pigeat Leonardum Fuchsium Germanum, commentarijs suis in librum sextũ Hippocratis De morbis vulgaribus, & Hieronymum Cardanum Mediolanensem, libro suarũ contradictionum. Cæterum quum hæc & similia obseruabamus Diuus Petrus à Toleto in Neapolitano regno prorex cum eius filio Diuo Gartia magnis copijs, & ingẽti nauali apparatu

contra Senarum ciuitatem venere, obnixè defendente eam Hippolyto Estensi Cardinali Ferrariæ amplißimo, ac vice Galliarũ regis in Italia prorege, & Carolus quintus imperator obsidionem à Mediomatricibus ciuitate Lotharingiæ præcipua, deposuit.

De erysipelate ulceroso, faciem & oculi dextri uniuersam regionem præhendente,

CVRATIO LXXIII.

Filia Falconis, nata annos duodecim, erysipelate vlceroso faciem & vniuersam oculi dextri regionem cum ingenti pruritu prehendente fœdabatur: ad quam accitus ipse, & illico à propinato bolo ex flore extracto à casšia fistulari, vnguentum hoc illi supra locum affectum apponi feci, quod habet ℞. Vnguenti de plumbo vnciam vnam & mediam, albi camphorati vnciam vnam, populeonis vnciam mediam, opij grana tria, camphoræ scriptulum vnum, cum aceto acerrimo misce, & in mortario plumbeo optimè tractetur, quoad mellis crasšioris corpusculum acquirat. Cæterùm sequenti die syrupos hos ebibere cœpit. ℞. Syrupi rosati simplicis, de succo acetosæ, de cicorea, ana vnciam

me

mediam, aquarum lactucæ, endiuiæ, acetosæ, añ. vnciam vnã. Misce, fiat syrupus, quem per sex dies ebibit: & postea ex rhabarbaro & catholico electario pharmacũ concinnatum ebibit: quo multa purgari debita, purgata sunt: & postea ad errhyna medicamenta deuenimus, scilicet succum radicis, & foliorum syclæ & maioranæ, qui potissimũ per eam narium partẽ iniiciebatur, quæ sacrum ignẽ respiciebat: sed tunc mixturam accipiebat hanc, quæ habet: ℞. Sacchari violacei, borraginati, rosacei, ana vnciam vnam. Pulueris santalorum citrinorum drachmam vnam, cum syrupo rosaceo simplici misce, fiat mixtura, & folio auri inauretur: cuius in aurora semiunciam comedat, & desuper vncias duas aquæ endiuiæ bibebat. Huic victus optimus erat, ad frigidum declinans. Vinum porrò nunquam in vita sua gustauerat, ea de causa hordeaceam iulepo adiecto bibebat: quibus ita tractata intra mẽsem sanitatem obtinuit.

De febre continua,

CVRATIO LXXIIII.

Onachus ordinis Prædicatorij, annos natus viginti, quum intensæ nebulæ & caligines densissimæ præ

me præceſſerant, in febrem continuam cum capitis ingenti dolore lapſus eſt: cui ab alui excrementis per clyſterem depoſitis illico ſanguinis vncias octo extrahi feci: qui ſanè ita corruptione affectus erat, vt omnibus admirationi eſſet, quòd tam breui talem, tamq; ingentem putredinē contraxerit, qua de re veſperi ex eodē foramine totidem vncias ſanguinis effluere permiſi: à qua ſanguinis miſsione febris mitior reddita eſt, & capitis dolor ex toto ablatus, & vrina melior apparere cœpit, adeò vt ebibitis ſyrupis, & epoto pharmaco intra ſeptē dies ſanitati reſtitutus fuerit, vt varij alij qui eo tempore ſimul eiſdem febribus ſimilibus correpti fuerunt.

De *ephemera febre*,

CVRATIO LXXV.

Ngelus Ferretus, ordinis Prædicatorij monachus reuerēdus, & totius Anconitanæ Marchiæ vicarius dignißimus, in fine menſis Ianuarij 1553. horrorem quendā per integrā horam paſſus fuit, quē poſtea febris per totam noctem durans excepit, quam vigil & inſomnis totam tranſegit: ad quem in aurora vocatus omnia cōtemplor, & eius pulſum conſidero, cuius collationem

tionem ad suum naturalem facio, quem sæpe tetigeram, & eius hodie notitiã habeo: &, vt conieci, parum à naturali differebat: sed & lotium contemplor, quod substantia & colore cum nubeculæ optimum apparebat: quæ omnia cõsiderans, eum bono animo esse iussi, ephemeram autem febrem hanc esse nõ dubitabã: sed vnde nã originem traxerat, ignorabam. tunc ille post multa hinc inde quæsita, bardocucullum Gallicum vestis genus, altero antea die se expoliasse exposuit, ex qua forte causa febrem illam euenisse æger ipse nõ dubitabat: quod ita esse postea visum est, quum non alteram passus sit.

SCHOLIA.

Quorum pulsus in sanitate tetigimus, & eorum sumus memores quando ægrotant, vt iudicium per arteriarum pulsus faciamus, non ad pulsum temperatum eos pulsus referre debemus: sed magis ad suum propriũ, cuius notitiam habemus, & eius meminimus. Cæterũ suadet Galenus libro secundo De dignoscendis pulsibus, pulsus referendos esse ad pulsum temperatum, quem tanquam regulam & mensurã constituit: sed id in causa esse scitote, quia in varios & ferè infinitos incidimus ægrotantes, quos nunquam vidimus, & alios, quos si vidimus, eorum tamen pulsuum notitiam non habemus. Porrò

quorum pulsus sanitatis tempore cognouimus, quando ægrotant eorum pulsum collatio fieri debet ad suos naturales & sanos: vt prædicto libro suadet Galenus, & nos Centuria tertia harum curationum medicinalium meminimus in ea præsertim curatione, qua Barbosij prosequimur morbum & pulsum.

De quartana continua,

CVRATIO LXXVI.

Ben Maior, ex Galilea, hodie Sapheto dicta ciuitate, vir annos natus triginta tres, post annuā quartanam simplicem in continuam lapsus est: in qua optimè tractatus, & secta vena sinistri brachij lienari, ac epotis apozematis atram bilem respicientibus, & vim reserandi obstructos meatus habentibus, sanatus est. Cæterùm tametsi à febri quartana continua hic liber erat, nihilominus tamen facie pallidus & tumidus apparebat, vt hunc malum habitum morbum pati dicendum esset: tumentem autē lienē habebat, & iecur male affectū, pro quibus destruēdis topicis medicamentis vtebamur. Cæterū paucis interpositis diebus sanguis huic per narē dextrā efflue re cœpit, & ita copiosè, vt homo ad magnā peruenerit imbecillitatē: tunc quum multa

multa pro sanguine sistẽdo peracta essent, per aliquot horas sanguis restrictus est: sed postea vt primò rediit, tunc secta fuit vena reptans inter minimum digitum & anularem in manu dextra, & variæ aliæ retractiones molitæ sunt, cum quibus & per interualla sanguis fluebat, vnde vir hic angustiabatur, & multum tristabatur. Variis igitur machinatis remedijs pro sanguine compescendo, tandẽ supra eas duas venas quæ per frontem repunt, & aliquantulum tunc tumebant, apponi duas semifabas tanquam laminas & fascia optimè fasciari iussi, supra quas etiam albumen oui leuiter concussum adiecto gypso stupa exceptum admouebatur, & tandẽ sanguis ex toto constrictus fuit, & homo paulatim conualescere cœpit, donecque integram consecutus est sanitatem.

SCHOLIA.

IN ijs sanguinis per nares fluxionibus rebellibus animaduertendũ duximus, si in temporibus venæ aut arteriæ, aut in fronte ipsa venæ duæ tumeant, tunc eas numismate aliquo, aut fabis siceis per medium in longum dissectis, intersepire, & intercludere fascia interueniente, optimum & supremum remediũ esse: vt in hoc egrotante actitatũ vidistis, & altero in quo vasculis per tempora currentibus solis digitis cõpressis,

sanguinis narium fluxus restrictus fuit: sed hæc præter Galeni mentem dicta non sunt, præcipuè quum de fluxionibus ad oculos per vascula superficialia currentibus, libro xiij. Methodi medendi loquitur.

De dysenteria ab atra bile orta,

CVRATIO LXXVII.

Ndreas Caupo, qui in via stricta & angusta habitabat, dysenteria ab atra bile originẽ trahente vexari cœpit. Cæterùm quũ multa huic morbi initio facta essent, & humor pro posse excretus, & succedente tempore melius habere visus esset, nihilominus tamen morbus ita sæuus & carnifex factus est, vt hominem vicerit, & ipsum ad interitum traxerit: fuere autem omnes ægritudinis dies quadraginta.

De dysenteria uera,

CVRATIO LXXVIII.

Iles qui Senensi bello Anconam reuersus est, & extra vrbem ad turrim tabernulæ agebat, iádiu est, dysẽnteria laborabat, ad quem accitus ipse, eum prædicto morbo laborare inueni: nam hic multum egere-

bat

bat cum sanguinis aliquali permixtione: & circa vmbilicum dolebat, & non febricitabat, & ad oblata nõ bene se habebat. Huius igitur curationem suscipiẽtes nos lac ferreis soleis equorum ignitis bene coctum, quoad serosa pars ex toto consumpta sit, bibendum ieiuno stomacho dedimus: ex quo lacte clysteres quoq; parare illico fecimus, neque minus per exteriora venter inungeretur ex vnguento à corticibus parato curauimus, quibus intra biduum optimè se habuit. Cæterùm cibus huic ex capo asso parabatur, non nisi respersus boli Armeniæ puluere, aut simili: sed postea clysteres parati sunt ex plantagine, centumnodia, summitatibus rubi in aqua chalybeata, adiecto seuo hircino, oleo myrtillorum, pulueribus thuris, mastichis, sanguinis draconis, boli Armeniæ, & similium, de quibus secunda Centuria multa, si rectè teneo, dixi.

SCHOLIA.

Dysenteria hæc neque à bile meraca ortum trahebat, neque eam febris comitabatur: proinde eam lacte sic curauimus, & ægrum breui in sanitatem traximus. Tu verò optimè lector, qui huius rei multa & pulchra desideras, lege secundam nostram Centuriam.

De quodam qui titimali generis cuiusdam fructum comedit, & in animi deliquium & cordis pressuras deuenit,

CVRATIO LXXIX.

Aedagôgus, qui ingenium subtile, & memoriam tenacem habere desiderabat, vt anacardinē confectionem fugeret, carpasij fructum (cubebam hodie pigmentarij, & officinarum mangones appellant) comedere summopere desiderabat, & eo magis, quia eius vsu prædicta consequi à viris doctis acceperat, & reuera cubebam opus hoc complere, & multa alia non negamus. Cæterùm quum ad pigmētarium vt cubebam semen odoratum sibi per puerum deferendum amandaret: ecce pharmacopolæ, vt sæpè fieri solet, parum instructus minister, vice cubebæ seminis odorati, fructum, quē piscatores vulgò coccam vocant, & eo pisces fluuiatiles & lacustres interficiunt, & quem nos semen titimali cuiusdam esse putamus, misit: cuius quum quatuor ad summum grana miser pædagogus auidissimè comederet, illico in nauseam & singultum, ac animi angustias incidit: ad quem quum amici & famil

miliares perueniſſent, & rem conſiderarent, videntes carpeſij ſiue cubebæ ſeminis vice coccam, illico rem ex toto tenēt, & ad me confugiunt, remedium pro tanto depellendo malo quærentes. Ego verò quum primum rem teneo, illico vomitorium parandũ iubeo, quo vel intra horam ex integro ab eo agone & periculo liber eſt factus, habet autem vomitorium ſic,

℞. Seminis anethini, radiculæ, cumini, añ. vnciam mediã, in aquæ libris duabus, fiat decoctio, facta colatura, adde oxymelitis ſimplicis vncias duas, agarici boni & albi puluerizati drachmam vnam. Miſce, fiat vomitorium, & tepidum ex eo quantum potuerit vno hauſtu bibat: quo breui omnia non ſolum comeſta, ſed pleraque alia euomuit, & ſanatus eſt.

De quodam duplici tertiana laborante,

CVRATIO LXXX.

Omachienſis mercator vir annos natus quinque ſupra triginta, & qui multa anguillarũ vaſcula Anconæ vendenda conduxerat, in duplicem tertianam lapſus eſt: ad quem ipſe perueniens, & omnia, vt decet, conſiderans illico clyſteri præmiſſo,

& alui excrementis depositis ex brachij dextri iecoraria vena sanguinis vncias sex extrahi feci, & syrupum hunc ebibere.

℞. Syrupi acetosi simplicis vnciā vnam de endiuia vnciam mediam: aquarum endiuiæ, buglossæ, acetosæ, ana, vnciam vnam, Misce. Victus huic in prandio pulli gallinacei carnes erant, vesperi verò ob paroxysmum occupantem parum cœnabat: sed potus vinum oligophorum erat: quo ordine breui altera tertianarum deposita est, altera manente: quæ quoq; ebibitis apozematis aperiendi & refrigerandi vim habentibus, breui extirpata fuit, præmisso tamen leui quodam pharmaco & iecoris roboratione vt decet: quia vt nostis, in atrabiliariis lien, in pituitosis ventriculus, in biliosis verò iecur roborari debet, fuere autem omnes dies viginti.

De phlegmone ori uentriculi impacta, CVRATIO LXXXI.

Agusinus, qui inflammatione oris ventriculi laborat, & ita imbecillis est vt sanguinis missionem ferre nō valeat solis clysteribus ac fomētis rectè admotis, & subtili victus ordine instituto euasit: euasit autem septimo die curationis, quartodecimo

cimo verò à morbi initio. Cæterùm in memoriam reuocare decet, quòd ij, qui ventriculi & iecinoris inflammationibus tenentur, ſubtiliori victus ordine tractari debent, quàm qui pleuritide vel altera pectoris inflãmatione correpti ſunt, vt ſuadet Galenus lib. Methodi medendi, & nos in hac Centuria abundè proſecuti ſumus.

De puero obſtructionem in iecinoris parte cõcaua patiente, & icteritia laborante,

CVRATIO LXXXIII.

Filius, Beroſij doctoris magnifici, annos natus quinq;, iecur dolebat: & in eius oculorum albo icteritia percipiebatur, cuius lotium ac multum croci in aqua perfuſum eſſet, non niſi ad nigredinem vergens, & ſtercus album conſpiciebatur, cum quibus ventriculus infeſtus erat, & ad vomitum pronus: quo fit, vt ea quæ puer comedebat, ſæpe vomebat: ſi ea tamen retinebat, in putidos ructus caliditatem extraneam arguentes incurrebat: cum quibus omnibus aliquantulum puer hic febricitabat: quæ omnia iecinoris concauas partes obſtructas eſſe atteſtantur, vt huius Centuriæ curatione ſecunda abundè dixi, quum

huius fratris curationẽ prosecutus sum. Ad hunc igitur deueniens ipse victum tenuem ei institui, qui ptisana cum semine melonis parata, aut amygdalinus cremor, aut pulli iusculum erat: potus verò hordeacea, post quem syrupum hũc descripsi, quẽ in aurora ieiuno stomacho bibebat: & ita habet, ℞. Syrupi de endiuia, lupulorum, añ. vnciam mediam, aquarum endiuiæ, cicoreæ, lupulorum, añ. vnciam vnam. Misce. Porrò iecinori emplastrum hoc applicitum fuit. ℞. Farinæ hordei, rosarum rubearum, añ. pugillũ vnum & medium, absinthij, lupinorum, camomillæ, ana, pugillum vnum; schinanti drachmas duas, croci drachmam vnam, olei rosacei, camomillini, ana, vnciam vnam & mediam, cum decoctione camomillæ & rosarum, fiat emplastrum secũdum artis ministerium: quo breui optimè valuit, adeò vt epoto sexto die ex rhabarbaro cũ manna pharmaco sanitatem integrã obtinuerit. Mente tamen exciderat, quod ventriculus hoc illinebatur linimento,

℞. Olei cydoneorum vnciam vnam, rosarum vnciam mediam, ceræ parum ad ignem Misce, fiat vnguentum.

De ſputo ſanguinis cum tuſsi, & alijs ſymptomatis,

CVRATIO LXXXIII.

Iuuenis ex Meninis, cõcionator egregius, annos natus triginta, temperatura bilioſus, exuſtus, collum oblongum habẽs, pectus verò non adeo latum, medio Februarij menſe ægrotare quadã leui ægritudine cœpit, ex qua medicorum auxilio breui optimè habuit: poſtea verò interiectis paucis diebus ſubcruenta ſputa ingenti cum tuſsi ſed abſque dolore emittere cœpit: poſt octo verò elapſos dies à prædicto ſputo, æger ad coſtas mendoſas grauiſsimè dolere cœpit, quem dolorem comitabatur tuſsis prædicta cum ſanguinis tamen viuidi, ſed nõ ſpumoſi reiectione: ad hæc difficultas reſpirandi, febris cõtinua, & difficilis ad vtrunque latus decubitus: quam affectionem medici pro pleuriti decurarunt, & ſeptimo die æger in copioſum ſudorem deuenit, à quo ſymptomata omnia diminuta ſunt, imò paucis poſtea diebus ex toto ſublata ſunt, perſeuerante tamen ſputo ſanguinis multæ pituitæ viſcidæ mixto, & aliquali ſed miti dolore prædictum occupante locum: rarò

is febricitat, non sitit, non alibi quàm signato loco dolet, si quando tamen febrire contingat, leui & vix perceptibili febricula febricitat. Quæritur, an morbus hic ab initio pleuritis fuerit, vel non fuerit pleuritis: & fuerit venæ alicuius ruptura, vel corrosio: agitur autem iam trigesimus dies, ab eo quo sanguinem spuere cœpit: & vigesimus tertius ab eo quo syptomata omnia, quæ pleuritidi sunt propria, pati cœpit. Cæterùm quòd affectio hæc non fuerit pleuritis, sed verius venæ ruptura in thorace vel iuxta pulmones quidam sic astruebat: quia primo ægrotus hic sanguinem spuit absq; symptomatis aliquibus, quæ si postea superuenerunt, id in causa fuit, venæ ipsius ruptura aut corrosio, ad quam humores postea defluxum habuerunt: secundò quòd non fuerit pleuritis probat, quia pleuritide laborantes quatuordecim diebus necesse est purgentur, ab ea scilicet hora qua spuere pleuritici incipiunt: quòd si nõ purgantur, in suppurationem abeunt, vt docuit Hippocrates libro quinto Aphorismorũ aphor. octauo, quum dicat: Quicunque laterali morbo laborantes in quatuordecim diebus non repurgãtur, ij ad suppurationem vertuntur: Porrò quum plures dies sint quibus hic

hic affici & expuere cœpit, & in eodem sputo perseuerat, & non deuenit ad suppurationem, id est transmutationem inflammationis ad pus vel puris ipsius collectionem, intra thoracem & pulmones, consequens est, non esse morbum hunc pleuritim, sed potius alicuius venæ rupturam, vel rosionẽ ex qua sanguis deciditur. Neq; enim Anaxionis Abderitani historia apud Hippocratem vulgata, ex libro tertio Epidem. quam Galen. libro primo Aphorism. & De crisi citat, is torquetur, aut ab opinione sua fugatur, quum etsi triginta & quatuor dies pleuritim passus est, intra tamen quatuordecim dies per sputum purgatus fuit, supputationem faciendo à die in quo expuere cœpit, qui septimusdecimus fuit, ad trigesimumquartum, qui morbi finis est. Continentur autem quatuordecim dies, intra 17 & 34. Alij verò morbum hunc pleuritim esse statuunt, sed à principio, vt aiunt, leuis morbus erat, postea verò increbruit, & symptomata omnia sunt aucta, à qua inflammatione sanguis exit partim floridus, partim verò subniger, multa cum pituita mixtus: neque enim argumentum in eos deductum quòd pleuritis in tam longũ nõ deducatur tempus, eos terret, quum terminus pleuritidis

expurgandæ ad quadraginta dies extendatur, vt memoriæ commendauit Hippocrates diuinus libro de morbis qui extrà: & aphorismo quintodecimo libri quinti, vbi legitur: Quicunque ex morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur à die à qua fit ruptio, liberantur: si verò non, ad tabem transeunt. Neq; defuere alij, qui hac in consultatione dixerunt, sanguinem in morbi huius initio ex alicuius venę rosione aut ruptura fluxisse, ad quam postea pleuritis fuit secuta, & ea quidem grauis non solum internã costas succingentem membranam præhendens, sed etiam externam: id quod attestabatur decubitus ad vtrunque latus difficilis, & pulsuũ varietas. Quum igitur in morbo isto dignoscẽdo dissentio tanta fuerit, quę artem variam & dubiam reddere solet, in eo tamen curando talis seruatus est ordo, vt homo intra quinquaginta dies sanatus sit: & primo cibus huic ptisana mixta cõtuso ex pullo gallinaceo concinnato erat tam in prandio quàm cœna: postea verò succedente tempore ipsiusmet pulli carnes superaddebat: potus verò aqua hordeacea erat: nã à vino semper nostris monitis abstinuit. Sed post victum cydoneorum caro sigilli gratia veniebat, aut coriandrum

rianum prima facchari coopertura incru-ſtatum. Cæterùm ex medicamentis ſyrupus hic erat, quem ieiuno ſtomacho bibebat: & ita habet, ℞. Syrupi capillorum Veneris vnciam vnam, myrtillorum vnc. mediam, aquarum capillorum Veneris, ſolatri, plãtaginis, añ. vnciam vnã. miſce. ſed interdiu diadragãthum ex bolo Armeno in ore ſemper habebat, & ſaccharum roſaceum cum bolo Armeno quoq; mixtum ſæpe comedebat: quibus paucis remediis, & nonnullis paucis topicis appoſitis ſanguis à fluxione curſum ſuum deſiit, & ſic intra quinquaginta dies æger hic ex toto ſanatus eſt.

SCHOLIA.

Quod ſanguis quatuor modis effluere à vaſis poteſt, docuit Galenus libro quinto Methodi medendi, vbi pro coronide ita habet: Sanè profluit ex vena aut arteria ſanguis, aut reſerato earum ore, aut tunica earum diuiſa, aut tranſcolatus, ſiue ſudoris inſtar transfuſus. Porrò diuiditur ipſa tunica, aut vulnerata, aut cõtuſa, aut rupta, aut eroſa. Anaſtomoſis (hoc eſt reſeratio) accidit propter tum vaſis imbecillitatem, tum ſanguinis, qui ad os eius impetu ruat, copiã: ad hæc acrem quãpiam, quæ illic extrinſecus incidat, qualitatẽ: diapedeſis verò ex tunica rarefacta, & attenuato ſanguine oritur, accidere tamẽ

poteſt & ob gracilium vaſorum os adapertum, & cætera, quæ multùm huic rei faciũt, & lector ſtudioſus percurrere poterit.

De ramice aquoſo,

CVRATIO LXXXIIII.

Vi ex monte ſecuro puer annos natus decem, febribus intẽſiſsimis affligebatur, nullis adhibitis remediis, ex ſe ſanatus eſt. Cæterùm breui non multis poſtea elapſis diebus in alium grauiorem morbum lapſus fuit, ramicẽ ſcilicet aquoſum: quẽ vt rectè curaremus, Anconã deferri fecimus, qui ita ſcrotum in totum inflatum cum ipſa mentula habebat, vt parum fuerit ne ex ſe membra hæc rumperẽtur: color illis albus erat & lucidus, aquoſitatem præ ſe ferẽs: tactu ſcrotum prædurum erat, quod de facili, quum tangebamus multum dolebat. Vt igitur morbum hunc extirparemus leui per pharmacum præmiſſa purgatione, ac victu ad ſiccitatem declinante facta fuit in eodem ſcroto ſcapello acuto duplex inciſio, vnaquæque ab eius medio incipiens iuxta longitudinem ad pubem ferè, non multum à linea ſcrotum ipſum per medium ſecante, diſtans. Nam & tunicam erythroidem incidimus, & mult

& multum aquoſitatis extrahi fecimus,& per emiſſacula turundis ex ouo illitis intromiſsis, & exterius oleo camomillino membris vicinis optimè fotis, emplaſtrū hoc deſuper applicitum fuit, ℞. Pulueris camomillę, meliloti, anethi, rutæ, baccæ lauri, orobi, lolij, fabarū, añ. pugillum vnum, ſalis ammoniaci vnciam vnam, olei rutacei, laurini, ana, vncias duas. Cum lixiuio ad ignem fiat emplaſtrum, & deſuper ponatur, & faſcia optimè faſcietur. Sequēti verò die ita ſcrotum cum mentula detumefacta erant, vt omnes aſsiſtentes miris laudibus artem extollerent, ad Deum Opt. Max. eius creatorem laudes fundendo. Sequentibus verò diebus abſterſorio medicamento intinctis turundis, ac deſuper vnguento baſilicone applicito, & emplaſtro prędicto ſemper admoto intra paucos dies ex toto ſanus euaſit. Cęterùm quū in pagum reuerteretur intra mēſem, malo fortè regimine vſus, totus tumefactus illæſis (quod mirum dixerim) mentula & ſcroto ſuum diem obiit.

De pleuritide, CVR. LXXXV.

Xor à Tauro, annos nata triginta quinq;, temperatura ſanguinea, eo tempore, in quo menſes

illi fluere debuerāt, cohibiti ſunt: vnde do lor illi ortus eſt, fixus (vt ipſa aiebat) ſcapulæ dextrę, ſed brachio eidem dextro reſpō dens: adeò vt ita acriter de brachii dolore per interualla quædam quereretur, quēad modum de ipſius ſcapulę dolore, cum quo febris continua grauis erat: tuſsis ingens dolori reſpondens: ad hæc difficultas reſpi randi, ſed in thorace nullus erat dolor. Ad hanc igitur tertio die ægritudinis accitus ipſe, illico ex pedis vena ſaphena dicta, ſan guinis vncias decem minui feci, & ſyrupū hunc ebibere, ℞. Syrupi violacei vnciam vnam, de endiuia vnciam mediam, aquarū farfar r, violarum, añ. vnciam vnam & me diam. Miſce, & tepidū bibat: & ad aliquot dies repetat, Itē vt interdiu & noctu eſam bendo ſumat, ℞. Loch de althea, de farfara, añ. vnciam vnam, ſacchari Candi violacei, penidiarum, añ. vnciam mediā, cum ſyrupo violaceo, q. ſuff. miſce, fiat lambetiuum. Cæterùm quum non dormiret, ſyrupum de papauere cum aqua lactucæ vel ſolani bibebat, & ſomnus conciliabatur. Victus huic ptiſana erat, vel amygdalarū cremor: ſeptimo verò elapſo die ius gallinacei illi in prandio erat: in cœna verò ad quatuordecimum vſque ptiſana colata ſemper fuit, ſed potus aqua hordeacea iu-

lepo

lepo violaceo, vel saccharo mixta erat. Cæterùm hæc primis diebus multa expuere cœpit, & nonnunquam sanguinolenta ad sextum vsque diem: sed octauo bolum ex cassia illi obtulimus, quo satis purgata fuit: tandem quartodecimo sanata est, copioso quodam sudore, vniuersum eius corpus irrigante, superueniente.

De febribus errantibus, nullum seruantibus ordinem dictis.

CVRATIO LXXXVI.

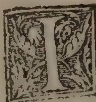

Ntonius ex Baptista Longo, iuuenis honestus & bonus, mense Februario febre horrifica corripi cœpit, quæ postea in affligendo nullum seruabat ordinem: huic quum vrina rubra & crassa esset, & iuuenis ipse bene corpulentus, sanguinis vncias octo extrahi feci, aluo primo consueta respondente, & syrupum hunc exhibere, ℞. Syrupi de endiuia, de borragine, lupulorum, añ. vnciam vnam, aquarum de fumoterræ, borraginis, lupulorum, añ. vnciam vnam. Misce. Cæterùm sequenti die quum grauiter se habuerit, iterum sanguinis vnciæ quatuor extractæ sunt non nisi optimi, vnde indicium accepi, hunc breui euasurum, & à febri liberatum iri: sexto phar-

macum ebibit, & ter vel quater egessit: tunc in inguine panus extra prodiuit, quem febris ingens maximo cum capitis dolore comitabatur: pro quo curando emplastrum maturans applicitum fuit, qui ad multos dies ex se disruptus fuit: & post ea ex eo deposito purè syruposebibit atrā bilem respiciētes, & pharmacum optimè purgans: à quibus paulatim sanitatē consecutus fuit, sæpe condito ex floribus fumiterræ comesto.

De oris distorsione ob neruorum dissolutionem, paralysim dictam eueniente,

CVRATIO LXXXVII.

Oannes Franciscus publicusnotarius, grauissimo & sæuissimo dolore iuxta sinistram aurem per aliquot dies afflictus est, ex quo dolore in oris torturā intra biduum lapsus est: quæ quod propter neruorū dissolutionem, paralysim dictam euenerit, non uer per conuulsionem siue spasmum, ex iis factis probatū iri non dubito: primò, quia dolor quum sinistrā occupauerit aurem, factum est, quòd neruorum illius partis ora obstructæ à pituita sint: vnde spiritus animales sensum & motum præstantes,

tes,per prædictos permeare non valentes neruos,vniuersa illa pars suis functionibus destituta est,& nerui dissoluti & laxati:quo factum est, vt nerui partis dextræ partes sinistras traherent, & sic labrum sinistrum à parte dextra attractum est, & oculi sinistri angulus magnus distractus à dextra parte fit, vt continuò vel inuitè lacrymetur,quæ omnia attestantur torturā hanc per paralysim euenisse: quia si per conuulsionem facta esset,membra sinistra dextras partes ad se traherent, & contrario iis quæ euenerunt, contigerat:quibus adde id quod Galenus scriptum dimisit,videlicet,quòd in tortura à paralysi facta alterum trium in ea parte affecta reperiri necessum est, aut sensus, aut motus, aut vtriusque amissionem:quæ in viro hoc nō deerant, vt latius hæc secunda Centuria curatione septima prosecuti sumus. Sed iam curationem aggrediamur hanc, qua probus hic vir notarius curatus euasit: ægrotauit autem in hyeme, sed veris initio curari cœpit, & primò victus huic turtur vel pullus columbinus assus in prandio erat:in cœna verò vua passa Corīthiaca,& amygdalæ dealbatæ,sed panis nauticus semper ad mensam veniebat: vini vice aqua mellita erat.Iis enim propo-

atis, ac de alui respondentia cura semper habita, syrupum hunc ebibere cœpit: ℞. Syrupi stœchados, betonicæ, de fumoterræ, añ. vnci i med. decoctionis stœchados, betonicæ, fumiterræ cum semine fœniculi paratæ vnc, quatuor, misce, fiat syrupus, quem octies repetat, post cuius potum catapotia hæc deglutiuit, ℞. Pilularum de agarico, cochiarũ, añ. scriptulos duos, diagridij grana quinq;, cum syrupo de betonica fiant pilulæ quinq; & inaurentur, quibus aluus optimè respondit, & sequẽti die clyster lauãs iniectus fuit: post quę omnia scriba hic, vt primò se habebat: sequẽtibus verò diebus errhynis medicamentis, & apophlegmatismis caput ieiuno stomacho purgabatur: & decoctum hoc ebibebat in aurora & vesperi, quo multùm sudabat: ℞. Polypodij recentis, vnc, quatuor, senę, folliculorum senæ, seminis pœoniæ, seminis cartami, seminis vrticæ, syleris montani, ana, vnciam vnam, hermodactylorum drachmas sex, stœchados, maioranę, betonicæ, saluiæ, origani, pulegij, dictami Cretensis, coryzæ, ana, pugillum vnum, vuæ passæ Corinthiacæ libram mediam, scobis ligni guayaci vncias octo. In libris viginti aquæ fiat decoctio secundum artem quousque maneant libræ octo: facta colatura, adde

adde mellis rosacei colatitij, libram med. & misce: cuius vncias decem in aurora ieiuno stomacho bibebat, & totidem tertia hora noctis: quibus optimè sudabat, & aluus aliquantulum respondebat. Cæterùm quum apozema hoc finitum fuit, tunc catapotia hæc deglutiuit, quæ habent. ℞. Pilularum fœtidarum drachmam vnam, hermodactylorum scriptulum vnum, trochiscorum alandaal grana duo, diagridij grana tria, cum syrupo de betonica, fiant pilulæ quinque, inaurentur, capiat hora v. noctis, & dormiat. Sed tunc post hanc exactam purgationem vir hic melius habere cœpit: & prædictum apozema denuo iteratū ebibere cœpit, & caput tūc hoc fomēto lauabatur, quod habet: ℞. Saluię, maioranæ, stœchados, conyzæ, origani, pulegij, rutæ, foliorum lauri, ana, pugil. vnum, seminis fœniculi, ameos, melanthij, añ. vnciam vnam. In lixiuij libris quindecim fiat decoctio secundum artem: ex qua coma tōsa, & barba optimè rasa, lauētur & postea linteolis abstersa ex vnguento de bdelio inungantur: modò in vnctione id seruetur, quod ad suum locum faciem frictionibus & manibus reducere curemus: cui prędicto vnguento, & de Agrippa, & de althea & marciatonis aliquādo miscebantur, qui-

bus omnibus repetitis paulatim tortura deiit, & omnia membra ad suum locum versa sunt adeo, vt breui vir hic ex toto sanitatem cõsecutus sit. Fuere autem omnes curationis dies quadraginta, in quibus æger hic semper ad speculum chalybeum sæpe se respiciebat, & pro posse oculum, & membra ei vicina ad locum suum retrahere conabatur.

SCHOLIA.

Oris distorsio hæc repetè ferè fit, & plerunq; absq; febri, vt huic cõtigit notario: nã quandoq; post acutissimas febres, & sæuos morbos lentè euenit de quo Cornelius Celsus agere videtur libro suæ medicinæ quarto, & Razza vltimis verbis capitis huic rei dicati, libri nom ad regem Almansorem: sed tunc mortis præsagium est, quum spasmus cynicus, siue caninus appellatur. Porrò vt aliquid de neruis & musculis huic rei seruientibus dicamus. Gall. audiamus lib. quarto De anatomicis administrationibus. vbi pro coronide ita habet. Nunc verò de faciei & capitis partibus opportunũ videtur dicere: sunt autẽ duo musculi tenues, simul & lati, in buccam & labra descẽdentes, à colli spina orti, vnde mẽbraneum fibrosumq; ligamentũ procedens substantiam ipsorum constituit. Complures etiã fibræ ex scapularum spinæ regionibus, quemadmodũ & ex vniuersa claniculæ sede, in buccã terminãtur,

atq;

atque oportet hosce musculos, quum vsus aliquis postulauerit, pro fibrarum natura incidere: nam si experiātur magnam incisionem transuersam, buccas ad alteram partem reuellunt. Cæterùm neruorum principium omnibus facies musculis, aliisq; propemodum omnibus ipsius partibus tertia neruorum est coniugatio, qui à cerebro proficiscuntur: quorum sanè distributio tam recta, sicuti & aliorum omnium æquissima dispensatio non fortunæ aut casui, sed arti ac prouidentiæ debetur: vt latius hæc libro vndecimo De vsu partium leguntur, & studiosus lector percurrere poterit.

De pleuritide,

CVRATIO LXXXVIII.

Vi ruri ægrotabat, vir diues, annos natus propè triginta: vt ex signis relatis deprehendi pleuritide laborabat: qua de re meo consilio illico interna eiusdem brachij locum affectum respicientis, vena illi secta fuit, & sanguis abundè extractus: & nonnulla alia, quæ pleuriticis debentur, sunt peracta. Cæterùm post sex elapsos dies ad eum accitus iam eum dolore liberum inueni: sed tussim difficilem patiebatur, & parum vel nihil expuebat, cum quibus intensissimè fe-

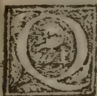
bricitabat, & noctu non dormiebat:imò, vt assistētes exponebant, noctu delirabat: huic vires parum constabant, & ad oblata malè se habebat, & vrinam iumentorum modo turbatam emittebat. Protinus igitur quum ad hunc perueni, ani venis hirudines duas admouere feci, quę sanguinem abundè suxerūt. Cæterùm quum ruri ageremus, vbi remedia ad morbum facientia deerāt, cœpi alioqui cunctatius hinc inde animo inquirere ea quibus probus hic vir sanus euadere posset: tandem quum agrū percurro, has fortè offendo herbas, & primò capillū Veneris, quam ex putei ore collegi: postea in farfaram, bechion herbam, quā officinarum seplasiarij vngulam caballinā appellant, incidi: dein radices maluauisci eradicari feci, & vltimo summitates herbæ Kalendulæ dictæ, quæ in hortulo erat, lectæ sunt, quibus omnibus vua passa exacinata adiuncta fuit, & parū hordei excorticati, & violarū flores: quæ omnia aqua excepta ad ignē, vt decet, cocta sunt: & excolato decocto parum mellis ad manus habiti, discocti, & expumati, mixtū fuit: quo decoctum dulcoratū euasit: & eo sæpe gustato, & , vt decet, capite supino deglutito, magnū persensit iuuamen, & expedite spuebat. Item ex hyosciamo, & al-

tera

tera solani specie succus expressus fuit pauco adiecto aceto, quo tempora, frons, & aures, ac nares inunctæ breui somnus in nocte conciliatus est: sed pectus pauco recenti butyro, vel axungia gallinacea inungebatur. demum octauo die eum per cassiam Aegyptiacam purgauimus, & ex gallinacei carnibus contusum paratum illi dedimus, veluti in potu parũ vini aquosi, quod tantopere in toto morbi discursu appetebat: nam antea sola aqua hordeacea vtebatur. In victu verò ptisanæ cremore, aut amygdalino, aut leui panatella, aut pane aqua lauato, & saccharo resperso: sic enim iis ad quatuordecim dies morbus prorogatus est, & æger ipse postea sanatus.

De pleuritide sæua,

CVRATIO LXXXIX.

Vi ex Iadera ciuitate apud Dalmatas Anconã venit, vir annos natus triginta & octo, fortis & rubicundus, repentè pleuritide correptus fuit, & ea quidẽ sæua & forti: nam ad sinistram mammã dolorem pernecantem punctilem patiebatur, febricbat, tussiebat & difficulter respirabat. Is igitur ex se, quum sic morbo isto affligeretur, absq;

medicorum consilio per chirurgum venam axillarem eiusdem lateris, vbi erat dolor, aperire fecit, & sanguinem ad vncias octo demere: post quam sanguinis amissionem æger hic non minus quàm antea affligtabatur, & à dolore cruciabatur. Ad eum igitur perueniens ipse illico ex eodem facto foramine totidem sanguinis vncias fluere permisi, qui sanè non ita corruptione affectus vt primus, comparuit. Cæterùm quum ad pharmacopolam diuerterem vt fomentum pro dolore sedando, & lambetiuum, ac nonnulla alia ad morbum facientia describerem, ecce, huius socij eum inuisum veniunt, & pro eo iuuando vteri picati frustum quoddã afferunt, quod supra dolentem locum admouerũt, & dolor ex toto breui leuatus fuit, & paucis interiectis diebus ebibito leui pharmaco purgatorio, paulatim conualescere cœpit, donec integram consecutus fuit sanitatem: quo tempore Chyrosius nobilis Anconitanus à pleuritide quoque liber fuit, sed Petrus Hieronymus iuris ciuilis doctor Picenus ex Rocha contracta, ex eodẽ obiit morbo: coiuerat autem ea, qua ægrotare cœpit, nocte octies.

De angina,

CVRATIO XC.

Ricca

RIcca mulier vidua, angina laborare cœpit, nihil deglutiebat, febricitabat, ad guttur dolebat, & difficulter respirabat, sed multa & quidē saniosa expuebat, sed eo tempore quo expuebat, caput à lateribus manibus comprimebat, vt illi caput dolere indicaret: nā tunc non loquebatur. Ad hanc igitur ingressus ipse omnia prædicta considerans, ac mulierem iuuenem obesam, instante æstu, ex brachij cephalica, exteriori dicta vena, sanguinis vncias sex demere feci, neq; enim clystere vti opus fuit, quando bis & ter sua sponte aluus quotidie respondebat: sed exterius collo emplastrū hoc applicitū fuit: ℞. Nidi hirūdinis numero vnū, altheæ, camomillæ, añ. pugillum vnū. in aqua fiat decoctio sufficiēs, & in mortario postea omnia pistentur: quibus adde farinæ hordei, vncias duas, camomillæ vnciā vnā, olei rosati, camomillæ, añ. vnc. vnā, croci, drach. vnā, cū predicto decocto, q. suff. misce, fiat emplastrū, & tepidū collo applicetur. Gargarismus quoq; is paratus fuit. ℞. Aquarū plātaginis, rosarū, añ. librā vnā. syrupi acetosi simp. vn. vnā, diamoronis vn. vnā & mediā, croci dra. mediā. Misce, fiat garga. Iis autē ita optimè valuit, vt ad venarū sub lingua

sectionem non opus fuerit deuenire: velu
ti in milite, qui bello Senēsi Anconā reuer
sus est, & iā à dysenteria liberaueramus.

SCHOLIA.

VT autem in præsenti aliquid de angina ex Galeno dicamus, Hippocrates affectus omnes, qui cum spiratione difficili guttur, aut fauces infestāt, cynanchas, hoc est anginas appellat: ac sunt quidem anginæ genera quinq;, primum est, vbi inflammātur fauces, hoc est internus oris locus, vbi & gulæ & gutturis partes extremæ coeunt: secundum est, vbi neque fauces, neque reliquæ oris partes, neque etiam externarū partiū vlla inflammata videtur, laborans tamen suffocationis periculū in gutture sentit: tertiū vbi extrinsecus circa fauces inflāmatio apparet: quartum vbi gutturis partes tam externæ quàm internæ similiter inflammatæ videntur: quintū denique quū ad anteriores partes colli luxātur vertebræ, id quod sanè contingit vel solis musculis, qui cum ipsis cōmunicant, tumore præter naturā affectis, vel nato ibi tuberculo, vel gula pariter vitiata, nonnunquā musculis quoque, qui gulam gutturi iungunt, propriisq; aliquando gutturis musculis, qui ipsum aperiunt oblæsis. Hæc enim pro coronide ex Galeno libro quarto De locis affectis, capite tertio, sint dicta. Nidus hirūdinum, an per se totus anginis conueniat, olim in dubiū traximus, & meritò sanè: quia multi hodie cele-

bres

bres medici ipsius admotionem pro emplastro timent, & formidant: quia terreus quũ sit, repercussorius videtur. Item quia prisci potius cinere hirundinũ pro hac cõplenda operatione vtebantur, quam ipsarum nido, vt ex Dioscoride colligitur, & Galeno, & nos cõmentarijs nostris in Dioscoridem editis diffusè diximus. Nos breui huic quæsito respondemus, cinerẽ hirundinũ pro extirpandis anginis optimũ esse remedium, si tamen non ita facilè habetur, neque à seplasiarijs in pyxide, vt eo vti possimus, deprompttus: suadeo integro nido terreo cũ suis paleis simul & stercore. pro cõficiẽdo emplastro & medicamẽto anginis conueniente, medici vtantur: quum, vt ex Galeno percipitur, libro sexto. De cõposi. med. per loca, capite tertio, Nidus hirundinis præcipuè syluestris, aridus, multam discussoriam vim habet. Id quod Aetius quoque postea memoriæ cõmendauit, & optimi medici norunt. Præter quã vim, particulares quoque dotes pro cynanchicis iuuandis admirandas obtinet, vt experientia cotidiana testatur. Ceterùm pro vario huius morbi tempore varia medicamenta & remedia applicanda esse, sciunt docti medici.

De dentium dolore,

CVRATIO XCI.

Vi dentis dolore infestissimè torquebatur, radicis hyosciami ramentum supra dolentem den-

tem admonuit, ac intra horam ex toto dolore euanuit, neque amplius rediit: ab humore autem calido dolorem ortum traxisse credere par est.

De euocando lacte ad ubera,

CVRATIO XCII.

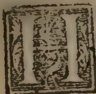
Mulier quæ puerum lactabat, & lactis defectum patiebatur, nõ propter mamillarum aut corporis totius siccã intemperiẽ, non quia sanguis altera quatuor qualitatum infectus erat, calida, frigida, humida, sicca, non quia puer imbecillis, vt non probè sugere ex mammis valeret, sed quia sanguis bonus paucus in corpore est. Vt igitur mulier hæc scopũ attingat, optimis cibariis bonum & multum sanguinẽ gignentibus vtatur consului: vt ouis recentibus, testiculis gallorum, carnibus gallinaceorum ficedularum, turdorum, perdicis, phasiani, attagenis, & similium, tum assis, tum etiã iurulentis a lectis oryza, vel cicere, vel ocymo, anetho, fœniculo, malua, & lactuca, quibus quoque carnes verueeis, aut vituli, vel hœdi, & similium quadrupedum parari possint: sed oryza lacte & saccharo parata, & amygdalis vel pistatiis, aut pineis adiectis multùm com-

men

mendatur: placentulæ ſeſamoides melle vel ſaccharo confectæ præſtantes in hoc caſu ſunt, non minus ac ex melanthio nigro, vel citrino paratæ: ſed ferculum in menſas magnatum paſſim veniens, albũ dictum, id quod Græci λευκοφάγον appellant, per ſe ſolum ſufficiens eſt multum gignere lac: ſed lac in hoc caſu optimum eſt, & butyrum, & vbera optimorum animantium, veluti piſces optimi, quibus addimus pinoſaccharatum, Martios panes, amygdalas ſaccharo incruſtatas, ſemina melonum ſaccharo cooperta, & vua paſſa, & varia alia bellaria: ſed vinum vermiculum & odoriferum, optimum eſt: cum quibus omnibus frictio lenis ad mammas ſecunda hora poſt habitum cibum fiebat: quibus omnibus lac intra octo dies recuperatum fuit, & ad mammas attractum. Porrò Anconitanæ mulieres hippocampum piſciculum flexuoſum, in puluerem redactum, & vino exceptum ad lac prouocandum bibunt, & optimè votis reſpondet.

De febre catarrhali,

CVRATIO XCIII.

Adriel Hebræorum hodie summus cōcionator, anno ętatis suę quinquagesimo quinto, tēperatura biliosa exusta, si qua altera, raucedine siue brācho, hoc est humore in thoracem & asperam arteriā destillāte, mense Maio leuiter affligi cœpit: contra quē pellendum saccharum Candum ore tractabat, veluti tragacanthum, pilulas bechichas, & similia arteriaca: quibus humor etsi parabatur, & obediebat, indies tamen morbus magis hominem affligebat, vt cū febre postea apparuerit: pro quibus propulsandis affectionibus medicorum consilio pharmacum hoc illi propinatum fuit: ℞. Hordei mundi, capillorū Veneris, florum violarum, añ. vnciam vnam, iuiubarum, sebestē, añ. numero quindecim. In libra vna aquæ fiat decoctio secūdum artis ordinem, & coletur. Recipe prædicti decocti vncias quinq;, in quibus infunde agarici optimi nouiter in pasta parati scriptulos duos, quos per noctem macerari sinas. In aurora verò colatura facta, & agarico abiecto, adde prædicto infuso mannæ electæ vncias duas & mediam, misce, fiat potus: quem aliquātulum retinuit, sed postea vomuit, & octies vel decies egessit, non nisi citrina biliosa: quibus visci da

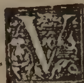
non

non pauca pituitosa imum petentia mixta videbantur : à qua purgatione melius habuit. Cæterùm quum extra domum veniret ira & furore percitus, grauius in morbum recidit, tussis frequens erat, cum qua aliquid semper screabat, quã febris intensa comitabatur, capitis dolor, & totius corporis lassitudo: tunc etiã, lotio rubro & crassiusculo apparẽte, interna brachij vena secta fuit, & sanguis ex ea ad vncias sex efflu xit: qui in totũ corruptus, ac putredine maxima affectus erat : à qua sanguinis missione melius habere videbatur: nã tunc lecto decũbebat, & clysteribus iuuabatur, & amygdalarum, vel ptisanæ cremorem, aut panatellam simplicem emulsione seminis mellonũ concinnatã pro victu habebat: in potu verò hordeacea iulepo violaceo mixta veniebat: sed singulis auroris singulos syrupos bibebat, qui habent; ℞. Syrupi violacei vnc. j. capillorũ Veneris vnc. med. aquarũ violarũ, farfaræ, añ. vnc. j. Misce, & interdiu ac noctu ad sputũ facilitandũ aliquid semper pitissabat, vt syrupum violaceum, iuiubinum, loch de althea, de farfara, saccharũ Candum, violaceum, sanoneã, diatragacanthũ : sed successu syrupum de liquiritia, & huic similes. Cæterùm quum morbus adhuc ingrauesceret, duobus in-

interiectis diebus à prima sanguinis missione, iterum sanguis ad vncias septẽ ex brachij vena emissus fuit, post quã sanguinis missionem melius habuit, & postea nonnullis interiectis diebus cassia Aegyptiaca epota conualescere cœpit, donec integrã confecutus est sanitatem : fuere autem omnes ægritudinis dies duodecim.

De dysenteria, philonij Romani potione curata,

CVRATIO. XCIIII.

VIr qui extra vrbẽ negotiabatur, annos natus triginta, & febri ingenti corripiebatur, Anconã venit : qui quũ nihil contra morbũ ageret, in dysenteriã lapsus est, ipsa quoq; vigẽte febre. Cæterùm elapsis quindecim diebus ad eum accitus, hunc adhuc dysentericũ prædicta cum febre sed mitiori inueni : qui indies multa & sæpe egerebat, & non dormiebat, sed intensè sitiebat : nam intestina tunc non adeo dolebant. Hunc igitur exactè considerans, & eius pulsum vtcunq; constantem inueniẽs, hora tertia noctis Philonis antidotum dare iussi, in hunc modum : ℞. Philonij Romani drachmam vnam & mediã, trochiscorum de bolo Armeniæ drachmam mediã. Misce, & cum

& cum pauco vino bibat, vt dixi, hora tertia noctis. Ita enim medicamentum hoc contulit, vt æger ea nocte optimè dormiuerit, & nihil fere egesserit: adeò vt paucis postea clysteribus ex seuo hircino & rebus constringentibus concinnatis, immissis, & ori stomachi roborante emplastro applicito intra octo dies sanitatẽ obtinuerit. Huic victus gallinacei carnes erãt, quibus veruecis vel vituli pes vnus vel alter incoctus erat, aut panatella prædicto iure ex similagine parata, aut oryza, primò tosta, & postea iure prædicto cocta. Potus vinum rubrum stypticum erat, nõ nisi aqua chalybeata dilutum: sed aliquando conditũ ex philitide herba lingua ceruina dicta, & saccharo paratum comedebat, quod summopere valere in hoc casu, tum ex Dioscoride, tum etiam ex Galeno percipi potest, quum de philitide loquuntur: neq; enim ambigas linguã ceruinam philitim esse, vt proprio diximus capite.

SCHOLIA.

Philonis antidotus efficacissima à Philone medico Tarsensi descripta est, vt apud Galenũ legimus, libro nono De cõpositione med. secundum locos: qui carmine elegiaco, sed ænigmatibus obscurato, eam posteritati scriptã reliquit: quam postea Galenus inibi candidè interpreta-

...terùm antidotum hoc vel hanc, Mesue ... suis antidotis describit: qui à Philonis descri- ... tione per Galenum citata in hoc discrepat, vt vice euphorbij, castoreum admittat, in cæteris verò conueniunt. Porrò hoc antidotum Auicenna lib. v. sui Canonis, & Nicolaus, Philoniũ Romanum appellant, non ab inuentore Philone Romano, vt ineptè interpretes nugantur, sed fortè quia Romæ in cõtinuò & frequenti vsu era... Alterã verò huius antidoti descriptionẽ Mesue habet in eo capite, quo de fluxu sanguinis ab ore agit, sed longè à dicta diuersam: & Philonium Persicum appellat: fortè quòd in Perside eius frequens erat vsus aut inuentio. Nos ad priscorum imitationẽ, vt ex Galeno didicimus lib. xij. Methodi med. cap j. ob tria opiata, & stupefaciẽtia medicamenta damus: aut propter dolores ingentes, aut propter longas vigilias, aut propter rebelles fluxiones, & cõtumaces destillationes: in quorum propinatione, vel Galeno teste lib. nono De compo. med. secũdum locos, tria quoq; seruare debemus, nimirum vt sensus stupefiat: secundò vt nullum in posterum inde circa particulam nocumentum permaneat: tertio vt affectio ipsa maxime inde iuuetur. Stupefit autẽ sensus anodynorũ impropriè dictorum medicamentorũ, immodica frigiditate: quæ frigiditas neruorũ & meatuum spiracula, per quæ animalis spiritus sentiendi & mouendi vim habens distribuitur, densat, & obcludit. Quum igitur neruorum spiracula hæc cõ-

tracta & preclusa sunt, spiritus extra trāsmitti non possunt, vnde membra sentire desinunt, & consequens partes nō dolent: quia dolor citra sensum tactus fieri non potest, vt docuit Hippoc. lib. De natura humana, & Gal. lib. De elementis, & duodecimo Methodi med. cap. vij. Secundum præceptum erat, vt nullum in posterū inde circa particulam detrimentū permaneat: securius autem opiata & stupefacientia admouentur, quàm intus propinantur: & tutius correcta & refracta alijs medicamentis, quàm per se sola: composita tamen, vt Philonis hæc antidotus, non nisi sexto elapso à cōpositione sua mēse, aut integro anno, vt placet Gal. in vsū medicū venire debēt, quæ post sex annos viribus minui incipiūt: vt suadet Gal. lib. xij. Methodi med. Cæterùm hæc ventriculo vacuo dari cupiunt, neque post deuorata ad quinq; horas comedi quicquam debet: imò non nisi post celebratas euacuationes vniuersales stupefacientia hæc medicamenta regulariter propinantur: secus autē necessitate cogente. Porrò post horum operationē vno vel altero interposito die aromatica, & membra roborantia calida medicamenta concedimus, vt illorum malam impressam qualitatem frigidam extirpemus. Tertium autem propinationis præceptum est, vt affectio ipsa inde maximè iuuetur: pro quo à nobis in præsenti vnum proponendū est dubium: an opiata et stupefaciētia medicamēta tutius dentur in

rigidis affectionibus, quàm calidis, vel contrario. Mesue descriptione Philonij, indubitanter securius & tutius Philonium frigidis affectionibus dari, quàm calidis contendit: vt ex iis paucis verbis liquidò constat, ita enim Mesue. Antidotus Philonis efficacißima, & expertißima [illegible] sedandos vehementes & letales partium do- [illegible]s ventriculi, coli, hypochondriorum, hepatis, lienis, renũ, vteri, excitatos à crudis humoribus, aut flatu crasso, aut amborum causa intemperie frigida: valet etiam ad suffocationis periculum, singultum vehementem, vrinæ difficultatem: ob hæc à morte impendẽte, vendicat, Hactenus Mesue: ex cuius verbis manifestò euadit, Philoniũ antidotum frigidis affectionibus magis subuenire, quàm calidis: cuius assertionem secuti sunt viri hac ætate iudicio, & doctrina celebres, & eo magis quia Philonico antidoto calida medicamenta misceri videant: quibus addunt Galeni vltima verba capitis primi libri duodecimi Methodi med. quæ, vt ipsi putant, ipsis multum fauere videntur. Sed quòd ij hallucinentur, ac, vt aiunt, toto aberrent cœlo, paucis demõstrabimus: quam opiata & stupefacientia medicamẽta tutius affectiones calidas, & dolores à causa calida procedentes sedant, quàm à frigida originem trahentes, vt ratio ipsa indicat, & Galenus suffragatur: quia opiata & stuporẽ inducẽtia medicamenta, etsi affectionum frigidarum symptomata, & dolores à causa frigida ortos infringãt,

parum tamē tuta sunt: neque adhiberi nisi summa necessitate debēt: quia eorum causas augent, & curationi contumaces morbos reddunt: calidos verò affectus & dolores prædicta hæc medicamenta tutius & securius sedant, imò horum causas vnà semper abigunt: vnde tutius pro iis calidis affectionibus & doloribus profligandis, quàm frigidis, ea concedimus: neq; enim Mesue fides vlla huc in [illegible]penda est, quando Galenū non admodum feliciter intellexerit: quo factum est, multi hodie cum eo decepti in eadem erronea perseuerent opinione: habent autem Galeni verba citato loco sic: Ergo sicuti cauendus est, quo ad fieri potest, eiusmodi medicamentorum torporem inferentium vsus ita, si necessitas vrget, neque admodum noua sunt offerēda: quòd frigida, quæ in iis sunt, præualentes vires adhuc habeant, neq; ita antiqua, vt spem nostram frustrētur: sed vti comprehensum est, tandiu dimittēda sunt, quoad violentia refrigerantium ab eorum, quæ calfaciunt, vi mitigetur: & talium quidem medicamentorum vsus eorum, qui aduersus symptoma pugnant, est proprius, petissimum vbi ex frigida causa dolor est excitatus: obsunt enim talia plurimum toti affectui, ac curationi contumacem eum reddunt. Hæc enim Galeni sunt verba, ob quæ Mesue & eius sequaces seducti sunt, credentes vtique medicamenta torporem inferentia tutius dolores à causa frigida procedentes in-

[illegible] a causa calida: quod falsum esse eis ipsismet verbis indicabimus: quæ aliud nihil docent, quàm quòd quæ inter ea medicamenta torporem inferentia, recentia sunt, periculo non vacant, ac ideo propinanda non sunt, quoad violentia refrigerantium ab eorum, quæ calefaciunt, vi mitigetur: quod intra sex menses potißimum fit, & exactius & tutius (vt Galeno placet) post elapsum annū. Cæterùm iis Galeni sequentibus verbis vniuersa consistit dubitatio, quæ habent, Et talium quidem medicamentorum vsus eorū, qui aduersus symptoma pugnant, est proprius, potissimum vbi ex causa frigida dolor est excitatus: quæ quum non intelligant, in fœdum hunc dictū errorem labuntur, firmantes tutius quæ inferūt torporem medicamenta dari posse iis, qui patiuntur morbos frigidos quàm calidos: quod quā falsum & erroneum sit, Galeni sequētia verba indicant, quæ ita habent: Obsunt enim talia plurimum toti affectui, ac curationi contumacē eum reddunt. Sed multo clarius docuit Galenus hæc capite octauo eiusdē voluminis, vbi dolorum variorum curā prosequitur, & ita inquit: Si mordens humor est, qui affligit, aduersißima huic sunt, quæ extenuant & calfaciunt. Postulat namque huius generis affectus, si modò curandus est, vt ea quæ contristant, vacuentur: si id omnino fieri nequeat, vt per epicrasin sanetur: sin id quoque fieri non poßit, vt quæ torporē inferant, medic

medicamenta exhibeantur: quæ quãquam sunt reliquorum cõmunia, minus tamen hos affectus quàm alios lædunt, quippe tenuis consistentiæ & calidarum viriũ plurimi taliũm humorum sunt: quæ autem ex pa[illegible]aueris succo, & alterco, & eo modo frigidis composita medicamẽta sunt, simul omnino & refrigerant & siccant: qua ratione non solum vt sensus torporem inducentia [illegible]taria sunt, sed etiam vt humorum tenuitatem cogentia atque crassantia: præterea vehementẽ calorem refrigerantia: vbi verò crassi glutinosiq; humores habentur, alienißima sunt [illegible] torporem inducunt: cauendusq; magnope[illegible] einsmodi affectibus eorum vsus est. Ex quibus verbis satis clarè percipitur id quod à nobis propositum est: cui sententiæ adstipulatur Auerrois ille post Aristotelem philosophus admirandus, libro septimo sui collectorij cap. xviij. in quo agit de syncopi eueniente causa doloris: & hanc eandem sententiam omnes doctores medici vt verã amplectuntur. Cæterùm torporem inferentibus medicamentis calida medicamenta miscentur, & iunguntur: ob quæ non ita frigidis affectionibus ea obsunt: miscentur tamen calida medicamenta stuporem inferentibus, vt placet Galeno libro nono De compo. medic. secundũ locos, vt citius distribuãtur, & totum affectarũ partium profundum penetrent, simul vt nocentes humores discutiant, & viscosos extergant, vel potius dis-

& crassos attenuent, & ventosos flatus dissoluant & euacuent. Mesue, si quis eius sitius deprehendat verba, Philonium antidotum frigidis ægritudinibus tantū conuenire dicit, sed variis calidis, vt Sylvius Parisiensis medicus doctissimus, quum Mesuem interpretatur.

De colica affectione,

CVRATIO XCV.

Vir qui colica affectione grauiter cruciabatur, ad eum accitus folle fabrili, vt nosti, parato, & omni spiritu impulso, clysterem paratum ex oleo communi ad manum habito iniici mandaui, & postea alterum ex rutaceo oleo, sed exterius ex stercore caballino recenti formato emplastro ad ignem in frixorio adiectis olei communis fæcibus, semineq; pseudonardi, lauandulæ dictæ, & loco dolenti admoto, breui à dolore liber & sanus euasit.

De febre,

CVRATIO XCVI.

Erma musicus insignis, annos natus triginta, temperatura biliosus, quū febrire cœpit, ex syrupi rosacei solutiui vnciis quatuor, adiecta pauca aqua cicoreæ, primo

purg

purgatus fuit, sed febris cõtinua, sed leuis ipsum tenebat. Cæterũ singulis sequentibus diebus syrupi vice saccharũ rosaceum eiusdẽ anni pondere vnius vnciæ comedebat, & postea paululum aquæ endiuiæ bibebat, quibus multum sudabat, sed febris instabat: vnde iis de causis ex brachij curuatura iecoraria secta fuit vena, & sanguinis vnciæ sex extractæ: tũc aluus ex se respondebat, & ex pectore per sputũ æger viscida quædam emittebat: & altero interiecto die optimè sudauit, & tandem febris remissa est: sequenti verò die leui pharmaco epoto optimè egessit, & sanatus est: sed postea roborandi ventriculi gratia ex diamargaritone vnum vel alterum rotulum ieiuno stomacho comedebat. Hoc eodem tempore simili febre correptus fuit Rosatus, & Stroganus aurifex, & plures alij, veluti Arij Valascij, olim apud Paulum tertium pontif. max. astrologi frater: sed hic tertiana laborabat, & prioribus paroxysmis, in auriginem morbum arquatum dictum incidit, sed celebratis euacuationibus, vt decet septimo paroxysmo sanatus est.

De quodam qui se ægrotare simulabat.

CVRATIO XCVII.

Onachulus, qui Anconam ex Monte ſancto venerat, & iterũ ad parentes reuerti deſiderabat, ſe ægrotare ſimulabat, & ventrem dolere dicebat. Ego verò mona versutiam veris coniecturis depre- eum verberibus affici, ac lecto le ...tsi: huic pulſus optimus erat & lotiũ ...timum, & quandoque plorabat, & gemebat: tu Zerbi cautelis, vt ſimiles dignoſcas, ornari, & Galenũ proprio libro huic rei facienti, cui titulus eſt, Quomodo morbum ſimulantes ſint deprehendendi, non prætermitttas, veluti plures eius hiſtorias lectu dignas huic rei facientes.

De quodam tertiana laborante, cui initio paroxyſmi cibum elargiebamur,

CVRATIO XCVIII.

Vuenis annos natus viginti quinq; natura bilioſus ad vſtionem vergens, colore nigello, corporis habitu gracili, & hirto, & ad tactum calido, & qui nunquã antea ægrotauerat, in tertianam ſimplicem non longè ab exquiſita, lapſus eſt: is quum primum in paroxyſmum veniebat, multũ affige

affligebatur, angustiabatúrve:bilem mo-ram vomebat,oris amarorē sentiebat,& syncopim patiebatur:vnde vt tanta effugeret mala,paroxysmi initio,semper panem lotum & aliquali agrestá respersum (qua multum se delectari dicebat)in victu concedebamus,hoc enim ordine incedentes,& clystere quandoq; iniecto prædicta symptomata æger hic fugiebat:tandem syrupis refrigerātibus epotis,& leui pharmaco propinato sanitatem intra septem paroxysmos obtinuit.Dicuntur autē huic similes calidi & sicci,biliosi,picrocholi:de quibus Galenus libro octauo Methodi medendi capite secundo,Hippocratis sententiam secutus libro De victus ratione in morbis acutis,multa dixit,veluti libro Artis medicinalis,& vndecimo Methodi medendi:non igitur ægrotantes quietiori paroxysmi aut morbi tempore semper cibandi sunt.

De cephalæa,id est antiquo capitis dolore,

CVRATIO XCIX.

Vrelius Passer,vtriusq; iuris Doctor,vir annos natus trigintaquinque,temperatura biliosus, ab hinc tres annos sæuissimo &

..uissimo capitis dolore cruciari co-
..qui dolor vna cum febre parua & len-
ta initium habuit,& altam capitis partẽ
occupabat,&(quod mirũ dixerim)oculo-
rum radicibus nunquã respondit:sed eum
..itis magnus pulsus caliditatẽ præsefe-
semper comitatus est:delitescebat au
dolor hic,aut non ita fortiter in æsta-
e sicuti hyeme cruciabat:erant autẽ huic
..o renes supra modum calidi,& conse-
quens iecur,sed stomachus optimè conco-
quebat. Cæterùm hic quum per triẽnium
continuò creduli hoc dolore vexaretur,&
diues satis esset,vniuersam oberrauit Ita-
liam doctos quosq; medicos quærendo,vt
remedium pro tanto profligando dolore
inueniret. Demum quum Anconã venit,
ad eum sum vocatus anno 1553. à quo
quum multa & varia interrogo, quæ ad
suam faciunt valetudinẽ,ille quoq; multa
in mediũ affert,& præcipuè per alios ma-
chinata medicos præcipuè Romanos,in-
ter quos Franciscum Nursinũ vt præcipuũ
nominabat senẽ capularem,Romæ alterũ
habitũ Hippocratem:quẽ quum hæc scri-
beremus animã egisse ab amicis Romanis
accepimus:qui varia illi propinauerat apo
zemata,& syrupos plures,quibus addebat
guayaci toties repetitũ decoctũ,vt catapo
tia &

tia & varia pharmaca prætereamus,& ex herbis innumeras super caput irrigationes cõfecerat,non minus apophlegmatismata,& per nares iniecta medicamẽta varia inculcabat,ac supra ipsum quoq; caput varios sinapismos, & multa rubricantia: imò eo,quo ad manus nostras peruenit tempore, varia foramina & vlcuscula per causticis medicamẽtis oborta,per eius vniuersum caput disseminata habebat. Huius igitur tẽperaturã cũ reliquis considerans, quæ calida & sicca est,eius quoq; procerã staturã contemplamur,faciẽ pallidam,ad hæc capitis antiquum dolorẽ,partem interiorẽ,semper tam ante prãdium,quã post prandiũ æquè affligentẽ,quanquã & capitis exteriorẽ partem quandoq; prehenderat:sed tunc foras tubercula prominebãt, &,vt multa paucis dicam,dolor hic pulsatiuus semper erat profundus,ob quẽ tristi lamentatione & eiulatu querebatur diu & noctu,& insomnis semper ferè agebat, & eius vniuersum caput plus iusto calidũ reperiebatur,& à prandio febricula illum detinebat,quę ipsum in maciem traxerat, vt eum in hecticam febrẽ tunc breui lapsurum non admodũ difficile esset diuinare. Cæterùm dolorẽ hunc per consensum,an primogeniã capitis affectionẽ fieri,varia

... ..ainum iudicia: item à causa cali-
..., vel potius frigida originē traxisse, non
minus inter se digladiabantur: neq; enim
rationes pro vtraque fulcienda assertione
deerant, quando multa ex relatis habita
caliditatem attestantur, vtpote dolor pul-
...uus, febris, tēperatura calida & sicca,
...allidus, capitis ad tactū ingens cali
ca... tem quòd calidis medicamentis pe
ius semper habuit, quibus addunt, nō con
temnendū argumētum, quòd humor cali
dus arteriis contentus hunc gignebat do-
lorem: quia dolor magna cum capitis pul
satione fiebat: qui aliunde quàm ab arte-
riis malè affectis euenire nequit: vnde de
secandis arteriis ex ipso capite sermo in-
stabat, vt Galenus agendum suadet libro
sexto de sanitate tuenda, & latius vltimis
verbis libri De sanguinis missione. Iis ve-
rò contrarij, quòd morbus à causa frigida
originem traxit, morbi ipsius diuturnita-
tem adducunt: qui tandiu, nisi à causa fri-
gida dependentiā haberet, perduraret: itē
quòd in hyeme morbus violētior est, quā
in æstate, imò æstate aliquādo ita debili-
ter affligit, vt quandoque ex toto delite-
scat. Sed horum rationes, primæ partis do
ctores facilè soluunt, quia aëris ambientis
ratione æstate spiramenta operiuntur, &

mate

materia calida morbũ fouens, & gignens dissoluitur: hyeme verò ob frigus contrahuntur, densantur, & consequens materia tanquã carcerata manens, dolores gignit, malã qualitatem & solutionem continui inducendo. Ego verò prædicta omnia considerans, & ventris eiusdem constructionem cõspiciens, vt qui per triduum & q... triduum cõsueta nõ respondebat, iudico circa nutritoria membra plurimũ atræ bilis aggeratũ habere, ex qua fumi, tum sanguis atrabiliarius per venas ad caput nutriendũ ascendentes, malã qualitatem in eo imprimunt & solutionem continui: ex quibus dolor conflatur, & homo tristatur, & in ægritudine tandiu perseuerat: pro qua ægritudine leuanda, & homine à tam sæuo morbo liberãdo, mense Iunij, in quo calor non adeò vigebat, imò vniuersa illa æstas temperata, vel non adeò acris fuit, quum acerbissimè à dolore cruciaretur, ad radicem synarũ eum traxi, cuius decoctum per viginti quinq; dies illi bibendũ dedi ita magno iuuamento, vt omnibus admirationi fuerit, imo rem incantationi plures similẽ dixerint: quũ elapso quarto à potu die illico dolor abierit, & non amplius redierit, & æger se sanũ dixerit: quũ aluus sua sponte excrementa reddere consue-

t, vt successu curationis purgatione non indiguerit: initio tamen morbi ante quã radicis potũ aggrederetur æger, decoctũ ebibit describendũ, & ex syrupo rosaceo solutiuo adiecto electario de sene purgatus fuit: habet autem decoctũ sic: ℞. Fo- m & folliculorum senæ vnciã vnam, odij quercini recentis & contusi vn vnĩ, thymi, epithymi, seminis cartami, myrobalanorum Indorũ, ana vnciam mediã, prunorum pinguiũ numero quindecim, florum borraginis, fumiterræ, añ. vnciam mediã, seminis fœniculi, anisi, carũi, añ. drachmas duas, carnis caponis vnius optimè exanterati. In libris octo aquę fiat decoctio ad medias, facta colatura, ℞. Prędicti decocti vncias quatuor, syrupi de pomis vnciã vnã, de fumoterrę vnciã mediã, Misce, fiat syrupus, quẽ ieiuno stomacho frigidũ bibat, & in nocte hora somni eũ iteret, ac ex toto epoto decocto prædictũ bibat pharmacũ. Nũc autẽ pancraticè valet, veluti Capitaneus Augustinus Pisanus, vir me hercle, vt nobilis, ita bonus & humanus, qui cum à morbo antiquo Senas traheret affectiones vt vlcera serpentia, dolores ingentes, & insomnia multa, ita post huius radicis potum illico ex omnibus liber euasit. Modum verò tradendi deco-

ctum

ctum radicis huius synarum ex secunda pete Centuria.

Docetur hic quomodo puer scæuola, hoc est manum sinistram agiliorem habens, nequaquam dexter reduci potuit, simulq; de pondere oßium humanorum, & corio humano,

CVRATIO C.

Llustris & generosus Ranconus filium quatuor annos natũ habet, qui quum læuam manum dextra ad omnia magis agilem haberet, omnia ea conficit, vt sinistri nomine mereatur. Cæterùm pater illustris ægre ferens pueri vitium, remediũ quçrit, quo puer dexter euadat. Porrò quum multa machinata sint, & per plures dies manum alligarent, & vincirent, vt dextram exerceret, & ea functiones cunctas obiret, nihilominus tamen puer sinister semper mansit: Sed qua ratione nemo (quòd sciã) dixit, quum id ex anatomia diligentius, quàm ex rationibus philosophicis deprehensum sit. Quum igitur superioribus annis plura & varia corpora dissecaremus, anatomiæ exquisitã cognitionem desiderantes, non tantum corporum sectione, &

culorum cognitione contenti euadebamus: sed etiam eorum vascula siphone, siue syringe impulso spiritu, primo alicubi dissecta, impellebamus: vnde multa & varia nunquã antea scripta, neq; fando au- inuenimus: vt Centuria prima, quum -ritide egi, dixi: sed non hæc tantũ -nabamur, sed ossa ponderabamus, dextra sinistris conferendo: ex qua libratione quæsiti rationẽ inuenimus: nã quum os brachij dextri & sinistri à cubito ad humerum incedens, æqua bilance librarem, dextrum in vno latere, sinistrum in altero ponẽs, dextrum siue brachij dextri longè plus grauitare os sinistri osse inueni: quod tunc considerãs, ac in dubiũ trahẽs, fortè id euenire ob dextrũ exercitatũ brachiũ, ad quod nutrimentũ maiori in quantitate confluit, hæsitabam: neque pro hac roborãda affectione exẽpla mihi deerãt, prout ex Amazonibus, hoc est sine mammis mulieribus Scythiæ desumitur: quibus dextra mamma vrebatur, vt omnis vis ac robur in dextrum humerũ & brachiũ deferatur, vt meminit Hippocrates libro De aëre, aquis, & locis. Cæterùm restabat id experiundum in puero paruo, qui nondum brachium exercuerat: quũ eius dissecandi corpusculi occasio daretur: sed ecce, quum pericu

periculū facio, id quoque in puellulo eue-
nire, prout in homine inueneram; depre-
hendi: vnde iudicium facio, eos qui à natu-
ra dextrum brachium robustius habēt, ra-
rò vel difficulter ambidextros euadere: si
tamen contingat brachio dextro nō ad-
modum additamentū illud plurimū esse:
tunc exercitatione, & longa cōsuetudi-
ita bene sinistra manu ac dextra v...
hic, cui hæc euenerint, & tūc ambide...
euadet: vt multis euenire experimur, &
Galenus notat enarratione quadragesima
quarta libri septimi Aphorismorū: quibus
tu addas Aod Hebræorum ducē ambidex-
trum: qui octogesimum superuixit annū,
vt libro Iudicum legitur. Porrò si, vt à na-
tura brachio dextro additamentum illud
semper ferè elargitur, brachio sinistro eue-
nire cōtingat, tūc vir sinister omnino eua-
det: &, vt dixi, ambidexter quoq; erit, mo-
dò tamen nō magna intersit ponderis di-
sparilitas: est nanque brachiū dextrum (si
modò Hippocrati fides habenda est) sini-
stro robustius, quū vniuersa dextra mem-
bra sinistris robustiora libro tertio De
morbis dixerit: neque me latet Galenum
prædicta enarratione libri septimi Apho-
rismorū oppositū dixisse, sed Hippocrati
experientia ipsa suffragatur, quæ tum ab

...ne,tum ab anatomia desumitur. ...alenus quum nunquam corpora hu... ...ana secuerit,neque hæc ita ad vnguem ...rutatus fuerit,philosophorum more di... ...it,dextrã manum natura sua debilẽ esse, ... scilicet ratione. Vnde eorum multi ... sinistram manum firmiorem esse ...um tenẽdum,dextram verò ad om... ...gis agilem:sed & contra Hippocra... ...ti dicunt,sinistrũ oculum dextro ...em & robustiorem esse:ex quibus Aristoteles libro Problematum vnus est: sed re vera oculus dexter sinistro fortior & robustior est,vt apud Hippocratem legimus.Cæterùm quum de iis ago,in mentem venit,quum hominũ ossa ponderarẽ, vnius vel alterius pellẽ me parare iussisse eo,quo pelles albæ euadũt,modo:vt postea nigræ vel coloris alterius ab artifice fiant:quæ sanè pellis humana ita apparata,crassa,sed intus tomentosa euasit,similis omnino pelli ceruinæ, quam Hispani & Neapolitani parare solent,vt ex ea calceos æstiuales conficiant,& gestent. Erat autem pellis hæc humana extrà porosa: sed quum sicca absque confectura aliqua exiccatur,latis spiramẽtis & foraminibus amplis redditur,vt ad tectoria inutilis omnino sit:id quod Oribasius ex Historia dixit enar

xit enarratione Aphorismorum, inqt
Iussit quidam Persidis imperator cort
à quodam tolli, atq; inde aliquas v
tegumenti fieri. Vnde probatur p
res texturæ cauernas hominẽ hab
cætera animalia: de quibus &
plura quandoque, modo Deus v
votis nostris respondeat, sumus
Nunc verò quartæ huic Centuriæ
phonẽ imponamus. Anconæ 17. Calend. Sept. anni millesimi quingentesimi quinquagesimitertij, quo tempore bellum intestinum inter Carolum quintum Imperatorem, & Henricum Galliarum Regem apud Belgas flagrabat, & classis Turcica pro Rege Galliarum Corsicam insulam Ligurum dominio subiacentem occupauit, & ætatis authoris annò quadragesimosecundo.

FINIS.

LVGDVNI,
EXCVDEBAT
Petrus Fradin,
M. D. LVI.

